

Iturria: *Ama euskeriaren liburu kantaria*, Felipe Arrese Beitia. José Astuy, 1900.

Klasikoen Gordailuan:

<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/A/ArreseBeitiaKantaria.htm>

AMA EUSKERIAREN LIBURU KANTARIA

Felipe Arrese Beitia

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira, eta, Jabetza Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

EUSKALDUN NEURE ADISKIDE ONAI

Jaungoikoa ta Legezarra izentzat ipiñita zeuen banderea eregi eta gora goratan jasoten dozuen neure anaia maiteak, zuei eskeinten deutsuedaz emeretzi urte onetan argitaratu dodazan kantu errikoiak, eta gañera beste neuk ipiniriko kantu pillotik aterata ezarri deutsedazanak bere bai, non deritxat kantetan dodazala iduri eta asmaziño askoren artean egiak bere asko, geure Euskalerrri maitearen onerako.

LIBURU ONERI

Neure eretxi asko dituzun
Liburu kantalaria,
Izango zara askorentzako
Benturaz poztugarria:

Ta bear bada ez gitxirentzat
Garratza zelan ozpiña,
Au da, batzuen gozoa eta
Bestientzako samiña.

Guztai naia beteta arren
Egñagatik alegiñ,
Ezin neioladan danai emon
Bakit gaur zugaz atsegiñ;

Ta iñok ezin leiken gauzarik
Eskatuterik ez dot nai,
Baña barruko ene eretxiak
Kantau garbiro zugan bai.

KANTU ERRIKOTIAK

AMA EUSKERIARI AZKEN AGURRAK!

Saritua izan zan 1879an Elizondon

Neure biotzeko Amatxo zarra,
Aintxiñako ama Euskera,
Seme leial bat orain datortzu
Azken agurra emotera;
Ainbeste gerra goitu ezinda
Danori atsotu zara,
Zaurien zauriz galdu galduta
Amatxo zuaz iltera!

Zori gaiztoan negargarrita
Dot sentimentu andia,
Geure lur maite dakustadalako
Gaztelatuta jarria;
Bestela erdu erdu ikustera
Tubal euskeralaria,
Baña, ez dozu ezagutuko
Orain zure jatorria.

Nundira bada zure semiak
Foru ta euskera zaliak?
Nundira bada Tubal gure aita,
Zure ondorengo garbiak?
Nun dira bada, zure ume zintzo
Eta leialen legiak?
Nun dira orain negarrak
Nun dira nire begiak?

Agur illun bat egin deuskue
Guraso zarren legiak,
Umezurtz batzuk gelditu gara
Billoxik foru bagiak;
Izan bagina eurak legetxe
Euskeriaren zaliak,
Oso ta garbi gordeko ziran
Oitura aiñ miragarriak.

Errazoigaz esango dabe
Gure urrengo umiak,
Izan ginala duda bagarik
Ero ta zoro garbiak;
Jakingo dabez euskeriagaz
Genduzan eskubidiak.
Erdera zale ginalako egiñ
Galdu zirala guztiak.

Zorioneko arkaitzak eta
Zorionekko mendiak,
Orain artian zuek zare izan
Foruen gordelariak;
Zuek goietan beti euskeldun
Ez alan beian erriak,
Orra zer gero ekarri deuskun
Azkenian erderiak.

Beietan iya ez dot ikusten
Tubalen ume zintzorik.
Ez dalako gaur emen entzuten
Erderaz baño besterik;
Onexek dauka nire biotza
Naibagez erdibiturik,
Ez dodalako gure euskera
Osatuko dan usterik.

Euskeriari gorrto eta
Gozau nai bere foruak,
Dirala uste dot barru barrutik
Auterestia zoruak;
Izan leiteke ori alan baña,
Niri ezetz dinost goguak,
Baldin euskera bizitzen ezpada
Illtzat daukadaz foruak.

Geure erruz bada, ekarri dogu
 Eriotzako unera,
 Berbeta eder gozo ta leun au
 Beste munduko atera;
 Norbait ezpada laster minduten
 Osasuna emotera,
 Mundutik laster juan bear dau
 Ama euskerak bestera.

Ainbeste seme emon zituzan
 Itxasorako zoliak,
 Liorrerako ez gitxiago
 Gerrari bildurgarriak;
 Liburuetan ta izkuntzetan
 Ugari miragarriak,
 Ill ziran danak, ta oraiñ ill biar
 Euskera maitegarriak.

Or, Gernikako arboliaren
 Oñian dago etziñik,
 Estu ta larri iya illian
 Arnasaz bete eziñik;
 Au ikusita ez ete deutsa
 Iñok artuko errukirik,
 Ez ete datoz bere semiak
 Osagarriak arturik?

Ai! neure Ama gaurko semiak
 Deritxat dagoz aztuta,
 Estura onetan lagundutera
 Iñor ez da agertuta;
 Ill zaitte bada bakar ta soillik
 Paradisuko izketa,
 Sei milla urtian ainbeste damu
 Garratz mingots iruntsita.

Zer aldaiketzut Ama bakarrik
 Agonia estu orretan?
 Zotin, zizpuru, megarrez urtu
 Etziñik zure oñetan;
 Parka eskatu seme danentzat
 Biotzez bene benetan,
 Zure arimia lagun ipinten
 Jainkoaren eskuetan.

Zuaz mundutik orban bagarik,
 Zuaz mundutik garbia,
 Zuaz mundutik adarau бага
 Ez idi eta beia;
 Beti gorrotau, beti zapaldu
 Zenduan idolatria,
 Ta oraiñ zagoz Jaunari emoten
 Fedian zintzo bizia.

Ill da Euskera! ill da Euskera.
 Betiko itxi dauz begiak!
 Negar Arabak! negar Gipuzkoak!
 Negar egin bei Bizkaiak!
 Negar arkaitzak! negar mendiak!
 Agortu arte iturriak,
 Ainbeste geixo, ainbeste gatxen
 Osasun emongarriak.

Negar Naparrak geure anaiak,
 Ta euskaldun Frantziakuak!
 Neugaz batera danok urratu
 Sentimenduz soñekuak,
 Aztu istoria edo kondairak
 Emengo antxiñakuak,
 Ta euren lekuan asi barriak
 Aurrera erderazkuak.

Eta nun dozuz zeruko arbola
 Zuk bere jantzi berdiak?
 Zure erramok billox dakustaz
 Igar ta ezkur bagiak;
 Ai mingarria! Gaztelako arrak
 Jandeutsuz sustrai guztiak,
 Baita biotza, baita barruak,
 Azala itxita bestiak.

Zagoze oraindik zutik arkaitzak?
 Dollortu baga mendiak?
 Samur emoten Somorrostrogaz
 Zeuen ondasuntegiak?
 Errotak klanklan, taun taunka olak,
 Eta pillpill iturriak,
 Biziro errekek baita itxasuak
 Opaka arraintza ugariak?

Geiegi da ta ausi arkaitzak,
 Onegi ez izan mendiak,
 Lurpetuteko Euskera illa ta
 Bere ondasun biziak;
 Bera tontorrak, bete arruak,
 Erdue Gaztel-lau igarrak,
 Agortu errekek. lurtu itxasuak,
 Agur, euskeldun ibarrak.

Geure Erria gizaldi danak
 Zugaz dira gomutauko,
 Ez dabelako beste erri bat
 Zu duiñ garbi aurkituko;
 Etsai batzuek alper alperrik
 Zure izena zikinduko,
 Zeure Jaungoiko egi bakarrak
 Dau oso garbi gordeko.

BIZI DA AMA EUSKERA

Saritua izan zan 1880an Mauleonen

Iru gaubela Amari egiñaz
 Neguan arbolapian,
 Neure begiak ilortu ezinda
 Bere buruko zapian;
 Jaunak ez baleust gorde bizia
 Ainbeste miñen erdian,
 Bakezko lotan arimiai ta
 Gorputza neukan obian.

Eguzki ederrak ikuste ez arren
 Negargarri au lurrian,
 Odei illun bat ipini eban
 Arpegiaren aurrian;
 Baltzez jantzirik agertu oi zan
 Damuz goixian goixian,
 Gorde illargia. lotsaz izarrak
 Gabaz azaltzen etziran.

Ni gisajo au, Amari munka
 Bekoki ta begietan,
 Sur, ezpan, okotz matralla bai,
 Esku eta oñ otzetan,
 Erdeldun askok ikusi arren
 Estura samin orretan,
 Ezer ez utsa bazan legetxe
 Aurrera euren bidietan.

Irugarrenge gau erdirako
 Eztarri an sarratu zan.
 Begiak agor, pultsuak geldi.
 Ozta-ozta bizi nintzan;
 Gizon argitsu bizi eder bat
 Nun dakustan zeruetan,
 Zuriz jantzita odei gain baten
 Lauburuagaz eskuetan.

Ule luze ta bizar urdiñez
 Agura itzaltzu bat zan,
 Odei gañian puzkatzen geldi
 Ikusi neian egon zan;
 Asi zanian baña beruntza
 Ez dakit nola ez zelan,
 Oñaztarri bat baño lenago
 Jausten jat albuán bertan.

Justuri batek alako otsik
 Ez dau inoz atera,
 Mendiak dar-dar, itzak lokaka
 Euskel-erria ikara,
 Arri bat legez ni otz ta gogor
 Iya zentzun asko baga,
 Otso gozo batek bertati diñost
 Jaunak gorde zagitzala.

Bakia zugaz, baita anaiakaz
 Natortzu iragartera,
 Tubal aita naz, zerutik nator
 Amatxo osatutera,
 Atsegin eta pozez beterik
 Zerutar danak batera,
 Kantetan dabe: izketa artian
 Garbiena da euskera.

Omen artian baña nituzan
 Entzun nik zure negarrak,
 Aitu nituzan zerurañoko
 Zure dei eta deadarrak;
 Beian itxirik illargia ta
 Eguzkia zein izarrak,
 Oraindik gora igoten eben
 Amodio orren sugarrak.

Baña nasaitu, atsedean zaite,
 Seme maite, ez da ill, Ama,
 Ume gaiztuen atsekabiak
 Geixotu dabe orrela;
 Orain guztiak negar dabe egin
 Ezagaturik okerra,
 Ill dalakuan beti betiko,
 Euskera Ama laztana.

Negar dabe egin Bizkaiak eta
 Araba ta Gipuzkoak,
 Negar dabe egin Naparrak eta
 Euskeldun Frantziakuak;
 Orain arteko uts egitiak
 Daukazuez parkatuak,
 Baldin bazare aurrera izaten
 Anaiok alkar artuak.

Auxe esanda, putz egin eutsan
 Ama geixuari aotik,
 Eta bertati gazte bat legez
 Oñen gañera zan zutik;
 Eta dirautsa: Ama jatsi naz
 Zeruetatik zugaitik,
 Seme leial au ill zinñala ta
 Neukalako otsez lurretik.

Biziko zara baña zu emen.
 Munduak dirauan arte,
 Lur onetara etorri ziñan
 Neugaz orain lau milla urte,
 Etsai gaiztuak gerra miñ asko
 Ta zauri egin deutsue,
 Baña oraindik Ama bizkorrik
 Ikusi bear zaitue.

Agur zerura banua; eta
 Geiago etzan ikusi,
 Ama bakarrik neuri begira
 Eta ni barriz berari,
 Zabal-zabalik bere besuak
 Eustazan laster ezarri,
 Sotil ta umil entzun neutsazan
 Berba samurrok berari:

Pasiño latza irago dot; ai!
 Juan diran egunetan,
 Neure arimau neukan ala ez
 Ez dakit gorputz onetan;
 Indar barri ta bizi bat
 Biotzian dot sometan,
 Odol gaztia darabildala
 Uste dot neure zanetan.

Seme guztiai esan eiezu
 Bizirik nazala emen,
 Ta datozela txar eta onaK
 Danak ikusi nagien;
 Mundua mundu arbolapian
 Bizirik euki naizuen
 Berbeta gozo eder onetan
 Saiatu danok egiten.

Egia da bai, ume-zurtz gagoz
 Foru baga lotsrian,
 Baña emongo arbola onek dauz
 Orriak udabarriak;
 Negu gogor ta ekatx andiak
 Artu gaitue erdian,
 Ainbeste gatzex ez gara egon
 Lneago Euskel-errian.

Baña begira, neure semia,
 Arbola oni an goian,
 Nun antxiñako Lauburu zarra
 Zelan daukan agirian;
 Esan egizu lotsarik baga
 Ta arrokeria andian,
 Beste gauzarik ez dala adorau
 Sekula Euskel-errian.

Zuaz, barriro dirautsut eta
 Neure bedeinkaziñuaz,
 Zuaz, anaiak argitutera
 Emen ikusi dozunaz;
 Baña ez arren geiago nastu
 Erdeldunen oiturakaz,
 Neugaz bakarrik biziko zare
 Munduan atsegiñakaz.

Irakatsiok entzun neutsazan
 Malkuak gorde eziñik,
 Aldendu nintzan, esku-oñetan
 Laztan gozoz mun egiñik,
 Neure erriari iragartera
 Ez dala ez ill Amarik,
 Eta anaiok gaitiala izan
 Euskeldun garbi bakarrik.

Neure anaiak, bat izan beti
 Euskeldun siniskeretan,
 Bat izan geure uste, eretxi,
 Gogo eta asmuetan;
 Fede bizi bat baldin badogu
 Biotz eta arimetan,
 Bakez oraindik biziko gara
 Mendi, atx eta ibarretan.

ARBOLA BAT

Donkitua izan zan Bilboko Euskalerrriako Alkartadeari 1881an

Arbola bat zan Paradisoan
Jaunak apropos jarria,
Mundu guztiak artu egion
Lotsa ta itzal andia,
Bere azpian bizitzea zan
Aita Adanen gloria,
Andik kanpora zer topau eban
Ezpada negargarria?

Arbola santu aren azpian
Bizi zan, Zeruan legez,
Eukazalako atsegin danak
Eta nekerik baperez:
Ai begiratu baleutsa beti
Lotsa on eta itzalez!
Mundua etzan gaur aurkituko
Onenbeste atsekabez.

Arbola bat zan Bizkaian bere,
Neure anaia laztanak,
Zeiñen azpian, pozez beterik
Egoten ziran asabak,
Kerizpe zabala artan jarririk
Eginda euren Batzarrak,
Buztarri baga, nasai ta libre,
Bizi ziran bizkaitarrak.

Bere azpian umildu ziran
Errege Gaztelakoak,
Eta lekurik ez eben izan
Sekula barriz moroak;
Atzera gura badogu izan
Libre len giñan lakoak,
Itxi daiguzan erdaldunentzat
Erdaldun diran kontuak.

Aztu daiguzan geure artean
Izan diran aserreak,
Izan gaitean anaia eta
Euskaldun zintzo garbiak:
Betor guraso zarren fedea,
Beto azaben legeak,
Bere negarrak leortu daizan
Ni jaiio nintzan Erriak.

O neure Erri maite maite!
Zakustaz triste negarrez,
Zure alabak euren buruak
Baltzez estaldu dituez,
Trentza mardoak tiraka atera
Ta sutara bota dabez,
Gaur euskaldunak dirala orrek
Ezin ezagutu leikez.

Ixildu ziran neskatxen kantak,
Mututu artzaiñ-txistuak,
Zelai zabal ta jolas-lekuak
Gaur dira basamortuak:
Arroak beera itxasoruntza
Doiazan errekatxoak,
Gau eta egun txilioz dagoz:
Ai gara Gaztelakoak!

Bakarrik daust pozgarrirxo bat,
Euskaldun amen fedea,
Benturaz onek bigundu leike
Jaungoikozko aserrea,
Eta zerutik jatsi barriro
Galdu zan libertadea,
Mundua mundu bizi dakigun
Gernikako Arbolea.

ZORTZIKO BAT

Euskaldun jaio nintzan,
 Euskalduna azi,
 Euskara utsik amak
 Eustan irakatsi;
 Euskara maite maite
 Zabiltz neugaz beti,
 Euskara ill ezkeru
 Ez dot gura bizi.

NEGUKO GAU IZUGARRI BAT

1880an

*Euskeldun seme leiala mendi andi baten
 galduta aurkituten zala, gaba egiten geratu zan
 bertan koba zulo baten, eta an gau artan
 Erriari kantau entsazan bertsuak.*

Neguko egun laburrian bein
 Galdurik mendi artian,
 Nai ez nebala aurkitu nintzan
 Itxasuaren aurrian;
 Ezkutau jatan Eguzkia ta
 Nun neguan ez nekian,
 Gaba egiten geratu nintzan
 Bertan atx zulo batian.

Illunen andiz gau erdiruntza
 Ez nekusan lur sorua,
 Begiak gora jaso nituzan
 Eta ain gitxi zerua;
 Larritu nintzan nire Errian
 Jarri etezan Linbua,
 Edo gelditu neu ete nintzan
 Begietatik itsua.

Eta alanbere gorputzak nai lo
 Baña ez aspirituak,
 Gogora etorri jatazalako
 Neurerriko kontuak;
 Ez neban uste iñoiz zirala
 Atxak aiñ errukitsuak,
 Zeintzuk lagundu eusten kantetan
 Negarrez sentimenduak.

Bakar bakarra nintzan gizonik
 Berba soñuak ugari,
 Nire aotik urteten zana
 Atxak erantzun bertati;
 Nozik nozera goix arteraño
 Lagunduagaz alkarri,
 Kantau geuntsazan koplak samurrok
 Asaba zarren lur oni.

Nun gorde ziñan ederra?
 Nun ezkutau Eguzkia?
 Nun desagertu zaree izarrak?
 Nun ostendu Illargia?
 Eta azkenez nun estaldu zu
 Ni jaio nintzan Erria,
 Zuri begira zoratzen zana
 Lenago mundu guztia?

Nun dozu lengo argi ederra
 Iñok ezlako gloria?
 Ai ene! dana galdu zenduan
 Zakustaz illun jarria!
 Galdu zenduzan eskubidiak,
 Galdu zenduan legia,
 Galdu dozu ya berbetia ta
 Asaba zarren ondria.

Gozotasunik iñun ez dakust,
 Dana dot garratzagrria,
 Gabau irago artian emen
 Nago estu ta larria,
 Negi baltz onek izango aldau
 Ondoren uda-barria,
 Ikusi daidan neure Erria
 Barrero loraz jantzia.

Oi! neure Erri aukeratua
 Millaka errien artian,
 Doe askogaz jantzia zara
 Ariman ta gorputzian,
 Adimentuan zur ta argia
 Bizi ta zaila lanian,
 Alperkeria ez dau lekurik
 Ez beintzat zure lurrian.

Geiso txar batek baña zinduzan
 Iya antxiña zu artu,
 Urtiak asko juanagaitik
 Gatzak aurrera jarraitu;
 Osatuko ete zarian bere
 Sarritan nozu bildurtu,
 Unetaraño sartu jatzula
 Gatx ori neban sinistu.

Jira egizu Mundu-bolia
 Pozezko egunak erdue,
 Zatozte ari egun argiak
 Etortekuak bazare,
 Nire begiok leusotu ziran
 Ezer ikusten ezdabe,
 Baldin aguro ez bazatoze
 Illa aurkituko nozue.

Erdue arin ez diralako
 Jausi atx eta mendiak,
 Ez dira gortu errekek eta
 Ez mututu iturriak,
 Ain gitxi olak eta errotak
 Isildu gabi ta arriak,
 Negu danetan jasoten dabez
 Tontorrek buru zuriak.

Zatoze bada isildu ziran
 Ontzen garaitz-diadarrak,
 Ia aspaldain ez dira entzuten
 Gautxori ta saguzarrak,
 Ez dakit nora ezkutau ziran
 Ipurtargi uts zantarrak;
 Izarrak baño arruago len
 Emen argitzen ziranak.

Enel... Zerua izarratu jat,
 Agertu da Illargia,
 Itxas ederra isildu da ta
 Dirudi landa zelaia,
 Ipar aisia gozo mee dator
 Gaztelaratu egoia,
 Mundua jiran ara badakar
 Nik gura neban garaia.

Ollarrak orra kukurrukuka
 Balira legez zoratu,
 Goizeko izarra bein bere baño
 Argiago jat agertu;
 Orain benetan egun ederra
 Datorkula dot sinistu,
 Illuntasunak iges-bidia
 Derixat dabela artu.

Nire begiak argitu dira.
 Poza sartu jat barrura,
 Ez alda atzera bart lako gaurik
 Ez etorriko Mundura.
 Ordu aín larri eta illunai
 Betiko agur eginda,
 Ego bi baldin auki banituz
 Igoko neban zerura.

Ezagutzen dot denporak txandan
 Txar eta onak dirala,
 Gure Munduak burpillak legez
 Jira egiten dabela,
 Gabak urrengo dakar eguna,
 Neguak uda barria,
 Onek atzetik uda loratsu
 Eder eta zoragarria.

Neure Erria itxaron bada
 Itxaron egizu poza,
 Jaunak Zeruan lur onarentzat
 Gorderik daukan garaitza;
 Jaraitu beti goiz eta arrats
 Egiñaz zeure otoitza,
 Eleisatxo bat begitanduten
 Niri jat zure ezkaratza.

Keiagaz nasi bertatik dakust
 Gora doian erregua,
 Zure biotza dagoalako
 Fedian ixiotua;
 Gero zerurik inontz gozuaz
 Zara zu bedeinkatua,
 Orrexegaitik nik deitu neutsun
 O! Erri aukeratua!

Eunda ogeita zazpigarren da
 Dabiden Salmo artian,
 Erri maitia kanta samur au
 Gorde egizu biotzian,
 Zure siniste ta oiturentzat
 Dator au bete betian,
 Igarla Santu Erregiagaz
 Kantauko deutsut batian.

Doatsu dira gizon guztiak
 Bizi diranak lurrian,
 Jaungoikuaren bildur santu ta
 Bere lege ta bidian;
 O! zu justua zuk jango dozu
 Neke ta lanen atzian,
 Euren frutua bakian eta
 Bedeinkaziño artian.

Zure emazte leial garbi ta
 Etxian gorde zaliak,
 Mats parra batek legez emongo
 Ugari dituz umiak,
 Oliboaren pipit ederrok
 Maian inguru jarriak,
 Eukiko dozuz bedeinkaziñoz
 Diralako etorriak.

Sion gañetik isuri beizuz
 Jaunak zoriontasunak,
 Erabiliko dozuz goguan
 Jerusalemgo ondasunak,
 Gozau egizuz bizi guztian
 Eta ikusi lurrian,
 Zure semien semiak eta
 Baita Israel bakian.

NEGUKO GOIX ZORAGARRI BAT

Gaba orduko eguna eldurik
 Mendi gañean nintzan ni bere igorik
 Alde guztietara begira jarririk
 Erri on bat nekusan jantzita bakarrik
 Eta beste guztiak billos mutildurik.

Negua izan arren zerua garbia,
 Udan lgetxe au zan goix bat añ argia
 Mendiak bardin atxak o ze miraria!
 Eguzkiak ezarri orduko begia
 Guzti ai asten jaken barrez arpegia.

Zer egin neikean nik ezpada samurtu,
 Belauniko jarrita Jainkoa agurtu,
 Biotz onen barrutik eskerrak agertu,
 Neure Erriarentzat gloriak eskatu,
 Damu ta pozez artean kantau abiatu.

Negu ta uda badagoz kanpoak berdiak,
 Etorteko onaren dira señaliak,
 Soñeko orregaz jantzi beti dan Erriak,
 Goitik itxaroten dauz egun pozagriak,
 Entzutean zeruak bere eskariak.

O! Erri jaungoikozko ta atxurlaria,
 Atxai burruka kentzen deutzazu ogia,
 Botiaz bekoizko zeure izerdia,
 Samurtzen dituzula lur zall zeñ arria,
 Emoten bearturik lan orren saria.

Lau mill urte onetan Euskaldun garbia,
 Jaunari izateko zara eskiñia,
 Mendi atxen artean gorderik bizia,
 Orbandu baga iñoz zeure jatorria,
 Oituren izan zedin irakaslaria.

Alan iraun zenduan gizaldi askotan,
 Iñoren bear бага ziñan gobernetan,
 Baña aurkitzen zara egun batzuetan
 Biziera barri ata neketsu latzetan,
 Zure gatxaz pozturik txarrak auzoetan.

Arek zuri ikasi egin bearrean
 Ipiñi zinduezan euren bardiñean
 Sortu arren plan asko gaurko egunean
 Zu baña nausi zara mundu zabalean
 Lege onak asmetan errein artean.

A! Ebroz onuntzako Israel barria,
 Mundu osoak atzo eutsun inbidia;
 Zelan baña zakust gaur katigu jarria?
 Nundik etorri jatzu orren gatx aundia
 Erdeldunak lotzeko euren buztarria?

Eretxi ezbaridiñak gauza batzuetan
 Ipiñi zinduezan emen burruketan,
 Oker asko zenduzan egin bitzuetan
 Kastiguz orañ Jaunak zaitu garbietan
 Zeure gaizki egiñen negar malkoetan.

Fedez oraindik baña zu zara nausia,
 Esperantzan daukazu iraupen aundia.
 Karidadez añ bero sutsu ta gorria
 Jaungoikoa dalako beti zure naia,
 Agatik entzungo dau gaurko eskaria.

Amar justo badira Jauna zure Errian
 Noz arte bear dogu egon lotsarian
 Frantziako anaiak lengo gizaldian
 Gero Naparroan ta gaur nire alderdian,
 Oso menderatuta iñoren azpian?

Librau egizu Jauna librau zure Erria,
 Zuregana dlako zuzendu guztia,
 Urrin baña urrindu beraren etsaia,
 Artu dau Israelek betiko garbaia,
 Euskeldun izateko gaur erabagia.

Goratu daian zure izen añ santua,
 Amaren titiagaz iruntsitakua,
 Gure lenengo Aitak beti ondratua,
 Eta bere semeak zintzo ezautua,
 Euskeraz adoretan dogun Jaungoikua.

Joko dituguz gero gure zortzikuak,
 Aterako kantu ta musika gozuak,
 Garaitzak iragarten danbolin txistuak,
 Aratuko dituez kale ta auzuak
 Urietan piesta iñoz ez lakuak.

Neskatxen atanborak, mutillen tutunak,
 Alboka txilibitu, gañera dultzainak,
 Artzaiñen dantza salto ta uju ujuak,
 Alegerauko dabez mendi ta basuak
 Ikusirik oitura zarrak biurtuak.

Buruak zutituta itxaroten zoli
 Mendi-atxak egongo jakoz egunari
 Sortaldera begira ete dan agiri
 Agur bat egiteko goix Eguzkiari
 Gure Foru ederren maitetzalleari.

Argiz bat dira asiko txori kanta otsak,
 Beor ardi ta beiak orroeka pozak,
 Akitian beoka txal eta bildotsak
 Bizar eta adarrak armatuta auntsak
 Txuntxurretan beeka zuri eta baltzak.

Geisoak zelan gura daben osasuna
 Atsegin billa dabil atsekabeduna
 Itsuak argitzean dauka poztasuna
 Izate onek bere euskelduntasuna
 Kantauko dau elduten danean eguna.

Eleiz jarriko doguz apañduak
 Argi urre damazkoz danak estalduak,
 Jaunari eskinteko opari dontsuak
 Artzaiñak ekarriko dituez autuak
 Bildots zuri otzan ta orban bagakuak.

Eskintek egiñaz abade santuak,
 Korutik erantzunaz soñuz organuak,
 Otseztituko dabez kantiko gozuak,
 Alabantza gloria esker onezkuak
 Orañ esango dodan baten erakuak.

«Pozetan zoraturik gora daigun Jauna
 Erri fededunaren salbatzalle dana
 Samur eta errukiz Erri onengana
 Begiratz jaso dau jausi egoana
 Oitura zarretara biurturik dana.

»Beragan eukalako uste os-osua
 Orañ egiaztu da itz Jaungoikozkua,
 Tubal gure Aitari eukan agindua,
 Lur au zala izango añ berarizkua
 Deitu eioen danak zorionekua.

»Erakutsi dau Jaunak beso indartsua.
 Gizon txarraren asmoa itxi ondatua,
 Lurrera zelai bota Erri anditsua,
 Goratu ta eregi umill beratua,
 Gozau dagian bere lege euskerazkua.

»Gloria, bai Aitari, bardin Semeari,
 Gloria Espiritu guztiz Santuari,
 Baita gloria bere Euskel erriari
 Oitura garbientzat ispillu danari.
 Mundua dan artean alan izan bedi».

LIBERTADEA BAÑA GERNIKAKO ARBOLAPEKOA

1882an

Zeruok beti dakustaz dollor,
Odei bat bere bagarik,
Iya sei urte onetan emen
Ez dabe opa curirik;
Eguzkiaren berotasunak
Gauzak añ baltzizkatu-rik,
Nok esango dau ez gagozala
Azalez gaztelarturik?

Negu danetan leiaz dakustaz
Errerik solo ta larrak,
Uda danetan kiskorrik oso
Bedar, ota ta arbolak;
Lorarik iñon ezta agiri
Girtenak dagoz igarrak,
Ura bakarrik dau itxasoan
Egarriz illten dagoanak.

Baldin entzungo ezpaneu emen
Gure berbeta ederra,
Entzungo ezpaneu barrero diñot
Paradisuko Euskera,
Eta zutinik ezpanekust gaur
Gernikako Aretx laztana
Esango neuke Gaztelan nago!
Bapere dudarik baga.

Baña orañdik zarden zakustaz
Zorioneko Arbola,
Orañdik zuzen ikusten zaitut
Abe adarrez zabala,

Bedeinkatua zaugatz guztien
Artean zu bai zu zara,
Libertadeko bandera zu
Zarealako bakarra.

Libertadea! Libertadea!
Nun nai dantzudan soñua,
Zure azpian au bizi zan ta
Ill egin dabe gaixua,
Zeñ libertadek kenduko deusku
Daukagun sentimentua?
Ez beintzat gaurko libertadeak
Dalakp erderazkua.

Au ez da bada Libertadea,
Au da buztarri astuna,
Au da izenez osasuna ta
Izatez geixotasuna;
Au da kaiola estu-estu bat
Bere txoria da Usua,
Nok ezin daben egan aratu
Lenago legez zerua.

O! Libertade katoliko ta
Euskeldun benetakua!
Or aretx-pean milla urtean
Asabak gozarikua;
O! Libertade mundu guztian
Zarata egindakua,
Zelan zakustaz zeure Erritik
Orrelan desagertua?

Erdel erritik sartu jakun bai,
Suge bat zorigaiztuan,
Bere berba leun gaztelarrakaz
Danok engañau ginduan,
Suge zikiñ au buruan jo ta
Ill bagendu lenenguan,
Euskal-erriko libertadea
Gaur biziko zan munduan.

Gaur biziko zan libertade au
 Bakarrik egiazkua,
 Zeñegaz gure lur onek eban
 Irudi Paradisua
 Ail ez bagendu jan suge aren
 Sagar politikakua!
 Mundua mundu ementxe geunkan
 Zerutxo benetakua.

Beti ta beti biziko giñan,
 Asaben libertadean,
 Lan jan, eta lo egingo euskuen
 Umeak beti etxean;
 Eta mirurik iñoz betorren
 Arrapetako ustean,
 Aitorren -seme jagiko giñan
 Ill edo goitu artean.

Etzaitetz baña ill atsekabez
 Laztan zaitudan Erria,
 Bizi dalako oraiñdik emen
 Zuretzat Salbagarria,
 Zeure Arbola gañean orra
 Libertadeko Eguzkia,
 Asaba aundi Jaun Zuriaren
 Kurutz adoragarria.

Libertadeak kurutza orrek,
 Bakarrik daike ekarri,
 Zugatz orretan guraso zarrak
 Agaitik euskuen jarri;
 Ez dakigula ez arren bada
 Bere gañetik erori,
 Euskal-erriak Libertadea
 Zor deusalako berorri.

Berorregaitik emon zenduan
 Zuk bai, arbola santua,
 Milla urtetan ezkurra ugari
 Gozo ta osasuntsua,
 Osterantzean nun izango zan
 Lur au paregabekua?
 Zelan gozauko eban beronek
 Libertade egiazkua?

Beti libre, beti nasaia,
 Zan emengo bizitea,
 Bere ondasun danen guztien
 Erri au oi zan jaubea,
 Ez eban iñoz ez onek egin
 Gaztelar borondatea,
 Baldin ezpazan euskal oiturai
 Ondo etorken gauzea.

Orra baña gaur Gaztelan legez
 Nekezka jaten ogia,
 Urte askoko leorteagaz
 Zeririntz eske euria;
 Gure Arbola añ dontsuari
 Urten dakion orria,
 Gozadu daigun bere azpiko
 Kerizpe maitegarria.

Erdue bada lengo justuri
 Ekatzak, eta indriskak,
 Erdue edur, erdue euri
 Urjola ta zaparradak,
 Erdue arin ezkotutera,
 Mendi basook ta larrak,
 Soñeko berde euskaldunakaz
 Jantzi daitezcan dandanak.

Urten dakizun bai, zuri bere
 Orria eta ezkurra,
 Gazte gazterik Jarri zaitean
 Gure Arbola kutuna,
 Mundu guztitik egin daizuen
 Iñok ez lako agurra,
 Umeak dabe itxaroten bai
 Laster orlako eguna.

LAUBURUAGAZ LAURAK BAT

Saritua izan zan 1883an Euskalerrriako Alkartadeak

Esan daiala Eguzki orrek
 Esango ezpaneu ondo nik
 Ondra aundian lau Ama Aizta
 Beti euskeldun izanik,
 Ea ibilli diran sekula
 Lotsaz begiak baturik,
 Ta alargun triste batzuen gisan
 Buruak baltzez jantzirik.

Gaur arte joan bajakez bere
 Asko gizaldi luziak,
 Millaka aldiz uda eder ta
 Negu ekatzez betiak,
 Badakiz bere Eguzki orrek,
 Oneen gertaldi guztiak,
 Esan bekigu gaur noz izan diran
 Onelako añ tristiak.

Baña badakit gaur bestekorik
 Ez dituala ikusi,
 Ez diralako lau Ama aitzok
 Sekula onelan bizi;
 Ez diralako jaio ezkerro
 Iñoz aurkitu añ gaizki,
 Ez dabelako erbestekorik
 Emen ezautu nagusi.

Etxeko-andra bazter onetan
 Eurok beti izan zirean,
 Aginpiderik ez eutselako
 Bestek arrapau etxean;
 Munduan ziran lau Aitzok bizi
 Laurok bakarrik zorioneko
 Zirala diñot lurrean.

Laurok bakarrik ziran doatsu
 Egiaz mundu onetan
 Baña orra gaur otseñak legez
 Erdeldunei serbietan
 Onen lege ta erabagiai
 Indarrez obeditan
 O zorigatxa! semeak barriz
 Soldadu deutsez tratetan.

Edan eziñda garrastasunok,
 Urratu dabez zapiak,
 Beti buruan ekarrezanak
 Edurra legez zuriak,
 Mundu guztian baziran bere
 Aiztok ezagungarriak,
 Nok esango dau gaur direala
 Euskaldun garbi garbiak?

Nok esango dau leenak dirala
 Gipuzkoa ta Bizkaia?
 Nok esango dau lengoak eurak
 Naparroa ta Araba?
 Nok baña ez daki, Euskera Amaren
 Alaba ederrak dirala,
 Ta euren ondrea illunduteko
 Baliau dala indarra?

Orregatiño zaill eta gogor
 Dagoz euskeldun fedean,
 Laurok begiak josirik daukez
 Zintzo Lauburu zarrean:
 Laurok biotzak loturik barriz
 Sendo korapill batean,
 Juramentaurik ez banatzeko
 Lurrak dirauan artean.

Errazoerik aundienagaz
Laurak-bat oi jake deitu,
 Fede bat zaintzen direalako
 Beti bizirot saiatu;
 Lauburugaz zaill laurak batera
 Ekiñik ill edo goitu,
 Areriorik indartsuenak
 Egin zituen apurtu.

Alperrik eben etsai arroak
 Pentsetan zirala artzak,
 Euskal-erriko semeak gaitik
 Barriz zirala bildotsak;
 Ustelak baña urten jakezan
 Asmo, eretxi, ta amesak,
 Euren odolaz egiñik emen
 Jan ziralako buskentzak.

Zergaitik beti sartzen zirean
 Gure asabak batera,
 Euren bandera jasorik gora
 Arerioen artera,
 Aukeran ezin biziko ziran
 Erri onetan bestela
 Izan balitza euren odola
 Gurea legez epela.

Ez dago bada beste biderik
 Ezpda eureen bandera,
 Ez dago beste salbagarririk
 Utsik Lauburu ederra;
 Baldin badogu auxe jasoten
 Neure anaiak batera,
 Orañdik emen lenago legez
 Doatsu izango gera.

Baña bestelan bildur bearco
 Dogu anaia neuriak,
 Lauburu dogu euskeldun utsa
 Erdeldun dira bestiak;
 Dirala erdeldun guretzat diñot
 Enparau guzti guztiak,
 Ez ebelako besterik jaso
 Iñoz asaba maitiak.

Bandera auxe agaitik dakust
 Emen ainbeste tokitan,
 Mendi, atx, txuntxur kanpantorre ta
 Jauregi zar gallurretan;
 Bandera auxe ondra aundian
 Gorde dabe lur onetan,
 Lau Ama aitzok jaio ezkeru
 Dingilizka bularretan.

Bandera oni eusten badeuste
 Aurreruntz bene benetan,
 Bandera auxe jarten badeutse
 Erdeldunai begietan;
 Bandera auxe guk bere danok
 Badabilgu biotzetan,
 Zapi zuriak laster jantziko
 Amok dabez buruetan.

Bandera auxe dakust azkenez
 Gure Arbola gañean,
 Arren euskeldun dan danok batu
 Gakiozan gaur oñean;
 Eta kantasu danok batera
 Geure berbeta ederrean
 Entzun daiguen ikaratuaz
 Mundu guztian danean.

Gora Bizkaia! gora Gipuzkoa!
 Naparroa ta Araba!
 Laurok genduzan eskubideen
 Besteren eske ez gara;
 Eta azkenez gora Lauburu!
 Euskal-erriko bandera,
 Beragaz geure Foru maiteak
 Biztuko doguz atzera.

BIZKAITAR ZARRAK ETA ERROMATARRAK

Saritua izan zan 1883an Bilbon Diputaziñoak

Nundik ta nora izan zirean
 Añ zall ta eutsiak,
 Eta nungoak mundu batentzat
 Bildurgarriak,
 Emonik beti arerioai
 Zurra larriak,
 Izanagaitik oneek asko ta
 Areek murriak?

Nun eta nortzuk ziran Jaun batek
 Lotu eziñak,
 Leor ta itxasoz ezarri arren
 Sare ez erkiñak,
 Laster zulatzen etsezala oni
 Besteen agiñak,
 Naiz da sareak burdiñaz izan
 Gogor egiñak?

Eta azkenez nungoak ziran
 Beti libreak,
 Egundo bere iñok buztartu
 Egin bageak,
 Beti ta beti gorderik zintzo
 Zarren legeak,
 Zorion eta dontsutasunez
 Bete-beteak?

Idigi bitez kontaeradun
 Liburu zarrak,
 Idigi bitez milla garaipen
 Dakarrezanak,

Eta astiro irakurririk
 Zearo danak,
 An ikusiko doguz zer ziran
 Bizkaitar zarrak.

An ikusiko doguz zer ziran
 Gure asabak,
 Orañ bi milla urte munduan
 Bizi ziranak,
 Antxe begira ete zirean
 Gu duiñ koldarrak,
 Urjolak-legez etozanean
 Erromatarrak.

O! berbadunak balira barriz
 Gure mendiak,
 Orrek esango leuskiguez bai,
 Gauza aundiak,
 Eurok esango leuskiguez añ
 Egi garbiak,
 Olloturik gaur gagozanentzat
 Lotsagarriak.

Lauburu zar bat beti ebela
 Euren bandera
 Lauburu agaz bizi zirala
 Beti batera,
 Lauburu agaz beti sarturik
 Etsai artera,
 Lauburuagaz bai danetan ondo
 Zirala atera.

Berba egizue baña gaur zuek
 Iturritxoak,
 Berba egiñik itzi gaizuek
 Gu lotsatuak,
 Berba eiguzue esa-iguzuek
 Emen jazuak,
 Azaña aundi bizkaitar zarrak
 Egiñikuak.

Berba egizue gure itxaso
 Orroetsuak,
 Berba artega zabiltzazanok
 Amorratuak,
 Erromatarrak zireanean
 Azpiratuak:
 Etzare zuek odol errekek
 Edanikuak?

Berba egizue jotorriakaz
 Mendi ta atxak,
 Berba kontau ta esa-iguzuez
 Emengo gauzak,
 Berba egin ta adierazo
 Zarren garaitzak,
 Irabaziten iza ziranak
 Guztizko gatzak.

Baña eztot nai zuek bakarrik
 Berba egitea,
 Ez dot nik gura zuek soll-sollik
 Gaur kantetea,
 Ez dot pentsetan lagundu baga
 Nik bere istea,
 Ez dot ez uste lirau isillik
 Ezkutetea.

Zuekaz-naste gura nitukez
 Kantau gloriak,
 Zuekaz-nasi kantau nai dodaz
 Garaitza aundiak,
 Zuen aurrean direalako
 Irabaziak,
 Lekobide ta bere martizdi
 Ez ilgarriak.

Beti biziak, esango dot nik,
 Orañ ostera,
 Beti iraunkorrak, esango dot nik,
 Baita atzera,
 Ez, eutselako ezelanbere
 Itxi igotera,
 Arrano bati egan egiñaz,
 Euren gañera.

Oktabiano agaitik etzan
 Emen nausia,
 Ez ebalako menpean artu
 Euskal-Erria,
 Alperrik euki eutsan betiro
 Egarrri aundia
 Busti bagarik baña joan zan
 Bere eztarria.

Gure itxasoa iruntsi eben
 Aren ontziak,
 Uste izanda etzireala
 Añ ur gaziak,
 Emonik baña guztiai laster
 Tripalarriak
 Aldendu ziran apalduagaz
 Belarri andiak.

Aleperrik soldauz erein zituan
 Landa zelaia,
 Zirudiela tontorretatik
 Txindurridiyak,
 Alperrik ziran lantza ta ezpataz
 Ondo jantziak;
 Bost urte barru izan jakezan
 Zeatz ausiak.

Noz ta nun barriz artu zituen
 Gure mendiak?
 Noz jo zituen euren gañetan
 Tronpet zoliak?
 Noz iragarri mundu danari
 Garaitza aundiak,
 Menderaturik Lekobideren
 Soldau biziak?

Noz joko eben, baldin biotzik
 Ez beuken bada,
 Azartuteko iñoz igoten
 Mendietara,
 Gureak sarri deituagaitik
 Zantzoka ara,
 Lauak isteko beti egozan
 Bildur ikara?

Agaitik dabez Lekobidenak
 Beti kantetan,
 Garaitzak baso mendi tontor-ta
 Atxen gañetan,
 Ekutsezala erromatarrak
 Zelan egozan
 Lanetan urriñ, tripak janagaz
 Arrabietan.

Iñoz sartuten bajakoezan
 Barriz urrera,
 Biurtzen ziran arturik laster
 Tunda ederra,
 Txingorra-legez zalako jausten
 Euren gañera,
 Atxen txuntxurra binbolaka
 Or-emen bera.

Eta su ta gar, otos-otuan,
 Milla aldiz milla
 Jakezanean gure mutillak
 Sartu erdira,
 Ailango orduko negar, xilio,
 Burdiñ-ots miña,
 Infernuagaz bakarrik oi zan
 Bardiñ bardiña.

Alan arturik ainbeste bidar
 Zurra aiñ larriak,
 Itxasoruntza zirala jasten
 Urak igorriak,
 Negargarriok, ikuste ez arren
 Euren begiak,
 Isten zituen erromatarren
 Ontzi aundiak.

Diñot azkenez, baziran bere
 Leorrekuak,
 Soldau añ asko aiñ bioztsu ta
 Ardoretsuak,
 Geienak emen bizia itxirik
 Enparaduak,
 Probetxu baga doaz Bizkaitik
 Gisaixotxuak.

USTE EZ NEBAN ORDU BAT

Saritua izan zan 1883an Ondarrabian

*Bizkaiko arma arriari
Josirik neure begiak
Kantanko dodaz Euskal-
-Erriaren gloriak.*

Itxas olatu irakiñetan
Ara ona jira bira,
Pilloto larri dabillan gisan
Ontzia salbau ezinda,
Nundik ta nora ez dakiala
Joten dan legetxe kaira,
Emen sortu naz uste bagean
Orañtze zuri begira,
Itsu triste bat otos-otoan
Sartzen dan legez argira.

Leikarraldorik gogortuenak
Eguzkiagaz begiak,
Josi orduko badira asten
Negarrez urtzen guztiak,
Zer egin daike gaur nire biotz
Bigun ta argizagiak,
Ez dauz botako begietatik
Ugari malko goriak,
Zure pertsonan pozez kantaurik
Euskal-Erriko gloriak?

Nire mingañoak ots egin begi
Trumoe baten soñuan,
Odei peleak oi daben legez
Sarritan egiñ zeruan,
Pentsamentuzko burruka asko
Ditudalako buruan,

Euren tximiztak urten begie
Zirt-zart kanpora beinguan,
Zu zelakoa izan ziñean
Jakin dagien munduan.

Zu zer ziñean mundu danari
Esanaz bildurrik baga,
Lurra guztia zuri begira
Beti len zurtu oi zala,
Soru danean zure antzeko
Lorarik iñon etzala,
Zure orria beti zalako
Mardo, eder ta zabala,
Zeure fedea beti zuria
Izan zalako bakarra.

Zuri begira gomutetan jat
Inbidiagaz onuntza,
Lorau ostzera etorri zala
Aldi askotan arrotza
Baña otso orreek dituen legez
Bakotxak bere bildotsa,
Alan iruntsi oi zenduala
Etsaien odol garratza,
Guda danetan irabazirik
Etozan danai garaitza.

Zergaitik beti zure zantzoa
Beti izan zan aurrera,
Erantzunagaz atxak bertatik
Aitu orduko berbera
Aurrera, aurrera, garaitu edo
Burruketan ill bestela,
Gora mutillak, eguro goazen,
Arrotz zikiñak illtera,
Geure euskaldun fede garbia
Datozalako galtzera.

Zu ikusirik gogoratzen jat
 Beste denpora batean,
 Zelakoxea ziñean izan
 Padurako ibarrean,
 Zu zelakoa zinean baita
 Nabasen moro artean,
 Bizarra agertu zendualako
 Batean eta bestean,
 Nungo azañak ez diran illgo
 Lurrak dirauan artean.

Beti ta beti izan zara zu
 Alako argikaria,
 Iruditurik Ipar-aldeko
 Izar distialaria,
 Lañotxo batek bere ez deutsu
 Iñoz zikindu arpegia,
 Millaka urtetan zu zara bada
 Errien migarria,
 Danetan nausi, danetan leneen,
 O! zu Euskaldun Erria!

Gloria,zuri españatarren
 Artean utsik garbia,
 Gloria zuri diერი onetan
 Ereñ ziñean azia,
 Beste guztiak zikindu arren
 Zuk dozulako grazia,
 Oso gordetan odol oitura
 Ta izket añ miragarria,
 Armeniatik Aita Tubalek
 Españara ekarria.

Gloria, zuri, Erri ugari,
 Dozuna mendi naiz atxa,
 Zure semak zerren sorreraz
 Dakarren euroen antza,
 Odeiez gora direalako
 Eregiten zeruruntza,

Bat bada andi, beste da azkar,
 Bat eta beste umanta,
 Beste erriak badauke bana
 Zuk dituzu gaur eundaka.

Gloria zerren zure umeak
 Galant diran gorputzetan,
 Leialtasunez bardin bageak
 Biotz eta arimetan,
 Zoliak euren adimentuan
 Asko andiak letretan,
 Biurtsariak eziñ geiago
 Erderaz eta Euskeran,
 Solfan, kantuz te gerretan nausi
 Leorrez zein da uretan.

Geiago oraindik neure Erria
 Gura zinduket goratu,
 Zure umantak baña gaur banan
 Ezingo dodaz zenbatu,
 Zerren zakustan jardín bat legez
 Añ aberats ta loratsu,
 Eta mueta danetakoak
 Zelan dozuzan zuk sortu,
 Zire begiok or ezin dabe
 Zeiñ dan onena ezautu.

Txikia zara lurrez, Erria,
 Birtutez aundi gaurdaño,
 Etsyak ezin iruntsi arren
 Zu añakorik ez dago,
 Beste Suiza zoragarririk
 Españak ez dau zu baño,
 Bera ikusi daben nai nori
 Baldin itauntzen bajako,
 Gloria ori zurea ez danik
 Ez deusku iñok esango.

NERE ERRIKO UJOLA

1882an

Gipuzkoako enkeran

Jose Manterola jaunari

Fuerorik gabe ezta zoriontasunik gure Euskal-errian

Ujola aundi izugarri bat
 Izan zan mundu onetan,
 Mendi ta aitzik goratsuenak
 Ito ziraden uretan,
 Gaizto guztiak ziran bukatu
 Kastigu gogor latz artan,
 Zeren justoak ziran orduan
 Gitxi ikusten gizonetan,
 Baña oiek ditu Jaungoikoaren
 Arret aundiak zainketan.

Geroztik ere izandu dira
 Euskal-errian ujolak,
 Baña etziran urak egiñak
 Baizikan beti odolak,
 O! zenbat aldiz etorri ziran
 Ujola antzera gizonak!
 O! zenbat bider etsaiez ase
 Ziraden emen sakonak!
 Baña asnasa artu oi zuten
 Beti naieran tontorrak.

Orretxegatik izandu ziñan
 Iñoiz ondatu gabea,
 Doatsu eta zorioneko
 O! nere Erri maitea!
 Beti uztargi ederrak zizun

Adierazi pakea,
 Zeren añ sendo zeunkan egiña
 Zure euskladun kutxea,
 Idolatriak nun ezin zuen
 Iñoiz iritsi sartzea.

Kutxa orrekin salbatu ziñan
 Sendoki ujol danetan,
 Gure ontzia beti azaltzen
 Zalako uren gañetan,
 Baña gaur emen zazpi urteko
 Ujola gogor onetan,
 Dabil txit estu iya itoan
 Ordurik larrienetan,
 Baga irakiñ, aize puztsu ta
 Ekaitz indriska tartetan.

Kutxa onetan arkitzen gera
 Elkartutako anaiak,
 Beti erreguz zeruruntz zuzen
 Jasorik gure bagiak,
 Ai! ikusiko balizkigu gaur
 Edozeñek arpegiak,
 Esango luke dirudigula
 Anima errukarriak,
 Garbitegian aietxen gisa
 Gaudelako emen itxiak.

Aiek bezela egiten degu
 Beti ots eta garrasi,
 Aien erara gure besook
 Beti goruntza craiki,
 Aietxen gisa egin artean
 Zeru gogorrok erdibi,
 Ixilltzaka dei egingo degu
 Erruki! erruki! erruki!
 Kartzela illun onen atreak
 Noiz bear dira idiki?

Aiek su garraz, gu negarrokiñ
 Bearko gera garbitu,
 Aien erara baña penau guk
 Nai degu onean artu,
 Aien modura zeren noizbaiten
 Guk uste degun libratu,
 Zeren Jaunari zorra egingo
 Diogun aurki kitotu,
 Ta orduan berak zarren gloria
 Egingo digu biurtu.

* * *

Noiz gozatuko ditugu, Jauna,
 Asaben eguraldiak?
 Noiz eguzkitan arkaitzai farrez
 Ikusiko arpegiak?
 Noiz iturriak diruditela
 Leiarki garbi biziak?
 Gure errekak zillarkiturik,
 Loretsuturik zelaiaik
 Noiz esnatuko gaituzte goiz goiz
 Txorrotxioka txoriak?

Noiz entzungo da erromerian,
 Euskaldunaren tuntuna?
 Dultzaiña, alboka, txilibitu ta
 Txistuzko soñu leguna?
 Ogei urtetik ogeitalaura
 Mutill anka arinduna,
 Noiz ikusiko erakutsiten
 Plazetan biguntasuna,
 Pelotan beti erdaldun danai
 Sartzen diela beldurra?

Fuerorik gabe ez da izango
 Ikusgarri añ ederrik,
 Fuerorik gabe ez dago zertan
 Uste alako egunik,

Fuerorik gabe ez da guretzat
 Mundu onetan gauz onik,
 Fuero gaberik zeren guretzat
 Ezdan Euskaldun-Erririk,
 Euskal-erria gabe ez degu
 Berriz zorientasunik.

Bukatu bada O Jaungoikoa!
 Gure erbeste luzea,
 Beeratu Jauna, zuk gure kontra
 Jaso dezun ezpatea,
 Bigundu Jauna, guretzat dezun
 Antziñako asarrea,
 Birali Jauna zerorren uso
 Pake adierazlea,
 Ikus dezagun laster uztargi
 Kolore ederrez betea.

Atoz usotxo zuri zuria,
 Olibo adarrak mokuan,
 Kanta dezagun gaur esperantza
 Euskaldun kutxa barruan,
 Gure begiok zu ikustean
 Noek zinduzan moduan,
 Esango degu atertu dala
 Epe gitxiren buruan,
 Oñak jarriko ditugula bai
 Euskal-erriko soruan.

Gure belaunok bertan josirik
 Gurasoen Jaungoikoa,
 Adoratzeko eskañirikan
 Antxumea ta usoa,
 Aietxen bidez elkartade bat
 Egiñ ez urratzekoa,
 Aurrera beti euskaldun lege.
 Santua gordetzekoa,
 Dalako berau Jaunak Aitorri
 Antziña emandakoa.

Dierri danak esan dezaten
 Arri egiñaz batera,
 Gure zaintzalle euskaldun zarren
 Jainkoa dala berbera,
 Ujola andi gogorrenetik
 Ark gaituala atera,
 Berak zuzendu mirari batez
 Ararateko gañera,
 Leorra oso agertu arte
 Euskaldun zarren lurrera.

JAUNGOIKOA TA FUEROAK

1883an

Gauza bakotxak Jaunak emonik
 Badauz doe bereziak,
 Zar eta gazte, gizon zein andra
 Dierri ta probintziak,
 Dala arraiñak, dala txoriak,
 Abereak zein pistiak,
 Lege bategaz zelan leitekez
 Bizi munduan guztiak?

Zer deutsa bada atera arren
 Uren barrutik arraiñak?
 Joan daitezen leorrez ariñ
 Une badituez oiñak?
 Egazti batek zer balio dau
 Uretan barriz sartziak?
 Zer baereak ego bagarik
 Aidez igoten astiak?

Ezin leiteke leorrez bada
 Arraiñik iñoz ibilli;
 Ez egaztirik uren barrutik
 Joan leiteke igari;
 Ezin leiteke ez, abererik
 Egan aidean eregi,
 Eta aiñ gitxi Euskelerrria
 Erdeldun oso imiñi.

Beraz usoa egiña dago
 Ibilli dedin aidean,
 Ez abereak dabilizan gisan
 Beian emen lau oiñean;
 Tiroz, ego bat eiztari batek
 Baña austen deutsanean,
 Zelan kontau leiz lengo erruak
 Erreken aldamenean?

Deituko deitsut gaur zuri bere
 Neure Erria, Usoa,
 Ez legoia ta ez arranoa,
 Ez belea, ez otsoa,
 Izanik zu aiñ sotill, zuri ta
 Otzan, leial ta gozoa,
 Alan errenik nok jarri zaitu
 Usotxo biotzekoa?

Nun dozuz oraiñ zuk antxiñako
 Urrueta eztitsuak?
 Millak urteetan ibar oneetan
 Euskeraz kantaurikuak?
 Ixilldu ziran Uso maitea
 Zure euskeldun urruak,
 Zure orde z gaur kantetan dabe
 Bela baltz erbestekuak.

Zeiñ parebaga ziñan munduan
 Beti zure Erregiña,
 Zeiñ Ama ona barriz guretzat
 Zeiñ eztitsu, zeñ biguna,
 Zeiñ Uso bizkor, zeñ arranoak
 Iñoz arrapau eziña,
 Ail baña orain legoiak deitsu
 Jaurti atzamar samiña.

Zeiñ gozoa zan, barriro diñot,
 Lenago zure urrua;
 Zeiñ eztitsua ipar aixetan
 Joten zenduan soñua;
 Ozeiñ zuria agertzen ziñan
 Goixetan egan jasua,
 Edur moltsua mendi gañean
 Itxirik baltzizkatua.

Jaunak emonik zenduzalako
 Zuk alakoxe egoak
 Eskumakoa Jaungoikoa ta
 Ezkerrekoa Fueroak;
 Ego biokaz orrexegaitik
 Berrogei eunki osoak
 Gozau zenduzan mundu onetan
 Danak zorionekoak.

Baña gaur, ene, Uso maiteak,
 O! Ama erri laztana!
 Ume zurtz legez ikusten zaitut
 Gure guraso ziñana;
 Zeu ta umeok zorioneko
 Iñoz izango bagara,
 Zu osatuten bearko dogu
 Saiatu dudarik baga.

Asaba zarren Jaungoiko ona
 Arren eiguzu lagundu,
 Erri oni gaur biguntasunez
 Begira arren egiozu,
 Zugan ustea jarri dabenik
 Bein bere al da lotsatu?
 Noz Erri onek zure izenik
 Egin dau barriz ukatu?

Beronek beti, beti deitu dau
 Jaungoiko euskerazkua,
 Zeiñez egape artan nai daben
 Billau osasun dontsua;
 Zeiñegan daukan jaio ezkerro
 Itxaropen os-osua,
 Eta nok bestek osatu leio
 Zauritutako egua?

Biurtu jauna, egiozu gaur
 Len eukan al izatea,
 Biurtu Jauna, zuk egiozu
 Euskeldun bizierea,
 Biurtu Jauna, arren eiozu
 Euskeldun zarren bakea,
 Biurtu Jauna nai dogulako
 Gorde geuk euren fedea.

Zerren aixerik ez jakun emen
 Geiago aserratuko,
 Zerren burruka Itxasoetan
 Bagarik ez dan jagiko;
 Zerren erdeldun diran gauzetan
 Ez garean gu sartuko,
 Zerren guztiok geure ontzia
 Salbetan goazalako.

Zerren bakigun bateu giñala
 Ibilli oker begira,
 Nun Iparrera bearren jo
 Genduan Eguerdira;
 Zerren nai dogun oraiñ guztiok
 Biurtu lengo tokira,
 Asaba zarrak libertadean
 Biziten ziran Errira.

Euren Jainkoa gure Ipar da,
 Nogan ditugun josiko,
 Biotzetako gure orratzak
 Gaur danik beti betiko;
 Odei gaiñ baten Lauburu zelan
 Gidari deuskun jarriko,
 Bere ondoren oker bagarik
 Kananen gara sartuko.

Bere ondoren joango gara
 Aurrera basamortuan,
 Aurrera, aurrera, leorrez legez
 Bardin bardin itxasuan;
 Aurrera, eta jaungoikoari
 Euskeraz deitu orduan,
 Uren erditik zabalduko da
 Bide leor bat beinguan.

Alperrik dira Ejipton barriz
 Suzko euriak jausiko,
 Sodoma legez alperrik dira
 Uriak auts biurtuko;
 Alperrik trumoi tximistatsiak
 Sorua dardaratuko,
 Loten andreak legez atzeruntz
 Ez dogu begiratuko.

Alperrik bere etorriko da
 Faraon armaz jantzia,
 Damuz beterik Israeleri
 Libre joaten itxia;
 Baña jaristen noz ondo daben
 Itxaso erdi erdia,
 Ur biak trilla eginda deutse
 Illgo amorru guztia.

Dakialako Jaunak emoten
 Danai euren alogera,
 Erri leial ta baita mukerrai
 Irabazita daukena,
 Itxas erditik eroaten dauz
 Onak baterik bestera,
 Dongak botaten ondarreraño
 Arraiñak gizendutera.

GERNIKAKO ARBOLEARI

Saritua izan zan 1886an Durangon

Ez dot kantauko gizonak nozbait dabela ezautzen
Ez dala emen biotzarentzat poz osorik,
Ez dot kantauko gazteen lora zororik bere
Begi txit baten dagozalako iragorik,
Ez dot kantauko barri onaren lekuan oraiñ
Aiseak egan dakartazala ots tristeak,
Ez ta aisea bera duiñ ariñ doatazala
Eni egunak, asteak, illak zein urteak.

Enoa bere jasotera gaur Euskal-erriko
Gizon andien doe argi ta birtuterik,
Gizaldioro dagoalako berau umantez,
Atx eta mendiz dagoan legez apaïndurik.

Nok zeatz kontau zenbat gerrari leor ta urez?
Zenbat lumadun eskribatzalla aiñ entzunak?
Zenbat laugin on kantari eta musika zale
Edozetara nausi direan euskaldunak?

Ez dot bere nai begi biok gaur eukiagaitik
Atsekabeen atsekabakaz negar baga,
Ez dot joko euskeldun lirau sentimentuzko
Otsakaz triste iñor jarteko ustez bada;
Ez da ori ez lira onegaz egun onetan,
Eregiteko gogoan dodan jasogeia,
Gaur dot niretzat eregigarri Euskal-errian
Oraindik zutik ikusten dodan Arbolia;
Kantau nai deutzut; zuri bai zuri Abe bizia
Zugatz danetan zu zareala Erregea,
Kantau nai deutzut zu zareala Euskeldun lurra,
Apaintzen dozun gomutagarri eskergea.

Zarealako bazter onetan gorde dozuna,
Erri bat zure kerizpeagaz aiñ librea,
Zeure semeak mendi ta atxez or eutselako
Arerioari beti itxiten arratea,
Paradisuan egoan zugatz aren antzera,
Zuk dirudizu jakituria-dun Abea,
Zure barrutik or jatzulako goruntz urteten
Jakituria zerukoaren Arbolea.

Zugan zugatz bi ikusten ditut, or Abe baten,
O zugatz bikotx paregabeko Landerea!
Begitanduten zatzatazela bizi bizi,
Bata gorputza eta bestea arimea.

Gorputza zelan arima baga beti dan illa,
Autsa, errautsa, lur puska puskat bakartzorik,
O zugatz dontsu agurgarria! Lauburu baga,
Zer ziñateke erretako zur bat besterik?

Baña, Lauburuk ipinten zaitu orren eregi,
Lauburuagaitik asi natxatzu gaur kantuan,
Kristo baño len bere euskaldunak zirealako,
Fedeagaitik kantetan illten Lauburuan.

Lauburuetan emoten eben euren bizia,
Euren fedea eta legez zaintze arren,
Orrexegaitik Erromatarren Janok ez eban
Adoralairik bapere euki inoz emen.

Lau milla urte Euskalerrriak badaukaz bere,
Lauburuk bere beste ain beste bardin ditu,
Aretx santua, jaso izu jaso; Lauburu gora,
Lauburuduna beti Errian gorde egizu.

Zuregan dago euskeldun lur au personaturik,
Bere ispillu benetakoa dauka zugaz,
Zu zakustanak ikusi daike Euskal Erria
Paradisu bat dirudiala Arboleaz.

Zure frutuak ain dira bada osasuntsuak,
 Arima eta gorputzerako adyutuak,
 Aretx ezkurrok foru maiteak esan nai dabez,
 Ta Jaungoikoa Lauburu orren lau besuak.

Nogaz bardindu ete zaikedaz zugatz bakarra?
 Nogaz zeurorren antzekorik bat ezpadakust?
 Nun topauko dot irudigei bat zuri deitzeko
 Zeu bakartxurik Lauburuduna nik bazakust?

Nun topauko dot lurra guztia aratu arren?
 Topau ezinda baldin banator gaur atzera?
 Lauburu orrek gogoratuten deustazan deiak,
 Noatzu Abe bardin bagea egitera.

Deituko deutzut zu zareala gure Erriko,
 Apaingarria, poza, ondea, ta gloria,
 Armada andi bildurgarriai oi zeuntzelako,
 Unetaraño zuk beti sartu ikaria.

Deituko deutzut zu zareala aukeratua,
 Landara eta arbola guzti guztietan,
 Zergatik, ez dan zure antzeko aberik iñon
 Mundu osoan beste lekutan aurkietan.

Deituko deutzut gure anparua, gaur zareala,
 Daroaguzan zorigatxeko egunetan,
 Oneen ondoren baita dirautzut uste dodala
 Nik kantetea gloriak zure kerizpetan.

Agur! agur bai, Arbola utsik bedeinkatua!
 Sortu ziñean unetik zara beti zu or,
 Agur dirautxut agur agur nik, barriro bere,
 Jaunak zaitzala mundua mundu-zintzo, jagon.

Aretx maitea leiak errerik badozuz bere,
 Zeure orriak igartuta gaur ez da ardura,
 Noz aretxari igarra bada noz sartu jako?
 Arrik, zerenik ta sitsik bere noz barrura?

Gabetan otz ta egunez bero egiñagaitik,
 Bero zein otzen kontra egingo dizu gogor,
 Euririk baga joanagaitik emen luzaro,
 Aretx maitea, ez da izango beti agor,
 Argaitik aretx laztana zukan aĩn sendo daukat
 Itxaropena biotz guztitik nik jarria,
 Lauburu zeugan dozun artean ez dala-illgo,
 Eta fedean aĩn gitxi jausi gure Erria.

Lauburu ori ortik jausirik ikusi baño,
 Naiago neuke atxok ikusi bera jausten,
 Ene Jaungoiko euskaldunena, ez eizu itxi
 Euskal-errian orrelakorik gertatuten.

Beti euskeraz zaitugulako emen adorau,
 Gorde egizu euskeldun danen Arbolea,
 Aretxa eta bere Lauburu direalako,
 Naste bagako euskeldun utsen banderea,
 Arren gaur bere egingo algaitu bedorrek batu,
 Ama on batek umeak kegez besapean;
 Zorionakaz bizi gaitezen zorioneko,
 Arbola zutik emen daukagun bitartean.

GURE BATEZTASUNA TA ASABEN FEDEA

1883an

Zer zare zuek atx aiñ goitsuak,
Zer zare mendi txit zarrak,
Zer zare gure errekatxo ta
Zer zare zer ibai tzarrak?
Zer zare gure iturritxoak
Zer zare itxas zabalak?
Zer zaren zuek ez dakit baña
Zare euskaldun leialak!

Guztiok zare euskaldun beti,
Euskaldun bere izango,
Euskaldun dabe zuen izenak
Mundua mundu iraungo;
Eta berbetan bazenkie gaur
Zer zendukee esango?
Erdaldun izan baño guztiok
Ill gura dogu lenago.

Erdaldun izan baño lenago
Atxok nai dogu zelaitu,
Mendi tontorrok beera jausirik
Landa eginik geratu;
Ibai errekok agortue eta
Iturritxuok mututu,
Erdaldun izan baño lenago
Lur itxasuok biurtu.

Orrelakorik ez bedi gerta,
Oraindik bizi zaiteze,
Oraindik bada egun obeak
Guganuntz egingo dabe;

Orain etsi ta zuek orrelan
Baldin amaitzen bazare,
Galduak gara euskaldun danok
Gelditu baga bapere.

Ez da ardura sartuagaitik
Plaga bat zeuen lurrian
Nok ezin leian oso garaitu
Zuek zareen artian;
Fedea illten ezpada txito
Euskaldunaren biotzian,
Plaga ori da desagertuko
Laster lurraren azpian.

Plaga orrek dauz-ipiñi gaizki
Aberats eta pobriak,
Plaga orrexek geisotu ditu
Mirabe eta nausiak;
Plaga berorrek gatxez bete dauz
Otsein ta agintariak,
Bai, plaga orrek azlenez josi
Izurritz erri guztiak.

Plaga ori da nire ustean
Aiñ infernutar dongia,
Plaga ori da mundu danaren
Pozoi akabagarria;
Plaga orrexek gaur zelan daukan
Zabal-zabalik saria,
Sare orretan jausirik dakust
Neure lur maite maitia.

O! neure Erri katigatua,
Bateztasunen sarean,
Zeure indarrak uts biurturik
Zelan argaldu zarean;
Esanik dago: bateztasuna
Ereiñik bada errian,
Erri au laster jausiko dala
Erbestekoen azpian.

Erbestekoen azpian zakust
 Danori makur makurrik,
 Euren sokakaz zeure besoak
 Dozuz errime loturik;
 Noz erdaldunak? Noz jantzi deutsu
 Alan zuri buztarririk,
 Euren burdia ibilli zara
 Inoz eroan eziñik?

Mintza zaitetze agura zarrak,
 Aiton itzal aundikuak,
 Izan ziñeen iñoz semeok
 Garean lako olluak?
 Nor zan azartu zuei austerera
 Ol santu euskerazkuak?
 Nor botatera lurrera zelai
 Batzarretako Tenpluak?

Jagi zaitetze, Asaba illak,
 Biztzera gure fedea,
 Urten zaitetze obietatik
 Sartu dakigun lotsea;
 Onelan bizi baño naiago
 Zenduelako illtea;
 Gorde zenduen Erri santu au
 Garbi euskaldun librea.

Zuen fedea zaindu balitza
 Gaur bagenduan indarra,
 Etsai guztiai sartzeko izu,
 Bildurra eta ikara;
 Eta lenago botako ziran
 Mendo ta atxok lurrera,
 Lotsa gorrian ikusi baño
 Erri libre au onela.

Neure Erria, gaur dirudie
 Israeltar gisaixuak
 Zure semeak, dabiltzalako
 Asko egabanatuak;
 Bildurrez nago ete gaukazan
 Jaunak madarikatuak,
 Ez orrenbeste; nai dogu izan
 Kristiñau katolikuak.

Fede onegaz alkar arturik
 Guztiok batzen bagara,
 Bildur bagarik azartuko naz
 Berba egiten onela,
 Betoz orduan, naiz datozala
 Mauruak gure lurrera,
 Baña joango ez direala
 Orriz jantzirik atzera.

Fedetik dator batasun ona,
 Batsunetik indarra,
 Indarrak barriz beragan dauka
 Etsaientzako itzala;
 Euskal-erria orregaitik zan
 Oso libre ta bakarra,
 Itzalaz beti eukazalako
 Erdaldun danak ikara.

Arri pisuak egonagaitik
 Lotan legetxe errotan,
 Gabi astunak nagi nagi ta
 Geldi geldirik oletan;
 Iturri askok ibai egiñik
 Baldin badeuste bultzetan,
 Tximisten gisan ez dira asten
 Ibillten ariñeketan?

Batasuna da indarra bada,
 Alperrak dira ipuiak,
 Ai! bagenduke ezaguturik
 Anaia laztan maitiak!
 Bat ez bagara diñot benetan,
 Egin ebala guriak,
 Baita igesi egin ebela
 Guraso zarren legiak.

Guraso zarren fede zintzoan
 Goazen bai batzandutera,
 Txita gaixoak doazan legez
 Olloaren egapera;
 Goazen aguro, baña dan danok
 Bandera onen itzalera,
 Bana bagabiltz laster datorkuz
 Miruak irentsitera.

GERNIKAKO EUSKAL-PIESTETARAKO

AMALAUDUNA

1888an

Erabilli arren mundua guztia,
 Leku aiñ on bat nun leike billatu?
 Bene benetan da nire eretxia
 Lur eskiñikoan nazala sartu.

Ementxe gozetan dodan kerizpea,
 Aretx Arbola zar baten ondoan,
 Ez dodala topau nai dot kantetea
 Iñongo erritan Gaztelakoan.

Auxe, dogu, auxe, lur bedeinkatua,
 Asabak batuten zirean lekua,
 Auxe, barriz auxe, euren Arbola,

Euskaldunak jaso buruak gora,
 Deadar egin daigun geure Gernikan:
 «Beti Foru zale nai dogu izan».

GURE BANDERA

Saritua izan 1888an Gernikan

*Eta gero emienda batzuk eginda,
Euskalerrriako Alkartadeko lagunen aurrean
Egilleak gure Aretxaren azpian
Irakurri eban 1895ko Garagarrillaren 21an*

Anboto dakust triste, bai triste
Negarrez Oiz-mendia
Eusakldun goiak danak diñoste
«Ilten da zarra guztia»;
Ill zan Lelo, ill Lekobide,
Ill zan ill zan Jaun Zuria,
Ill ziran gure gizon andiak,
Iya ill Euskal -erria,
Alan ezpada esan daiala,
Arbola orrek egia.

Aretx maitea, esam egizu
Euskeraz berba egiñik,
Iñoz aurkitu ete dan lur au
Taiu onetan geixorik.
Autortu zaitte zeu bere egon
Bazara orren sikurik,
Bazara egon iñoz orrelan
Ezkurrik emon eziñik,
Urte askogaz ukatu eta
Bazengoz legez zarturik?

Autortu zaitte lotsa bagarik,
Arbola entzutetsua,
Autortu zaitte etzara zu zeu
Aretx danetan santua?
Esan egizu zeure gloria
Zelan jarri dan gautua,

Nondik ta nora gaur zu zagozan
Orrenbestean galdua,
Iñoz ez izan baziña ñegez
Arbola Gernikakua.

Gaur emeretzti urtetxo dira
Ill jatazala bai pozak,
Zerren buztartu ein ginduezan
Sekula ez da gu motzak,
Eta euren nausi gaztelar batek
Jaurtigi eutsun aiotzak
Zergaitik zuri eutsuzan bada
Besangok itxi billoixak,
Ordurik ona pozik ez dauka
Nik legez zure biotzak.

Ordurik ona negarrez zagoz
Aretx lenago dontsua,
Zergaitik jausi jatzun tximista
Sutsu bat donga gaiztua,
Orrexegaitik ikusten zaitut
Iya orririk bakua,
Agaitik zagoz lengo aldean
Ain asko aguratua
Zure azpia nok kantau daike
Dala Batzarren lekua?

Beti ikusi or kinduezan
Jakitun danak itzalez,
Zarealako zu Arbola bat
Zerutik jatsia legez,
Zure adarrok direalako
Irabaziak odolez,
Itxi bagarik iñoz ñoituten
Dongen fede txar zitalez,
O baiña miña! Gaur erdaldunak
Darabilguez dandarrez!

Eurok indarrez ebagi eta
 Darabilguez lurrean,
 Darabilguez lotsa bagarik
 Sua egiteko ustean;
 Antxinakoak erdaldunen bat
 Balebe euren aurrean
 Ikusi zure orri bat bere
 Zapaltzen ostikopean,
 Ill edo goitu egingo eben
 Galtairu zorrotz-artean.

Ill edo goitu jaritxi ziran
 Garaipen andi zarrenak,
 Goitu eginda gorde zirean
 Lege aiñ eder aurenak,
 Goitu eginda egin zirean
 Munduan ezagunenak,
 Agaitik ziran kantetan non nai
 Gloria euskaldunenak,
 Zugaitik illda eukezalako
 Libertaderik onenak.

Etzinduezan Aretx maitea,
 Euriak utsik or azi,
 Etzinduezan iñontz bigunak
 Perlakaz bakarrik jantzi,
 Ezpada milla gerretan gogor
 Asabak einda esetsi,
 Euren odola suster danetan
 Egin zenduan iruntsi
 Aixereak zeu igartzetik
 Iñoz ez eien jaritsi.

Sarritan izan ziran benetan
 Uda odeitsu tristiak,
 Sarri bai sarri Gaztela-aldeko
 Trumoi-ots bildurgarriak,
 Zugana eldu ezin zirean;
 Baña euren oñaztarriak,

Ta bai atzera biurtzen ziran
 Erdal-errira guztiak,
 Ipar-aixeak zirealako
 Lur onetako nausiak.

Alperrak ziran euren asmoak,
 Utsak gaztelar indarrak,
 Zirealako bai euskaldunak
 Beti izaten bat danak;
 Erdaldunakaz nastu bagarik
 Ziran zur biziten zarrak
 Euskal-legeak gordetan zintzo
 Izanik zolita zalak,
 Bizkaian beti agindu eien
 Bizkaitar garbi bakarrak.

Agurtzen zaitut orrexegaitik
 Gure garaitzen bandera;
 Agurtzen zaitut izar argizko
 O! estardarte ederra!
 Agurtzen zaitut iraun dagizun
 Zedro tantaian antzera,
 Bizi zaitean eurak legetxe
 Millaka urteetan aurrera.
 Zabaldu daizun zeure kerizpe
 Barria euskal-lurrera.

Osatu zaite eta barriro
 Jasoizu bekokiori,
 Zerua bera jo arteraño
 Lauburu zarra eregi,
 Bere besuok izan bekiguz
 Beti ta beti pozgarri,
 Erakusteko zer dan Bizkaia
 Oraindik mundu danari,
 Ezeutsalako buztartzen itxi
 Iñoz erromatarrari.

Bizkortu zaita aibat lasterren
 Sendatu zeure zauria,
 Indar barriak artu egizuz,
 Algeretu begia,
 Zabaldu begi Lauburu orrek
 Bere zeruko argia,
 Beti kristiñau izan dakigun
 Gure Euskaldun Erria,
 Eta bertatik aldendu dedin
 Libertade txar guztia.

Berorregaz guk egingo dogu
 Arerio danen kontra,
 Zure gañetik ez da ekatsik
 Egingo deuskunik bota,
 Zerren Bizkaia lenago txito
 Ikusiko dan lur jota,
 Gure odola errekak kegez
 Itxasoagaz batuta,
 Gure Aretx au ikusi baño
 Lauburu zarra kenduta.

O euskaldunen Lauburu zarra!
 Gatoz zu adoretara,
 Gatoz o aretz illezgarria!
 Zure kerizpe onetara,
 Arerioak jakin dagien
 Gatozan ona zertara,
 Gatozalako euskaldun utsak
 Ementxe batzera bada,
 Ots egiteko bizi dedilla
 Gure Arbola laztana.

JAUNGOIKUA ETA FORUAK

*Eskribidu zean 1896an
 gure Aretxaren azpian irakurteko ustez,
 Euskaletxerriako Alkartadeko
 lagunen aurrean Garagarrillean*

Zeruak nozbait urratutean
 Gure katea lodia,
 Lazotik librau egiñikoan
 Zelan asten dan txoria;
 Alantxe bardin abiauako da
 Kantuz Euskaldun Erria,
 Dirudiala pozaren pozaz
 Beronek txantxangorria,
 Ez Gaztelako kabelai ixill
 Txori arrapalaria.

Ez dau barruan luzaro poza
 Onek gordeko itorik,
 Ezpada laster agertuko dau
 Biotzak gañez egiñik;
 Egon zalako ainbeste urtean
 Kartzelan legez sarturik,
 Ta ikustean zarratzen eben
 Ormak lurrera botarik,
 Zer jasoko dan egun areitan
 Ez dakit orain ondo nik.

Oh guk orduan zelako kantuz
 Dogun Zerua alabauko!
 Gure Jaungoiko euskaldunena
 Oh zelan dogu ondrauko!
 Zelan ditugun berak eindako
 Mesede danak kontauko!
 Zergaitik diran gaurko negarrok
 Jarriko siku betiko,
 Uste doguzan egun ederrak
 Diralako elduko.

Ze naigabea baña gaur dago
Euskaldun zintzo danetan!
Zeintzuk dituen biotzak triste
Sarritan gorantz altzetan,
Dakuselako Arbola zarra
Igarrik suster danetan,
Bere bizian jazo ez dana
Jazorik Erri onetan,
Non egun onak irago eta
Bizi garean dongetan.

Triste bai, triste dabiltz benetan,
Gaur gure nekazariak,
Mendietako artzaiñak mutu,
Gorderik txistu zoliak,
Ixil ixillik basoetako
Burdi irrintzalariak,
Itxasoetan bela baltzakaz
Arrantzialien ontziak;
Poza guztia galdu bagarik
Utsik dakustaz mendiak!

Berdez jantzirik eurok kantetan
Deuskue esperantzea,
Eurok ez dabe oraindik galdu
Antxiña euken legea,
Lenago legez bardin gaur bere
Nai dabe jarraitutea,
Euren euskaldun izen ederrak
Sekula bere ez galtzea,
Eta geixoak euren urakaz
Urtero osatutea!

Orrexegaitik nik bere ditut
Negarrak daridazala,
Goix guztietan zuzentzen gorantz
Begiok mendietara,
Jakin gurarik errekatxoak

Ete dakarren nigana,
Barri onen bat poztu dakidan
Biotz gaur triste dodana;
Ogei urtean gagozalako
Niniben katigu ala!

Eta txarkuok beti diñoste:
Zutik badagoz mendiak,
Uren bearrak ez dituala
Illgo euskaldun erriak;
Atxok zuzenik bere badaukez
Euren buru zar zuriak,
Aiñ gitxi erre Gaztelan legez
Eguzki sutsu gorriak,
Eurok izango jakuzalako
Kerizpe egiñlariak.

Erri onetan gaur arte beti
Mendi eta atx altuak,
Izan zirean gure gaztelu
Jagola guztiz senduak,
Eurak buruak daukezalako
Iya zeruan sartuak,
Augaitik ziran kanpotarrentzat
Jaritxi ezindakuak,
Agaitik emen ez eben artu
Orporik kasta gaiztuak.

Ai! Baña Erri libre eder au
Lotuta dabe gaur jarri!
Ai! orain deutse buztarritzar bat
Samatik estu berari!
Beragaz naste baita gañera
Burdi astun bat ezarri,
Erdaldun oso gaur onek dala
Egingo luke irudi,
Baldin deituko ezpaleuskio
Euskaraz Jaungoikoari.

Euskaraz deutsa berari dei ta
 Eskatzen ordu danetan,
 Arren begiak jarri daizala
 Errukiz Erri onetan,
 Egin badogu lenago utsik
 Damu sogula benetan,
 Orañ nekatu gura dogula
 Utsik euskaldun gauzetan,
 Sartu bagarik barrien barri
 Geiago erdaldunetan.

Bakar bakarrik guk gura dogu
 Guraso zarren legea,
 Geure euskaldun Jaungoikoagaz
 Foruen libertadea;
 Ortik kanpora guratzat beti
 Beste dana zan dongea,
 Ekarrelako beti nastea,
 Burruka ta ezdabaidea,
 Zeñen frutuak aor zelan jarri
 Deuskun Aretx zar maitea.

Gu erdaldundu giñealako
 Arbola, zara igartu,
 Motzakin nastau garealako
 Orri bagarik geratu,
 Maketoakin batzeagaitik
 Guk geuk zaitugu amatitu;
 Baña gaur zelan oker egiña
 Garbiro dogun ezautu,
 Arbola gazte zure semea
 Nai dogu obeto maitetu.

Zu zara bada gure pozgarri
 Aretx Arbola semea!
 Zugaz nai dgou aurrera zaindu
 Obeto zarren legea,
 Zelan zarean aiñ Aita zar ta
 Euskaldunaren umea,

Bere lekuan guretzat izan
 Zaitzezan ortxe ordea,
 Deituko deutsut zu zareala
 Euskaldun Esperantzea.

Deituko deutsut Euskalerriko
 Goixeko izar barria,
 Zatorkuzana gure zerua
 Jartera oso garbia;
 Desagerturik iluntzen daben
 Laño baltz astun guztia,
 Udan uda ta, neguan negu,
 Egiñik eguraldia,
 Eldu dakigun ainbat lasterren
 Justiziaren aldia.

Ondo dakit nik Iratargia
 Eguzkiaren eskean,
 Ibilten dala aren argiaz
 Zuzendu gaizan gabea,
 Jakitun onak gura badabe
 Lege onik jarri lurrean
 Zugana eldu bearko dabe
 Ikslarien antzean,
 Lauburu zarra dakartzulako
 Lege guztien gañean.

Orrexegaitik zure Ait-orren
 Azpiko erabagiak,
 Len beti ziran gu zuzentzeko
 Zuzi gartsu ta biziak,
 Itxas gizonai oi deutsen legez
 Portuko farol argiak.
 Orren legeak gu argiturik
 Geunkazan bide garbiak,
 Baña gaur doguz illunak eta
 Aldats zorrotzez josiak.

Au ez bada bide zelaia,
 Ezpada latz ta pikea,
 Au egunerik egunero da
 Osasun ona galtzea
 Au da Uso bat apurka apurka
 Zepotzar baten sartzea,
 Gura dalako luma bagarik
 Gero bertantxe istea,
 Jaritxi dedin egunen baten
 Egoak ebagitea.

Orrexegaitik miñaren miñaz
 Atzo Arbola zar oni,
 Oiz gañera nekez igota
 Begira nintxakon jarri,
 Ta gomutaurik gura erruak
 Zelan deuskuen ipiñi,
 Neure biotz au damuen damuz
 Egiñik bertan erdi bi,
 Oiñen gañean egon ezinda
 Lurrera nintzan jausi ni!

Baña edurra lako egazti
 Zuri bat urreraturik,
 Ak esan eutsan gu salbetako
 Dala ontzi bat bakarrik,
Jaungoikoa ta Foruak utsik,
 Bertako belan jarririk,
 Anaia adnok arka orretan
 Sartzen bagiñan baturik,
 Noek legetxe guk genduala
 Urten go sano bizirik.

Ontzi orregaz jo daikegula
 Oraindik euskal-portura,
 Aretx gazte au osasunagaz
 Bizi leiteken lekura,
 Egazti aren berbak ain sartu
 Zelan jatazan barrura,

Anaia danai iragartea
 Etorri jatan burura
 Alan kontu au esan baño len
 Eneban bada ill gura!

Auxe ementxe esate arren
 Oh! Aretx gazte zardena!
 Onaxe nator neure anaiai
 Kontu au azaldutera,
 Danai deiturik bai, datoza
 Ontzi onetan sartzera,
 Ez gaitzela maketoakin
 Geiago nastau aurrera,
 Nai badabe eurak jarri daiela
 Legea gura antzera.

Oh! Esperantza gura zarean
 Aretx samur ta laztana!
 Orra or datoz Bizkaia legez
 Gipuzkoa ta Araba,
 Orra or dator oneen antzera
 Bai, Nafarroa azkarra,
 Baita Frantzian beste anaiaik
 Diñoie elduko dirala,
 Zazpirok egin daigun Erri bat
 Deritxakona *Euskara*.

Bai, Eguzkia, markau egizak
 Eske gagozan orduak,
 Baita argitu guretzat izan
 Diranak areriuak,
 Ainabat lasterren kontuan jausi
 Daitezcan euren buruak,
 Ezagaturik gure legeak
 Dirala Jaungoikozkuak,
 Ots egin daien bear dirala
 Biziti euskaldforuak.

GURE ARBOLA GAZTEARI

*Eskribidu zan irakurteko ustez
gure Aretxaren azpian 1897ko Garagarrilean*

Itxasoaren erditik iñoz
Farolen bati begira,
Pilloto larri ibilli dana,
Ontzia salbau ezinda; Nekez da larri
Zelan eltzen dan
Nai eban portu ta errira,
Modu berean ni bere nator
Arbola onen azpira,
Basamortutik gabaz ementxe
Ikusten neban argira.

Leiak gogortu arren goietan
Iñoz edurtza andiak,
Urtzen basitu ikutuagaz
Eguzkiaren begiak;
Zer egin daike gaur nire biotz
Bigun ta argizagiak,
Ikututean aurrean dodan
Euskaldun izar biziak,
Agertu baño neure barruko
Sentimendu zar guztiaK?

Arantza min bat dot biotzean,
Odei astunak buruan,
Neure eztarii moteltxo onek
Trumoe baten moduan,
Adierazo daian nai neuke
Tximistazoka munduan,
Zelan oraintxe sartu garean
Arbolearen ortuan,
Edo obeto esan dagidan
Euskaldun Paradisuan.

Jaikin begie gaur Aretx onen
Azpira batu gerala,
Euskaldun zarren seme zintzoak
Erdaldun bildurrik baga;
Maketo batek emendik bota
Egiñikoak bagara,
Gura dogula urtero batu
Dei egitera bertara,
Egin euskuna egin ebal
Nausi zalako indarra.

Jakin begie bere ezpata
Gaur bada biar eztala,
Jakin begie sekula baña
Ez dala illgo Euskara;
Arbola zarra ill bazan bere
Seme bat emen badala,
Eta zelan dan berau orritsu
Eta besangaz zabala,
Bere azpian zarren Batzarrak
Oraindik ingo dirala.

GURE ARETXAREN KERIZPEA

*Eskribidu zan irakurteko ustez
gure Aretxaren azpian 1897ko Garagarrillean*

Egiñagaitik Mundu
Guztia aratu,
Au lako kerizperik
Baña non billatu?
Nik beintzat nai ta nai ez
Bear dot autortu,
Kana euskalduncan
Gaur nazala sartu,
Eta biotz au zelan
Aiñ jatan zatitu,
Ez dakit bizitzeaz
Zelan dan gelditu.

Ez dot iñon zapaldu
Lur bat aiñ dontsurik,
Paradisuaren antz
Geiago dabenik,
Bertan daukagulako
Aretx bat zutunik,
Mundu danak Arbola
Santua deiturik,
Osterantzean, non da
Beste Gernikarik
Arboleaz ainbeste
Entzute daukanik?

Bere azpian barriz
Zeinbat gizalditan,
Batu ziran asabak
Euren legegintzan;
Eta nik gaurkoagaz
Egon naiz birritan

Deitzera euren seme
Nai dogula izan,
Eta aurrera bere
Urtero bai bertan
Gura neuke anaiok
Alkartu gaitezcan.

EUSKALERRIREN NAPARRIA

AMALAUDUNA

1898an

Ur gasa danak iruntsi nairik bere barruan,
 Beti gazirik itxaso da aurkituten;
 Kolorez baltza jaiotzaz dana bere narruan,
 Eguzkiaren argiak ez dau zurituten;
 Ezaiña danik, edergarriak bere buruan
 Ipiñi arren, noz ikusi da edertuten?
 Atxak zutunik dirauen legez euren lekuan,
 Orreik ez dabe lengo aririk urratuten.

Bardin odolez garbia danak mundu onetan,
 Gurasoz badau osasuntsua aragia;
 Ze esan daiket Euskalerrria danak zanetan
 Erdaldundurik orain badakar arpegia?
 Itz min zorrotzok baño besterik ez dot topetan,
 Maketoena dala dakarren Naparria.

GORATASUNEZKO KANTUAK

ANTONIO OKENDO UMANT DONOSTIARRAREN ALABANTZAK

Kantauritarrak asko dira ospetsuak,
Gerrarietan barriz inor ez lakuak,
Naiz dala liorreko, zein itxasokuak,
Guztirik izan dira biotz andikuak,
Etsaiak itxiteko beti birrinduak.

Nun aurkitu leiteke beste bat bardiñik
Antonio Okendo zarian lakorik?
Kondairak aztertuko dituguz alperrik,
Ez da antxiñako ta aiiñ gitxi gaurkorik,
Bigarren Okendorik billau leitekenik.

Milla bosteun ta irurogeita amazazpi
Garren urtian ziñan mundura etorri,
Zure izen ta otsa euskeldun danari,
Biotzian sartuta nai neuskio itxi,
Alabau zagiezan umant andiori.

Amasei urte bete noz jatzuzan zuri
Erregerentzat ziñan sartu serbitzari,
Zure doaiak aiiñ laster egin eben argi,
Erriak zoraturik zinduzan ikusi,
Ziñalako beretzat seme ondragarri.

Denpora gitxi barru jadtixi zenduan
Ibiltia armadan itxaso barruan,
Gaztia izan arren oraindik munduan,
Ogeita zazpi urte zeunkan inguruan
Korsario bat goitu zenduan beinguan.

Mallak igoaz laster zinoiazan gora,
Olandarraiz bizi egiñagaz gerra,
Zeintzuk etorri ziran gure kosta aldera
Al ebezan ontziak erre ta galtzera,
Ez bazenduz zuk arin bialdu atzera.

Ene euskeldun anaiak zeln neikez esan
Okendoren jazarrak noz eta nun ziran?
Eundik gora zirala dago kondairetan,
Arritzeko ezpada, ain burruka askotan
Ontzi bat galdu baga urten zan danetan.

Baña oraindik gero egin zituzan bi,
Lengo danen artian diranak azkarri,
Entzun bagarik nori burura etorri?
Ondra bi, baño aundiok, zor jakoz berari,
Antonio Okendo Donostiarrari.

Milla seireun ogeita amaikako urtean
Estu ziran plaza bi Brasilgo partian,
Eskudra etsai bat ebilkuen jiran,
Erri areek bildurrez alan bizi ziran,
Antonio Okendok nasaitu artian.

Etsaiaren buru zan Adrian Hanspater,
Okendo juakola jakitun zan laster,
Amasei ontzigaz an jako aurkeztuten,
Berak beste ainbeste orduan dauz artzen,
Ontzidi bardiñagaz burruketa arren.

Gure Kapitainari dua jo artian,
Artzen dau trabesera brankiaz azpian,
Nai nok esango eban au an ikustian,
Izango zala nausi burrukan Adrian,
Baldin urten baleutsa alan azkenian.

Zer uste dok Adrian. Olandar arrua,
Okendo itxitia alan lotsatua?
Itxok, itxok puskaten, ez dok ain mamua,
Eldu dok eguna ta badatok ordua,
Ikusiko doguna gaur nor dan goitua.

Zortziretan abiau ta laurak artian
Ezpatia Okendok erabillan goian,
Siatu zan bakotxa al eban bestian,
Bazan estutasuna, bazan larria an,
Zeiñ urtengo ete zan nausi azkenian.

Urik etzan agiri, ezpada odola,
Itxasuak aiñ gorri iñoz egon ez da,
Ikaragarria da an bota zan illa,
Guriak seireun urta, ya areek bi milla,
Milla aingerua! ez da desbardin txikiña.

Azkenez bere orra, zer jaken gertatu,
Gure tiro-tako bat jaken bada sartu,
Santa Barbaratik, ta ontziak sua artu,
Beraz naste nun ziran soldau asko ondatu
Adrian bere guraz itota geratu.

Nai izan baleu onek umildu burua
Okendok laster eutsan amongo eskua,
Baña jarte ez arren alan lotsatua,
O! zer gatx txarra dan izatia arrua!
Etsi ta bota eban uretan burua.

Beste ontzidi dana igesika dua,
Ikusi ebanian burua galdua,
Euren bandera bere guriak artua,
Orra, bada Adrian betiko goitua,
Eta Okendo barriz oso goratua.

Baña beste garaitz bat inoz ez lakua
Kantauko dodana da danen gañekua,
Milla seireun ogeita emeretzikua,
Noz itxi eban dana oso ikaratua,
Olandarren armada bildurgarrizkua.

Antonio guria Kadizen urten da,
Paises-bajosetan laguntzera dua,
Olandarrai barrero kontra egitera,
Eta eldu zanian Dunas ingurura,
Duakoz amazazpi ontzi ekitera.

Une artan Okendo artu eben soilla,
Lagunak zabaldurik ebiltzan bada,
Danai gogor eginik, nun arerioa,
Ontzi bat an galsuta, oso lotsatua,
Arratsalde erdian igesi bada.

Okendoren adore ta biotz andia,
Norbaitek esango dau zan zorakeria,
Baña zer zan besterik aren egarria
Ezpada goitutia olandar etsaia,
Kristau katolikuen gerrari bizia?

Ogei ta bat ontzitxo dau bere indarra
Eunda amalaugaz laster duako Olandarra,
Gure bakotxarentzat bost irago bada,
Zeñek esango leuke bertan beriala
Ez ebela goituko armada ain txikarra?

Ondotxo beben bere etsaiak pagadu,
Beinik bein ogei ontzi euskuezan goitu,
Bat ondatu ta beste batzuk preso artu,
Eta gañerakuak ziran eskumatu;
Kapitanaz Okendo soillik zan geratu.

Orduan bai daukala Olandarrak poza,
 Usterik laster zala Okendo goituta,
 O! mundu bat osua arritzeko gauza!
 Eskuadra danari egiteko kontra,
 Antoniok oraindik badauka biotza.

Dunaserá guazen, bildurrez betia,
 Batek, nai ezpadogu, dinotsa galtzia;
 Nun erantzuten deutsa: Etsaiak atzia,
 Iñoz ez dau jaitxi niri ikustia,
 Ta zelan leiteke gaur ondrau loitutia?

Ez bildurtu mutillak, biziak galduten,
 Lagun biozkatuái oska jake asten,
 Geure fede santu ta Erriko ondriaren,
 Ill biar bada bere danok ill gáitezen,
 «Santiago ta eurai», mutillak zaill emen.

Alperrik jarten dabe an inguratua,
 Alperrik etsaia da eskuadra altsua,
 Kapitanaz bakarrik Okendo gaixua,
 Aurkitu arren, dau ak biotz ain sendua,
 Beragaz baleu legez eskuadra osua.

Ogei ontzi ia ur oso ondaturik,
 Etsai burua iges dua epel epelik,
 Kapitana guria zapaldu bagarik,
 Galdu ez zedin bera oso bildurturik,
 Antonio itxita gloriáz beterik.

Estados-Unidosetan laster aurkeztu zan,
 Barriak jakin arte jentia estu an,
 Olandarren buruak nun autortu eban,
 Okendo Kapitanarrealaz beguan,
 Ez ebalá goituko ez inok munduan.

Orra berba gitxitan etsaién omena,
 Iñok emon leionik da au andiena,
 Jaso daigun guk bere erritar aiñ ona,
 Dalako gauz onaren alde ebillena,
 Antonio Okendo gerrari zaillena.

Gloria gaur Okendo gerrari andia,
 Donostiaren ondra, umant eregia,
 Gloria Kantauritar izar ain argia,
 Kristiñau zintzo eta fededun bizia,
 Munduak ta zeruak beizue saria.

KOSME DAMIAN TXURRUKA ITXAS-GIZON UMANTARI DAGOKION OÑ-ALKIA

Gipuzkoako euskeran

Saritua izan zan Donostian 1881an

Ez da egia gizaldi askok
Zura dutela usteltzen,
Ez da ziurra urteak ere
Gaztea dutela zartzen,
Ez da jakiña gure bizitza
Denborak duela aitutzen,
Eta umantak beti bizirik
Nola ditugu ikusten?

Gizon txikien egiñ guztiak
Kia bezelaxen berdiñ,
Eriotzak putz egiñ orduko
Oi ditu denak desegiñ;
Umant argien azaiñ aundirik
Denborak nun ta noiz du ill?
Noiz eriotzak burrukatzeko
Biotzik dauka oiekiñ?

Nola zanpatzen duten umantak
Oñ-alki galant ederra,
Beren azaiñak zanpatu zuten
Eriotz zital okerra;
Illunduko onek aixago luke
Egun setiko izarra,
Itzali baño gizon ospatsu
Eta umanten izena.

Umant andiak nola dituan
Ainbeste Euskal-erriak,
Gaur alabatu gura nituke
Baten bertute argiak;
Milla ta aundiak badira ere
Emengo aitz zeñ mendiak,
Dira geiago ta aundiagoak
Seme txit miragarriak.

Beraz, ez aite Arno i ere,
Ez aite izan aiñ arrua,
Ainbesterako altxaturikan
Lerden lerdetik burua;
Seme bat badek ire errian
Askozaz altuagoa,
Zeiñen oñ-alki, gaur ipintzeko
Ez aut billatzen naikoa.

Motrikok dauzakn mugen artean
I aiz txit errez barrutzen,
Kosme Txurrukak leku gaiego
Ordea ziguk eskatzen;
Erria ez ezik erresuma bat
Ez diat diña billatzen,
Bere izena nijoalako
Mundu guztian zabaltzen.

Apolo zure laguntasuna
Ederki letorkit emen,
Bial zadazu musa eder bat
Argitutzera gaur arren;
Baztar danetan nere kantua
Gozoro adi dezaten
Eta euskaldun umant batekiñ
Arri ta zurtu ditezen.

Zurtu ditezen txikiak oso,
 Zurtu ditezen aundiak,
 Zurtu ditezen gizon illunak,
 Zurtu ditezen argiak;
 Zurtu ditezen denak guztiak,
 Enztunik bertute aundiak,
 Gipuzkoako seme ernai baten
 Guztizko miragarriak.

Miragarriak dirala guztiz
 Esaten ez det lotsarik,
 Probatzeko ere itztxo bi baño
 Ez ditut bear besterik;
 Mundu gztiak ikusi beza
 Ote diodan gezurrik,
 Ote diodan Txurrukagatik
 Izan du ez dan gauzarik.

Nun da bestela itxas-gauzetan
 Nun da onekin berdiña?
 Nun da Txurrukak aiña lan aundi
 Nun da beste bat egiña?
 Nun armari ta buruzaririk?
 Nun au lako mapagiña?
 Nun izkribatzen, nun arkitzenda
 Nun Kosme beziñ bikaiña?

Ez det billatzen liburuetan
 Bat jartzekorik onduan,
 Ez det billatzen ainbeste doaiz
 Jantzirik onen moduan;
 Ez det billatzen gaurkuan,
 Ez det topatzen, ez det arkitzen
 Iñortxo ere munduan.

Bakar bakarrik billatutzen det
 Kosme Txurruka aundia,
 Bakar bakarrik topatutzen det
 Doai danakin jantzia,
 Bakarrik nola izar danetan
 Argien dan Eguzkia,
 Kosme ere da itxas-gizonen
 Umant danetan nausia.

Kondairak kanta beza nai badu
 Ill zala gure umanta,
 Irabazirik Trafalgarreko
 Jazarran toki galanta;
 Kantatuko det baña nik beti,
 Ori orrela ez dala,
 Koroï ederra gozatzera igo
 Zuela zeruetara.

Kantatuko det bizi zaigula,
 Gizon aiñ miragarria,
 Kantatuko det bere bizia
 Dala eziñ ilgarria;
 Kantatuko det biziña ori
 Dala umanten saria,
 Umant artean zeruan berriz
 Dala Txurruka jarria.

Oh! Kosme, jaso albanizuke
 Gaur nai nuketan dorria!
 Itxasoaren erdi erdian
 Olimpo beziñ aundia!
 Bere gañean ikuste arren
 Altasunez zu jarria,
 Zeradelako España baten
 Seme aiñ onragarria.

Orrelakoxe jargoi eder bat
 Zerorrek dezu merezi,
 Arrigarrizko bertute oiekin
 Dezulako irabatzi,
 Mundu danari beatz onekin
 Zatzaiodan erakutsi,
 Oiuaz esanaz ara an! Txurruka,
 Nun jarri dedan ikusi.

NERE ADISKIDE LAZTAN

*On Jose Manterola zanaren
 Andre Eloisa alargun atsekabetuari*

Gipuzkoako euskeran

Damuz gau eta egun, O gaur andre Eloisa!
 Bizi zerala dakit, lutoz esatalirik,
 Ez al dakizu bañan, denok bear degula,
 Iges beste mundura noizbaiten emendik?

Ezagutzen det ongi, dela oso tristea,
 Zu zeraden antzera alargundutzea,
 Ezagutzen detala, diotsut berriz ere,
 Zure senarra lako bat zer dan galtzea.

Ezagutzen det, a bai! dezula gai naikoa,
 Dezula suerte bat bizitzeko triste,
 Ezagutzen det zure senar onak adiñbat
 Zerorren amak ere etzaitula maite.

Ezagutzen det iñork, ez dizula kenduko
 Bizi zeran artean bere oroipena,
 Dazaut biotz orretan daukazula zauri bat,
 Ill arte gordinkiro iraungo dizuna.

Bakarrik al dezake pena ori arindu,
 Bakarrik barren ori gauza batek poztu,
 Bakarrik ark ditzake munduko lazeriak,
 Bakarrik pena oiek ondoen gozotu,

Bakarrik esango det, bakarrik bera dala,
 Bakarrik alargun ta ume zurtzen poza,
 Bakarrik zeñek biotz estu estu dagona
 Zizpuru egiñ arren jarten duen lasa.

Bakarrik degu bada, zuk dakizun bezela,
 Pozgarririk onena daukagun Fedea,
 Gañera berarekin batera biotzean
 Zerura igotzeko daukagun ustea.

Bakarrik antxen bada. berriz bilduko gera,
 Gure guraso, senar, seme alabakin,
 Bakar bakarrik antxen, berriro ez illtzeko
 Bizi egingo gera beti elkarrekin.

Bañan ara baño len, ementxen bear degu
 Lendabiziko bian ementxen penatu,
 Ementxen bear degu, emen emen kurrean,
 Eriotza larria iretsi ta artu.

Santuak ere zuten malla onetatikan
 Pasa ta egan egin Zeru ederrera,
 Gure Jesus maiteak, bere Ama laztanak,
 Orobat artu zuten tragua berbera.

Alaxen egunen bat izango da guretzat,
 Etorriko zaiguna erio garratza,
 Koraña zorrotzakin lapur bat bezelaxen
 Kendutzerera betiko bizi ta asnasa.

Bañan ez da ajola, betor nai duenean,
 Betor, erasotzera amorru bizian,
 Ez dio ez ardura, Jaunarekin bagaude
 Garbi ta adiskide gu kozientzian.

Betor, eldu bezaigu, azpiratu gaitzala,
 Bere atzapar zorrotz erpe luzeakin,
 Bañan bere garaitza bakarrik izango da,
 Soillik gure gorpuztxo erbal illkorraikin.

Zergaitikan anima, ezin dezakean ill,
 Dalako ezillkor ta beti betikoa,
 Nork ona baldin bada daukan zeru eder bat,
 Eta antxen bizitza zorionekoa.

Eloisa! zure Pepe, ere ona zalako,
 Igo zuen Zerura beraren animak
 Aingeruak bezela araxe ega zuen,
 Gozatzera betiko, o zer atsegiñak!

* * *

Kuraitu zaitetz arren, kemen artu Eloisa!
 Alaitu eta epe piskatxo bat artu,
 Nekeetan oi ditugu, lorerik bikañenak,
 Frutarik gozoenak Zerurako bildu.

Laster iragoko da, erbeste onetako
 Denbora labur eta naigabez betea,
 Etzuen Jaungoikoak guretzako ez egin
 Orain arkitzen geran mundu añ tristea.

Beste toki bat degu guretzako egiña,
 Nun ez dan inoiz ere egunik illuntzen,
 Beti negurik gabe, beti beti eguzkiz,
 Beti uda berria antxen da arkitzen.

Beti soñu gozoa, beti aingeru-kantak,
 Negarrak an ez dute zer ikusirikan,
 Inork ez daki zer dan pena ta naigabea,
 Zeren an ezdagoan penen usairikan.

Eta atsegiñezko itxaso zabal artan,
 Igarian ikusten det zure senarra,
 Nundik aditzen dizun, nundik zuri entzuten,
 Zotin zizpuru eta auen ta negarra.

Andikan, bai, Eloisa, lagun egiten dizu,
 Jaunari esaktuaz dizula grazia,
 Onez eramateko lurreko naigabeak,
 Gero goza dezazun Zeruko gloria.

MANTEROLAREN ERIOTZEA

On Antonio Arzac jaunari

Jatsi zakidaz euskaldun musa gozo eztiā,
Edo jaso neu oraiñ Parnaso alderontza,
Soñutu daidan Apolok emon eustan liria.
Negar egiñaz euskaldun baten eriotza.

Negar artean kantau dagidan bere bizia,
Kantau dagidan jadtixi eban garaipena,
Kantau dagidan, oraiñ gozetan daben gloria,
Kantau dagidan bere betiko oroipena.

Kantau dagidan, umantak bizi arren goietan,
Kantau dagidan, baita dirala beian bizi,
Kantau dagidan, naiz lurrean ta, naiz zeruetan
Toki bietan oi deuskuela egiñ argi.

Kantau dagidan, baten argia eldu jatala,
Baten errañu, saeta zorrotz bat lakua,
Osterantzean, zelan aurkitu nindeke bada,
Berez gogora datorkidala itz neurtua?

Egi egiaz isurten dabez ona ta ara,
Eguzkiaren antzeko tximist garrezkoak,
Baña ez dira iñok gordetan aren erara,
Iñoz ez ditu bere gu legez, artzen loak.

Areek dagoz zañ, beti zoli ta iratzarriak,
Beti gloriaz eta bertsozko kantuetan,
Beti otseztiz an bizi dira biursariak,
Etorkiaren Iturburua alabetan.

Ze pensamentu goratu eta Jaungoikozkuak
Antxe jakezan errez burura eratsitzen!
Ez dituanak sekula bere adimentuak
Beeko gauzetan orren arira billatuten.

Baña atarako bear da igo Olinpo baño
Askoz gorago dan mendi baten txuntxurrera,
Ezarriteko begiak ondo andik beerago,
Mundu, Illargi, izarrak eta Eguzkira.

Eta oraindik goruntza barriz begiraturik
Zeñ zurgarri dan euren Egilla dan Jehoba!
Nori aro ta eskuetako palmak etzunik,
Itzalez egin oi deutsezan txit umil opa.

Apolok baño lira obeak deutsez soñutzen,
Homerok baño bertso obeak bere bota,
Berba ederrez Zizeron dabe atzeratuten,
Jakituriāz Salomon izten zapalduta.

Zelako toki zoragarria egatu eban!
Usoa legez sotil izan zan arimeak,
Bere egoak astinduagaz uts-urdiñean,
Billatu arte atsegiñ, gozo, poz beteak.

Zelako pozik! al elduko zan Iratargira!
Ta pozagorik andik urrengo Eguzkira,
Askoz pozago izar argiak beian itxita,
Argiāgo ta pozgarriāgo dan Tokira.

Baña gu emen deslai itxirik umezurtz gisan,
Ama gaixorik daukagunaren albotxuan,
Zergaitik bada gure burua orrelan ill zan?
Ez al ekian zelan jareiten gu ginduan?

Ez al ekian bizitzearen loran joiala
Gizonak daukan aldikadarik onenean?
Ez al ekian zeruraturik oraindik ala
Gaixorik Ama izten ebalā gaur lurrean?

Ez al ekian zala argi ta zala izarra?
Zala maexu bat legez guretzat, ez ekian?
Errañuz zabal mundu guztira aurkitzen zala
Zergaitik largau ete ginduzan illunian?

Ez al ekian itxasgizona orratzik бага
Aurkitzen dala beti itsuan, beti larri?
Ez al ekian armadan nausi iñor ezpada,
Galdu oi dala burrukaldia guztiz sarri?

Baña. urakan gogorak oi dauz zugatzak ausi,
Eta alantxe esetsi eutsan gatx dongeak,
Aretx gaztea izanagaitik lurrera jausi,
Eragin eutsan urratuagaz suster meak.

Eriotzeak irunsi eban, o barri miña!
Eta arrezkero gaixorik nago biotzian,
Azturik kantu poztugarriak daukat zotiña,
Daukat torapil, mingotz, estu bat eztarrian.

Ill zala bada, irakurten dot nik aspaldian,
Euskaldun neurtitz ta moldaera samurretan,
«Ill zan» diño eskribitzallak berba larrian,
«Ill zan» malkozko letrakaz dakust paperetan.

«Ill zan» baña, nor itanduten dot ill jakun bada?
Ill zala negar malko tantakaz ipinteko?
Ill bazan bere, ez ete dago ill egin zana
Ill ez danen bat bere utsunan betetako?

Ill zan, betiko gure Amaren osatzallea.
Ill zan Euskera gura ebana sendo jarri,
Ama osatu baño lenago eriotzea,
Etorri jako, o zorigatxa semeari!

Ill zalako gaur, orra tristerik gure sortitza!
Ill zan gorputza aurkietan da obipean,
Bere arimak zeru goietan dauka bizitza,
Bere izenak euskaldun danen biotzean.

Illunik dago baltzez jantzirik Euskalerra,
Ill jaiolako semerik oneen Manterola!
Naibageturik gaur ikusten dot Ama maitia!
Ezin da poztu! ezin bizkortu au iñola!

O Manterola! deiez dagotzu Ama Euskera.
Eskatzen deutsu zeru altura anparua,
Bialdu arren egiozu gaur ortik lurrera,
Osagarri bat egogi eta adjutua.

Bialdu-yozu ortik indar ta sendotasuna,
Onek lurrean munduak aña iraun daian,
Gorde daiogun guk bere zure semetasuna,
Maitatu daigun zure antzera beti leial.

ARTE NAGUSIKO NEURRIA

Gipuzkoako euskeran

Euskal-festa onen asmatzalle eta gidari on Jose Manterola zanari koroitzea

Aita Jose Ignazio Aranakoari

Baten gloria gaur
 Ongi kantatzeko
 Nere musaren det
 Putza sentitzen,
 Onek gezurrezko
 Alabarantzikan
 Ez daiki inori
 Beñ ere ematen;
 Eta bai gloria,
 Onra ta alabantza
 Merezi dutenai
 Zintzo jasotzen,
 Orisen berori,
 Gizon andi bati
 Orain egitera
 Dijoa asten.

Izanagatikan
 Bertsolari motza,
 Nere laudaki au
 Ez det saltzeko,
 Baizik gure umant
 Jakintsu zan bati
 Zor diogun otsa
 Zabaldutzeko;
 Mundu os-osoan
 Aren izen ona
 Leor ta itxasoz
 Barreatzeko,

Euskal biotzetan
 Bere oroipena
 Beti beti bizi
 Erazitzeko.

Asmo andikoa,
 Ernai ta trebea,
 Beti bearrean
 Au zan saiatzen,
 Zeñen lanak azkar
 Moldizkiratuta
 Arranoen gisa
 Zuten egatzen;
 Jose Manterola,
 Argatik guk beziñ
 Asko Amerikan
 Zuten maitatzen,
 Orra or noraño
 Aren entzuteak
 Bere Donosti au
 Zuen onratzen.

Euskaldun arraza
 Bizi zan tokitik
 Artu oi zituen
 Agurrak naiko,
 Borondate on bat
 Sortutzen zitzaien
 Bere izkrisbuak
 Letu orduko;
 Argatik zitzaigun
 Izar bat bezela
 Gure Euskal-Erri
 Laztanerako,
 Zeñen onagatik
 Irago oi zituen
 Burua nekatzen
 Gau ta egun asko.

Bere Probintziko
 Gia egin zuen,
 Moldatu euskaldun
 Kanta-tegia,
 Euskal-Erriaren
 Izenaz asmatu
 Gure errebista
 Laudagarria,
 Kalderoni jarri
 Euskaldun-oroitza,
 Irabazirikan
 Garaisaria,
 Ama Euskarari
 Drama bat azkenez
 Antolatu oso
 Miragarria.

Eman zion bada
 Febok jakindea,
 Alde askotara
 Aditutzeko,
 Likon, Temisteo,
 Naiz Akreonte,
 Inork ez bezela
 Iduritzeko;
 Argatik erakin
 Orain arkitzen da
 Betikotasunez
 Bizi izateko,
 Gizon ospatsuen
 Errañuz josirik
 Pindoko menditik
 Gu argitzeko.

Orra, or esan da
 Zeñen trebea zan
 Orra, Manterola
 Paregabia,
 Orra Zerutikan

Artu zituena
 Asko grazia ta
 Anitz doaia;
 Orra guretzako,
 Orra, or maisua
 Orra, euskaldunok
 Ispillu gaia,
 Beroni jarraitzen
 Arren izan bedi
 Gure alegin ta
 Danoen naia.

Ontziak igaro
 Arren uretatik
 Ez dute oñotsik
 Uzten bidean,
 Baña bai, zuk Pepe,
 Utzi zenituen
 Bizitz onetako
 Itxas gañean;
 Jarrai dizaiegun
 Zintzo zuzenkiro
 Zure arrastoai
 Leialtadean,
 Bizitu gaitezen
 Oitura zarrakin
 Zoriontasunez
 Euskal-lurrean.

Koroi bat argatik
 Ejo nai nizuke,
 Zure buru ori
 Apaindutzeko
 Lorarik ederren,
 Ostorik onenak
 Batzuk ta besteak
 Nabill biltzeko;
 Ustai bat eginda,
 Palma bat gañera

Dagokizun gisa
Eskñitzeko,
Baña bear diña
Enaiz gisajo au
Orrelako lan bat
Antolatzeko.

Azkenez fest'onen
Ziñan gidaria,
Beronek zor dizu
Orain gloria,
Marmol zabalean
Urrezko letrakin
Zure izena or
Dauka jarria;
Zere oroipena
Nola izango dan
Gaur, geroz ta beti
Ezilgarriak,
Goratu nai zaitut!
Festa lagunokin
Uri onetako
Seme argia.

Goratu dezagun!
Anaia maiteak,
Goratu dezagun!
Oiedez gora,
Zeren beragatik
Leku urrunetan
Gaur duten onratzen
Gure Euskara;
Eta beragatik
Esan dan bezela
Euskerazko fest'au
Sortua bada,
Gloria berari!
Koroitu dezagun!
Gure zuzentzalle
Zan Manterola.

Koroitu dezagun!
Arrosa txit gorritz
Sugarraz zebana
Maite Erria,
Koroitu dezagun!
Lirio txit zuriz
Zalako euskaldun
Uts ta garbia!
Koroitu dezagun
Bioletaz ere
Zeren jakintsu ta
Zan umildia,
Koroitu dezagun!
Orain Aritz ostoz
Ill arte zalako
Fuero-zalia.

ASTARLOA ASKO JAKIÑARI ALABANTZAK

Saritua izan zan Durangon 1886an

*Sinismen osorikan ezin artu oni,
Euskera ezagutzen ez debanak ongi,
Baña autortuko da gogoz eta garbi,
Bera ikasizera nai debanak jarri.*

(Iztuetak Gipuzkoako kondairaren 10en planan)

Ezin kantau nei ezelanbere
Astarloarik ill zala,
Ezpada txiki begitandurik
Mundu au itxi ebal;
Osterantzean odeiez gora
Begiratuten dodala
Zelan dakust an eder ederrik
Aingeru baten erara,
Izarrik izar iges egiñaz
Usobat dirudiala?

Nire bular au isiotzen deust
Berak alako modutan,
Adimentu au argitasunez
Ainbesteraño betetan;
Orren sarturik zerren daukadan
Astarloa nik burutan,
Enaz aurkitu zoro bat legez
Sekula modu onetan,
Gogoa ezin dodalako gaur
Ipini beste lekutan.

Bere gorputza lo euki arren
Eriotzeak besuan;
Suberte ori daukagulako
Jaiotakuok soruan;

Aren izena, zein obik baña
Ezkutau daike barruan?
Eriotzea badabilkio
Ikaraturik albuan,
Izen argi au bizi dalako
Ill-ezgarrien munduan.

Agaitik kantau daioguzan gaur
Garaitzak Astarloari,
Paradisuan sortutakotzat
Euskera daukan Jaunari,
Eta sinisten deusadalako
Bene benetan berari,
Gura neuskioz jo alabantzak
Euskeldun eguzkiari,
Ene eretxiz inoz Illargi
Izango etxakunari.

Erdue bada gipuzkoatar
Menditar maite maiteak,
Erdue Araba zelaietako
Euskera zale zaliak,
Pirineo ta Ebro artetik
Erdue napar anaiak,
Erdue bere Bidasoatik
Beste aldeko aidiak,
Zuek eta guk garealako
Aita Tubalen semiak.

Zuen biotzak taupa bai taupa
Ez aldeutzue egiten?
Durangoruntza urreratzeko
Ez deutzue gaur esaten?
Ene anaiak otallu baten
Ingurura arin guazen,
Ots egitera Astarloaren
Izena galdu ez daiten,
Oin aulki baten deutzagula gaur
Irudi on bat jarriten.

Ekarrizuez al dituzuen
Lurrungei usaintzuenak,
Ekarrizuez aztu-bagarik
Palmarik dotoreenak,
Ekarrizuez ereñotzezko
Arorik albait onenak,
Baita bertsozik euskera gogoz
Ondoen moldatuenak
Eskiñiteko Astarloari
Doerik eregienak.

Jo, jo soñuak pozen, pozagaz
Orain musika zaleak,
Jo euskeldunen aire politak
Zortziko alegereak;
Jo soñu orrek direalako
Bakar bakarrik gureak,
Direalako gure Amari
Jaio jakozan umeak,
Erbestekoen soñuetatik
Izpirik artu bageak.

Etxapleruak bota aidera
Igo dagien zerura,
Gure kantuak jaso daiczan
Paulo dagoan tronura,
Eta begira zelan jausiten
Jakuzan lorak sorura;
Zuri gorriak, urdiñ oriak,
Ta argiak izar modura,
Bere irudi miragarria
Dagoan aulki ingurura.

Zelako gauza arrigarriak
Daukaguzan gaur Durangon?
Ikusitera etorri baga
Eneban gura nik egon,
Ene anaiak, alabau bada

Gizon andiren bat iñon,
Bear deutzaguz alabantz asko
Guk bere Paulori emon,
Etxakolako oraiñ artean
Zor geuntzan legez jaramon.

Jainko fama zabaltzaillea,
Etzaitzez jardun orren ur,
Zoaz lurraren kabuetara
Joizu Nordea, joizu Sur,
Eguzkiaren ondoren gero
Zabiltz zoli ta zabiltz zur,
Mundu danari egiñaz jira
Atzera zakidaz biur,
Ereindakoan Astarloaren
Otsa tronpetaz ur ta lur.

Esan egizu Paulo gureak
Probau ta itxi ebalu,
Izkuntzetatik antxinakoen
Zelan dan gure Euskera,
Esan egizu errazoigaz,
Deituten jakola zarra,
Esan egizu onik aurrera
Deitzeko beroni Ama,
Leku urriñetan zitualako
Nozbaiten umeak laga.

Esan egizu Euskeraz dala
Asia zein da Asiria,
Irlanda legez Olanda berdin,
Dala euskera garbia,
Afrikan eta Europan bere
Badala euskal-sustraira,
Paulo andiak dirauskun legez
Barriz España guria,
Duda bagarik dago euskeldun
Izenez bete betia.

Esan egizu beroni arren
Emon daitzela gloria,
Larramendi ta errok zegaitik
Dauken erdia jarria,
Irurak andi badira bere
Au dala aiñ miragarria,
Dariolako iturri bati
Legetxe jakituria,
Agaitik eban jaso zerura
Euskera miragarria.

Irakurri bei bestelan nai nok
Euskeldun apologia,
Baita lenengo berbetearen
Gañeko errazoi-aldia,
An topauko dau zolia danak
Paulo ikastun andia,
An topauko dau aren buruak
Zelan dan arrigarria,
Zeñi ezin nik ipiñi neion
Noraño daukan neurria.

An ezagutu leike edonok,
Ez dala iñor ikusten,
Euskerearen susterrak ziatz
Pauloren gisan astertzen
Gure jakitun danetatik bat
Onegaz ez da bardintzen
Au da ain gora euren artetik
Bere buruaz urteten,
Pirineoak dituen legez
Gure mendiok apaltzen.

O! gizon andi eta illezkor
Durangon jaio ziñana!
Milla zazpireun berrogei eta
Amabiko urtea zala,
Paregabako Paulo azkarra
Euskaldunetan zu zara,

Jaio ziñandik eunda ogeta
Amairu urte dirala,
Kantau gurarik gloria zuri
Ni bere nator zugana.

Gloria zuri, o eleisgizon
Birtutez argi argia!
Gloria zuri fede jagola
Arima guztiz zalia!
Gloria zuri, euskeldun danen
Maisu ta irakaslia!
Gloria gabaz ziñana egoten
Goiz arte iratzarria!
Liburuetan zendualako
Biotza josi-josia.

Ai albaneizu emon gloria
Dagotzun legez guraiña!
Ai baneuka nik bizkorrago ta
Zoliagoa mingaiña!
Baña, ezin dot enazalako
Bertsolaritzat egiña.
Ezin dot ezin geiago añ naz
Kantari oso txikina
Jaso zaitzala zurrago batek
O! Paulo asko jakiña!

* * *

Jaso zaitzala zurrago batek
Nik baño taiu obian,
Ez dalako bat zu duiñ zolirik
Euskal zaleen artian.
Jaso zaitzala azkoz gorago
Zuri dagotzun aiñian,
Jaso zaitzala, jaso bai, jaso
Merezi dozun neurrian,
Jarririk paulo Astarloako
Euskaldun danen gaiñian.

ISRAELGO MIRARIAK

Gure Aita Santu Leon XIIIgarrenari bere urrezko ezteguetan

«*Neu naz*».

(*S. Joaneke 18, kap, V ber.*)

Denporea da ausi jatala
 Lira zolia,
 Soñu artetik guztizko urrin
 Gaur naiz bizi,
 Basamortuan esbesteturik
 Aurkietan naz,
 Egun garratzak ditugulako
 Ai, jadtixi.

Nire musatxo biotzekoa
 Ez al dakizu
 Bizi modu au jatala triste,
 Eta samiñ;
 Gura al dozu lira bagarik
 Nagoalako,
 Koldar bat legez kobaren baten
 Gorde nadiñ?

Adore baga neguko txori
 Mutu bat legez,
 Otzak kikillik, txio bat bere
 Egin baga,
 Gura al dozu erneguren bat
 Nik egitea,
 Adietara emonaz etsi
 Genduala?

Ixiltasun au ilteko betor
 Lira barri bat,
 Musa, ekatzuz gogoraziño
 Eregiak,

Irudi onak, etorki gozo,
 Itz egokiak,
 Kantau daidazan gaur Israelgo
 Mirariak.

Gaur Israelgo mirariak nik
 Kantau nai ditut,
 Jazoak legez jazotekoak
 Iragarri,
 Gure Jaungoiko mirarigiñak
 Deutsazalako
 Oraindik asko egingo bere
 Erriari.

Onen mirariz beñ itxasoa
 Erdibitu zan,
 Jordan atzeruntz beste beñ asi
 Igesika,
 Mendiak salto ariak legez
 Egiñ eben ta
 Bildotsak legez mendiskak bere
 Ikotika.

Onen mirariz mana jasten zan
 Iñotza legez,
 Erri bateri izan ekion
 Bizigeia,
 Beronek nai ta, gizon on baten
 Esan utsera
 Geldi jarri zan, loturik legez,
 Eguzkia.

Onek nai eta beste beñ bere
 Itxas-arroa,
 Ez dok gomutan jarri intzala
 Beeraturik,
 Esan orduko ontzi batetik
 Jaun altsu onek,
 Geratu ari ixillik eta
 Mututurik?

Jarraik jarraitu Jaun onek isten
 Badeusk oraindik,
 Baraust ta bitzok odeiez gora
 Boteagaz,
 Baña mukerra, baldin ez badok
 Inoiz garaitu,
 Noz urten daitek beronen kontra
 Garaitzagaz?

Badarozak emeretzi bat
 Gizaldi iya,
 Adarka, adarka, eten bagarik
 Ontzi orri;
 Baña alan bere ez gaioazak
 Gu oraindiño;
 I gora bera deituta Jaun
 Altsu oni.

I gora bera ez gaioazak
 Lorik galtzera,
 Ez ta bildurrik egitera gaur
 Erakutsi,
 Etxuagu nai beste bein legez
 Esan dagian,
 Guk daukagula berorregana
 Fede gitxi.

Balea legez baña baletok
 Ur-mendiren bat,
 Ago zabalaz iruntsi nairik
 Sabelera,
 Ontzitik salto egin baño len
 Orduan bere,
 Asiko gaituk modu onetan
 Deituta.

Salbau gagizuz, mirari barri
 Bategaz Jesus,
 Desegiguzu gaiztakeria
 Truiutsua
 Eguzkiaren begi zorrotzak
 Laster desegin
 Daroen legez aurrean dauken
 Odeitxua.

Salbau gagizuz, ikusi daian
 Itxas-zartadak,
 Direan legez atxaren kontra
 Birrinduten,
 Gaiztakeria azartu onek
 Zelan bereak
 Pedroren kontra beti dabela
 Ustel urten.

Salbau gagizuz, ikusi daian
 Zure Eleixa,
 Dala mendi bat Olinpo baño
 Goragua,
 Onek azpian artzen dituan
 Legez ekatxak,
 Zure mendiak dabela artzen
 Infernua.

Salbau gagizuz, infernutarrok
 Ikusi daian,
 Pedro dagola atx bat duin gogor
 Sinistean,
 Dakialako beste ainbeste
 Mirari, Jesus,
 Daikezuzala aixe, ur, eta
 Leorreat.

Salbau gagizuz, salbau, bai, Jauna,
 Ardi ta bildots,
 Geure Artzaiñaz gagozan danok
 Zuri deiez,
 Eta uretan dabiltzan bale
 Izugarriok,
 Otzan-otzanik gure sareetan
 Jausi bitez.

Mundu guztira sare onexek
 Bota nai doguz,
 Arraiñ ta abere dan-danak artu
 Dagiezan,
 Arrantzale bat izan dakigun
 Danoen buru,
 Danok kristiñau egindakoan,
 Gure Eleixan.

Leon amairu-garrena dogu
 Arrantzale au,
 Zergatik berak zuzentzen daben
 Eleixea,
 Leon amairu-garrena Artzaiñ,
 Aita Santu ta
 Leon amairu-garrena baita
 Erregea.

O! Leon andi miragarria!
 Nok leukekezan
 Zu jasoteko berba duiñ, eta
 Eregiak,
 Mundu guztian dozuzalako
 Zuk, zeuk bakarrik,
 Zeruko atek zabalduko
 Giltza biak!

Zuri begira nago emendik
 Zar itzaltsua,
 Zakustaz gure Arbolearen
 Irudian,
 Ikusten zaitut au mutikdurik
 Dakustan legez,
 Modu berean zelan zagozan
 Italian.

Ikusten dot nik ereñotzezko
 Aroz jantzirik,
 Gaiztakeria eskerga orren
 Egillea;
 Baña, ostarku barri bat laster
 Jaioko jaku,
 Zeiñ izango dan egun obeen
 Señalea.

Neu naz, neu naz, bai, Jesusek laster
 Esango dau, ta
 Ikusiko da bere berbeak
 Zer al daben,
 Ikusiko da gaiztakeria
 Armaz jantzia,
 Zelai lurrera beti betiko
 Dala jausten.

Ikusiko da egiaztuten
 Aren berbea,
 Baita betetan arek agindu
 Ebazanak,
 Ikusi geinkez zerutik jausten
 Izarrak baña,
 Ez uts emoten Pedrori
 Esan autsazanak.

Ikusiko da irago zala
 Txarren tandea,
 Ikusiko da dongak ebela
 Jo azpia,
 Ikusiko da euren sutunpak
 Eziñ ebela
 Zelaitu Leon jasarriten dan
 Jartokia.

Baña ikusi ezkerro preso
 O! Artzaiñ ona!
 Zeiñ ardi ez da zure okerraz
 Saminduko?
 Zeiñ bertsolari Errroman zugaz
 Gertetan danaz
 Ez da asarre santuzko suaz
 Ixiotuko?

Biztzen nozu bai, lira motel au
 Zolitudeko,
 Sututen nozu zorrozuteko
 Luma motza,
 Garretan jartzen artzeko bere
 Zure aldera,
 Ezpata miñ bat zure naia gaur
 Au balitza.

Odei burruken burrundaretan,
 Ene Erregea,
 Atxak badodaz dardar saltoka,
 Ikusiten,
 Zure etsaien sutunpen otsak
 Entzun ta, ez da
 Gure biotzik saltoz asiko
 Irakiten?

Niri taupaka beintzat asi jat
 Egon ezinda,
 Gerrara diñost gura dabela
 Urtetea,
 Gerran, bai gerran, gerran zugatik
 Milla bizitza
 Baleukaz bere, gerran nai leukez
 Emotea.

Parkatu Aita, berbaren baten
 Erratu badot,
 Askatuagaz ainbesteraño
 Barrua nik.
 Esku orregaz indazu arren
 Bendeziñoa,
 Auxe artzeko jarten natxatzu
 Auspazturik.

AGUR UME

*Zerura joan naiago, osatu baño.
(Arreseko Maria Pilartzoren
azken egunetako berbak)*

Ez al nozue gogortzat arren iñok eukiko,
Ez nagizue, atxarrizkotzat iñok bota,
Ez nagiala zentzun bagakaz iñok bardindu,
Nire biotz au erdibiturik gaur dagota.

Ez deustazue ausaz malkorik gaur ikusiko,
Begiok malkoz dodazalako gorriturik,
Ain luzaroan nire biotzak eukan patiña,
Dalako oso iya gelditu agorturik.

Nok esan daike baño beraren kordel meietan
Amaitu dala soñututeko indar dana,
Iturritxo bat mututu oi dan erara bardin
Agorrillean sikatutean urik baga?

Nok esan daike berau aurkitzen dala galduta,
Basamortuan galtzen dan legez bidaztia,
Laño artean dabilenean topau ezinda
Berak atsedean gure leukean baserria?

Bidetik alde baten bat legez orain bizi naz,
Ezin dot topau atzo nekusan goix-izarra,
Ezin dot jarrai zerren errendu bere egin nazan,
Eta aldatsok iragoteko nago zarra.

Orregaitiño agurtzen zaitut, Probidentzia,
Lurreratzen naz ezkutapenok adoretan,
Nire asmoak badira bere oker atera,
Zureak beintzat zearo dira gertaketan.

Parkatu, Jauna, parkatu, Jauna, baldin geiegi
Maite baneban eta ametan alabea,
Zerren eskini neutsun azkenez biotz guztiaz
Artu zengion zeuk besoetan arimea.

Zergaitik orren gazterik baño nai ete eban
Nire loratxo guri guriak amaitzea,
Galtzen ebela bere matrallak gorritasuna,
Ta bere begi izarrezkoak ikustea?

Larrien larriz, zergaitik aren estu jarri zan,
Goregi igoten danean legez txoritxua,
Bere biotza gelditzen zala taupada baga,
Isten eustala neure au baño taupatsua?

Oraindik zortzi urte bagarik, o mingarria!
Gorputza itxi arimak eutsan deslaurik,
Aita ta ama onen ondoan aurkitu giñan
Zer jazoten zan ezin ezelan barruntaurik.

Marmola bera zirudiala geratu jakun,
Len biziduna izan zan nire alabea,
Ez dakit zelan geratu nintzan neu biziagaz,
Zalako bera aitarentzako bizitzea.

Emon neutsazan laztanak asko berari baño,
Larrosatuten etxakon mosu zurbildua,
Ez eben bere ezpan politak zabaldu gura,
Geitu egidan ene aitatxo gogokua.

Egazti batek goix jagitean bere abia
Beti isten dau otzitu baga epeltxorik,
Modu berean gelditu arren aren aoa
Geratu jakon laster gerora otziturik.

Zerren etorri etxakon ari urten eutsana,
Egaztixoa datorren legez bere etxera,
Ezpada nire umeak eukan uso zuriak
Egatu eban ez biurtzeko ona atzera.

Ordurik ona agaitik nabill beti artega,
Damuz ezin dot inon billatu atsedetik,
Biotz oneri eukan biotza ill jakolako,
Aitaren biotz onek nor eukan biozturik.

Itxas azalez dabillan ontzi polita zelan
Baga eskerga batek oi daben ondoratu,
Baletzar batek ao zabalaz ene umea,
Niri ostuta sabeleraño eban sartu.

Lora eder bat atzo zan eta gaur da zimela,
Atzo zan nire poza ta gaur jat naibagea,
Atzo zan nire etxean agaz uda barria,
Gaur bera бага au jat negu baltz illunpea.

Uste bagako aldakuntze au ikusitean,
Zer egin daiket, noruntz zuzendu nik begiak?
Zeruetaruntz eragitean biotzak diñost,
Araxe egan ebalá nire alabeak.

Bizi obea artu ebalá fedeak diñost,
Bizi obea artute arren egin jat ill,
Bizi obea goian gozetan dagokit eta,
Ni barriz beian onen negarti, zelan nabill?

Arbola batek baña adar bat galdu ezker
Agertzen badau sentimentua dabela artu,
Aitaren biotz onek biotza galdurikoan,
Zelan damurik egingo ez dau gaur agertu?

Ez da mirari neure umea, zu gomutauta,
Aitau negarrez oraindik bere asitea,
Ez da mirari entzun neutsuzan berba andiak
Neure burutik oraindik ezin kendutea.

Zuri, zuri bai, alabatxoa entzun neutsun bai,
«Osatu baño zerura dot naiago»
Ez dakit nundik asmau zenduzan itz orrek baña
Niretzat gauza ezkuturen bat or badago.

Gauz ixillen bat sentietan dot or badagola,
Gauz ixillen bat batek bakarrrik dakiena,
Ezin erantzun bestela alan zinaidan Pilar
Zarrago batek dalako ori al daikena.

Osatu baño joan naiago zenduan legez
Ontzat artua izan zan goian zure naia,
Osatu baño joan naiago zenduan legez
Egiastu zan euki zenduan erabaia.

Orrexegatik urten eutsuen bidera, Pilar,
Zeure nebatxo aingerutxoak laguntzera,
Euren erdian igo zinaian izarrez gora,
Eurakaz nasi kantu artean bizitzera.

Eurakaz naste errubageen artean zagoz,
Iñoz orbandu etzendulako arimea,
Edurrezkoak zure jantziak dirudie ta
Eguzkia duiñ argia dozu arpegia.

Ortxe gozetan bizi zaitez bai, alabatxoa,
Orban bagako Bildots otzana adoretan,
Erreguturik egunen baten zure aitamok
Igo daigula orraxe bera alabetan.

Orrexegaitik zuk ez daukazu damurik oraiñ,
Aita ta ama bakarrrik emen itxiteaz,
Eriotzea irago eta zagozalako,
Atsegiñetan emendik orra igoteaz.

Zure gorputza badago bere lurperatuta,
Egunen baten aterako da ain ederrrik,
Azuzena ta lirio zuri zuriak baño
Zuriago ta inon orbantxo bat bagerik.

Agur, umetxo, ikusi arte ortxe zeruan,
Agur, agur bai, gelditzen gara gu lurrean,
Agur, biotzak zerren eroan zeuk deuskuzuzan,
Agur ume, guk pozik ez dogu emen bean.

HOMERO EUSKALDUNA

Gipuzkoako euskeran

Iparragirreri kanta

Ene adiskide on Federiko Baraibarkoari

Jaso nai nuke kantatzalle bat,
Mendiok baño gorago,
Jaso nai nuke albanezake
Odciez ere arago,
Illargitikan Eguzkiraño
Andik izarretaraño,
Izarretara jaso dezadan
Almena baña, non dago,
Egorik gabe nere buru au
Jaso ezinda banago?

Izarretara jaso dezadan
Betor andikan almena,
Goragotikan grazia, etorki
Eta doairik onena;
Betor zerutik mingañ eztitsu,
Legun bat aingeruena,
Arek gaur artu dezan gloria
Irabazita duena,
Dalako bera euskaldunetan
Neretzat euskaldunena.

Euskaldunetan euskaldunena
Kantatutzeko lur oni,
Mundu bietan euskaldunena
Kantatzen Eukera Amari,
Orregatikan zorretan gaude
Euskaldun danok berari,

Koroi eder bat antolatzeko
Euskaldun umant zanari,
Urez anditik, zeñ da emendik
Ain ospatsua danari.

Guri konsejo onak ematen
Bera zan euskaldunena,
Ark esan zuen batzar danetan
Eiteko gure izkera;
Eta biziko gerala emen
Pakez, garbiro onela,
Ots egiñikan lotsagaberik
Bizi dedilla Euskera,
Nork uste zuen au dala Jaunak
Zerutik jetxi duena.

Nola berari onrau zor zaion
Abiatzen naiz onratzen,
Zeren gitarra zartxo batekin
Zuen poztu, naiz tristetzen,
Zeren estutu, zeren lasaitu,
Arek zekien egiten,
Itxasoko urak diran erara
Apaldu zeñ da jaikitzen,
Modu berean gure biotzak
Zituela ill ta piztutzen.

Argatik Jaunak zabaldu zion
Laster izena Frantzian,
Ingelateran, Alemanian,
Orobat ere Italian,
Beldurra nola ipiñi zuen
Ementxe gure Españian,
Erbestu zan eragotzita
Bizitzen Euskal-errian,
Gero ogei bat urte egin zuen
Lurraren beste alderdian.

Ara baño len utzi zizkigun
 Jarrita kankak ugari,
 Beren artean samurrena bat
 Adio Euskal-erriari,
 Beste kanta bat eder ederra
 Aizkibel jakintsuari,
 Oraindik berriz ederrago bat
 Jarria Aritz zarrari,
 Zeñek emanten dion gloria
 Andi bat Euskal-lurrari.

Au dat kanta bat, mundu guztian
 Zabaldu dana nai nora,
 Kanta aiñ bikaiñ, aiñ ospatsu au,
 Etzaigu ilko iñola,
 Zeruko argiz Joxe Mariri
 Uste det jetxi zaiola,
 Homerok ere etzuelako
 Jasoko obeki arbola,
 Apolok ere beste kanturik
 Noiz altxatu du aiñ gora?

Kanta dezagun batzar danetan
 Kanta aiñ paregabea,
 Kanta dezagun adoratuaz
 Arbola santu gurea,
 Kanta dezagun bera degula
 Loirik gabeko lorea,
 Gogoraturik itz orietan
 Iparragirre trebea,
 Zergatik berak kantatu zuen
 Biztzeke gure fedea.

O! zeñ ederki biltzen gaituan
 Aritz zarraren oñean,
 Lau probintziok anaiaturik
 Batzen an erramapean,
 Irme ta sendo elkarturikan
 Laurok korapill batean,

Laurokin lazo bat egñikan
 Fuerodun izan gaitean,
 Goza ditzagun zorion danak
 Guraso zarren legean.

O! zenbat bider Madrillen bertan
 Entzun izan zan kant ori,
 Euskal uriak adi zioten
 Asmatzalle ez illkorrari,
 Errietako konsejuetan
 Askok ikasi berari,
 Duda gaberik euskaldunetan
 Kanturik onen dirudi,
 Joseri baño nik enioke
 Deituko errege iñori.

Orregatikan eo dezagun
 Koroi bat artearekin,
 Lau probintziok gaur dizaiogun
 Jantzi burua berakin,
 Molda dezagun, molda bertatik,
 Molda alegin danakin,
 Ez urre, ez perlaz, ez diamantez,
 Ezpada obearekin,
 Diña dalako, iñor bada diñ
 Jazteko ostoarekin.

Aritz ostoz bai, jantzi dezagun
 Euskaldun orren argia,
 Arbola ostoz ornitu ari
 Kopeta zabal garbia;
 Utsik Arbola ostoz apaindu
 Iparragirre andia,
 Arbolarekin betiro bizi
 Dakigun Jose Maria,
 Arturikan gaur anaiok gandik
 Ilko etzaion saria.

Bizi zaitea Iparragirre,
Ortxe Parnaso mendian,
Zergatik musen maitetzallea
Ziñan bizitzan zu beian,
Apolok zauzka euskal kantari
Danen guztien erdian,
Deitu dakizun zuri Homero
Zerorren jaioterrian,
Naikunde ori erabilli det
Iya aspaldi guztian.

Deitu bekizu, deitu euskaldun
Bertsolarien izarra,
Deitu bekizu ajola gabe
Maisua jotzen gitarra,
Zortziko soñu onak asmatzen
Zera danoen azkarra,
Kantatutzeko eztarririkan
Geien daukazu indarra,
Gañera zera ezitasunez
Erretxinola bakarra.

Beste Joserik ez dakust ez nik
Nere gidari zu zera,
Jaurtigi-dazu zure txinpart bat,
Jargoi ortatik lurrera,
Lagun zadazu Parnasotikan
Izaten zure antzera,
Jaso dezadan izkuntza zar au
Izkuntz berrien gañera,
Berau dalako geienen ama
Nere laztan dan Euskera.

ON ANTONIO TRUEBAKOAREN ERROTZEARI AMALAUDUNA

Muturik daukaguz gaur koplakariak,
Ez ditut entzuten euren bersuak,
Ixillik artzaiñen alboka zoliak
Danbolin txistu ta txilibituak;
Nun dabez irrintzak bideko burdiak?
Nun dira gazteen bai, ujujuak?
Bide, baso, solo, kale ta etxaldiak
Orain badakustaz oso mutuak?

Errotak ez dabe otsik gaur egiten,
Ez dantzut oletan gabi soñurik,
Euskal-izatea, ai, jat iruditen,
Dagoala miñez naigabeturik,
Bere kantaria jakolako ilten,
Ez dauka penia baño besterik!

NOBIA SALZEDOKO ON PEDRORI KOROIA

Bera jaio zala eun urte bete diran egunean

Zergaitik biotzak ete deust
Barruan egiten salto...?
Zergaitik kantu bat egiñaz
Nai daben umant bat jaso...
Ai! Baña, nun daukat egogi
Miñ garbi leundu bat oso?
Nun daukat? nun daukat lira bat
Nun daukat? nun dot eroso?

Erzilla, nun daukat zuk legez,
Apolok ez badeust emon?
Nun daukat etorki gozoa,
Au alda aurkitzen nai non?
Obeto egingo ete dot
Ixillik zokoan egon,
Esanaz epelen antzera:
Nigaitik bedi or konpon?

Anyerusa Nerbiongoak,
Ezin nei gauz ori egin,
Umant bat eregi dagidan
Argitu naizue arin;
Zoakuz euskaldun famea,
Ego luzeokaz urrin;
Nobia Salzedo nor jakun
Munduan zabaldu dedin.

Umant aiñ onari gagokaz
Oraindik koroe zorrez,
Eta nik gaur gura neuskio
Ornidu lora ederrez;

Alako loratxo politak
Baña, nun billatu neikez,
Kanpoak osoro neguan
Erreta leiak badaukez?

Ez deutsa ardura lorarik
Neguak euki ez arren,
Ereñotz berdeak zergaitik
Ugari ditugun emen,
Gañera kantariak dabiltz
Erleak lorak lez batzen,
Nobiak eukazan onkaiak
Eurakaz alabau daien.

O! umant euskaldun argia!
Goratu zinduket nai ta,
Bizkaiko guraso legetxe
Benetan nik zaitut meitia;
Agaitik zeurorri koroi au,
Jantziko deusut gaur aita,
Obea balitza bere duiñ
Zergaitik zarean baita.

Duiñ zara Nobia, zergaitik
Zoliago zanik zaintzat,
Bizkaian ez dot nik billatzen
Arbola gurearentzat;
Alantxe bere orrizko dan
Aro baten zaukat duiñtzat,
Al-baneu onegaz orain nik
Jantziko zinduket beintzat.

Zelan etzinduket jantziko
Erriak aututa sarri,
Arbola azpian gorenen
Egiten baziñan jarri?
Zelan, o! zelan ez jantziko
Foruak egonik larri,
Madrillen bazeuntzen etsaiari
Miñcan kandaua ezarri?

Ai! euki gaurdaño bagenduz,
Zu lako zaintzallak lumaz,
Zorigatx andiok etziran
Jazoko emen benturaz;
Zu ziñan jaditxi eziña
Gaztelar txoriak egaz,
Arbolak arrano bat eukan
Iteko miruak zugaz.

Ea, bada, euskaldun onak,
Frantzes ta españar danak,
Atondu daiguzan eskribuz
Al diran kantuzko lanak;
Zergaitik merezi deuskuzan
Erritar onen bat zanak,
Gugandik gaur artu dagizan
Gloriak Nobia Jaunak.

Gloriau begie gañera
Bizkaiko trenak guztiak,
Boteaz odeiak jo arte
Ke baltz ta lurrun zuriak:
Entzunik eurai oskar eta
Txistuzko soñu zoliak,
Nobia tren zale zanari
Kantetan jarrai, mendiak.

Eta nik gura neuke barriz
Kalandriak legez igo,
Kantetan: gaur dira eun urte
Nobia jakula jαιο;
Nobia, Nobia, Nobia,
Sekula etxaku ilgo,
Bitezar-tegiar jaztea
Zergaitik nai eban Bilbo.

Azkenez gloriau kantetan
Gaiarre izan nai neuke,
Zergaitik seme onak legez
Euskera euskun, bai, maite;
Beronen susterrak billatzen
Nor jakun nekau ainbeste?
Nok gaitu Ama onen argi
Errañuz aiñ asko bete?

Tallu bat eregi begio
Bizkaiak marmolki arriz,
Eregi daiola gure gañ
Oñ aulki eder ta andiz;
Edertu dakigun Bilboko
Plaza bat alako jantziz,
Ze poza geunkean lestertxo
Egun an elduko balitz!

Eun urte orain baditugu
Mundura au jαιο zala,
Urrengo eunkiau obeto
Goratu egingo alda;
Emendik ordura nor jakun
Jakingo deuskue ala,
Gaur nor zan ez dakien askok
Gizon aiñ argia zana.

Umanten artean zakiguz
Nobia biztuten asi,
Izarrak legetxe kondairan
Egiñaz guretzat argi;
Ispillu ederra zaitugu
Daizugun zuri ikasi,
Zeu legez Aretxa zainduten
Ber-alde egiñik bizi.

GURE AITA SANTU XIIIEN LEONI

*Erroman bagillaren 9an
aurten artu daben sentimentuaren aringarritzat*

Lorea jaiotzen danean
Sasipe gordean umill,
Ikusgei gozo bat Zeruak
Niretzat oi dabe egiñ.

Ederra bere jat erexten
Laño bat doiala goian,
Eguzki begiak badabe
Artuten parean beian.

Txorien kantuak entzuten
Mendian ditudaz gogoz,
Aixe me bigunak jo eta
Orrien berbeta gozoz.

Erreka soñuen zale naz,
Basauntzak poztuten ditu,
Beltxargai atsegin emonta
Aratai bertara deitu.

Alargun jarri dan usoak
Damuzko urruak jota,
Biotzik zaillena eragin
Oi deutsez malkoak bota.

Eta nik entzuten ditudaz
Ai, urru tristeak eltzen!
Biotz au urratu egin da
Deustenak mindurik isten!

Norenak ta nondik oraño
Datorkuz aiñ urru miñak?
Eskatzen laguntza gugana,
Eskatzen gaur bertso giñak.

Lireau artuta banoa,
Poztzeke gogoaz bera,
Baña gaur negarrak joteko
Eldu da bakarrik era.

Banoa dalako sotilla,
Usoan dan gisan berez,
Banoa zerren dan guraso,
Munduan nausia legez.

O! Leon Agura santua,
Krsitiñau arimen Aita,
Banator, banator zugana,
Arindu gurarik gatxa.

Alargun bat legez zakustaz,
Inguruz lagunik baga,
Zorra da niretzat Aitari
Lagundu daiodan ala.

Bakit zer nai dozun, o Jauna!
Zer dodan zer egin bear,
Malkoak isuri geratu
Artean begiok igar.

Erroma zugaitik oi bada
Errien burutzat jarten,
Ume zurtz badozu itxiten,
Ez daki zer doian galtzen.

Illetak gaur dozuz oi Aita,
Daukazun penea bere,
Bardiñik bagea dalako,
Nok ondo azaldu daike?

Obeto biziko zarean
Lekutxo batera zuaz,
Erroman atsegiñ garririk
Iñondik ez dozu zugaz.

Erroma gaur ez da zuretzat
Barrua poztzeko diña,
Erroma gaur jatzu garratza
Erroma gaur jatzu miña.

Erroman oi dozu zizpiru,
Or egun eta gau negar,
Erroman, ai, arri biziak,
Zerura oi dabe dedar.

Erroman errege aulkian
Bidez zu zinean jarten,
Burlatzat Erromak Barrabas
Koroiaz gaur deutsu jazten.

Ikusi au eta egodun
Galaiak, nun zare gorde?
Aiseak gartuta garrokaz
Errekak ein бага erre?

Nun zare aideko armadak
Gu jarri bagarik dar dar?
Tximistak besook lotuta
Dozue gaur egon bear?

Nun zara? nun zara Sodoma
Kiskaldu zenduan Jauna?
Nun zara gaur egin bagarik
Orduan zenduan lana?

Baña, nok, o Leon andia
Daukazun naibage tzarra,
Kentzeko billatu, nok leike
Pozgei bat jatzuna parra?

Nik beintzat poz pozik egingo
Neuke bai, al dodan dana,
Naiz emon eguna neketan,
Naiz latza irago gaba.

Ogirik zein urik, zein ezer,
Probau ez, zein egin barau,
Zein galdu ditudan ondasun,
Zein galdu osasun danau.

Naiz erre naiela garretan,
Naiz zurrau, naiz untzez josi,
Naiz bakez, naiz gerraz edo noz,
Zur-alde gura dot bizi.

Zugaitik edo noz mundu au
Prest nago dagidan itxi,
Iya alan zerutik pozen bat
Zuretzat albadait jatsi.

Nai neuke nik gastau nazan au,
Zugaitik desegin nik nai,
Nai neuke okerrak onduta,
Zugandu daitezcan gaur bai.

Edo bai, izate guztia
Asarre jarriko balitz,
Itsuok argitu daitezcan;
Gaixuok dongaro dabiltz.

Bildurtu daitezcan betiko
Kantari guztiak ixii:
Txoriak emendik aurrera
Muturik zaitezce bizi.

Bildurtu daitezcan betiko
Azkatu bekigu lur au;
Izarrak gabetan begiok
Osoro eizuez tapau.

Bildurtu daitezcan betiko
Eguna biurtu linbo:
Goixetan Eguzki zolia
Ez al az esnatu ingo.

Zezenak, otsoak, legoiak,
Gaiztoai burrukan ekiñ;
Faraon gordiñak Israel,
Ezpadau librau nai egiñ.

EUSKAL-ERRIKO IZAR ZIREANAI AMALAUDUNA

Illaz, illaz doaz euskaldun izarrak,
Errañuak jakez askoi amaitu,
Enabe berotzen euren lengo garrak,
Zerren amataurik direan gautu.
Nun dira Truebak? nun dira Aranak?
Nun Billabasoak? nun Klaudio zu?
Nun dauz seme on ok gaur Ama Euskarak...
Eriotzak baldin badeutsaz ostu?

O! ze ezbearra! ez dabe geiago,
Euskaldun argirik eingo munduan;
Baña nik uste dot askoz argiago
Egingo dabela goian zeruan,
Kantaurik Gaiarrek, nik baño leunago
Euren ondrak gure berba gozuan.

JESUSEN TERESA SANTEARI AMODIOZKO KANTU BAT

Ene adiskide maite Inarrako On Antoniari

Españatarra nazalako ni, nago zerura,
Neure biotz au ordu onetan jasoagaz;
Españatar dan santa bat zerren neukean gura,
Alabau gaurko kantuagaz.

Zabaltzen doa zerua egun pozez betea,
Alako santa arrigarria danarena;
Nok leukekean berberak eukan lako lumea!
Nok amodio Jesusena!

Bai, Karmeloko lirio zuri parebagea,
Kantau daizudan zure egun au jagitean;
Jarri nagizu beian itxirik soru tristea,
Siongo mendi ederrean.

Igoa zara Esposoaren abiara zu,
Uso sotilla, emengo bullai urrindurik,
Goian dozuzan urruetakaz gaur nadin batu,
Soñutai on bat, ai, baneu nik!

Ze pozik daben azuzenazko lora salletan,
Jaunak girotzen zu lako lora eskertsua;
Amodiozko aixe bigunaz zerren goietan,
Arnasegia dan gozua.

Ulle-kopeten albeni baten zenduan jarri,
Katigaturik Esposoaren arimea;
Zure begiak jakozalako ispillugarri,
Nun bera nai dan ikustea.

Lora lurrenez eztitutako urruetakaz,
Deitutean zuk Esposo laztangarriari;
Zentzuna galdu baleu legetxe iztxo leunakaz,
Asiten jatzu berbaz zeuri:

Autortu-idazu, norena zara neskatillea?
—Galai ederra, ni naiz Teresa Jesusena.
—O! Uso zuri neure ortuko loren lorea
Ni nozu Jesus Teresena.

—A! Sunamitis, itzuli-dazuz begi lau lauok,
Zizpuruz urtzen zagozan ene tortolea,
Zenbat anpulu geiago daben botaten eurok,
Naiago zaitut ikustea.

—Nire biotz au kutun laztana, zauritu dozu,
Begirature zuk egiñko aiñ samurraz,
Urre gorritzko ulle orrekaz zuk lotu nozu,
Preso naukazu asko guraz.

—Ai! Esposoa esku orregaz eidazu batu,
Nire esku au gaur deusudana eskiñiten;
Ai ene bada! arimatxo au jat arikatu,
Zure amorez noa ilten.

Ain badantzute atsegintsu ta arimazkoan,
Enkantuz bertan Esposa zan lo geratu,
Zeiñ maitetzallek amodio aiñ garbiz besoan,
Iñor egiñ dau au lez batu?

Taupaka dagoz bien biotzak soñu batean,
Amodiozko besoz sendaro amarraurik;
Alako berbaz bien arimak euren artean,
Bat egiñago geraturik.

Batak diñotsa: eutsi urratu dozun biotz au,
Eutsi neure au, au da besteak diñotsana;
Zauritu-idazu zeure amorez geiago berau,
Zauri bat oso jarri Jauna.

Au ikustean uts urdinean jatsiaz bera,
Dator serafin ego zabal bat Teresana;
Nok jaurtigiten deusan saeta bat biotzera,
Eta irago bereala.

Orduan jakoz amodiozko errekak asten,
Orduan eldu ill ez dakion Esposoak;
Orduantxe da lirio odol gorritan nasten,
Orduko penak, ze gozoak...!

Maitetzallea samurtuten da, bai eta jantzi,
Egiten deutsa larros ederdun giraldea;
Itxasoari lanbro gozoa eutsan erantzi,
Otzarotzeko Esposa.

Esmeraldazko laranja eta sagar zugatzak,
Azukarezko ale urtsu ta umaotuak;
Eskiñiteko euren besanga aiñ aberatsak,
Lurrera daukez makurtuak.

Lora guztiak inguruz dabe esitzen dana,
Dosel kerizpe-garri eder bat egiñagaz;
Esposearen arima eta gorputzagana,
Lengo zentzunak biurtuaz.

BIZI BEDI A. LARRAMENDIREN IZENA AMALAUDUNA

Gipuzkoako euskeran

Nola ontziak ez duen uzten uren gañean,
Lorrazik nondik joan dan iñork igarteko,
Ala arranoak airetan egan dabillenean
Ez du markatzen non igaro zan ikusteko;
Siñalerikan lagatu gabe lengo astean,
Aitu zan oso *Igaz*, sekulan ez bizitzeko;
Baña illaz bat, *Aurten* zan jaio bere antzean,
Arrastorikan utzi gaberik bukatzeko.

Jaio denakiñ au; baña ez da beti gertatzen,
Umantik ilten, menturaz iñork du ikusi?
Beren oñatzik, non ikusi da noiz ezkututzen,
Beren egintzak argiz ez dira beti bizi?
O! Larramendi umant bat nola zeran benetan,
Zure izena, zeñek lezake ill erazi?

LARRAMENDIRI LORA BAT AMALAUDUNA

Ur zelaietan doian ontziak ez dau bidean,
Lorraztik eiten nundik joan zan igarteko;
Ez arranoak aidetan zear dabillenean,
Ezaugarririk gure begiak ikusteko;
Beti betiko ill jakun *Igaz*, lengo egunean,
Bera legetxe *Aurten*, jaio da amaitzeko;
Urteak bere, doaz keriza doian antzean,
Ezer ezera danak guztiak biurtzeko.

Jaio danakaz baña; au ez da beti gertetan,
Umantak iraun oi dabe atxok legez zuti:
Euren gomuta mundua mundu ez da azketan,
Euren egintzak direalako beti bizi;
O! Larramendi, zarealako umant benetan,
Zure gloriai lorau nai deutset nik egotzi.

ZORTZIKO BATZUEK KRISTOBAL KOLON AUNDIARI

Gipuzkoako euskeran

Nor zaio bat munduan
Bere berdingarri,
Lur berriak billatzen
Jenobatarri?
Mundu bat gendukanok
Orain ditugu bi,
Glori au zor diogu
Kristobal Koloni.

Kristobal, zaigu gizon
Ain miragarria,
Batez ere Indien
Beneragarria;
Zeren beronegatik
Gaur duten argia,
Jesukristok zerutik
Lurrera jetxia.

Zer zan beste gauzarik
Ezpada fedea,
Sututzeko Kolonen
Biotz ain noblea?
Kristau egite arren
Infel jendea,
Arriskuan ipiñi
Zuen bizitzea.

Itxasoz iristean
Zijoan aldera,
Agertzen da legorra
Ark esan bezela;

Ontzitik bereala
 Egiñik atera,
 Inkatzen du lurrean
 Kristoren bandera.

 Len ezekian iñork
 Zer zan Amerika,
 Nondik ondasun asko
 Degun ekarrita;
 Kristobal-gatik gaude
 Aberats jarrita,
 Bere alabantzan jo
 Dezagun musika.

 Musikarekin nasi
 Gañera kantatu,
 Kristobal zerurraño
 Dezagun altxatu;
 Lareun urte luzeak
 Naiz egin pasatu,
 Aren azaiñ andiak
 Ezin dira aztu.

 Ezin litezke aztu
 Kristobalen lanak,
 Legortzen ezpadira
 Itxaso zabalak;
 Nola ziran atera
 Ondo aren planak,
 Esker asko zor dio
 Kristandade danak.

 Onra dezagun bada
 Al dezagun añan,
 Bakoitzak bere moduz
 Norberen izkeran,
 Gizaldi guztietan
 Egiñik onelan,
 Kristobal biziko da
 Ill gabe sekulan.

Bizi zaitte Kristobal
 Gloriaz goietan,
 Gizonik aundien bat
 Zu zera benetan;
 Eguzkia nola dan
 Buru izarretan,
 Zu zera argiena
 Itxas-gizonetan.

Jantzi gaur nai nizuke
 Alako koroia,
 Erregiena baño
 Askozaz obia;
 Etzeralako erri
 Batzuen jabia,
 Baizikan mundu berri
 Baten jaun andia.

NEURE AMA MAITE ZANARI

Ze izen samurra dan, Ama,
Euskaldun garbi garbia!
Gaur kantau dagidan, betorkit,
Lira bat ondo jarria;
Seme on batentzat dalako
Atsegin emongarria,
Dalako Amaren izena,
Gozoa, zelan ezta
Dalako Ama bizitzea
Zorion guztiz andia,
Agaitik negarrez bizi da
Ama ill bajako ume guztia.

Aditu bertsuok arduraz,
Egia dalako nik diñodana,
Izan bik bizia emonik
Mundura etorten gara;
Aitaren aldean maitetzen
Bakigu nor jakun Ama,
Bakigu txoriak umerik
Largetan ez dakiala,
Ta, nondik jakin legi Amak
Urrintzen ardura бага,
Itxirik etxean negarrez
Bere biotzeko biotz laztana?

Nozbaiten motel aurkituta,
Kumatik artutakuan,
Laztantxo samurrak emonaz
Arpegi larrosazkuan;
Ta irriz, ta barrez, barrero,
Umea asitakuan,
O! ze poz parebagakoa
Amatxok daukan orduan!

Bardiñik eziñ leikelako
Billatu iñok munduan;
Obea bearko jaritsi,
Ill eta, zerura igo-takuan.

Umeetan, Amaren kantua,
Aiñ dira aiñ gogokuak,
Oraintxe gizaldi erdi bat
Nik bere antzunikuak;
Alperrik sortzen dauz indarrez
Itz onak nire buruak,
Bein bere ez dira Amaren
Berbakaz bardintzekuak,
Arenak zergaitik eurenaz
Zirean urtenukuak;
Erraien errai ta erditik,
Errezto, eroso, erne-takuak.

Benetan, duntsua benetan,
Umeetan Ama dozuna,
O! zeñek leukeken lurrian
Aldi on zuk daukazuna!
Amatxo zurea dalako
Gabetan bere eguna,
Etxazu aren arpegia
Sekula zuri illuna,
Ez otza, ez motza, biotza
Apatza, malatsa ta bai, biguna,
Zergaitik zaituan bertako
Bizia odol ta frutu kutuna.

Ai! baña, nik galdu neban ta
Alako maitetzallea,
Gaur bere miñez gomutetan
Dot, o! dot, bere iltea!
Burutik ezin aldendu dot
Beraren agur tristea,
Lapur bat legetxe eldurik,
Agana Eriotzea,

Norgaitik gaur dauka oetzat
Lurpean arren etxea,
Ta arima benturaz penetan
Garbitu artean dago tristema.

Ezkutau egizu Jaungoiko
Zuzena ezpata mea,
Ezarri Garbilerantza
Samurra begiraunea,
Ta bertan, garretan, erretan,
Badago Ama nirea,
Balio bekio, o! zure
Odola, Jesus maitea!
Nik bere gozadu dagidan
Zeruan zure bakea,
Amaren obira joan da
Errezau gura dot Aita-Gurea.

ANJELA

*Beati mortui, qui in Domino moriuntur.
Zorionekoak, Jaunagan ilten direan illak.
(Apokalipsian, XIV kaban, 13en bers)*

Ez dot tintarik edo ur baltzik bapere bear,
Begietatik odola darit gaur naikoa;
Utsik bear dot paper illun ta baita luma bat,
Labañearen aldean ondo zorroztua.

Guztiz biziro gaur eskrisbidu dagiztan berak
Garbiro nire barruan dana iragoten;
Nire damu au zelakoa dan mundu guztian,
Malko gorriaz ipiñi eta leidu daiten.

Sabel au daukat laba bat legez gori goritan,
Garrak kanpora urten nai eta eziñ urten,
Ok egiten deust eztarrian ta larriak legez,
Suzko boladak asi bearko dot botaten.

Urten zaiteze nire agotik suzko errekek,
Urten zaiteze estuen estuz enadin ill,
Urten zaiteze kolkoan zuek zaituedala,
Ito gura, ta ito eziñik, ai, gaur nabill!

Urten zaiteze zuen beroak zegaitik naukan,
Topin bat legez *gar-gar-gar* oso irakiten;
Alan basoan, zelan etxean, aiñ gitxi oian,
Atsedean piskat gozetan bere ez deust isten.

Asteak doaz, asteak dato; baña su onek,
Garren indarrik apurrik bere ez deust galtzen;
Iya mamiñok ezer ezta ta unetaraño,
Asirik daukat kiskaltzen naben gar au sartzen.

O! amodio benetakoa ze desbardiñak,
Direan zure aiñ egitada zurgarriak!
Len postu eta, oraiñ tristetu egiten nozu,
Zelan al dozuz nigan kontrako gauza biak?

Gauza bi oneik eragiñ deustaz amodioak,
Azur usturik jarririk nauka igartua,
Jarririk nauka anka bakar bat oi dan erara,
Nai eta nai ez bear dodala makulua.

Jarririk nauka soldau eridu baten antzera,
Iñor bagarik leku urriñean non topauko
Ongillaren bat, eta dei triste oneik entzunda
Nortxo bait etxat errukiturik azalduko?

Iñondik bere ez sa izango nire zauri au,
Kurauko deustan biotz onen bat agertua?
Ail ez ete jat norbait onuntza urreratuko,
Jagiko banaz luzatutera bere eskua?

Sorura zelai adore baga jausia nago,
Nire lagunak bakarrik dira naibageak;
Nire etxeko zurrkuluetan ez da besterik,
Lenago berau zer izaten zan señaileak.

Non da an argi egiten eban izar bizia?
Gaurko argi-gei danen aldean eguzkia?
Ogei eta bat urtean pasau amatau baga,
Bere garragaz ni argitzeko zan zuzia?

Non da beraren arpegi eder errañutsua?
Non da ak niri egiten eustan abegia?
Non aren txera, ongi-etorri ta ago gozoa,
Eztia baño jausten etxakon iturria?

Non da gureko egazti zuri ego-zabala?
Txitatxo biak euren barruan gordetako?
Non ama samur, eta apatza bere aingeru,
Biak altzoan bere artean estutzeko?

Zer da gaur gure ezkaratz edo su ingurua?
Kantu barriak egiten ziran tokitxua?
Nora biurtu jaku kaiola euskerazko au?
Zelan jarri da aiñ basamortu mututua?

Non da bertako arbola eder besangatsua?
Kerizpetuten ebana bere etxadia?
Zeñek girotu egingo gaitu uda errean,
Garretan jagi egiten bada eguzkia?

Non da arako karidade dun andra andia?
Gazte pobre ta billox tristeak jantziteko?
Zelan itxi dauz gaur emen bere zatiak deslai,
Len besterenak izaten zanak jasoteko?

O! zeinbat ume zurtzek beragan euken ama bat!
Oraiñ bereak aurkitutean ama baga,
Zer diñozue zeru gogorrok, zer diñozue?
Alan saritu nai gaituzue, alan bada?

Au da ordaña, au da eskerra? au alogera?
Aingeru baten antzera bizi zanarentzat?
Nor izango da bere lekuan beste aingeru,
Gordetzalla bat bere ume zurtz gaixoentzat?

Bakit, Anjela zeruak nai ta zelan egiñ zan,
Jaio Aingeru Goardakoaren egunean;
Bakit, Abade Jaunak eutsala Aingeruaren,
Izenaz deitu, ura burura botatean.

Bakit, izen au loitu bagatik ebalak gorde,
Egitadakaz ebalako ak erakusten,
Alan ezpada itandu bedi auzo guztian,
Ea zer daben Anjelagaitik eranzuten.

Bera izan zan ume denporan pitxi-lora bat,
Lirio zuri niri eskua emotean;
Gero izan zan Aingeru-Goarda gure etxean,
Eriotzeak korañegaz jo artean.

O! zeñ ederto ak bete eban Aingeru lan au!
Niretzako zan bere betiko ardurea;
Nik ezingo dot lumaz ipiñi norañoko zan,
Bere biotzak niretzat eukan amorea.

Bera, izan zan gure etxeko ondragarria,
Bera izan zan ni gordetako gaztelua,
Bera izan zan ekatx mueta guztien kontra,
Buru gañean jarriten jatan ezkudua.

Bera, izan zan neu legez arte-eder zalea,
Bera liburu asko ebana irakurten;
Nire lumeak eskribietan ebazan letrak,
Berak zituzan borrau ta asko obetuten.

Bera, izan zan egia garbi, kantau nai badot,
Gauza askotan ni zuzentzeko irakasla;
Bera, izan zan tantai bat legez aretx motzetan,
Anjela, andra askotan buruz jaso zana.

Agaitik, zeñek osatu leiket bere faltea?
Zeñek ornidu alboan itxi eustan utsa?
Ze garratza dan edan bearra kalizatxo au.
Alako bagarik, ze miñ alarguntza!

Nok lagun egiñ leiket urteten troka aiñ zakon,
Sastraka baño besterik ez dan onetatik?
Zegaitik alan largau ninduan neure usoak
Iges egiñik moldau genduan abiatik?

O! ez bearra! odeiak kontra jagi jatazan,
Oñaztarri bat gure gelara jaurtigirik;
Negu otzeko gaberdi baten itxi ninduen,
Neure bizitza erdia zana ebagirik.

Itxi ninduen mendi zorrotzez inguraturik,
Itxi ninduen atx arte baten txito preso;
Itxi ninduen bide guztiak zarratu eta,
Txarrago dana begietatik itsu oso.

Itxi ninduen ontzia ausi ta orratz bagarik,
Itxas asarre amorratuan illunpetan;
Farol bat bere eziñ begiztau iñon nebala,
Ezelan bere Euskal-erriko portuetan.

Itxi ninduen narru gorrian lotsaz billoxik,
Itxi ninduen biotz bikotxau bakartua;
Narras, lurrean, lorrinka, larri, garrasi baten,
Eztarri danau jarri artean zarratua.

Goiai laguntza eskatutera beartu nintzan,
Baña len bigun jatazan atxok gogorturik;
Sortu, leortu, gortu, dollortu, danak egiñik,
Ai, batek bere ez eustan egin kausiñorik.

Izarrai gero poza eskatzen bildurtu nintzan,
Bat jausi eta bertan zapaldu enengian;
Bildurtu nintzan lurrak uts einda bear nebala,
Ondatu bere erraietako sutegian.

* * *

Jauna, enintzan neure Anjelaz betiko batu?
Jauna, eneutsan beretzat emon nik biotza?
Jauna, beragaz bat-bat nintzan ta batera illik
Zelan ez dogu bardin guk igo Zuganuntza?

Ausaz enintzan Jauna, ni jaiio Anjela legez?
Zu gozetako beti betiko urtietan?
Jausiko naz ni agiñ kurrixken lekuetara...?
Ez ene Jauna, artu naizu zeuk besoetan.

Gorde naizu zeuk Jauna, betseiña oi dan erara,
Ezkutau naizu zuk, zeuk zeure beso zabalagaz;
Jarri naizu zuk, zeuk gura dozun orduren baten,
Goiko Errian gozau zaidazan Anjelagaz.

Ai! bitartean; baña baneki baso ixill bat,
Bertan egiñik txabola txiki barri baten:
Neure emazte, neure zatia, len zanagaitik;
Negar malkoak utsik edanaz bizi naiten.

Antxe bai, pozik emongo neukez ordu osoak
Gogoratuten nik Anjelaren birtuteak;
An bai, egunak emongo neukez irakurriaz,
Itxi eustazan gomutagarri aiñ luzeak!

An bai, beraren espirituak ninduke poztu,
Egingo gabaz lotan nagola amesetan;
Agertuagaz edurra baño zuriagorik,
Kontauko leuskit zelan bizi dan zeruetan!

ERIoTZEA

*Laburrak dira gizonaren egunak,
Zuk daukazu zenbaturik
bere illabeteen lumeroa.
(Job. XIV kap-an)*

Ikusiten dot, nik eguzkitan nabillanean,
Neugaz batera, doiala neure kerizea;
Nondik igaro, egiñ dan baña, keriza ori,
Ez da gertatu markarik iñoz ikustea.

Tximiniatik ikusi oi dot boladan keia,
Zelan lenengo indar aundiaz dan urteten;
Baña puska bat igo orduko ezer ezera,
Edo utsera dala guztia biurtuten.

Kandelatxo bat, bere dakust nik ixiotzean,
Gela bat zabal, izana gaitik argituten;
Eta arnasa batek zelan jo, beingo batean,
Kandela itsu, eta gelea illun jarten.

Eta azkenez, ontzia dakust uren gañetik,
Iragotean zelan arraia daben isten;
Baita bertatik, urak leunduta arraia ori,
Ezertxo izan ez balitz legez geldituten.

Modu berean edo antzera, ez da gertatzen,
Gure biziak ontzi bat legez ez dirudi?
Ill zan askoren markarik emen luzarorako,
Non ikusten da? non billatuten? non agiri?

Zer jazoten da gorputzak daukan al izateaz?
Ilten danean osoro ez da akabetan?
Kandelatxo bat aixe puskatek jotean legez,
Gatx txiki batek ez dau guztia amatetan?

Bestelan, zer da nire Anjelaz gertatu dana?
Bere oñatzak ez doaz desa-gertutera?
Ke moltsotxo bat, desegin oi dan legetxe bardin,
Ezer ezean ez doa dana geratzera?

Nire emazte izan zanagaz, badakit ondo,
Iya ez dala gaur battxo bere gomutetan;
Kerizearen antzera bardin, bere izatea,
Lur onetatik irago eta, bai, aztu zan!

Ni neu bakarrik, zuzenduten naz bere obira,
Neuri bakarrik, gogotik etxat aldunduten;
Nik neuk errezan egiñagaitik bere alboan,
Ail arek baña, berbarik ez deust eranzuten.

Zer da gaur berak arturik daukan ixilltasuna?
Zergaitik ez dau mizti bat bere bada egiten?
Zergaitik dago ipiñi eben lekuan geldi,
Oetik zana goix guztietan len jagiten?

Ze sentimentu ete dau oraiñ artu nigaitik?
Zergaitik nire berbai ez deutse jaramoten?
Iñoz tristerik, eta muturik nengoanean,
Berba eustanak nai eta nai ez eragiten?

Zelako loa ete da bera artu dabena?
Iya ainbeste illabetetan irauteko?
Bederatzi ta egunak bere irago arren,
Esnatuteko señaile baga jarraitzeko?

O! ze gogor ta ze otso-biotz Eriotzea!
Azan, jarteko orrelan nire emaztea;
Zergaitik eutsan ik orri aren goixetik kendu,
Niretzat falta egiten eutsan bizitzea?

I, gaitik jagok taiu tristera gaur etorrita,
I, gaitik mamin guztiak iya usteldurik;
Azurrok bere denporaz igar jarriko dozak,
Gero austuta lurragaz danak bat egiñik.

Agura zital arriak baño arriagoa!
Abelegandik asi intzana gerra gintzan;
Noz aspertuta, gogait egiñik itxiko deutsak,
Eu noz illgo az, ill baga bizi gu gaitzezan?

A! bajakiat i, ez azala sekula illgo,
Iñor bizirik munduan badok aurkietan;
Arboletatik orriak bera datozen legez,
Zelan jausiko garean ire sareetan.

Danok guztiok, bear juagu txiki ta andi,
Aita Santua, naiz Erregea izan arren;
Naiz jakituna, zein ezjakiña, eder ta ezaiñ,
Ire atzamar zorrotzetara danok emen.

Ez dago emen danoentzako, bide bat baño,
Ez da izan ta besterik bere ez izango;
Asmo barriak atera arren gizonak asko,
Illtetik zelan librau ez dabe aterako.

Asmau begie ibillitea uren barrutik;
Asmau begie zelan ibilli iya aidean;
Baña, ez dabe iñoz asmauko zelan bizia,
Gorde eragin gura dan arte gorputzean.

Jaiotea da utsik naikoa, eta guraiña,
Eriotzeak euki dagian laster nor ill;
Zuzi sutuak nai badau beti argiten bizi,
Itsu zoro ta buru bagea legez dabill.

Mendietako errekatxorik ez da gelditzen,
Itxasoaren kolkoan sartu arteraño;
Jaiorik bere ez da gelditu, ez geldituko,
Lurrera jausi egin bagarik egundaño.

Arriak beruntz egiten dabe garaietatik,
Lurrinak doaz zakonetatik zerurantzaz;
Eta gizonak sortuagaz bat abietan da,
Nai eta nai ez bere azken ta amairantzaz.

Eriotzea! eriotzea! danen azkena,
 Eriotzeak, irunsten gaitu danak bardiñ;
 Errazago da legoetzar bat birrindutea,
 Eriotzatik librau baño, ta iges egiñ.

ILLETEA

Bedeinkatua izan dedilla, o! Jaun andia!
 Zure eskuak nasaituten,
 Nabelako gaur itxaropena bialduagaz,
 Penau deustala gozatuten.

Zeñbat geiago nik dodan Jauna, zugan pentsetan
 Añbat urrintzen jat mundua!
 Eta arimau lurrean bizi ez balitz legez,
 Zeruruntz daukat aldatua!

An billatuten ditut liburu baten legetxe,
 Zure egintzak miragarri,
 Bat irakurten asi orduko geratuten naz
 Zur eta arri eginda ni!

Zelan ez dot nik egan emendik oraiño baño
 Alako erri betikora?
 Nondik daukadan arima maite naberen bat deika,
 Aldamenera noakola?

Berak igexi eustanik ona neure ondotik,
 Ezin bete jat utsunea;
 Urte bi datozen neure esposaren ill jatala ta,
 Bizirik daukat gomutea!

Bere gorputza datzan toki ixill ta mutu onek
 Onaratu nau nai ta nai ez;
 Aidez dabillan egazti triste egarritua,
 Pozu gelditxo batek legez.

Eta emendik erdibiturik nire biotzak
 Iñoz ez lako zotiñakaz;
 Kantetan ditu atsekabezko bertso samurrak,
 Bustirik negar malkoakaz.

Orri leidunai Eguzkiaren begiak jota,
 Badeutse negar gaur erazo;
 Damuak niri iturritxo bi begietatik
 Ateratea, da millagro?

Ze millagro da beste alderdi danak itxita
 Ipar aldera bai orratza?
 Jausten dan legez, zuzendu arren nire biotz au
 Emaztearen obirantza?

Nardietako arri libreak bilin bolaka
 Ez dira jausten arrokara?
 Nire biotz au bere lurretik aldendu nairik
 Ez dator zulo onetara?

Ontzi ausia urpera legez natorrenean
 Emaztearen tokitsora,
 Nire arimak engan daiala aren arimak
 Daukan abia zerukora.

Ez dabelako Eriotzeak an aginduten,
 Oi daben legez lur onetan,
 Bizi dedin an, emen ain laztan ebanaz nasi,
 Danoen Jauna alabetan.

GERNIKARI

*«Eman ta zabal zazu
 munduan frutua».*

Iparragirrereren berbak
 Gernikako Arbolaren kantuan.

Ez dakit berba egiñ,
 Ala egon mutu,
 Ainbeste jente argik
 Egiñ nau bildurtu,
 Eta, zer egin iya,
 Atzera biurtu?
 Ezer kantau bagarik
 Bazter baten sartu?
 Ez orrelangorik ez,
 Naiz zerbait lotsatu,
 Nai dot neure barrua
 Ementxe askatu.

Emen autortu nai dot
 Nazala euskalduna,
 Gure berbetearen
 Laztan ta kutuna,
 Beti maitetu badot
 Antxiñatasuna,
 Eta gure Aretxak
 Eukan osasuna,
 Orain barriz Gernikan
 Gertetan jakuna,
 Ikustean gordeko
 Dot ixilltasuna?

Ez, alabau naiz zaitut
 Gernika gurea,
 Zarealako ondra
 Andiko Andrea,
 Baña ondragarren
 Dozu Arbolea,
 Zeiñ dan Euskal-erriko
 Gure banderea,
 Agertzeko danai zer
 Zan gure legea,
 Libertadea baño
 Lenago fedea.

O! Gernika ez daukat
 Nik beintzat azturik,
 Ez deutsut gaur itxiko
 Itandu bagarik,
 Jarten zireanean
 Zarrak etorririk
 Zure Arbola-pean
 Anaia egiñik,
 Non zan beste lekutan
 Aiñ toki librerik?
 Paradisua deitu
 Agaitik neutsun nik.

Iponako Obispo
 Zanaren semiak
 Agaitik emen dabez
 Ase egarriak,
 Erabillia gaitik
 Enparau erriak,
 Zugarau dabez Gernika
 Ipiñi begiak,
 Zure doiak badira
 Barriz aiñ andiak,
 Zelan kantau gaur nire
 Lira motz txikiak?

Ai! kantau albaneizu
 Jatortzun gloria;
 Ai! baneki zearo
 Zure istoria!
 Ai! baneuka gaur bear
 Dan jakituria!
 Baña, zelan enazan
 Asko ikasia,
 Parkatu egidazu
 Biotz larregia,
 Eukirik izan banaz
 Azartuegia.

Parkatu egidazu,
 Baña, nai dot kantau,
 Kantetako dalako
 Gaur jaio egun au,
 Eguzkiak goixago
 Ta argiago urten dau,
 Berberak kantetako
 Bizkortu bere nau,
 Alan beste bertsotxo
 Irubat edo lau,
 Kantau baga amaitu
 Ez dot gura lan au.

Kantauko deutsut bada,
 Gernika argia,
 Egoki datorrela
 Eskola barria,
 Nok dakarren oliba
 Berde pozgarria,
 Baketzeko gu jaio
 Giñean Erria,
 Erantzita erderazko
 Usaindun jantzia,
 Salbau daigun euskaldun
 Legien ontzia.

Kantauko dot gabetan
 Legetxe zuzia,
 Izango dala gure
 Farola argia,
 Kantauko dot izango
 Dala mintegia,
 Ereñik osasuntsu
 Beti dan azia,
 Izan dedin Jesusen
 Gero tantaiduia,
 Ipinteko dar, dar, dar,
 Infernu guztia.

Kantauko dot gañera
 Dala iturria,
 Zerutik dakarrena
 Bere jatorria,
 Kantauko dot oraindik
 Bere edaria,
 Izango dala gatzik
 Baga ur garbia,
 Iruntsiten dabena
 Bertako euria,
 Dala Aita Santuaren
 Txabolako ardia.

Kantauko dot zan legez
 Noeren arkea,
 Berau izango dala
 Barku bat gurea,
 Berau gaur bildugarri
 Jakun urjolea,
 Amaitu arte oso
 Gure aldospa,
 Non aterpetuko dan
 Euskal-bizitza,
 Ito ez dedin guztiz
 Gure lur maitea.

Kantauko dot izango
 Dirala frutuak,
 Etxe santu orrenak
 Miragarritzkuak,
 Egazti zuri batek
 Legetxe eguak,
 Zabaldua batuko
 Ditu ollaskuak,
 Berorrek zuriturik
 Biotz nabartxuak,
 Urtengo dabe danak
 Uso biurtuak.

O! Landara barria
 Zatzakuna sortu!
 Ezin zaikedaz iya
 Geiago goratu,
 Buruaz zeruari
 Zeuk arren ikutu,
 Uri polit au daizun
 Besazpian artu,
 Bakit lurrik onena
 Dozula billatu,
 Gernika ebalako
 Jaunak bedeinkatu.

Eleixako Artzaiñ bat
 Ze ondra andia!
 Etorri da jartera
 Lenengo arria,
 Lumen bat izango alda,
 Ondo ebagia,
 Ipinteko gaur emen
 Jazo dan guztia,
 Dalako Gernikaren
 Alabagarria,
 Zeiñek gaur alegere
 Daukan arpegia.

Maiatzaren bosteko
 O! egun kutuna!
 Gernika aztu bear
 Iñoz ez dozuna,
 Niri beintzat galduten
 Ezpajat zentzuna,
 Naiz da milla urtean
 Euki osasuna,
 Milletan kantauko dot
 Gaurko batasuna,
 Dalako goiko Jaunak
 Bialdu deuskuna.

Egun onetan beti
 Euskal Jaungoikua,
 Alabauko dot zure
 Beso indartsua,
 Aspalditxoan egon
 Arren beratua,
 Gernika ikusten dot
 Orañ goratua,
 Ez dozulako gura
 Berau menpekua,
 Ezpada izan dedin
 Gure gurasua.

Izan zaite Gernika
 Beti gure Ama,
 Izan zaite aurrera
 Gure Irakasla,
 Ikastegi orregaz
 Izan zaite bada,
 Gure Ipar aldeko
 Euskaldun izarra,
 Ona gure semeak
 Bialtzen dirala,
 Eurak zuk argituta
 Giau gaiezala.

Agur! bada, o! etxe
 Jaioten asia,
 Jausi bekizu goitik
 Iñontzat grazia,
 Agur! eguzki barri
 Onuntz etorria,
 Eldu da zuretzako
 Gaur egun sentia,
 Ipinteko ibar au
 Urretan jantzia,
 Izan dediñ ibarren
 Erregiña andia.

Agur! Bizkaiko toki
 Lur zoragarria!
 Maitetu erne jatzun
 Lirio zuria,
 Eldu jatzula diño
 Uda pozgarria,
 Goisetan orregaitik
 Ugari txoria,
 Bertara pillatzen da
 Ain banda andia,
 Lora oni egiñaz
 Ongi etorria.

Eta zuk, o! Gernika,
 Urte luzietan,
 Jarraitu lora onen
 Gloriak kantetan,
 Bizi dedin bai bizi,
 Jauna serbietan,
 Bere gloriarako
 Direan lanetan,
 Alan iraunikoan
 Beko egunetan,
 O! zelan alabauko
 Daben zeruetan!!

LOPE OTXOA OROKOA MONDRAGOKO UMANTA

Neure adiskide euskara-zale argi On Juan Karlos Gerra jaunari

Iragoriko denporetako gertakizunak,
Jakite arren begiraturik liburura;
Istoria bat gaur irakurri egin dot, eta,
Pentsamentu bat berak ekarri deust burura;
Birtute eder ta egiaren arerioak,
Zelan direan, gaiztakeria ta guzurra,
Orrexe gaitik ez da faltako mundu onetan,
Gerra, ikara, lorra, negarra ta bildurra.

Direalako, baña egia zaiñtzen dabenak,
Beti gizonik onen, zuzen ta argienak;
Euren izenak bear litzakez urrez ipiñi
Izan ditezen mundua mundu ezaunenak;
Eta nik zelan nai nitukean beti goratu,
Gloria andi gure euskaldun umantenak,
Ai, banituke neure miñean arako berba
Erzilla zoli bertsolariak zituenak!

Goratu daidan Mondragoeko familia bat,
Goratu ango seme argiak izenean;
Batzuk galtzairu giñik onenak legetxe zerren,
Ziran besteak gerran itxasoz ta lurrean;
Jaungoiko eta Erregegaitik areik baziran
Soldadu onak Flandesen legez Italian;
Errazoia sa alabau daidan gorenengoa,
Neure indarrak al daben añan ta neurrian.

Lope Otxoa Orokoa zan familia artan,
Izarrik geien agertu zana anaietan;
Nork dirudian tantai andi bat landara artean,
Ingurukoak arturik beso azpietan;

Beste anaiak izanagaitik bere andiak,
Bakotxak berak euki zituen lanbidetan;
Lope Otxoa, baña zentoi bat zentoi artean,
Zalako jarri gaur gura neuke izarretan.

Berrogei eta zortzi urtean beti gerrari
Izan zalako, eten bagarik armadetan,
Ozeanoko gerretan bazan leial ibili,
Galeresetan alperrik iñoz jardun etzan,
Baita armada lurrekoetan euki zituan,
Ardura asko, berak geroko urtietan,
Nun bere Lope, ispillu bat zan askorentzako,
Bere kontura, euki zituan bearretan.

Infanterian Idiakezen terzio zarren
Artean bere bera izan zan bat kapitan,
Erakusteko azkortasuna Milanen legez,
Países Bajos ta Alemanian, guztietan;
Beti izan zan Aita Santua maite ebana,
Beti beraren alde ebana pelietan;
Beti gerrari katoliko on fedetsuen bat,
Ta batez bere kantetan noian burruketan.

Milla seireun da ogeta amalau garren urtean
Agor illaren bost garrena zan jaiio egiñ,
Nordlinga uri guztiz zarraren muru aurrean,
Amaikarentzat azken eguna izan zedin;
Astera joian batallan nai ta, nai ez bear zan,
Askok artzea bala, lantza ta ezpataz miñ;
Orrexegaitik bakotxak bere aldetik eutsan,
Pelearako prestetan zoli aurrez ekin.

Alde batetik Gustavo Horne eta Bernardo
Weimar, zirean euren martizdi andiakaz,
Zeintzuk pentsetan eben zirala katolikoen
Aldean nausi jaritsitako garaitzakaz;
Ez eben uste iñor zirala besteak iya,
Pelietako geiago euren soldauakaz,
Agaitik jotzen zituen arro tanbor tronpetak,
Ots eragiñik mendiai euren soñuakaz.

«Nun aurkitzen zan katolikoan jaungoikoa, nun?
(Ornek ziñoan), egiñ ditugun pelietan?
Guk zelan dogu garaipenakaz urteten beti,
Arei emonda zurrak batalla guztietan?
Juramentaurik ez al gagoz gu jarraituteko,
Zaill eta zintzo asi genduzan pausoetan?
Ikusiko da zein Jaungoiko dan gaur bere nausi
Emongo diran batalla garratz saminietan».

Ungriatarren Erregea zan gurien buru,
Ta Españako kardenala zan Infantea;
Baita eurakaz bazan oraindik irugarrena,
Lorenatar bat Duke gerrari errimea:
Zeintzuk jasorik biotzak gora, eskatutean,
Batalletako Jaungoikoaren laguntzea,
Azkortu ziran esetsiteko protestanteai,
Garaitu edo emon artean bizitzea.

Batallearen joan etorri dana egoan,
Menditxo baten bat jarri, edo ez eitean;
Nundik azpian zirealako artzen guztiak,
Eta beragaz jabe gureak ein zirean;
Idiaken terzio zarra ikusiaz bat,
Banderagaz bere gañ edo tontorrean,
Estutasuna, ikarea ta larri aldia,
Bazan ugari protestantien biotzean.

An ikusi zan katolikoan estandarte,
Orain zabaldu, orain aixeak kiribiltzen,
An eguzkiak gabaz begiak estaldu arren,
Katolikoak idigiago dabez jarten;
An dabil bere Aita Kamara injineroa,
Gastadoreai munak non egin erakusten,
Arrats batean trintxeraz josten dabe mendia,
Egunerako gaztelu dabe biurtuten.

Arerioak otsoak legez amorratuaz,
Egunari zaiñ aurkitzen ziran baña estu,
Besteak bildots mantso txo batzuk ziralakoan,
Gois-gois sartuta trintxera on bat eutsen artu;

Baña, bildotsak legoeturik ekin eutsen ta
Egiñ zituen gaba baño len kanporatu,
Ez baña, danak; zergaitik zelai egotzietan,
Agoaz gora naikoa ill da zan geratu.

Alper-alperrik Gustavo Ornek asaltuakaz
Biamonean amabost bidar dau esesten,
Alper-alperrik izan zirean bere indarrak,
Jentea galdu baño besterik ez dau eiten;
Baita alperrik Weimar zelaian artilleriaz,
Dabil Duke Jaun Lorenarrari tiratuten;
Aren lekuan jo arren Lope, ez da ardura,
Zergaitik onek biotz geiago daben artzen.

An ikusi zan gure kapitan Mondragotar au,
Zelan gerrari egiazko bat zan benetan;
An kañoeko baleak beso eskumakoa
Eroan arren ezkerrekoaz balietan;
Antxe beragaz pikea altzaurik uluka asten da;
«Ea mutillak ez itxi armai amatetan,
Aurrera, aurrera, suan jarraitu, illa ala bizi,
Jaungoikoaren gloria-gaitik batalletan».

Arrituten da gure kardenal Infante zana,
Ikusitean euskaldunaren adorea,
Lope Otxoak agertu eban biotz andia
Dalako utsik umant andien balorea;
Zeñek aurrera bere sallean daben jarraitzen,
Azturik falta ebalako beso eskumea,
Jaritxi arte oso ta santu katolikoan
Garaipena ta arerioen desondrea.

Protestanteak antxe betiko lotsatu ziran,
Millaka illda millaka jausi sarietan,
Euren artean baita Gustavo preso jausirik,
An ikusten da nai eta nai ez umilletan;
Zergaitik euren gureak fede egiazkoa,
Eta Lope zan legoi bat legez au zainketan,
Bere izena mundua mundu agaitik bizi
Egingo jaku istoria ta kondairetan.

EUKALDUN MARTIRE SARATAR NESKATILLA LARRALDEKO MADALENARI

Saritua izan zan 1886an Mauleonen

Gura neuskizuz zuri gloriak
Kantau, neskatxa samurra,
Frantzian igo eben denporan
Gorriak Gobernura;
Oinperaturik ain gizon gaizto
Ifernutarren bildurra
Oraindik izan arren amabost
Urteko gazte biguna,
Pinet ta bere lagunak gaitik
Ez eutsalako ardura.

Alperrik eutsun, lotu zinduzan
Piketearen buruak,
Esan guzurraz estalduteko
Berako zure kontuak;
Jakin etzedin zetara emon
Zenduzan ara pausuak,
Ta gitxiago an zelan artu
Zenduzan sakramentuak,
Zeintzuek gatik pagau ez eian
Ondoko zure lepuak.

Orduan baña fedez sututa
Ain modu miragarrian,
Erantzun zendun: Naiz ill naiela
Ni illgo nabe Egian;
Jakin begie gura badabe
Agintariak Frantzian:
Zelan konfesau eta komulgau
Nazan Berako errian

Jauna iraindu baño len zerren
Ill gura dodan grazian.

Nor ez da arri egingo oso
Non nai zu ikusitean,
Mendi bat legez, gogor ta zutik,
Katolikoan fedean;
Ikara бага, egia beti
Autortzen era batean,
Naiz soldaduen, zein jeneralen,
Bardin juezen aurrean,
Jakiña gaitik epai gaizto bat
Zeunkala zeure gañean?

Baña, Jesus da egia, eta
Zu ziñan egi zalea,
Orretxe gaitik, o! Madalena!
Kristo zan zure maitea,
Nogaz zenduan zuk bizi gura,
Nogaitik bere illtea.
Nogaz guzurraz etzendulako
Txarto nai geratutea,
Bere etsaiak emon eutsuen
Kastiguz eriotzea.

O neskatilla Sarako gazte
Fedez bardiñik bagea!
Ill bear eta kantetan dozu
Birjiñ-Amaren Salbea,
Lirio guri ziñan denporan
Ikusgarrizko loria,
Gillotiniak gorriak zuri
Ebagi arren samia,
Orain zeruan gozetan dozu
Martiriaren koroia.

BITORIAKO URIA

Araba lauan, bizi zarean uri galanta,
Arakan leku gorenengoan naz jasarri,
Ai, emen baneu euskal lira bat zu ondretako,
Soñu eragin orain daiodan nik berari.

Nor ez zoratu gañ onetatik zuri begira,
Odei bat бага gaur legez goia dagoenean,
Kanpo guztia galaz jantzirik dakusdan legez,
Urte danetan aurkitzen dala Bagillean?

Ze ikusteko arrigarria zarean bada!
Zure sorua aberasturik dot ikusten,
Gariak dagoz alez betetan mardo ta zarden,
Goseaz gaizki uri maitea ill etzaiten.

Ze zelai zabal landuz zagozan inguratua!
Ainbeste erritxo eleixa eta torredunez,
Dirudizula ollo ama bat erdi erdian,
Korro egiña txitatxo polit edo umez.

Erregiña bat begitanduten niri zatxataz,
Albo erriok eresten jataz menpekoak,
Agaitik dozuz zeatz gozetan bertan sortuten,
Direan eiza, esne, arrautza ta arraiñtxoak.

Zure kristalen islak izarrak dabez irudi,
Zure etxeok edurra legez dira zuri,
Eta Ebroruntz Gamarran zear doian Zadorrak,
Izarrentzako ispillu dala gaur dirudi.

Zure torreok ikusten dodaz zelan dabezan,
Euren buruak odeietara eregiten,
Danen artetik Santa maria baña, nik dakust,
Goren dalako zerutik urren aurkituten.

Arratsaldeko seirak jo ditu an erlojuak,
Gorbeia alderuntz urreratzen da Eguzkia,
Gebaran dago gaztelu zarra ari begira,
Eta nik barriz Bitoriaruntz dot begia.

O! Bitoria zeñbat direan zure umantak!
Ai! albaneizuz zearo kantau gaur gloriak!
Ai! albaneizuz gaur iragarri anditasunak!
Dituzulako ugari eta zurgarriak!

Baña, ezin nei kontu orixe ezelan egiñ,
Dituzulako aiñ asko eta aiñ ugari,
Gura dabenak billatuko dauz istorietan,
Dozuzalako antxe egiten danak jarri.

Deituko deutsut nik alanbere, seme askoren
Abia ederra; Euskal-erria ondretako,
Balio izan deuskuelako berbaz, lumaz ta
Armaz, asaben eskubideak gordetako.

Arteetan bere, ez dira azken zure semeak,
Industrietan aurrera doaz aspaldian,
Eleis-gizonak Araban dira gañgañekoak;
Sermolariak lenengokoak Bitorian.

Nik bere zuri zor deutsut dodan ofizioa,
Ikasi neutsun bizitzeko laiñ irabazten,
O! zenbat esker dot zor deustudazan gañera,
Santu-irudi asko deustazulako eragiten.

Artu egizu ordaingarrizatz gaurko kantu au,
Naiz bertsolari motzak au izan ipiña,
Obeago, ta zoliagoak zaizala jarri,
Dagotzun añan, dagotzun mallan eregia.

Agur betiko, azkenengoa begiraldi au,
Benturaz balitz, leku eregi onetatik,
Ni illda bere biziko al zara zorionakaz,
Zerren maitatzen zaitudan beti biotzetik.

MILLA BETIKO-LORAZ EGIÑIKO AROA CALDERON EZILLKORRARI

Nun da niretzat lira gozo bat?
Nun miñ bat leun ta zolia?
Ai baletorkit nundibaitetik
Musaren baten argia!
Neurez ez daukat idurimenik,
Laburra dot etorria,
Goratuteko gizon andi bat,
Ausaz naz biursaria?

Erdue musak lagundutera,
Nun zagoze irudiak?
An ete zaren jasoten dodaz
Zeruruntz neure begiak:
Nun ikusirik ainbeste izar
Ziargiz txito josiak,
Erraño batek zabaldu deustaz
Adimentuko begiak.

Egiaz areek argiak dira
Zeru zabal urdiñean;
Jakitun onak iñoz illunak
Ez dira gure artean:
Noz arteraño iraungo daben
Izarrak argiz gaiñean,
Ez dakit, baña bai gizon batek
Zeruan eta lurrean.

Gizalditxo bi uts aiña jakoz
Sekulakoa danari,
Beeko bizitz au ames bat baño
Ez jakon bati irudi:
Orrexegati, O Kalderon, gaur
Zatxataz alabagarri,
Zeru goietan zagozalako,
Argi egiñaz lur oni.

Izartxo batek ez dau itxiten
Gaba danean ederra,
Erraño txo bat bialdu бага
Ezpada bere lurrera:
Zureak gau ta egun dakustaz
Zabalik mundu guztira,
Zeruruntz barriz nire begiok
Eltzen ez diran tokira.

Urregorizko luma eder bat
Eskuan dozu saritzat,
Bear andiak zenduzalako
Egiñda itxi guretzat;
Eskribu orreen artean ondo
Gogoan sarturik daukat,
Berba neuratuan, onen antzera
Jarri zenduan egi bat.

Amesa dala eukia, eta
Amesa bere ezeukia,
Amesa astea geituaz eta
Gurariz nekatutea,
Amesa iñor iraindutea,
Amesa mundu guztia,
Txikia onik andiena ta
Amesa bizi izatea.

Irakurrita au ezin ukatu
Neizun daukadan aroa,
Milla betiko lora ederrez
Zuretzako atondua:
Jantziko deusut beronegaz gaur,
Orren duiñ dozun burua,
Zuri begira, arritu dedin
Mundu bat oso osoa.

Noz gertatu da beste ainbeste
 Gaztelar biursaria
 Mundu guztian agertutea
 Euskaldun loraz jantzia?
 Ez dakit, au dan gizonen lana,
 Ez dakit, dan miraria,
 Ez dakit ezer; Baña badakit
 Kalderon dala andia.

O españatar, biursarien
 Artean gorenengoa!
 Zu alabetan gaur euskaldun bat
 Oso dago zoratua;
 Gizon illkor bat nazan legetxe,
 Ai banintza aingerua!
 Kantau daizudan omen eder au,
 Zurturik lurraz zerura.

Gloria bada zuri bietan
 Eskribitzalla argia!
 Gloria goian, gloria beean,
 Kalderon miragarria:
 Gizaldi bitan izan bazara
 Zeru lurretan andia,
 Eunki danetan izango zara
 Gure gomutagarria.

IPUIÑAK

PERU ERRENA ETA MUTIL GAIZTO BAT

Erren on bati mutill txar batek,
Lotsa бага,
Egin ei eutsan alan burla:
Oĩnkada zelan bota bai ak,
Kontetan deutsa besteak *bat*;
Urrengokoan dinotsa *bi*,
Eta bestean barriz *iru*;
Laugarrenean, barre karkaxaz,
Errena da gure Peru.

Onek txit aserratua,
Jaurti eutsan makulua;
Nekez oĩn bakar gaiñean
Gelditurik bat batean
Peru tristeak dirautso:
«Egin ez daizta geiago
Burlarik niri
Tunda bat iri
Emon nai izateak ni
Oĩn baten najaukak larr».

OLLOA TA ARRAULTZAK

Aintxiña bein ollo bat ei zan aurkituten
Urrezko arrautzea ebana egiten,
Egunean bategaz jaubea ez asetzen,
Pillo bat topau nairik aberastu zeiten,
Arrautz sortutokia asi zan aztertzen.
Illten dau zaken arek alako olloa,
Baña topau ete eban arrautza pilloa?
Ez, ta bai zorigatxean itxi agortua,
Urrezko iturri on egunerokoa.

*Ai, zekinbat ete dagoz mundu zabalean,
Aberastu gureak egun bat batean,
Sarturik asmo barri tratu larregian,
Ondo bizirik ziranak len euren tokian,
Geldituta billoxik ta zorren azpian?*

SU-GIZONA TA TXAKURRA

Su-gizon batek eukan txakur bat,
 Ez ebana besterik egiten,
 Ezpada jan ta jolas,
 Ardurarik ez artu ezegaz.
 Jagiten zan jaterako maira,
 Pozkeri ta labankeriaz,
 Joaten zala nagusiagana.
 Palagu ta loseinkok,
 Etziran bestetarako,
 Azurrak ez eze mamiñak bere
 Beraganduteko.
 Dirautsa nausiak baten:
 Bajakiat deitu baga atorrela jaten,
 Sutegian sekula ez aut ikusten
 Mallu zaratak ez due lorik galtzen,
 Nire agiñ otsak barriz abe iratzarriten.
 Kanpora alper jale ori ortik
 Bazterretan ik esatea ondo ezjirudik
 Nausi leloak artzen abela
 Konde bat bezela.
 Txakurrak orduan dirautso:
 «Konde bat zer da geiago?
 Alperrik bizitzeko jaiota ez nago?
 Ez jaiio inor asto, txakur baño».
 Konde jauna kanpora-kanpora,
 Ikusi egik beste etxeetan
 Ea zelan aben tratetan.
 Joan zan batera serbietan,
 Nun euki eben gau ta egun jagola atectan;
 Beste etxe baten jarri eben itsu-aurreko,
 Urrengoan sarturik tornu baten,
 Okelea erretako jirak emoten,
 Jaterik ez dabela itxaroten.
 Ezagutu eban orduan astuentzat bakarrik
     Ez dala lana,
 Txakurrentzat bere bai, ona ezpada
 Ugazaba.

ARTISTA BAT ETA LAURKA

Artista batek ei eban pintau
 Aiñtxiña eun zabalean,
 Legoe tzarra gizontxo batek
 Eukala ostikopean;
 Legoe bizi batek pinturau
 Ikusirik erdi barrez,
 Esan ei eban: «Ori dok lana
 Egitea nai dan legez;
 Baldin nik ori pintau banajok
 Izango zuan aldrebes».

FORTUNEA

Ibai baten ertzean etzunik bedartzan,
 Mutill erdi mamu bat egoala lotan
 Fortuneak jonda dirautsa onelan,
 «Etxakiat zelan lo or gelditu azan,
 Esango leukeek gero, Fortuna gaiztoa,
 Errekara jausi ta or baintza itoa,
 Eta geienez oi dok gizonen errua,
 Munduan eukitea okerren damua».

ASTOA TA TXARRIA

Astoak eziñ irunsi eban
 Txarri gizen baten ona,
 Bere artean tripak janagaz
 Esaten joian onela:
 —«Lanik baperez lo eta jolas,
 Zukoa naikoa janda,
 Zorioneko mundu onetan
 Bera legez bizi dana,
 Niretzat barriz makillakadak,
 Arree ta ostikadea;
 Lastoa jaki ta eroateko,
 Sendor aundi eskergea,
 Alan negarrez doiala aurrera,
 Dantzu txarri irrintzea,
 Begiraturik aldamenera
 Illten dabile triste».
 Atzera diño asto ez gitxi jakiñak,
 Onetara badatoz gero atsegiñak,
 Beto makillakadak naiz izan samiñak.

ERBIAK ETA UGARAXOAK

IPUIÑA

Tiro ots utsaz ziran bildurrez menditi
 Bilinbolan beeraño milla erbi jatsi,
 Arri arteetan asko zauriz oso josi,
 Ta puska bategaitik beeko errekan jausi,
 An bazan garrasi, negarrez ez gitxi,

Txarrak biraoz asi,
 Zituenean gaizki buruak ikusi.
 Baña on batek diño — «ez gara añ gaisuak,
 Zergaitik alan bota birao añ gaiztoak?
 Millaka orra txarrago or ugaraxoak,
 Gure negar otsakaz danak bildurtuak,
 Ibaira sartuak, estuen estuak,
 Benturaz ituak,
 Guk leorrik daukaguz orañdik buruak».

*Bere bizimoduaz ezdanak kontentu
 Txarrago dagoanari beio begiratu.*

NEKAZARI ERNEGAU BAT

Mitxel nekazaria bizi zan erneguz,
 Bere suerteagaz ez iñoz soseguz,
 Ez eukalako arek beste egarririk,
 Aberats izatea munduan bakarririk;
 Beti ebillan nondik arto asko batu,
 Al ebana auzoan egiñagaz ostu;
 Ziñoan: «nik baneuka ondasun naikoa,
 Munduan nintzateke zorionekoa».
 Bardin egoanean oian bere lotan,
 Nondik aberastuko ebillen pentsetan;
 Itzain bere bazan ta, edo noz bidean,
 Ebillan gau ta egun lana eukanean.

Burdi bat ikatzagaz bein joian olara,
 Logureaz zabuka ezin joan zala;
 Bildurturik etzin zan ikatzen gañean,
 Idiak ez egien artu ankapean.

An bere laster lotan asten da amesetan,
 Betiko aberastu zala bein benetan;
 Bilbora etorrita ontzi bat eukala,
 Beretzako india asko ekarzana;
 Eta urtenda goix goix bere baserritik,
 Gaberako atzera biurtzea gaitik;
 Uste eban galopan joiala zaldian,
 Aztu zan lo joiala olaruntz burdian:

Ta noz eban sinistu ontzien lekura;
 Elduta sartutea dirudun barkura;
 Jatsiten zalakoan lurrera zalditik,
 Mitxel ameslaria jausi zan burditik;
 Eta jausi ez eze arturik burdiak,
 Erdibitu eutsazan berna azur biak;
 Orduan dazau zelan zoriontasuna,
 Gozetako bear dan lenen osasuna;

Eta konturaturik zala kastigua,
 Izan eban suerte alako gaiztua;
 Diño penaz beterik: «sano banengoke,
 Ai pobre bizi arren kontentu nintzake!
 Osorik daukazanak almen ta zentzunak,
 Kantau lei daukazala aberastasunak».

GIZON KANPO EDERRA ETXEAN GERRA

—Zergaitik bada Txomin diño nigaiti,
 Nazala gizon on kafietan beti?
 —Zergaitik ori daben orrelan esango?
 Ejenplo bat jarriko laster deusut Paulo,
 Bisitatik dator ta, doa bizitara;
 Andra aberats asko bizi oi da ala,
 Kanpoan zelan beti direan ikusten,
 Guztizko berba eder ta leunak esaten;
 Gaztetatik zergaitik au daben ikasten,
 Alako andrak ontzat ditugu eukiten;
 Baña, itauntzen bada neskatxen artean,
 Ea etxeoandrea ona dan etxean;
 Ez dabe danak Paulo, baietz erantzungo,
 Dongak dirala batzui deutsezu entzungo;
 Etxean ikusiten dalako barrua,
 Ikustean bakotxai bere jeniua;
 Ondo ezauteko zein dan zelakua,
 Testigutzat nai leuke artu laratsua;
 Azala euki arren ederra sagarrak,
 Iñoz euki oi dabez biotzean arrak;
 Badakit Paulo, zu zer zarean kalean,
 Konbidau nozulako sarritan kafean;
 Jokuan dozunean samur irabazten,
 Dirua bere bardin deustazu emoten;
 Baña zu zelakoa zarean etxean,
 Andreak esan eustan lengo jai batean;
 Dirurik iñoz ez da astean zurra bi,
 Dakiala emoten Paulok andreari.

ESKATU-ESKINIA

Peruk aurkitzen zala oian miñez larri,
 Deitu eutsan Josepe zulozileari,
 Jakiteko zenbat zan lurpean sartzea,
 Iruntzi ebalako lastertxo iltea.
 Zulozilleak esan eutsan: «iru dukat,
 Prezio au jarria aspaldian daukat».
 —Ezin leike Josepe piskat merkeago?
 —Zelan nai dozu Peru iru dukat baño?
 —Egiñ nai ezpadozu Josepe batean,
 Enaz ni bere illgo merkatu artean.

BLAS LAU OPIZIO

Blas ei zan ieltsero, argin ta arotz berez,
 Guztietan arro, ta danetan baperez;
 Pintetan bere zala bera lenengoa,
 Sinisturik ekarren dotore burua;
 Lonja zar bat erosi ak eban kalean,
 Ta gogoratu jakon kafea jartea an;
 Zelan orretarako puntuan egoen,
 Nai eban ipintea ainbat galantoen;
 Au gaitik lagun bati ekarren asmoa,
 Agertu ta eskatu eutsan kontsejua,
 Diñotsa: «gura neuke kanpo eta barru,
 Orma ta tabiketan ieltsoz luzidu;
 Gero edurra legez ederto zuritu,
 Azkenez pinturazko lorakaz politu;
 Erakutsirik neure abilidadea,
 Danak deitu dagiden Blas pintatzallea».
 —Zer deritxazu lagun ditudan asmoai?
 —Onak baño obeka deritxat dan danai;
 Baña nola nai dozun kontsejua artu,
 Emongo deusut eta Blas ez aserratu,
 Zuk legez nik banekiz opizio asko,
 Pinturaz aurrenengo neuke polituko;
 Gero ieltsoagaz luzidu guztia,
 Iñok tatxau ez daian ango pinturia;
 Zelan ez dozun bere leun leun luziduko,
 Zuk eiña dala danak deutse igarriko;

Ieltsozko lan ori amaitzen danean,
 Zurituizu kareaz edurra añean;
 Baltz une bat bagarik dan danean bardin,
 Dirudiala eun bat jarri dala egiñ;
 Esan dagien: «Blasek gaur beintzat zuritzen,
 Badaki jakin arren len utsik zikintzen».

*Opizio asko ta guztietan gairiki
 Jakin baño obe da bat ondo ikasi.*

ANTON-DIRU

Nere adiskide abade jaun eta euskera zale dan On Jose Maria Bernaolakoari

Anton diru izan zan prantzastean soldau,
Gero bere denpora ardizain emon dau;
Zarrez, zerren larretan, sarri oi zan jausi,
Orañ alabeagaz kalean da bizi.

Neke geiagorako da begi bakarra,
Gatx ori dauka joan zalako gerrara;
Anton begi biduna prantzesak illtera
Urten arren, sartu zan bategaz etxera;
Baña beste gauza bat beragandu eban,
Zer zan iragartea atzo pensau neban,
Zergaitik Anton diru nor dan jakitea,
Ondo dan gauza dala nire ustea.

Egia da kontu au jakula ipuiña,
Ames baten antzera nik neurez egiña,
Alan donoso jarri ezpaneu egingo,
Aurrez irakurlea parka eske nago.

* * *

Zer zan bada Antonen gerrako saria?
Zer ete da aren gauza andik ekarria?
Ekarri ebana zan soldau kapotea,
Neguan berotzeko ona alajea,
Eta izanagaitik antxiña josia,
Zirudian kapote igaz eresia:
Añ zan bera oial bat, sendo eta fiña,
Kolorez alegere, guztizko urdiña,
Ta larogei negutan urtean, urtean,
Ekarri arren beti bere bizkarrean,
Aurten norbaitek zelan egiñ deutsan ostu,
Anton aurkituten da atsekabez estu...

O! ze triste dabillan, o! ze makurtual!
Sentimentuz darabill lurrean burua,
Abarka baga sarri, alkondara loirik,
Arpegia sekula garbitu bagarik;
Buruan geienetan ez dakar txapelik,
Eunezko praka zarrak, urratuz beterik
Surretarako bere, palta pañelua,
Zintz, eginda daroa albora eskua.

An ez dabelako nun, gorde aurkituten
Praka iztarrean dauz atzak igortziten;
Orregaitik soñean darabill koipea
Artu arren orio bagarik saldea.

* * *

Egia da daukala nunbaiten gorderik
Arran bat ontzaurrez guztia beterik;
Baña kapote on bat erosi baño len,
Itxiko leuke beste begia ateraten.

Oraindiño geiago ñoz tabernetan,
Ez dakust astegunez, añ gitxi jaietan;
Ardaurik ez dan nunbait edaten beretik,
Basokadea oi dau klink ñoz niretik.

Ez da barregarria gaur bere kontua,
Burlaz deituten deutse *Anton zoratua*;
Ezpadeutse biurtzen barrik kapotea,
Sekulako joan zan bere izatea.

* * *

Osterantzean Anton da ganorazkoa,
Kristiñau fededuna, baita debotoa,
Alan bearko zan ta, joan dan Domekan,
Osagillea zelan dakusan elexan,
Konsulta bat artzea jarririk gogoan,
Mezatic urten arte nasai ez egoan.

O! ze meza ederra izan zan benetan!
Oberik ez dot entzun aspaldi onetan,
Zelako kantariak! zelako soñoak!
Zeru bat zirudian niretzat koruak;
Baña Antonenentzako inpernu bizia,
Astiro joialako musikan guztia.

Beste gauza bat bere da esatekoa,
Sermolaria zelan zan puntarengoa;
Aitatzeko duiñ dira ak dituan doiak,
Iragarteko ondo euskeraz sermoiak.

Ikaragarria zan aren etorria,
Zerutik nik uste dot eukala grazia,
Kodizia ze txarra dan eban azaldu,
Zeñek egiten daben Anton beti galdu;
Oitureau esan eban zala aiñ zitala,
Eta kentzeko barriz erraza etzala,

«Zarrago ta txarrago dirala zekenak»
Oneek dirala berba jakitun danenak.
Baña Antonek mezan zelan sermoetan
Pentsamentua eukan josirik konsultan,
Pagu ederra emon beutsan mezeari
Ez eutsan txarragoa emon sermoiari.

* * *

Noz edo noz eldu zan, nai eban ordua,
Pasau zan Santusa, ta bai, Komoniñua,
Eta *Ite missa est* entzunaz batera,
Anton arrapataka doa eleixpera;
Nun osagilleari egiñik itxaron,
Urten zanean berbaz laster asi jakon.

—Osagilla On Juan, zer bear dot egiñ?
Kapote bagarik gaur otzak nauka kikill;
Ostu egin deuste ta, kanpoan banabill,
Nai ta ez bearko dot negu onetan ill.

—Ekatzu bada, Anton, ekatzu eskua,
Lenengo bear deusut nik artu pulstua,
Errazoia daukazu; dozu aiñ ikara;
Eneban sinistuko aiñ txar zengozala;
Baña ez ikaratu, ez billdurtu Anton,
Len bere nire gauzak ez eutsun egiñ on?
Sangria bat ederra zendulako artu
Etziñean orduan bertatik osatu?

—Bai, Jauna, alantxe da, eskerrak berorri,
Osasuna ekarri eustalako niri;
Baña besotik sangrau oraiñ egiñ arren,
Egingo naz jaubetu ni kapotearen?

—Bai, zelan bere Anton, ez euki dudarik
Obeago batena egingo zaitut nik,
Sangretan bazaitudaz, baña ez besotik,
Ezpada ango orde, gaur patrikaratik,
Andik ateraten dan odolagaz dendan,
Zuretzat kapote bat emongo dabe an;
Eta zelan iraungo deusun eun urtean,
Biziko zara berak dirauan artean.

—Ondo da ori jauna, o! ze konsultea!
Baña oraindik nai dot obeto artzea,
Zenbat kapote ori kostako ete da?

—Ontza bat urre Anton, gitxi gora bera.

—Ai ene galdua da gaur nire arrana,
Neure ontzurre gorri berreun daukazana,
Ene elstikoa eta bardin prakak,
Dira itsuak eta diru-toki bagak;
Eta arrana sangrau baña len On Juan,
Obeko dot mundutik negu onetan jua.

*Zenbat zekenek daben Antonen antzera,
Galtzen izen ona ta, osasuna bera,
Eta txarrago dana askok arimea,
Diruagaitik dana, o! ze lastimea!*

PEPA-ESPERANTZA

Pepak sartu dalako eun da bat urtean,
 Negua irago dau gorderik etxean;
 Uda barria zelan eldu jakun emen,
 Amabost egunokaz kanpora dau urten;
 Kolean dabillala nik dakust agaitik,
 Bere llobea lagun dabela albotik;
 Besotik obatuta onek eleixara,
 Legez bardiñ daroa jaietan plazara;
 Gure etxe aurretik pasetean atzo,
 Pepak llobatxoari onelan dirautso:
 —«Jaunak gura daiala Joxepa Antoni,
 Zu atsotu artean bizi nadilla ni,
 Zeuk orain niri legez lagundu daizudan,
 Eunda bat urtekoa zarean denporan.
 Sarituko aldeutsuz zeure amandriak,
 Zugandik artutako mesede andiak,
 Bai, ene llobatxoa entzun dot Parisen,
 Dakiela atsoa umeru biurtzen,
 Araxe gura neuke udan joan aurten,
 Zeu baño gazteago ipiñi nagien».
 Barre karkaxada bat egiñik llobeak,
 Entzun eban naibagez ori amandreak,
 Eta nik esan neban neuronen barruan:
 —«Esperantzak engañau oi gaitu munduan,
 Zelan poztzen garean, danok esperantzán,
 Negar egin bear ta asko gabiltz dantzan».

DIPUTAU-GEI BAT

*Txori danak eguak,
 Batzuk obak kantuak.*

On *Kaixok*, zelan daben nai diputau izan,
 Ikusi dogu emen pobre baten gisan;
 Limosna bat legetxe botoak eskatzen,
 Kapelea nai nori eutsala erazten;
 Ibilli da etxalde, ta erririk erri,
 Askok burla egiten eutsala berari;
 Beste batzuk aurrean ondo esan arren,
 Atzea emotean laster saltzen eben.

Auxe da bai, auxe da oraingo mundua,
 Ezin leike nai nogaz bat egin burua;
 Ez da besterik emen bakotxak berea,
 Dana da andi-naia, dana da temea;
 Txiki zalerik iñor ez dot aurkietan,
 Danok igo-bideak gabiltzaz topetan;
 Besteren faltak barriz dakarguz kanpuan,
 Noberarenak ezkutau etxean barruan;
 Umildadea nonbait egin dogu galdu,
 Karidadea diru gitxigaitik saldu.

Politika dontsuak! zer ekarri deusku?
 Babelera mundu au egin dau biurtu;
 Gaurko gauzokaz, nok zer leike zuzen esan?
 Alan bagoaz nora ez dakit goazan.
 Baña gure on *Kaixok* batez bere nau ni,
 Moldaerau zelanbait egitera jarri;
 Ikaratuta nauka jaun onek sekula,
 Alkate bere izan ez dabenak gura;
 Zelan aurten sartu dan diputau tratuan,
 Bere izen ederra galtzeko taiuan.

On *Kaixo* jaiotzatik da lotsor, otzana,
Ezdabaidetarako iñoz gauz ez dana;
Gañera da bildots bat legez baketsua,
Iñogaz asarrerik ez eukitekua;
Baita jakiñ dabena diru asko galtzen,
Auziari lekurik emote ez arren.

Oraindiño geiago, da praille antzera,
Nekez batu oi dana gizonen artera;
Bere familiagaz beti dot ikusi,
Erretiroan legez jakulako bizi;
Orrexegaitik nago oso sinistituta,
On *Kaixok* dakarrela burua galduta,
Botorik emongo nik beintzat enuskio,
Zergaitik diputautzat ez daben balio.

Gizon guztiok bere, naiz izan personak,
Danak legegintzako doguz zentzun onak?
Txoriak bere izan arren egaztiak,
Kantetako al dira danak egokiak?
Asko ez dira gauza kaoietarako,
On *Kaixo* ez dan legez kortietarako;
Ara joana gaitik ezpada kantari,
Esateko egia oso eta garbi,
Zer deutsa egiñ arren joan da etorri,
Erriaren onen bat ezpada ekarri?
Eta zelan goazen aurrera txarrago,
Igaz gaizki ta aurten, piskat okerrago;
Ez ditugu egingo kontuak atera,
Zer izango dan gugaz bagoaz onela?
Berau gaitik bear au agertu nai neban,
Itsu egozan asko argitzeko eran.

O! baña lastimea amaitu baño len,
Aurten boto eguna sartu jaku emen!
Alan bere balio daizkun urrenguan,
Jentea jarri nai dot gaurdanik kontuan;
Augaitik puskatxo bat bear dot luzatu,
Kreiturik galdu baga on *Kaixo* salatu.

Irakurla maitea begiratu ondo,
Zelako gisajoa dan gure on *Kaixo*;
Porru errenteroa zerbait esatera,
Joan jakon goix baten berari etxera;
Dran dran atea jota dator neskatxea,
Diñotsa *Porruk*: nai dot nausia ikustea,
—Ezin ziñaike *Porru*, nausirik ikusi
Gau txarra pasau dau ta dago oso gaizki.
—Benturaz ere eban bart larregitxo jan?
—Ez, *Porru*, bategaz zan berotu disputan.
—Bategaitik ez al zan ainbeste berotu?
—Bai, *Porru*, iñoiz alan ikusi ez dogu.
—Zeinbat obeto eban ezetan ez nastau,
Bakean egiteko osasuna gozau!
Gisajoak urtetan badeusku diputau
Madrillen bearko dau askogaz disputau!

* * *

Gizonak zetan daukan berezko modua,
Atantxe bear leuke artu enpliu;
Baña aiñ gatx da ori gatzik bada ezer,
Agaitik mundutxo au beti dabill oker.

MANU FORTUNA

Neure adiskide Marcelino Soroa jaunari

*Denporak zelan aldiñ
Zapataria zaldiñ
(Euskal esangia)*

I

—Praisko, ez eizu egin alegin larregi,
Ainbeste neke бага aberastu naz ni;
Fortunarik ezin lei norberak ekarri,
Arek berak bear dau gugana etorri.

—Egia esan dozu Manu, lagun zarra,
Badakizu lanean nazala azkarra;
Bearra egiñ arren zu lako seik beste,
Beti aurkietan naz pobre ta arlote;
Baña, dakust munduan nagia ugari,
Diruzko errketan egiñaz igeri,
Zeu bere beti izan etzara zuria?
Sorra, zorritz ta zorrez, gañera josia?
Eta gaur ikusteak zaldun egiñik zu,
Burura darakartaz milla pentsamentu.
Mesedez esaidazu Manu, arren bada,
Nondik deabru alan aberastu zara?
Nondik arrano dozu orain sarra-sarra
Dirua, gastetako non nai firri-farra?
Zelan jaungoiko zaitu Fortuna orrek jo,
Ez ete da sekula gugana elduko?

* * *

—Ara Praisko jakizu Fortuna zer dan
Atarikoa zanik pentsetan eneban,

Emakumearena dauka antz guztia,
Eta persona batek legetxe bizia;
Dabill erririk erri, baterik bestera,
Joten daben guztia aberastutera;
Lastimaz iñok ez dau bera ezaututen!
Agaitik aberastu gitxi da egiten!
Bestelan balekie zer dan Fortuna,
Danak naiko leukie ari ikutzea;
Orduan elitzate uelga bearrik
Elitzatekelako bat bere pobrerik.

Orregaitik, baziña nozbait aurkituko,
Fortuna dabillan errian zu Praisko:
Besteai oi jakena gertau ez dakizun,
Ondo da bera nor dan gaur jakin dagizun.

* * *

A da emakume bat, aiñ ondo egiña,
Ez zabl, ez bedarra, garbosea baña;
Gañera zelan jazten, dan iñor ez legez,
Arri, perla, urre ta baita diamantez;
Prinzesa danak dira bere inguruan,
Arbi lorak legetxe larrosen onduan;
Jaungoikotxo bat dala, nai nok leuke esango,
Edo bai beste mundu baten zala jaiio;
Alako bati gero, zer egingo jako?
Aberats zein pobreak, badakizu Praisko;
Munduko erregiña balitza legetxe,
Danak bidea larga, zabal eta libre;
Ez da millagro alan iñor ez jotea,
Eta mundu au pobre beti ikustea.

II

Oraiñ esango deusut neure istoria,
Eta kenduko dozu dueda guztia,
Ikusi daizunean zer gertatu jatan,
Banan, banan, agaitik gura deusut esan.

Etzara gomutetan beñ Donostiara
Joan egin nintzala ni bañuetara?
Orduan, bai, orduan, leku baten antxe,
Fortuneagaz neban jo onetaraxe.

* * *

Ondo pentsau bagarik, dranga, dranga, edan,
Bero andi bategaz zelan eiten neban;
Sagarduak ninduan *Moskorraz* ezkondu,
Ibilten eninduan; baña asko ondu.

Donostian bideak, naiz izan zabalak
Orduan danak ziran niretzat bedarrak,
Alboruntza egiten neban bakotzean
Oi neban ertz batetik bestera artean;
O! zenbat ume neban egun atan bota!
Kastiguz bear neban kartzeleaz multa.

Praisko, etzan niretzat naikoa kalea,
Nasai ibilli nendin bear zan plazea;
Orregaitik egiten askok eustan barre,
Baibenka banenbillan, au jo, ta a tope,
Borondatez eneutsan iñori nik alde,
Ordia oi dan gisan, ez buru, ta anka,
Bata eta besteak nerabiltzan loka.
Auxe zan ene Praisko, anko komedia
Nekarrela atzetik Donosti erdia.

III

Entzun orain zelan zan nire suertea,
Kale baten betorren arro Fortuna;
Neure zintan ta neure alderuntza zuzen,
Eta *ese* giñan nik nolan niarduen,
Gura zeñ ez ebalá, tope eitean bera,
Dinost: Manu, jo dozu Fortuna ederra;

Aberatsa izango zu zara lurrean,
Nai ezpadozu bere bizitza danean.

Baña, berak ekarren garboari eutsi,
Ezinda, nekez zailldu egin nintzan zuti,
Obeto nai dot esan orduko golpea,
Dalako aitatzeko duiña dan gauzea;
Makilleak ez baleuts Praisko, lagun egiñ,
Oinpeko arrietan artuko neban miñ:
Alan bere pipea, egin jatan ausi,
Txapel erdi jantzia, sekulako jausi;
Enintxalako bera jasoteko gauza,
Eleixatu egiñ zan niretzako plaza.

Bai!... Oraindiño bere gogoratutean!
Txapel arek miñ emon oi deust biotzean!
Ezetara ez arren txanpon bat balio,
Puskatxo bat geiágo emongo neuskio;
Osabak eustalako Parisen erosi,
Eta ogei urtean nebalako jantzi,
Praisko, zer deritxazu ez eban merezi
Armaioan gordeta eukitea beti?
Iñok egingo baleust beñik beñ, gaur billa,
Laster artuko leukez errealak milla.

Baña, sartu gaitzean lengo lanbidera,
Donostian jazoa noa amaitzera.
Zoro bat legez eta, gañera ordirik,
Alkandora ta prakak soñean bakarrik,
Txanka bietan oñak, abarketa baten,
Tiau lotsagarri bat zelan nik nekarren;
Mutiko zatar batek iya gaututean,
Arrikada bat emon eustan kokotean.

Orduantxe jo neban benetan nik lurra,
Aotik eridala bitsagaz adurra;
Larri ete ninduen eingo ankaz zapal,
Aurkitzen nintzan zelai, luze aña zabal.

Jentea egitean, baña etxeratu
 Ta soillik nintzanean ni bere geratu
Loak egin ninduan kateakaz lotu,
 Baita *Biaramonak* goisetik askatu:
 Ze pozik makillea eskuaz arturik
 Praisko ni jarri nintzan jagita zutunik!
 Nonbaitera *Moskorrak* bere eustan alde,
 Ez dot iñoz itandu bizi bada bere.

IV

Esan dot istoria Donostiakoa,
 Amaikatsok entzunda barre egiñikoa;
 Orain azaldu nai dot arrezkerokoa,
 Dalako mundu dana arritutekoa.

* * *

Eneban sinistuko Praisko ezetara
 Fortuneak esanik gertauro jatala;
 Esan eta egiñ oso, ak eustan igarri,
 Bestelan zeuk dakutsu zelan nazan jarri.
 Ordurik ona dabill neugaz suertea,
 Beti daukat artzea iñoz ez galtzea;
 Egiñik adiskide batek testamentu,
 Nondik enekiala nintzan aberastu;
 Dirua dot ugari, baserria pranko;
 Zorrak pagau nituan, euki arren asko,
 Loterian sarturik, illean illean,
 Millo bat peseta geitzen dot etxean;
 Agaitik deitzen deuste, gaur *Manu-Fortuna*,
 Deitzen eusten guztiak, len *Manu-ꞥorduna*.

Baña o inbidia madarikatua!
 Deabruak munduan antxiña sartua!
 A! badakizu Praisko ikusi eziñak,
 Emoten deuskuzala tripetako miñak;
 Paper barritsu batzuk gaur dabe zabaldu

Manuk bear dabela kiebran azaldu,
 Geiegi direala ditudan gastuak,
 Baña, ez dabez ondo atera kontuak;
 A! balekiez ondo nire iturriak,
 Zer dira edateko gureko euliak?
 Amar ume ditudaz, otseiñak amabi,
 Lau kotxe barri barri, amazazpi zaldi,
 Madrillen jauregia, Parisen etxea,
 Itxasorako bere bapor bat neurea.

Iñok esan bagarik, nik neuk dakit Praisko,
 Jente askok zer deitsan gauzoi eretxiko;
 Beintzat esango dabe ezjakin tontuak
 Geiegi direala gureko kontuak;
 Baña zuk legez orain balekiez ondo,
 Beste modu batera, eleukie esango?
 Zer da burrukan Praisko zezenez ardia?
 Ibai bat agortzeko, nor? nor? txindurria?
 Onek leortu leike pozu bat sekula?
 Ta ibai bat irunsterik iñoz gertatu da?

Kontau beiez gazetak ipuiñak ugari,
 Manuk edo nun dauka arpegia garbi;
 Agaitik esan deitsut Praisko, lenengoan,
 Ain belu ikusirik atxurren soloan;
 Fortunea egiten ezpada etorri,
 Ez dogula egingo indarrez ekarri.

—Eskerririk asko Manu, mesedeagaitik
 Atera nozulako duda danetatik,
 Zorionean ziñan izan Donostian,
 Guztiok ipinteko zure inbidian;
 Neuk bere gura neuke, antxe bertan aurtan,
 Egun batzuk irago bañuak artuten,
 Zure antzera egin daidan prubea,
 Tropezetan ete dan nigaz Fortunea.

Ai! alako bat balitz nik Manu gogoan,
 Erabiliko neuke bizitza osoan!!!

MARTIN-ILLARGI ETA MARTA-MIMIMI

*Aizeriari joan arren ullea,
Antza berea.
(Esaera zarra)*

Martin-*Illargi* gizon illun ez noblea,
Burua baña argi eukan agurea;
Berrogei urterako zalako kalbotu,
Bizar zuri utsagaz egin da geratu,
Orregaitik andia zan bere famea,
Zalako gizakasta bardiñik bagea,
Agiñik bat ez eukan, begiak ezkelak,
Belarrietan ulle luzeak urtenak,
Ezpanak me sartuak biak barrunrantza,
Alboz euken igitai agoaren antza;
Au gaitik asten bazan, zer edo zer jaten,
Okotz ta surpunteak eutsen alkar joten;
Bizakrra tontorduna biribil ederra,
Gorputza okertuten eutsana aurrera,
Egia da nik zarra ezagutu neban,
Larogei urtez bera eukiko ez eban,
Ordurako eukazan buru ta besuak,
Loka, ikaraz, eta anak astundunak;
Zergaitik ez dakien urteak parkatzen,
Eta bai, bakotxari berea emoten.

Sasoï artan gu zelan giñean gazteak,
Atso-agurai burla, egiten zaleak,
Zenbat aldiz kalean denpora pasatzen,
Genduan Martiñegaz, ta eskolea galtzen,
Zenbat arñeketa, eragiten geuntsan,
Berak eukan falten bat deituten bageuntsan;
Kantoi batetik batek ots einda *Illargi*,
Eta asiten bazan jarraituten ari,
Besteak *Buruloka*, atzetik esaten,
Beutsan, burua laster eban biurtuten;

Tolietan genduan zezen baten gisan,
Ez mutiko zuzenak bagiña gu izan.

Ez da bada txantxea, baldresa zan oso,
Eta etzana jantzi sekula donoso,
Baita zelakoa zan bere oituretan,
Gura dot berba egiñ puska bat danetan;
Asi gaitezen bada irakurten emen,
Amaituko dot gero azkena nonbaiten.

Martin, meza nausitan, baita bezperetan,
Arpegi zikiñagaz nekusan jaietan,
Bizarra kentzen beban illean birritan,
Geienez izango zan, ez beintzat sarritan,
Txamarrea bekarren domeketakoa,
Alkondarea loaia, astegunekoa;
Jairik andienetan bere bai, abarkak,
Bein bakarrik erosi ebazan zapatak,
Prakak ekarzan barriz iya beti batzuk,
Etzituzan eukiko guztira irutzuk,
Kolare bi bakarrik, neutsazan ikusten,
Zelakoak zirean etxataz aztuten,
Batzuk zirean pelpa, ta besteak mauna,
Urteak eukezanak berrogeta amarna,
Ezkongei zan denporan zirean josiak,
Txamarrak aiten aitak lenengo jantziak,
Da esatea Martiñ, eneban ganoraz,
Ikusi nik jantzita, bein bere soñeraz,
Ez eban azagutu sekula *Lotsea*,
Maitetzen ebalako larregi *Poltsea*.

Beraz esan daikegu, etzala pobrea,
Bazan bere seme ta, alaba bagea,
Tratuetan nok eban asko irabazi,
Esanda guzur asko, eta egi gitxi;
Aiñ zan tranposoa ze, eban engañoauko,
Deabrua berbera etorri ballako,
Idi, bei, zezen, zekor, ta txakaliñ aurtzen,
Urrengoan txarridun, bardiñ zan agertzen,

Gero beor, beoka, txiko, zaldiakaz,
Mula, mando, mandako, ta asto ostuakaz;
Baita ardi, aunts, ari, aker armatuak,
Legez ekarzan ollo, zeinda ollaskuak;
Zeinzuk zireanean, auzoan artuak,
Zarratu oi zituzan bertatik tratuak;
Salduten *Barrabasak* maliziaz urriñ,
Zituan lapurretan ebazanek egiñ.
A baño oberen bat, Kartzeletan bada,
Illgo zan onezkero arratoiak janda!

Martiñ prueba danak, zan egiñikoa,
Etzan bere denporan burutik mankoa;
Eragiña askori bai, gogotik negar;
Orretarako zoli egiñ eban bear;
Ganau paltadun asko nundik nora saldu,
Onaren prezioa ze modutan artu;
Gorputzez bazan bere baldres ta traskilla,
Ziriak sartzen beti izan zan abilla;
Engañetan ikasi aiñ eban ederto,
Lanean baño artan ekian obeto;
Diru txarretan zeñbat, emon eban barriz,
Jaungoikoak bakarrik zireanak dakiz;
Beti nondik ostuko bizi zan lurrean,
Ez dakit zelan bizi gaur oi dan bestean;
Jaritxiko al eban bai, parkaziñoa,
Osterantzean etzan arentzat zerua.
Oneik baziran bere kanpoko kontuak,
Zelan ete zirean etxe barrukuak?

Ezkondu eta laster, jarri zan poltseru,
Andreaz ebalako konfiantza galdu;
Oso zan berekorra, temoso pestea,
Ez bapere ohea bere emaztea,
Zalako atso zimel, baltz, igar, mailsiña,
Begi gorri, guzurti, prestuez, zikiña;
Noren miña, zan beti, meia ta zorrotza,
Zeñegazko abarka eztena da motza;
Obeto esateko, bazan benetan bat,

Errian kontetan zan txarretan txarrentzat;
Alakoxea zan bai, atso maleteta,
Trago baten edana ardu azunbrea;
Au agirian eta gañera ixillik,
Zenbat irunsten eban ez dakit ziur nik:
Bakit moskor galantak ebazala artzen,
Atarako artoa non ta zelan saltzen,
Laborea ugari egiñ arren batu,
Gabon ingururako oi eban ondatu.

Orra Martiñ ta Martak eroien bizitza,
Umore on bat бага gerra baten gisa,
Arek gastau nai gitxi, ta asko aurratu,
Onek dana bestera, tripan gura sartu;
Batau bazan katua, bestea txakurra,
Ango bizimodua, aiñ zan ze makurra,
Zalako azkenean indarra nagusi,
Martiñek errazoia euki zeñ ez euki,
Ogeitxo bat makilla, ainbeste urtean,
Gitxienez eutsazan, bringau bizkarrean,
Pagaurik beti ondo Martaren saietsak,
Asten zireanean ezetz, ta baietzak.
Bai, zartada bategaz laster saietsxo bi,
Beñ eutsazan ausi ta, beste beñ biterdi,
Gañera egiñiko tontor-baltzituak,
Zelan ez daukadazan, zeatz adituak,
Erratu ez dagidan, gura dot ixilldu,
Guzurraz ez daiodan, nik kreiturik galdu,
Ai! Ango laratzuak, berbetan baleki,
Ak bai, esango leukez kontuok ederki!

Baña Martiñ legetxe, zeñ Marta kalbotu,
Jeniorik etxaken bapere obetu,
Zeinbat eta zarrago joiazan txarrago,
Bestelan gertaerau, entzun baño ez dago;
Nori gogoak emon artu burduntzia,
Tau sartuta galduko eutsala begia,
Agura berenoak bere andreari,
Irurogeta amar urtetxodunari?

Gabon-apari baten, txakur eta katu,
Abiaurik nai ez da, alkarri parkatu?
O! baña arritzeko jakun gauzea da,
Orain iru berbatan esango dodana,
Begi gorri bategaz naiz Marta geratu,
Suerte barriagaz jarri zan kontentu,
Pentsetan ebalako Martiñ ondu zala,
Edo mundutik laster bestera joiala.

Ondo, ondo, eun dukat Martiñ-*Illargiri*,
Kosta jako begi bat galdutea niri;
Jardun bei kalboari arrabioz azka,
Tiraka ekiteko ullerik ez dauka;
Alperrik dabill baña, burua urratzen,
Medikuak ez duutsa iñori parkatzen,
Bisitak amaika ta, bost duro bakotxa,
Martiñ-*Illargirentzat* sumau da mingotxa;
Ez al dago andrea tratau baño gaizki?
Egur bagarik jaunak, kastigetan daki;
Alan badoa barriz, sentimentuz garbi.
Martiñ egingo da ta, Marta libre jarri,
Orduan iragoko ditudaz *Gabonak*,
Edanaz arda gozo, kafe eta erronak;
Ez Martiñ-*Illargigaz* legez ardau baga,
Porru ta gaztañakaz metalura edanda;
Zelan jarriko ete zan, agura dollorra,
Benturaz artu baneu, ardauaz moskorra?
Apari pobregaz kejeateagaitik,
Ipiñi baninduan tuerta bertatik?
Illgo al da agura, baldres ta trkua!
Bizkarraz ganbelua, belarriz astua,
Nok irago bear dauz *Gabon* ta *Pazkoak*,
Beti guk iragoten ditugun lakoak?
Nik gura dodana da, urtean bein *Gabon*,
Errazoia dan legez, pasau eñaz *bonbon*,
Sabelari eginda, nai dabena emon,
Martiñ-*Illargi* barriz, dedilla or konpon.

Onelantxe ekarren Martak bere miña,
Martiñentzat ez gozo, eta bai samiña;
Nok, nun edo nun laster, kontu au jakiñik,
Joatean gau baten, etxera suturik,
Diñotsa: «orra Marta, berreun dukat garbi
Eta pagau bertatik, mediku jaunari».
—Zoratuta al zatoz, zer diñostazu zer?
Kontuak ateraten Martiñ dozuz oker.
Zergaitik birritan eun, nai deutzazuz eman?
Ez dakizu eun dukat, baño zelan ez dan?
Ez daukazu gomutan paperean garbi,
Medikuak bere eskuz zelan eban jarri?
Eta zeuk bere sumau zenduan kontua,
Ala iñozentetu gaur jatzu burua?
—Enaz iñozentetu atso me sorgiña,
Zuk aña zentzun badot, aiñ txarra ez miña,
Eun dukat da kontua bai, Marta-*Mimimi*;
Baña zuk zelan euki dituzun begi bi,
Urrango *Gabonetan* seguru atzera,
Aserratuko gara eta bigarrena
Iñolabere zelan, deutsudan galduko,
Ardurea kentzea nai dot ordurako.

*Ai esakune zurrak, dira geienez,
Jarri leitekezanak fedeaz urrean,
Joan arren aizeri zurrari ullea,
Baña aizeri antzu ak beti berea.*

PATXI AGUAZILLA

Daukazun enplioan, bizi baga kejaz,
Irabazten dozula mantentzeko eskas;
Aguazill baño patxi, obeto etzeunke,
Askok gura zaitu ta jartea alkate?

—Mixel, ez aldakizu entzunda sarritan,
Alkatetzan jornalik ez oi dala izan?
Biziko bada bere, Patxi pobre gisan,
Onezkero jarraitu nai dau aguazilltzan.
Ikusi ditut sarri langillen etxeak,
Lurra jo eragiñik alkate izateak,
Pobreak obeto dau umill bizitea,
Ez aberatsen lanak errian artzea.

—Ori da errazoia, ori ori Patxi,
Uste dot ez dozula buruausten gaizki,
Baña, ez al dakizu nun etxerik etxe
Ibilli diran pobre asko boto eske?

—Sobra bere badakit zelan boto billa,
Ibilli oi direan ni lakoak milla;
Sarturik bai amaika kanako alkondaran,
Al balebe jarriko litzakez altaran.
Orrelan dabiltz gero, gauzak errietan,
Legoak maisu jartzen direan danetan;
Zeiñtzuk bear leukien lenengo ikasi,
Euren umeak zelan bear legez azi;
Eta gurasotzako danak alan alan,
Ze buru egingo dau kontzejuko salan?
Aurtengoa da baña, danen azkarria,
Irakurri dodana baldin bada egia;
Iru alkate geigaz jarri dabe lista,
Lorik bere ezin dot gauzok ikusita,
Bata *Tripón* da, eta bestea *Ordillon*,

Irugarrena euren lagun bat *Kiebron*,
Orra ze gatzizenak direan eurenak,
Besterik ez dakie errian geienak;
Oneikaz beti deitu oi deutse kafean,
Abadeak jarriaz bein berez kalean;
Emendik ezautzen da ze kasta direan,
Bestelan prueba egiñ tabernan gabean;
Antxe batu oi dira egunero beti,
Zer diran igarriko jake berbetati;
Ai! euretatik nai nok badeusku urteten,
Zorrez bete bear dau erri onek aurten!

Baña, gauz au eukizu Mixel ixillean,
Enpleaduok gagoz arri labanean,
Txar, on, ta erdikoaz, bear dogu bizi,
Edozeñ alkateri txapelak erantzi;
Ezin euki izanda gaur pazientzia,
Kontetara beartu natxatzu egia;
Ez da bada ziurtu dala miseria
Nai nok nai izatea gobernau erria?
Mixel, oneixek dira ditugun legeak,
Obe litzakez jarri barriak obeak;
Buruak gura doguz guztiok gaur egiñ,
Pobreak izan arren aberatsaz bardiñ;
Beronek dakar gero galdurik mundua,
Aixetu jakelako amaikai burua;
Baña begira eta ikusi ardiak,
Ez dagoz baltzak eta, ez dagoz zuriak?
Naiz ama bategandik euki jatorria,
Ez dauke desbardiña antz eta neurria?
Nai ta ez batzuk goian, beste batzuk beian,
Bardiñ eziñ gindekez gu bizi lurrian.
Jaungoikoak lege au jarririk badauka,
Zeiñ gizonek al leike ipiñi jirauta?
Fede bagako askok begie alegiñ,
Bizi diran arteko badauke zeregiñ.

* * *

Mitxel, naikoa dot ta, egizu mesede,
 Berbok zeure barruan egitea gorde,
 Baña banandu baño lenago deusut nai,
 Esan alkate barri nor bear geunken bai,
 Aspalditxoan daukat botarik begia,
 Neure kontzientzian dauka merezia,
 Dalako katoliko, oituretan ona,
 Aberatsa zelan dan astia daukana;
 Au lako bat da, bear dogun personea,
 Ez besten azpikoa ezpada librea;
 Alderdi nastuetan sartuten ez dana
 Gauzak zuzen ipinten bakarrik ezpada;
 Aberatsa legetxe amaurik pobrea,
 Guztientzat bardiña daukana legea;
 Eta erri onetan badaukagu jauna,
 Kontau dodazan doiak, danak dituana;
 Mixel, duda bagarik, Don Juan zalduna
 Alkatetzat errian da bear doguna.
 Ez ni lako arlote buru arrodunik,
 Okotzean bizarra dauskana bakarrik.

*Txepetx: jaiio ta Miru nai daben gizonak
 Praken lekuan jantzji obe leukez gonak.*

BASERRI BATEN TRANPOSO BI

*Guzurra esan neban mendian,
 Ni baño lenago zan errian.
 (Esaera zarra)*

Baserri bat nik dakit kaletik urrean,
 Abia bikoduna tellape batean;
 Nun ditudan ezautzen bost urte onetan,
 Familia bi bizi dirala euretan,
 Zarra ezkerrean ta gaztea eskuman,
 Bietatik txarrena ez dakit zeñetan;
 Aiñ dira bada asko, bitzuen kontuak,
 Zeiñtzuk jarteko bear dira liburuak:
 Zelan ez diran barriz, bat bere santuak,
 Obe da itxitea lurpean sartuak.
 Alan bere gura dot, bat eskribitzea,
 Bizi dedin betiko bere gomutea,
 Nun nai jakiñik gizon, ze kasta direan,
 Besterik ez dagien engaño lurrean;
 Bizi direalako beti guzurretan,
 Urrin, ur, uri, erri, leku guztietan.

Entzun bada gauza bat, gertatua biai,
 Ondrarik geitu baña, ez eutsena eurai;
 Baldin batak egiña bazan gauza txarra,
 Besteak egin eutsan bereala parra;
 Errazoiagaz da bat deitzen Txomiñ *Tranpa*,
 Joakin *guzur*, bestea, biak dauke antza;

Ara zelan zan bada, orduko kontua,
 Barre legetxe negar eragitekua;
 Irakurri dedilla ementxe bestela,
 Ipiñi dodalako jazo zan bezela:
 Zuzendurik gaztea zarraren etxera,
 Asi ei jakon berba leunez esatera.

Mesedez gura neuke astoa gaur Txomin,
 Errotara bear dot biaje bat egiñ;
 Gure asto amea egiñ ei dabe ill,
 Astakumea barriz kanpoetan dabill;
 Gañera bizkarrean neuk zelan dodan miñ,
 Bakizu kargarako zelan enazan duiñ.

Poz pozik serbiduko zindukedaz Joakin,
 Gure astoa baña, nun dan zeñek jakiñ?
 Atzo basoan billa naiz luzaro ekin,
 Alperra egitea izan zan alegin,
 Ona, emen zeu legez etortirik Krispiñ,
 Baña, batorri bere gusto emon eziñ;
 Bestelan gure astoak bioen kargakiñ,
 Errotarañokoa egingo eban bardiñ;
 Eta aulki bategaz lagun bi nik ariñ,
 Serbiduko nituan arturik atsegiñ.

* * *

Guzurra zelan artzen erraz dan geienez,
 Bizkorrak errendua oi dabena legez;
 Txomin bere bertatik zepoan jausi zan,
 Uste uste bagarik alako modutan;
 Astoa abiaurik kortatik arrantzaz,
 Guzurtan zan bertantxe gorriturik lotsaz;
 Baña, au da andia, etzan mudau Joakin,
 Naiz esetsi bereak andiangoakin;
 Ta bere ondorean jardunik umeak,
 Ikaratu zituzan auzoko jenteak;
 Etxeko danak barriz ipiñi gorturik,
 Ordu erdian alkar aditu eziñik;
 Izan bere eztarriz, zolia da bera,
 Agaitik premia aurten dau atera;
 Ill бага luzaroan baldin bada bizi,
 Joakin ez da izango aurrera aiñ gaizki.

Baña, zeñek ez dakus orain garbi oso,
 Bera ta zelan Txomiñ direan tranposo?

Agirian daukagu dirala aixeri,
 Ez bata ez bestea lazurako erbi;
 Tellape baterako, o! ze familia!
 Bakea gozetako, ai, ze desgrazia!

* * *

Txomin eta Joakiñen kontu aiñ polita,
 Albait ondoen orra bertsotan jarrita;
 Nai neban ikustea letraz ipiñia,
 Askorentzat dalako ispiliu garbia;
 Zeinbateg euki arren ugari gauzea,
 Bestenaz ez dabe nai aprobetxetea?
 Guzurra ta abarra asmaurik zelan bait,
 Eraginik sarritan auzokoai gogait?
 Alantxe diralako Txomin zinda Joakin,
 Eta besterik izan orrelan ez dediñ;
 Jakin eragiteko gure *Errebistan*,
 Ejenplugarri edo ikasbide gisan;
 Kontu au Krispin kalek igaz esan eustan,
 An aurkitu zalako bera ordu atan;
 Berak entzun zituzan astoen arrantzak,
 Berak irurai artu ardureaz antzak;
 Berak ezautu ziur danen garrasiak,
 Ziralako beragaz sarri ibilliak;
 (Egia da ikusi begiz ez ebezan
 Zergaitik zarraturik kortetan egozan),
 Baña, entzunagaz bat, personea berban,
 Ezagututen ez dau belarriak nor dau?
 Ez dago bada emen, dudaren apurrik,
 Ak esango ebala bapere guzurrik;
 Alan bere formala balitz Krispin *Kale*,
 Ez eban jakin bear gauz au batek bere;
 Baña, zorionean da kale zalea,
 Ez dabelako jan nai taloaz esnea;
 Bari bi batu eta amabi zabaldu,
 Brometan beti bera da danbolinteru;
 Ai! Komediantea izan balitz *Kale*,
 Atxurlaria baño askotxo zan obe!

Alan Txomiñenetik urten ebanean,
 Eskuan makilleaz, pipaz ezpanean,
 Tretxo bati legetxe eriola keia,
 Errira egitean bertatik bidia;
 Geratu egin jakon siku eztarria,
 Baña, jakiña gaitik nun zan iturria;
 Sartu zan arda on saltzen zan tabernan,
 Eta eun gizon topau egiñ arren bertan;
 Abiau zan kontetan guztien aurrean,
 Berak daukan grazia ederraz miñean;
 Aiñ ondo eiñaz Txomiñ ta Joakiñen plantak,
 Ezin eta obeto astoen arrantzak;
 Malkoak bota arte, eragiñaz barre,
 Naiz da gizon bi itxi, bertan kreitu bage.

*Ze ederto dagozan esaera zarrak
 Jarriak antxiñako euskaldun asabak
 Guzurrak esan arren gizonak mendian
 Bera baño len dala elduten errian.*

MEDIKU GIXAJOAK!

*Ardiaren utsak,
 Pagan bildotsak.
 (Esaera zarra)*

—On Pedro, kalietan aiñ goix zek darabill?
 —Puntuan ill dan andra bategaitik nabill.
 —Ill al da *Buruariñ* Filiparen ama?
 —Bai, Praixko, gaur larogei urte jaio zana.
 —Mediku txotxoloak osaturik Juana,
 Eun urte erañegun bete dituana,
 Zergaitik ez dau Mari *Buruariñ* ala
 Urteak gitxiago ogei zituana?
 On Pedro, zelan ez dot esango egia,
 Berori izan arren Barberu zolia?
 Dala bat osatuten bere alegiñez,
 Eta ez medikuak dauken albidadez?
 Edo fortunaz legez beñik beiñ gaurkoak,
 Direala sendatzen miñdun gisajoak?
 Zer balio dau bada, mediku izateak,
 Diruaz tituloaz Madrillen artzeak?
 Eta, zer barberuak eiñ arren lagundu,
 Egunero ikusten baldin baditugu,
 Zarrak osatu eta, illik gazte asko
 Geratzen emen triste, ainbeste guraso?

* * *

Larogeiko bat ill dau... eunekoa salbau...
 Kontu barregarri au, nok daike aprobau?
 On Pedro, ez alabau gure medikua,
 Erdia zoroa da, edo da lelua...
 —Praixko ezabiltz ondo, bear da lenengo,
 Jakin motiboa ta berba egin gero;
 Ez dakizu ondo zuk sei urte osuak,
 Juanagaz dituala pasau medikuak?

Ez dakizu bi milla bizitatxo kosta,
 Jakola, ta Mariri lau ein arren ozta,
 Ez dala orren errez geixo bat osatzen,
 Alboko miñ zorrotzak baldin badau artzen?
 Eta, ez aldakizu zelan dan otzana,
 Medikuen esanak egiteko Juana;
 Bear dan orduetan erremediak,
 Artu dituzalako eurak aginduak,
 Orain aurkitzen dala dana gazteturik,
 Eun urtegaz errian zarrena izanik?

* * *

—Ola! On Pedro, zer dau esan nai orrelan?
 Denporaz dala eltzen pikua arbolan?
 Edo bai, ez balitza Mari ariñ ariñ juan,
 Eta eun urteraño bizi izan bazan,
 Gazte legez jarririk seian medikuak,
 Amalau eukazala atzetik sanuak?
 —Praixko, guztiz ei zara eizari ederra,
 Biotz erdian joten ei dozu eperra,
 Baña gaur orren ondo ez dozu tiratu,
 Lumatxo baten bere ez dozu aurkitu.
 Ez dozu Mariagaitik inok entzun ezer?
 Zelako atsoa zan zuzen edo oker?
 Bera zala neskatsa, bera etxeoandra,
 Bere bearra ondo egiña bakarra?
 Bera urduri edo ipurdikarea,
 Gauza danetan palta ebana epea?
 Praixko entzun egizu, berak zer ein daben,
 Berba gitxitan esan, gura deutsut emen;
 Jakizu, zerbait jarri ezkerro buruan,
 Ondo zein txarto eiten ebalu beinguan;
 Jakizu, geiso jarri zala eguntxo bi,
 Izan orduko dala ogei bider jagi;
 Jakizu, medikuak topau arren oian,
 Nik topetan nebala etzanda lurrian;
 Orain kulparik, zeñek leikio ezarri,
 Marik berak eukita, mediku janari?

Esan egidazu zeuk, ez da pikardia
 Jakitun bati alan sartzea ziria?
 Au, ez da Judas baten legea berbera
 Aurrean batera ta atzetik bestera?
 Ill bada bere ondo *Buruariñ* da ill,
 Ez eukan obeditzen izan baño umill,
 Gaur ondo pagauko dau Purgatorian,
 Medikuen esanak ein eza munduan;
 Neuk eneuke beñik beñ, orrelan ill gura,
 Eroan ez dagidan ariman bildurra...
 —On Pedro, alan bazan Mari *Buruariñ*,
 Izen ori ederto jarri eutsen egiñ;
 Eneban sinistuko alakoa zala,
 Berori ezbalitza ondo dakiana;
 Jesus! Jesus! jarten naz gauzokaz ikara!
 Noz uste ete eban artzea pixua?
 —Praixko, entzuizu baña, txarrena oraiñdik,
 Ezin artu erazo geuntsan botikarik;
 Eta naiz noz erautsan bizkotxoa jaten;
 Baita errantzioa *txurku txurku* edaten,
 Zeñek osatu leike geixorik orrelan,
 Uraren orde ardu gozoa nai beban?
 Felipak bere ez dau erratu gitxi or,
 Erak egiñ bai, eta egiñ ezaz gogor;
 Agaitik bat batean bart egin da mudau,
 Denporea baño len tripeak galdu dau,
 Ai, Marik zaindu baleu zintzo dietea,
 Eunda ogei urtean eukan bizitzea!
 Zorionean gauz au neuk baño ez daki,
 Zer leuskigu On Justok esango baleki?

* * *

—Nik ez dakit, On Justok zer esango leuken,
 Nik neuk On Justo banitz bai, zer ingo neuken,
 Jarriko nintzateke asarrez sututa,
 Begiok oñaztuak legetxe biztuta;
 Odol guzti guztia igorik burura,
 Arturik amorratu dan baten itxura,

Iragoko nituke jan bagarik gaizki,
 Gitxienez eguna zazpi edo zortzi;
 Bestegaitik artzea alako portua
 On Pedro elitzake sentidutekoa?
 Auxe da nik jatorriz, dodan jenua,
 Ama bizia bazan, aita txit berua;
 On Justo medikua, bada ni lakua,
 Eta jakin ezkerro Mariren kontua;
 Eneuke egon gura nik bere onduan,
 Otzitu arte piskat aste bat osuan;
 Amatetan dalako nire garra baño,
 Larra iger sutu bat askoz lasterrago:
 Izango al da arren biotz mantsokua!
 Ez polbora ni legez, ixiotzekua;
 Jarraituko al dau fiñ, geisoak osatzen!
 Zergaitik ezpaneban bere len sinistzen,
 Orain dakit millatik bat ez dala illten,
 Medikua esana danean egiten.

* * *

—Praixko, orixe da bai, egia benetan,
 Askok ezpadau bere emen sinisketan,
 Esan dozun legetxe lenengo berbetan,
 Zarrak itxita doaz gazteak askotan;
 Baña, ikusi dozu zer dan motibua,
 Engañuz dago oso mundu au galdua;
 Au gaitik On Justori, Mariren kontuak,
 Eragingo leuskioz ez gauza santuak;
 Geixo batek alantxe burla egitean,
 Bakit zer egiñ eban juan dan urtean:
 Eskandalu andi bat emonaz errian,
 Emon ez dau lango bat gure gizaldian,
 Buruko kapelea (kolpatua bera)
 Eun errealea kostea botarik lurrera,
 Makallu me me baten, antz antzean bardiñ,
 Anka peian zapalik itxi eban ariñ.
 Gero berealaxe eskuaz artuta,
 Legua erdi bidean erre kara bota. Ai!

Ez dakigu asko noz gagozan ondo!
 Plagea baña, iñoz oian ez dago lo!
 Eta bai, zoli zoli, alako eretan,
 Lazua ibillten da txoriai prestetan,
 Lastima arima bat oraiñ dana uso!
 Litzake deabruak artutea preso!!!
 Ez al da alakorik egingo gertatu,
 Damuz gero On justo ez dedin geixotu.

* * *

—Jesus! Jesus! Jesus! bai!
 Mariri parkatu! Jesus!
 Ez al dau eingo On Justok pekatu!
 Ill zana joan dala, onek ondo daki,
 Baki betiko agur ebala emeti;
 Baki alperra dala ekitea ari,
 Eziñ giñakelako atzera ekarri;
 Baki, Marik eukala buruan aixea,
 Ez eukala garaunez, aiñ ondo betea...
 (Eta egi guztiok baleuz gomutauko)
 Ausaz ainbesteraño litzake sutuko?
 Nik beintzat len agertu arren aserrea,
 Obe dala deritxat dana parkatzea;
 Zergaitik *Buruariñ* zala jaiotzati,
 Faltaduna puska bat munduak badaki;
 Osteruntzean on bat izan da benetan,
 Zorrik ez eban izten sekula dendetan:
 Gañera nik nekusan beti errezetan,
 Ordu erdiak naiz jo zeñ da osuetan;
 Eta goix guztietan entzuten meza bi,
 Kanpora urteteko begoan aterri;
 Orregaitik uste dot, arek pekaturik,
 Jakinda ez ebala bat egin bakarrik;
 Iñozentea barriz dudatxo bat bage,
 Beste munduan, ez da infernutik libre?
 Mariren arimeak, On Pedro, oraingo,
 Aingeru batek legez zerura dau igo.

* * *

Ojala! alan balitz, Praixko, diñotsut nik;
 Iñoren gatzaz ez dot artzen atsegiñik;
 Alanbere nai deutsut esku emotean
 Esan, euki daizula kontua miñean;
 Jakizu, uste baga norbait bada illten,
 Guzur asko errian dala zabalduen;
 Botarik ezjakintzat mediku argiak,
 Kulpak eukiagaitik geisoak guztiak;
 Gaur legez ez dagizun bada zuk erratu,
 Larregiraño miña eginda luzatu;
 Onena dala azkenez, esango deutsut nik,
 Gauzak jakin artean egotea ixillik;

*Ardiaren pekatu erratu ta utsak
 Erru bagarik pagau ez daiñan bildotsak.*

LINO ANKABAKAR

Mari Anton...

*Bataren gatxa besteren on.
 (Esaera zarra)*

—Zer esaten deustazu Kubagaitik Lino?
 —Tratu txarrik ez dala danentzat Faustino;
 Ez dozuz zeuk ikusi gaur ferian bere,
 Batzuk triste ta beste batzuk alegere?
 —Zer esan nai deustazun zipladokaz niri,
 Gura legez igarri ezin deutsut zuri.
 —Zipladok esan gura dabena Faustino,
 Baldin ezin badozu aditu garbiro;
 Istoria luze bat deutsut azalduko,
 Eta garbi beragaz dozu adituko.

Enaz ni emengoa ta bai kanpotarra,
 Ziburutik etorri nintzan Españara;
 Eta orain berrogei bat urte dirala
 Frantzesak joan giñan gerran Rusiara;
 Eta an gertatzen zan gauza bat polita,
 Esatera noatzu soseguz jarrita.

Faustino, ez dakit nik iñongo gerretan,
 Gurean gertau zanik gertatu ete dan;
 Jakizu zelan Jefe gure aldekoak,
 Muniziñotan ziran dollor ta zintzoak;
 Erraziñotan barriz amarna jan arren,
 Arpegi txarrik iñoz ez ebela jarten;
 Baña beti fusillak egiela baru,
 Nai eben, tripetatik etzeitezan galdu;
 Jarritu egiela ez jan, eta ez lan,
 Ez da milagro gerrak irautea alan;
 Nok sinistu kaboak kartutxo bi bada,
 Egunero emoten utsik euskuzala?
 Nok uste leike baten eskaturik amar,
 Purrustakada asi jatala su ta gar?

Nok asmau nik barriro eginda tematu,
Berba txarrakaz alkar gendula lotsatu?
Eta au ikustean gure kapitanak,
Jeneral egiñ naiaz gerran ebillanak;
Ni joteko goratu ebala sablea,
Eta artu nebala galanta tundeaa?

Alperrik esan neutsan, «entzun begit Jauna,
Dan edo ez justoa eskatzen dodana;
Nik gura dot gerreau laster amaitzea,
Eta milla bat bala goisetan artzea;
Bota daidan bakotxaz lurrera bat beti,
Eta sarri askotan baita bere zazpi;
Egundaño zergaitik etxatan txoririk,
Biziagaz geratu jaurti ezkeron nik;
Orra bada ze laster, emengo gerrea,
Akabauko neukean balitza neurea;
Baña alan bagabiltz Jaungoikoak daki,
Noz etxeruntz urtengo dogun Rusiati,
Augaitik amar bala eskatu arren nik,
Ausaz kapitan jauna egin dot okerrik?».

Oneik dira Faustino, nire ango berbak,
Umildade guztiaz esan nituenak;
Orain zeuk ikusizu errazoia bazan,
Kapitanari garbi nik neutsana esan;
Baña, arek estimau egiñ bearrean,
Erantzuera artu neban bizkarrean;
Emon eustazalako amabi sablazo,
Agindurik gañera beste lau balazo;
Urrangoan ixillik kaboak esana,
Egiten ezpaneban bereala dana;
Ondo esanik dago! «Soldau errasuak
Direala amaren seme sobraduak».

* * *

Baña, aurrera bere asko irunsi nik
Neban, sentigarriak gerran ikusirik;

Zergaitik letradunak gabetik goixera,
Perretxikoak azten direan antzera;
Gaur zireanak kabo, eta besterik ez,
Agertzen ziralako biarko alferez;
Ni barriz euskaldun ta eskola bagea,
Bakarrik nekiana neure euskarea;
Errasu joan nintzan, txarrago etorri,
Bestela begiratu ankara Liñori;
Auxe da irabazi neban medallea,
Eskumako oñagaz utsik geratzea;
Granada zital batek zergaitik ezkerria,
Jota eroan eustan beragaz batera;
Ordutik deitzen deuste Liño *Ankabakar*,
Arrezkero pauso au bota oi dot kaskar;
Egurrezko ankeaz nakutsun moduan,
Nekez nabil kalean, ez ondo basuan;
Baña, koplak bat dago jarria euskaraz;
Gomutetan nazana oraintxe beragaz;
Ez da esaera bat aintxiña aterea,
Pobrearen oñean beti arantzeta?
Sekula beintzat niri etxat falta narra,
Daukadalako beti sufridu bearra;
Lenengo pobre jaiio, gero pobre azi,
Granada batek gero anka bakar itxi,
Lau urteren buruan etorri etxera,
Ama sentimentuaz illten ikustera;
Ain pena andia ze, nigaz eban artu,
Zortzi egun baño len eben lurperatu;
Orduan bai orduan nintzala geratu,
Aide bat enekala nogana urreratu!
Zurtz, soill, deslai nondik al, biziko banintzan,
Eskean asi bear Liñok neban izan.

Zelan esan ez bada barriro bere nik,
Danentzako ez dala iñoz tratu txarririk?
Liñok anka galdata urten arren gaizki,
Gradudunak ez eben asko irabazi?
Bat gure kapitana Jeneral egiñik,
Parisen ez da bizi gaur diruz josirik?

Komandante egiñik barriz milla kabo
Gitxienez dirala dudarik al dago?

Orra bada esanik nire istoria,
Arrildu ta torapill baga ipiña;
Orañ zeuk begiratu begozan egoki,
Aurrenengo bertsoak erantzunak zuri;
Baña, puntadak zelan sartzen etxatzuzan,
Zabal jarri deusudaz aditu daizuzan;
Orañ, zer diñostazu, orain zer Faustiño,
Rusian errazoiak etzan penau Lino?
Errazoiak ez eukan kejak agertzean,
Gerreak irautea nai ez izatean?

* * *

—Errazoiak zeunkala Liño, dot ikusten,
Errazoiak zenduzan balak eskatuten;
Baña, besteak bere errazoiak eukan,
Drogea gura beben amaitu etzeiten;
Baña, españatarrak, egin jatzu aztu,
Melillan zelan eben bertatik amaitu?
Izan arren txarrenak munduan moruak,
Ipiñi eutsezala apalik buruak?
Entzun dot nik sarritan, antziña gerrea,
Frantzesentzat oi zala gorako bidea;
Baña gure Jefeak, noz zuenak legez,
Amak nai dabez euki luzaro negarrez?
Batek bere gura dau gerrak irautea,
Eta anaiak alkar illten ibilltea?

Ez; Eta auxegaitik burua postura,
Eingo nuke baketu laster baietz Kuba;
Eta badatozala mutillak etxera,
Gabonak aitamakin pozik egitera;
Gerreagaz gradurik ein ez arren geitu,
Diralako bakeaz Jefeak kontentu.
Eurak gaitik ez daigun kantau «*Mari Anton,*
Bataren gatxa oi da bestearentzat on».

ON LUIS GORENGO ETA ANDRES BERENGO, KAFEAN

Izen bi aldrebes

—Kale garbitzalla bat emen aurkitzean,
Ez dakit zer irago jatan biotzean.
—Millagroren bat al da gaur, On Luis *Gorengo*
Ni emen aurkitzea berorrek lenengo?

—Millagrorik asko da, kafean sekula
Ez dodalako entzun nik zure estula,
Katillua ustuta, aurrean kopea,
Gitxienez dozula birritan betea;
Purua musturrean dariola keia
Mira eretxiteko au ez da gauzia?
Andres *Barrengo*, nor da beste bat zu legez
Erri onetan bizi? ain ondo bat berez.

—Ja! ja! On Luis *Gorengo*, nire inbidia
Badauka berori da errukigarria;
Suerteaz berori ezpada kontentu,
Zer esan lei ni legez bizi danak estu?
Berorrek ez al daki sekretarioa
Kontzejukoa legez bardin juzgaukoa,
Itz baten esateko, erriko burua,
Obeto aditzeko, danoen maisua,
Dalako, deusagula deituten *Gorengo*?
Bizi arren Zerutik onuntz neu lenengo?
Dogun aldea On Luis, ain al da txikarra?
Lau pisu ez ditugu bitartean bada?
Bai, ikasteko da bai, ofizio ona,
Munduan bizi dedin soseguz gizona.

—Ez orrenbesteraño esan, Andres, Andres,
Larregiraño egiñ ez egizu ames,
Gibelean ez dozu sekula zuk arrik,

Ez ta errian bere ikusi eziñik;
Txakurrak badakizu tokian, tokian,
Dirala, ta naukela ni dongak erdian;
Kaleak garbituaz zu zabiltz kantetan,
Paperak zelan loitu ni beti penetan;
Danakaz euki nairik errian bakea,
Ta onen onenean sortzen jat gerrea;
Ez dakit ze denpora direan gaurkoak,
Alkar aditzeko len ziran obagoak;
Gaur gizon danak dauka bere eretxeia,
Balitza legez bera fedeko egia;
Ta zelan ezin nazan danakin ezkondu,
Andres sarri askotan loa dot zek kendu.

—Ola! On Luis al ditu, gabak bere galtzen?
Nik ez dot egun on bat beiñ bere billatzen;
Isuskiaz aurkitu ditut asko poltsak,
Eta guztiak dira beti izan utsak,
Baña korotz pilooak atsa dariela,
Burkadak batzen ditut goixetik gabera;
Berori barriz bapo, kontzejuko gelan,
Neguan epeletan, kerizpetan udan,
Bizi da irabazten nik lako amabi,
Alan ezpada esan berorrek bei garbi;
Familiarik ez dau, zintzoa andrea
Bankuan dauka bere dote eskergea;
Eta nik ditut Jauna umeak bedratzi,
Nausienak urteak ditu amazortzi,
Bost erreal jornala, Andrea biguna,
Begira kurutze au ezpada astuna.

—On Luis, txakur goseak ames okelia,
Egiten badau bere, ez da errazoia?
Nik bere egiñ arren enpleo obe bat,
Orregaz pekaturik egiñik badaukat?
Ai! berorren lekua lako bat baneuka,
Eun otsok egiñ arren inguruan zaunka!
Enintzake biziko orduan guardillan,
Ta bai berori legez lenengo bizitzan.

—Baña, berorrek baki inarra sortea,
Ez dala ain eder zein da luma berdea,
Ez dala Obispoak dakarren purdoia,
Aiñ gitxi Jeneralen borladun bastoia;
Eta azkenez beki bere probetxua,
Ez dala egunero kafea artzekua;
Baña kalerik kale dabilleneztako,
Txakurren kontra ezer, oberik al dago?
Kurutzerik ezin dau plageak ikusi,
Ta nigandik, ez doaz txakurrak igesi?
Gaur bere artu arren amaseik erdian,
Ez deuste laster alde kilometro bian?
Danak abiau arren batera ausika,
Ez dabe bertatik ux agoak itxita?
Ez dabe ariñ egiñ al eben lekuruntz,
Ipiñi dodanean isuskia goruntz?
O! zeinbat bidar gaurko ninduen galduko,
Noz gura ebelako nigaz bazkalduko!
Onezkero ninduen azur ta mamiñ jan,
Isuskia ezpaneu neugaz beti izan!
Bizi dedilla bada, alako arinea,
Kale garbitzallentzat ezin da ohea...

Ai! pobreak bere bai, bear dauz bentajak,
Lasterregi ez gaizan ill gu zorigatxak;
Alan pentsaurik ez dot On Luis, ernegatzen,
Ez ta txakurrak gaitik lorik bere galtzen;
Eta baldin berorren txakur aiñ gaiztoak,
Ankavidunak legez balira laukoak,
Bereala neuskioz egabanatuko,
Eta berori nasai neu legez jarriko.
On Luis, beste ditxa bat bere badot ona,
Ni lako aberatsai zeruak emona;
Ez daukat inguruan inbidiadunik,
Eleixan dodalako partea bakarrik,
Ez dot beste etxerik, ez ta lurrik bere,
Neure familiaren bakarrik naz jabe;
Ez daukat zorrik iñon, ez ta antzekorik,

Ez dot inogaz euki kontu erraturik;
 Onelantxe bizi naz, neure miserian,
 Pobre baña maitatzen nabela errian;
 Enpleau guztiakaz ondo naz konpontzen,
 Alkateak eskua sarri deust emotren;
 Eskandalurik ez dot sekula zabaldu,
 Aingeru Goardakoak beti deust lagundu,
 Orra iragarrita bigarren bentajak.
 Parkatu izan arren neure alabantzak.
 On Luis berori beian, ni iya tellatuan,
 Zein ete gara bizi ondoen munduan?

* * *

—Andres sinistuten dot oraingo zuk nonbait,
 Entzunda daukazula «*nun nai dago zerbait*»,
 Dirutzetan ez dago gure zoriona,
 Gitxigaz ondo bizi leiteke gizona;
 Zuk dozu osasuna, biotza zabala,
 Arimea prestua, baperez zitala,
 Txantxetan daroazuz egunak kalean,
 Diñozunez ondo lo egiten gabeaz;
 Espiriturik zara aiñ alegerea,
 Dirudizu udako gois laño bagea;
 Eta ni zelan nazan Luis tripa errea,
 Ez dakidan bat zelan eiten dan barrea,
 Deitu lekit negua, ta zuri udea,
 Beti daukazulako ona umorea;
 Augaitik bear neuke nik zure izena,
 Eta nik barriz zuri jarri eutsuena;
 Ez da ardura bizi arren zu guardillan,
 Andres *Berengo* deitu agaitik kuadrillan,
 Ez ta ni bizi arren lenengo bizitzan,
 Zuk uste dozun legez aberatsen gisan;
 Gurean bardin dira egunak ta gabak,
 Domekak, jaiak eta astegun diranak;
 Neu berba gitxikoa, andrea isilla;
 Txori bat badogu ta bera da okilla;
 Beti bizi naz Andres, aste santuetan,

Zu beti Pazkoa jai alegerietan;
 Inok ez lako soñu ederrak gozetan,
 (Ez pentsau diñodala guzurrik onetan)
 Dituzu lau kaiola kanpora begira,
 Eta ango txoriak neureak balira,
 Saldu baño lenago ni erdi gosean,
 Egongo nintzateke iru bat urtean;
 Euren musikea da gitxiren lakoa,
 Zergaitik dirudian Paradisukoa;
 Aurten gure kalea igazkoa ez ta,
 Egunero diruri bertako fiesta;
 Derautselako zure txoriak kantuan,
 Udazken, udabarri, udan zeñ neguan.

* * *

Baña oraindik ez dot azaldu onena,
 Zure gozotasunik zoragarriena;
 Nok litukean Andres dituzun umeak,
 Obe neuke banitu erdiak neureak;
 Eurak abietean drogan ta olgetan,
 Aingeruak oi diran legez zeruetan,
 Orduan oi dituzun barre karkaxadak,
 Ez dira diruagaz erosten diranak;
 Zenbat bider nagotzu adi balkoetik!
 Zizpuru egiñagaz sarri biotzetik!
 Esanaz neure kautan, alabit ixilltxoen,
 «Enpleauetan enaz ni bizi ondoen
 Andres bizi da pozik guardillan pobrezan,
 Luis lenengo bizitzan dirutzan tristezan»
 Alantxe ikustean zure atsegiñak,
 Pobre onentzat jaunak apropos egiñak;
 Bakar bakarrik deusut zuri inbidia
 Zergaitik ez daukadan zuk dozun gloria;
 Agaitik guk izenak ditugu *aldrebes*,
 Ni naz *Berengo* eta zu *Gorengo* Andres.

JUAN, JUANA ETA JUAKIÑ

*Senar emaztien artean
Ez sartu atzik, egon bakean.
(Esaera zarra)*

Juan zan su-gizona ta, Juana joskillea;
Juakiñ euren otseña Juanaren nebea;
Irurak bizi ziran batera etxean,
Jaten ebela naste danak mai batean;
Baita Juan eta Juakiñ egunez lanean
Batera sutegian jarduten zirean;
Koñatu izan arren bata besteakin
Biotzez bizi ziran alkargandik urrin,
Juakiñ biguna legez, Juan zan ain gogorra,
Gerran edan ebana etsaien odola;
Au gaitik aurkitzen zan galdurik ondrea,
Deitzen eutsela danak, Juan *Odolzalea*
Lantzea beñ oi eutsan andreak igesi,
Zergaitik lauorrian ikaraz zan bizi,
Zenbat bider Juakiñek besotik oratu
Eutsan Juani, ta egiñ eskua geratu!
Zazpi bat zurraterdi astean astean,
Bestela bazituan Juanak bizkarrean.

Onez gañera eukan, baita jenioa,
Munduan gizon askok daukan antzekoa;
Eukiten ebalako beti ixill poltsa,
Zeiñ oztu eutsen beñ ta galdu jakon poza;
Au gaitik esan eban bazkaltzean maian,
«Lapurtxoren bat bada gure familian,
Baldin baneki nor dan alako txoria,
Laster egingo leuskit munduko aldia;
Baita aginduten dot, norbaitek baleki,
Eta probauko baleust testigu ta guzti,
Emongo neuskiola saritzat erdia,
Lapurrari kendurik ontzako gorria».

* * *

Diruak zelan danok gaituan poztuten,
Juakin bere asi zan zerbait autortuten;
Esan eban: «garbiro ezin nei agertu,
Txoria bakit baña nik nor dan ziertu;
Testigu baga baña jakiñ arren ziur,
Salatuten bear dau batek izan bildur;
Gañera ez dot nai nik neure arrebea,
Kreitu baga senarra legez ikustea;
Juan odol zale dala, andrea lapurra,
Esan dayten errian ez dot iñok gura;
Egia da, letorkit gaur ondo dirua,
Baña ez dot disputan sartu nai burua;
Obe da pobre eta bakezko mundua,
Ez diru pizkat gaitik jarri inpernua».

* * *

Onen bestegaz urten egin zan kalera,
Ordu batak jotean, sartu bearrera;
Eta mutu egiñik geratu zirean,
Juan eta Juana berriz maian suetean;
Baña gauza bat dago erabagi baga,
Orduan sukaldean jazo egin zana;
Iñok ez daki Jaunek zergaitik luzatu,
Eban besua maira, ta kutxilloa artu;
Baña, Juanak barruan zelan pekatua
Eukan laster egiñik sai txar gaiztua;
Oñaztu baten gisan urten zan kalera,
«Ill nau! Ill nau senarrak!» ulu egitera,
Eta zer gertatzen zan sustoz auzokuak,
Erlautsetatik legez erle bildurruak,
Kanporatu zirean, baña lenen Juakiñ,
Zeñek Juanari eutsan gelditu eragiñ...

Baña, ez eutsanean ikusten zauririk,
Ez eutsanean jausten ikusten odolirik;

Itandu eutsan: «Juana, Juanek, al deutsu miñ?».
 —«Miñ ez, baña ak gura ninduan ill egiñ;
 Kutxilloa eskuan artu dabenean,
 Igesi ezpaneutsa aide gogorrean;
 Onezkero, ai, Juakiñ joanda nenguan,
 Ez dakit ze lekutan an beste munduan!».

* * *

Ur tantak arriari ekiñ eta ekiñ,
 Zuloa oi badeutse denporeaz egin!
 Akuloak kiñadak emonik zarratu,
 Idirik astunenak oi badauz bizkortu;
 Ta txitarrak badaki erri bat sututen,
 Itz miñok Juakiñegan, zer egingo eben?

Au zelan aurkitzen zan oso aseturik,
 Koñatuen gauzakaz gañez eragiñik;
 Kontua garbiago Juanek jakin baga,
 Ikusitean Juana ill gura ebala,
 Kabelai bat legetxe txoritxoagana,
 Erpeakaz arturik irunstera dana;
 Alantxe negarrez atzetik ebala,
 Tximistea duiñ ariñ Juanen sukaldera,
 Sartu zan atzamarrak saman ezartera.

* * *

Kaleko jente dana, o! baña ze larri!
 Juakiñen asarreak ebala ipiñi!
 Zek urtengo ete eban egozan ikara,
 Esaten eben dana: «Juan gaur galdua da».

* * *

Au da baña andia, siunistzen, ze gatxa!
 Munduan gertatzen da amaikatxo gauza;
 Au jakitean zurtzen ez dana guztia,
 Diñot ez dala gizon, dala mugarria;

Ez al jakon abiau Juakin errietan,
 Baita besoa zerbait goruntza altzetan;
 Bestetara jarririk Juanak beletea;
 Bere senar Juanegaz arturik partea,
 Mutill gisajoari biak eutsen ekin;
 Zurrau zurrau eginda oian eben etziñ.

* * *

Eta noz arteraño an egon zan Juakiñ...?
 Urte bian ta iñok au ez eban jakiñ.

* * *

*Senar emaztietan atzirik ez sartzeko
 Esaerea da ta ez da aztuteko.*

KITU

Juantxo soldau zailla zan lanean alperra,
 Zeiñ zan gerrara joan alderdi batera;
 Matxiñ, bere anaia bera duiñ nagia,
 Baña, a bere soldau guztizko zolia.
 Bata alde batean, bestea bestean,
 Izan ziran kapitan zazpi bat urtean;
 Juantxo jende gitxigaz urten ei zan baten,
 Matxiñek au jakinik asko ditu artzen;
 Pentsetan ebalako erdian artzea,
 Eta guarniziñora lotuta ekartea;
 Baña ak igarririk Matxiñen asmoa,
 Bretxea urraturik ertz batetik eurai;
 Deitu ei eutsan laster, anaia koldarra,
 Nora ua igesi, ollu ori ala?
 Ez al dok batidu nai arerioagaz,
 Ibillirik erronkak beti boteagaz?
 —Au ez dok koldar eta ollo izatea,
 Au dok erretiretan ondo joatea;
 Erretirada on bat askozaz gatzago,
 Batidu baño dala jakinda ez ago?
 Zer egiñ euan bada ik beste batean,
 Zuek gitxi gu asko gintzuazenean?
 —Euk orain oi duana gitxi gora bera,
 Atzea emon eta anakaz aurrera;
 Zergaitik jausi baño zuen eskuetan
 Iltea obeto dan bat erretiretan.
 —Txotxo eurentzat izan ezpazuan txarra,
 Zergaitik deitzen deustak ollo ta koldarra?
 Aldana egiten jok dagoanak estu,
 Ta, zergaitik etxuat nik egingo kitu?

*Zeiñbatek gura geunke libre guretzako,
 Dan ganzea katigu balitz bestentzako!
 Baña nor berak legeaz bear dauz besteak,
 Gozau eskubideak emonak legeak.*

LOTSARI BAT

—Mari, sei konbidauri
 Tripak betetako,
 Esan dot imin-erdi
 Baba baltz jarteko;
 Eta eskutxo bete
 Uragaz bakarrik,
 Ipiñi dozulako
 Nago lotsaturik.

—Orregaitik etzaitte
 Lotsatu senarra,
 Seirentzat imin-erdi
 Bakit jasto dala;
 Esku bete ur utsaz
 Gaur nik jarri arren,
 Igaz agaitik gatzaz
 Imiña ja eben.

AURREKO FAROLAK

—Egiten dozulako
 Limosna geiegi,
 Peru, esan nai deusut
 Eretxi bat garbi;
 Obeto etzenduke
 Itxi azkenean
 Zabaltzeko, mundutik
 Zeu zoazanean?

—Mari, nik ez dot gura
 Argi illunean,
 Egin daiden atzetik
 Noiala bidean;
 Izan daitezana nai dot
 Oraingo limosnak,
 Mundutik noianean
 Aurreko farolak.

ZORIGATX BI

*Bata da negargarri
 Bestea bildurgarri.*

—Urjola andiokaz, domeka egunean,
 Zetan zabiltz Juan Pedro ibai egalean?
 Errekara begira orren arduratsu,
 Arraiñen batzuk gura al dituzu artu?
 —Ene Jose Prantzisko! artu nai dodana,
 Da gure Usola gaur ito egiñ dana.
 —Ixillik egon zaite, nun ta ze modutan?
 —Diñoenez an beko arri pausoetan;
 Zubitik bide piskat eite ezagaitik,
 Etxat bada atsoa aldendu mundutik?
 Neuk esan arren garbi denpora beukala,
 Neuk esan bedratziak baño etzirala,
 Neuk esan oraindiño meza nausitara,
 Amarrak baño asko len elduko zala;
 Ta alan da guzti bere irago mezea
 Ez ekion, Usola eperik bagea,
 Ez da arrietatik bada asi pasetan,
 Atertu egiñ ez da sei egun oneetan?
 Baña, zanean zala, buruan jarria,
 Egiteko zalako beti berekoia,
 A-or, zelan galdu daben gaur bere burua;
 Artute ezagaitik nire kontsejua.
 (Etxekoai emonik bazkari ederra,
 Alan bere grazian, illgo al zan bera!)
 —Etzaite ainbestean Juan Pedro estutu,
 Zergaitik ez dakizun ito dan ziertu;
 Etzaite barriz joan orretara goruntz;
 Urak doazalako beti itxasoruntz;
 Supitoan artzean aiñ barri tristea,
 Dazaut errazala dala burua galtzea;
 Baña kontura zaite, aurrera begira,
 Zelan ez doian urik igoaz mendira;

Eta zuk igo arren bere puntaraño,
 (Au da urak jaioten diran lekuraño),
 Ez uste billatuko dozula andrarik,
 Beruntz datozen urak goruntz eroanik;
 Ez uste inoz egiñ ez daben gauzarik,
 Urak ingo dabela zuretzat bakarrik;
 Zoaz gisajo ori jausi dan tokira,
 Eta antxe lenengo jardunik begira;
 Iruntsi daizunean aurkitzen ez dala,
 Jatsi zaite beruntza uraren erara;
 Ausaz ibilliko da bazterren batean,
 Munara igo nai ta igo eziñean;
 Baña goruntz bazoaz billatzera ala,
 Zoratuta esango dabe zagozala.
 —Ez dauke esan baño nazala zoratu;
 Baña egingo dabe orregaz erratu,
 Jose Prantzisko, nabil ni bene benetan,
 Ito dala Usola badakit uretan;
 Baña orregaitiño ikusi nai neban,
 Noruntza azkenean egiñ ete eban;
 Ez ebalako arek sekula bizitzan,
 Besteren kontsejurik ontzat aurtu izan;
 Alan da guzti bere gure Usola,
 Uragaz nasi joan bada itxasora;
 Barru au egingo jat puska bat nasaitu,
 Azkenean dalako errazoian sartu;
 Ta zerbait, noz edo noz egitea ondo,
 Jose Prantzisko, ez da baten berez baño?
 —Bai, obe da noz baiten ondo egitea,
 Bai, obe bein edo bein zentzuna artzea;
 Bai, obe azkenean alan umilltzea,
 Bai, bai, tematu baño bakean illtea.
 O! baña, o! Juan Pedro zuk ondo bazenki,
 Ni bere zelan nazan andreagaz bizi;
 Ez daki inok ondo nor dan gure Iñazi;
 Aren senar ez dana ez da bizi gaizki;
 Mukertasunean da bardiñik bagea,
 Santatxo bat izan da Usola zurea;
 Txarrerako ez eukan sekula griñarik,

Eta gure atsoak ez dauka besterik;
 Entzun ez dozu inoz tigre ta legoiak
 Prantzesak dituela eziten guztiak?
 Baña, gure Iñazi ezi daikcanik
 Iñon al da prantzesik edo ingelesik?
 Itz onak balio ez, aiñ gitxi indarrak;
 Alperrak izan dira egiñ alak danak,
 Lenen lenengotik da ezigatx mukerra,
 Amar illabetegaz jaioa da bera;
 Ez deuta kausiñorik inoz eiñ legeai,
 Bakar bakarrik bere buruko aixeai,
 Jakin baneutsan nor zan, beragaz neu batu?
 Ez beintzat, bai lenago mutill zar igartu;
 Beragaz eninduen aiñ errez lotuko,
 Urkatzea lenago neban esleiduko;
 Etzan ez millagroa, bizar banakea,
 Okotz ta ezpaneana ari erneteja;
 Eta baldin da baldin jaijo balitz mutill,
 Kirrilloak urratzen bearko eban ill;
 Bai, zenbat bider prakak ta txapela jantzi,
 Eta gizontzat pasau egiñ da Iñazi!
 Alakoxea dauka arpegian antza,
 Pipea fumetako inon ez da lotsa;
 Baña oraindik entzun piskat zer dan bera,
 Prueba bat obea noatzu jartera;
 Nai dot nik iragarri ak zer egiñ daben;
 San Anton egunean Urkiolan aurtan.

* * *

Amazazpi kandelaz igo eban ara,
 Santuari jartera esanda joiala;
 Eta, zer dala uste dozu eiñ ebana?
 Sekula Urkiolan gertatu ez dana;
 Ipiñi bearrean San Anton Abati,
 Jarri eutsazan bere arerio bati;
 Zeiñdan oiñpean daukan deabru gaizkiña,
 Zazpi buru daukazan etxura ezaiña;
 Eneban sisnistuko ainbesteraño nik

Euskaldun andra batek egin leikeanik;
 Itandutean bada zelan zan ibilli,
 Urkiolatik jiran zanean etorri,
 Bapere lotsa baga eta arro arro,
 Erantzun eustanagaz bildurturik nago:
 Azaldu eustan berba zorrotzakaz garbi,
 Deabrua ebala argitan ipiñi;
 Santuak ez daukala kandela bearrik,
 Arek ez dakiala artzen bengantzarik;
 Baña deabruagaz bagenbiltzan txarto,
 Zorigatxa etzala etxean paltako.
 Ea, neuk ez dakidan lau bei ta sei txarri,
 Galantak igaz zelan ill deuskuzan guri;
 Zortzi urteterdian ea, ez dakidan,
 Zelan Urkiolara bera ez dan izan;
 Eta iñoz ez dodan entzun plageari,
 Kandela bigaz bear jakola eñ argi;
 Eta jarri beutsazan berak amazazpi,
 Izan zala zor zarra pagetea gaiti;
 Baña, oraiñ urtero ipiñirik bitxo,
 Egon gura dabela deabruaz kito;
 Ez dakigun gertatu igazko antzean,
 Amar buru illtea geiago etxean...
 A-or, irurogetasei urteko atsoak,
 Lotsa bagarik bota eustazan bertsoak!

* * *

Oraiñ, zer diñostazu zer dala Iñazi?
 —Sorgiñaren izena aurki dau merezi,
 Usola azkenean zuzendu dau urak!
 Iñazi, kastigauko urrean dau suak!

Gureko zorigatxa bada negargarri,
 Zuenekoa, ez da oso bildurgarri?
 Errezki zabal eta nasai naz jarriko,
 Entzunik zure kejak gaur Jose Prantzisko!

MUTILL-ZAR

*Artzekeo ustez egazti andia,
 Ez itxi galtzen eskuko txoria.*

Jose, mutill zar bere kulpaz aurkitzen zan,
 Pobreagaz ezkondu zerren nai ez eban;
 Bizi zan etxearen zalako jaubea,
 Nai eban dote asko aukana andrea;
 Diruduna ez eze, nai eban langiña,
 Baita izan zedilla zolia ta fiña;
 Bigun, leial, sotill ta umill ta apatza,
 Itz baten esateko on ta aberatsa;
 Azkenez ez eban nai etxean errana,
 Izan zedin guraso zarrentzat arrana;
 Ezpada konpondurik aserrerik baga,
 Izan balitz legetxe etxeke alaba;
 Entregaurik zar biai ekarren dotea,
 Bizi modu eder bat laurak egitea.

* * *

Orretara oi eban Josek ames asko,
 Baña ustel urtetan ziran beretzako,
 Zergaitik andia zan ak eukan faltea,
 Alan etzan millagro ori gertatzea;
 Jaiokeratik eukan begi bat okerra,
 Zuzena gerran eutsan baleak atera;
 Zeiñtzuk gaitik arpegiz Jose zan itxusi,
 Naiz da begi okerraz naikoa ikusi;
 Zeñbat baño geiago nai eban bestea,
 Kristalezko bategaz disimuletea!
 Baña zelan ez eukan tokia egoki
 Jarri ezinda eutsan bertan bera itxi;
 Orregaitik Josegaz iñor aberatsik
 Errian ez egoan ezkonduko zanik;
 Alperrik pauso asko berak eban emon,

Gaztezero guztia atan jua jakon;
 Amabost urte santu eta oso osoak,
 Pasau zituan lotsaz artzen ezezkoak;
 Eta zitu alako berrogei lepuan,
 Bizarra zuritua erdia mosuan;
 Azkenez gobiernu txarra zelan eukan,
 Amar urte geiago iruditzen eban.

Orregaitk *mutill zar*, eutsen danak deitzen
 Arpegia eutsela orregaz gorritzen;
 Ez da arritzekoa bizitzea ala,
 Larogei urtekoa eukalako ama;
 Eta bera zalako aiñ zantar, zitala,
 Neskatxarik etxean gura ez ebana;
 Jose, aurkietan zan zeñbat maizter baño,
 Etxejauna izanik askoz okerrago;
 Lan asko, txarto janda; jantzita ez ondo,
 Neu enintzan mutill zar a legez egongo;
 Bai, ekarzan gaur praka zar zar zulatuak,
 Biar modu txarrean berak konponduak;
 Alkondara zurian bardin botoi baltza,
 Josek garbiro eukan mutill zarren antza;
 Ez egoan ibilli zetan itanduten,
 Bere taiuan eban zer zan azalduten;
 Bere artean barriz, o! zeñbat alditan!
 Ibillten zan bakarrik onelan berbetan!

«Euki dot eskuetan sarritan txoria,
 Naiz da ez izan neuk nai besteko andia;
 Au da enebalako iñoz nai pobrea,
 Orañ mutill zar naz ta biar agurea;
 Eta aguratzean, zer jat gertatuko?
 Iñok bere enau ni ikusi gurako;
 Orduan izango da, nirea tristea!
 Deituko deustelako *mutill agurea*;
 Eta gaur bizi banaz ganorarik baga,
 Zer izango da nigaz zartzaroan bada?
 Mutill zar nazalako banaz barregarri,
 Ez dot izan bearko gero negargarri?».

Orra Jose zetara mutill zar zan bizi,
 Bere erruz naikoa eginda ikusi;
 Zorioneko edo gaiztoko dirua,
 Gitxiago maite dau askok Jaungoikua
 Geiago dabelako zeñbatek sinistzen,
 Zoriontasun dana an dala aurkitzen;
 Baña diruan balitz utsik zoriona,
 Zelan bizi alegre pobre dan gizona?

Alan bere intxaurra austeko arria,
 Aurkitu oi dalako nun nai egokia;
 Josentzat orañdio bazan andrageia,
 Bete ez arren diruz eukan egarria;
 Zeñ deituten eutsen Juanatxo Erlea,
 Fintasunez berakatz bardiñik bagea;
 Gañera kristiñau on, zoli ta noblea;
 Aberats asko baño Josentzat ohea;
 Noren aita ta amak barriz zelan eban,
 Jose mutill ondraztat beti ezaututen;
 Pentsau eban eurentzat suiñ egitea,
 Juanatxo Erleagaz bera ezkontzea;
 Eta alabea zelan beti zan otzana,
 Egiteko aita ta amaren esana;
 Ekialako barriz Jose mutill zarrak,
 Zer nai eban Juanaren aita eta amak;
 Mandatutxo bat egin ezker txoria,
 Esku eskuan eukan naiz izan txikia;
 Alantxe euki oi dauz gure Jaungoikuak,
 Ordenaurik gizonen estadu moduak;
 Berak Joseri bere eutsan lagun egin,
 Ordenauta eukanaz bai, ezkondu zedin;
 Ara bada, non eta zelan erabagi,
 Eban Juanatxo zala beretzat konbeni,
 Ara, zelan eutsazan idigi begiak
 Orañ eskribiduko dodan istoriak.

* * *

Feriara auzoko Pedro eta bera,
Joan zirean baten salbenta ikustera;
Pezeta zuri bana arturik etxean,
Afaría tabernan jateko ustean;
Plazara jatsi eta ganauai begira,
Luzaro ebiltzala jira eta bira;
Errifa-errifa! joian erren bat deituaz,
Eskumako besoa goruntza jasuz:
Eskuko billetea nori enpleauko,
Prediketetan ebalatzen onelan ederto.

—Bosteun, bat gitxiago ditut bereala,
Saldu, eta bat daukat oraindik eñ baga,
Eta beronentzako gaur da suertea,
Tontakería bat da au ez erostea;
Ea, norbait alimau bedi artutera,
Osteruntzean ni neu, noa jaubetzera;
Eta gero alajak neuretzat guztiak,
Izango dira danak andi ta txikiak;
Alperrik artuko dau askok sentimentu,
Neu izango naz baña, poz eta kontentu;
Peseta bategatik ez da, ez txantxea,
Millaka erlen gauzak puntuan artzea;
Amabi kutxillo ta amabi kollara,
Amabi lauortzeko guztiak zidarrak,
Salako erloju bat, sei poltsikokoak,
Baña euren artean iru urrezkoak;
Baita diamantezko belarritakoak,
Erregiñak daukazan baño obagoak...!
Nor arrapauko alan uluka joiala,
Albotik Pedrok urten eutsan bereala:

—Txotxo, obe dok beti eskuan txoria,
Gordetea seguru naiz izan txikia;
Largau bagarik egan doiala aidean,
Andi goa dan bat artzeko ustean;
Ire peliguruan sartu egin bage,
Poltsan obeto juat pesetea gorde;
Norentzako alajak urtengo direan,

Nok jakik suertea ikusi artean?
Ori dakiana dok gure Jaungoikua,
Ez, i lako berbari eta barritsua;
Neure peseteagaz apaldu tabernan,
Obeto juat egin bapo illunkeran;
Baña Jose zelan zan erreza sinistzen,
Ondasunak larregi ebana poztuten;
Pesetea poltsatik egiñik atera,
Billetearen truke emoten dau bera;
Baña, beretzat izan ete ziran prendak,
Kantetan eban legez kalean errenak?
Arek bat esan eta, urten beste batek,
Eginda, artu eban petardua Josek;
Fortuna jausi jakon lumero biari,
Bosteunegaz erratu iya bereari;
Orduan esan eban: «Pedrok errazoia,
Euki dau, gordetean poltsan pesetia;
Egingo dabelako apaldu tabernan,
Ura beariko dot nik iturrian edan»;
Azkenez esan eban zizpuru artean:
«Geiago nekau baga, aberats atzean,
Obe dot emaztetzat Jaunatxo Erlea,
Pobre on bat dalako neuretzat artzea;
Ez dakidan gertatu errifeaz legez,
Pesetea galduta prendarik artu ez».

TXOMIÑ-NAGI

Gipuzkoako euskeran

Mondragoiko uri noble ta euskaldun garbiari

Anbotoko beleak
Anboton gura.
(Esaera zarra)

Anbotoko beleak, beti bertan bizi,
Nai izatean ez du arrazoi an gitxi;
Baña, ez iritzirik nik orri egoki,
Nere erria emen bertan bera utzi,
Ta ama alargunari erantzunda txarki,
Amerikara nuen gaztetan igesi.

Ogeitamar urtean leku urrutian,
Bizitu naiz ni beti erdi miserian;
Biotz onek zuela arantza erdian,
Onuntza abiatu artean ontzian,
Eta bart sartutzean nere baserrian,
Esan zidaten «ama illa da aspaldian».

Ai! nere ama ona sentimentuz ill zan!
Soill geratu zalako bere alarguntzan,
Noren kartak len artzen nituen sarritan,
Erantzuten nagia baña, nola nintzan,
O! zeinbat pena eman nizkion bizitzan!
Beti nitzaiolako seme muker izan!

Baña, etzaizkit aztu aren kontsejuak,
Berak gañean daukan lur bedeinkatuak,
Goizetik ikusi nau isurtzen malkuak,
Begiok jarri arte oso gorrituak,
Busti nairik amaren ezur legortuak,
Ni gatik bear baño len lurperatuak.

Orrela pagatu det zor bat txit justua,
Zeiñ dan biziak illai lagundutzekua;
Arkitzean ixillik toki aĩñ santua,
Izketan neri baña asi zait barrua,
Eta billox jarririk bertatik burua,
Ama gatik euskaraz eiñ det erregua.

Andik urrena gero sartu naiz elizan,
Euskaldun fededunak bear duen gisan,
Jaunari orazio lenengo eginikan,
Gero ikusi det non batiatu nitzan,
Iñon geratu gabe andik irtenikan,
Bisitak egin ditut amar baserrian.

Bai, nere erritarrak dakuskigu omen,
Paseko egaztiak joan da etortzen,
Alaxen *Txomin-Nagi* etorri naiz aurten,
Uda ta negu asko kanpoan ein arren,
Eta nola onuntza nitzan alderatzen,
Zijoakidan biotz estu au lasaitzen.

Bilbotik netorrela atzoko trenean,
Ai, Udalatx txuntxurra begiaz jotzean,
Ez dakit zer pasatu zatan biotzean,
Gogoraturik nola aitz orren oñean,
Denborarik onena nuela lurrean,
Igaro ait-amakin ume nitzanean.

Billatutzean gero nere baztertxuak,
Lenago bezalaxen txit gobernatuak,
Aritz, pago, gaztañaz, jantzirik basuak,
Arto, baba ta gariz, aberats soruak,
Esan nuen «ementxen nere gurasuak
Bizi ziran igaro gabe itxasuak».

Ikustean azkenez euskal-baserriak,
Gure oitura eder garbien tokiak,
Eta len bezelaxen gaur nekazariak,
Botatzen dituztela beren izerdiak,
Esan nuen oraindik euskaldun ernaiak
Bizi litezke ondo, ez baña nagiak.

Ni desengañatuta gaur nator onera,
Nere baserriaren jabe egitera,
Non bizi nai nukean ill arte aurrera,
Ikusitzean berriz erri au onela,
Pakez danak anaiak balira bezela,
Nola igexik egiñ emendik atzera?

Ez da orrelakorik berriz gertatuko,
Beste beiñ lotsari au ez det nik artuko,
Lengo bizimodura enaiz biurtuko,
Zergatikan lanean naizen saiatuko,
Nola ditudan berriz lur onak ta asko,
Bizimodua, ez det samur aterako?

Nere eskuan daukat ori egitea,
Badaukat osasuna, gañera pakea,
Urtero beti daukat dirua artzea,
Zartzarorako diña laster pillatzea,
Eukirik jatorririk aulako etxaldea,
Nola igex ein nuen billa suertea?

Ni naiz ori eindako lelo aiñ andia,
Txomiñ Nagi geiegi kalera jetxia,
Ni makurze ez arren lurreruntz gerria,
Artu nuena oso asmo galgarria,
Amari utzirikan nere baserria,
Probatzera joana mundu bat berria.

Baña gura nuena eitean probatu,
Laster igerri nion nuela erratu,
Ala ere gaixoak, egiñik sendatu,
Oi badu biotzeko poza kanporatu,
Ez det orain egingo nik ere agertu,
Aiñ urrutitik banaiz ondo erriratu?

O! urte miñ garratzak ziñaten bukatu,
Agur! zuekin ez det gura gogoratu,
Agur! bai, Amerika zuk jakin ezazu,
Enazula geiago ingo arrapatu,
Nere errira atzo nitzanean sartu,
Zerutxo baten antza niolako artu.

Etzuen asko uste onelako festak,
Emen arkitutzea ez nere biotzak,
Nork pozik dakuskien euskaldunen gauzak,
Makilla dantza eta bertsozko jolasak,
Ta ainbestek dituztela ganadu galantak,
Ez gitxik, premioak artzeko esperantzak.

Pozik ikusten ditut nere erritarrak,
Zuek erriagatik egindako lanak,
Gloria merezi du gaur gure Euskarak,
Olo batek bezela txitotxo laztanak,
Dituelako gorde oitura on zarrak,
Bere erraetako umeak diranak.

Zoro bat izan nitzan ni gazte denboran,
Igaro nuelako guztia kanpoan;
Bizi bear nuena amaren onduan,
Lagun egiñarekin bere zartzaruan,
Euskaldun seme onak oi duten moduan,
Illtzean arkiturik oiaren albuan.

Diru goseak nindun emendik eraman,
 Berau gatik itxasoz, o! zeinbat dijoan!
 Emen nai duenari lurrean egiñ lan,
 Arako kontsejurik ez diot nai eman,
 Zergatik ez dakiten zeinbat gisajo an,
 Txarki bizi ta nola txarrago illtzen dan.

Esango det oraindik egi bat tristea,
 Izozturik topatu nuela an Fedea,
 Beroagoa ere, ez Karidadea,
 An triste bizi oi da suerte gabea,
 Ugari badute ere gaur libertadea,
 Obe lukete utsik Kristoren legea.

Beste gauza bat ere orain *Txomin-Nagik*,
 Esango det iñori egin gabe gaitzik,
 Ameriketean dabiltz txakurrak oiñ utsik,
 Gosea padezitzen ez dutela gitxik,
 Onela egin badet gezurrakin itzik,
 Esan beza nerekin etorri dan Patxik.

Urrutiko intzaurrak asko ta andiak,
 Esaerau dakite gaur iya guztiak,
 Billatuko balira naiz izan erdiak,
 Izango luke zerbait itxura egiak,
 Baña, topatutzean urri ta txikiak,
 Ez ditu zabalduko gizonak begiak?

Ez diot kendu gura iñori kreiturik,
 Geiegi ez altxatu baña Amerikarik,
 Aberastzeko ez da arako bearrik
 Emen ere billatu ditudalako nik,
 Len pobre ziradenak aberats egiñik,
 Arriskuan buruak ipiñi gaberik.

Altxatuko det goren Euskaldun Erria,
 Ni jαιο ta azteko izana kabia;
 Mundu guztian onek geien du grazia,
 Intza oi dan bezela Zerutik jetxia,
 Au ez da iritzia, ezpada egia,
 Ta egiak non nai dauka garbi arpegia.

Antziñako esanak, geienetan egi,
 Irtetzen dira, zeren ondo ziran jarri,
 Ez det nik izan gura utsik bertsolari,
 Baizikan itxuari egin ere argi,
 Ez dedin ni bezela lazoan erori,
 Gorputza ta anima ipiñirik larri.

Zor diot duda gabe Jaunari eskerra,
 Zergaitik bere eskuz ni nauen onera,
 Erakarri aitonen euskaldun lurrera,
 Nere ezur gogorrok deskantsatutzero,
 Aien ondoan sartu nazaten lurpera,
 Pakean lo dezadan berakin batera.

Orregatikan, nai det nik erri onetan,
 Nere bizi laburra azken arte eman,
 Bere arkaitz ta mendi eta ibarretan,
 Bizirik gurasoen oitura zarretan;
 Iraunik beren fede ta siniskeretan,
 Bildu nadin berakin gero zeruetan.

* * *

Ai! baneuka oraindik eztarrian boza!
 Entzun dezaten denak nere itzen otsa!
 Diot berru-barrutik enaizela lotsa,
 Agertzeko argiro gaur nere biotza,
Txomin-Nagik gaur artu emen dedan poza,
 Albalitz eun urtean nai nukela goza.

Diot berriro po au, andia dedala,
Euskara degulako oraindikan Ama,
Bere seme on beti bagera gu ala,
Elkarturik anaiok gaur geran bezela,
Sendaturik aspaldi daukan zauri zarra
Fueroakin oraindik biziko gerala.

Nik beintzat Euskarakin nai det bizitzea,
Baita berau sendatzen nekea artzea,
Euskaraz euskaldunai beti egitea,
Naiz izan aberatsa, oro bat pobrea,
Bizi dakigun emen euskaldun fedea,
Erdarak dakarrena baño txit obea.

Nik ez det oraindikan oberik billatu,
Lur asko egin arren munduan aratu;
Gure euskal-fedea au dezagun maitatu,
Bestekin egin gabe sekula trukatu;
Euskaldun sabelean nola giñan sortu,
Euskaldun besoetan gaitzen amaitu.

* * *

O! belea, zuk ere ill arte Anboton,
Jarrai, ez dezulako lur oberik iñon,
Amerika zaleak an bitez an konpon;
Perun, Buenos-Airesen, Chilen zein Mejikon,
Guri oi digulako lur onek utsik on,
Zuk Anboto bezela, nik nai det Mondragon.

MANU-ZANTARRA

Manu-zantarrak baten galdurik poltsea,
Periara joiala ontzakoz betea,
Praketan aurkitzen zan estu eta larri,
Eta errian eban laster iragarri;
Topauta eroaten eutsanari zintzo,
Ontzako bat saritzat eutsala emongo.

Eta *Martinek* zelan topau eban bera,
Periara joiala *Manuren* antzera,
Iñoz ez lako poza sarturik barruan,
Barreka ziarduan egun ososuan;
Baña poltsa kontua bertatik auzuan,
Ebillan zabal zabal, lekuan lekuan,
Ekiela guztiak *Manurena* zala,
Eta sari ederra eskintzen ebala;
Au gaitik joan jakon bereala *Martin*,
Amaseiko gorria artze arren arin.

Baña, Manuk abegiz artu bearrean,
Poltsea utsiturik laster mai gañean,
Banan banan asi zan diruak kontetan,
Eta kontaurikoan onelan berbetan:
«Amaseikoak ziran ogei ta amabi,
Baña, guztiak emen ez dira agiri,
Emen billatuten dot nik bateren utsa,
Beragaz nor bait dago pozik jaubetuta;
Martin, onexegaz naz oso arrituten,
Ez dakit au onelan zelan jazo leiten;
Saritzat ontzako bat emon nai nebana,
Plagaren batek ostu bera deusku bada;
Poltsa barruan ziur ogei ta amabi,
Dakit periarako nituala jarri».

Martinek ezaturik Manuren asmua,
Zelan etzan besterik ezpada marrua;

Diño «*Mannu*, nai ditut neuk barriro kontau,
Iya dagozan ondo nituzanak topau,
Bereala egingo neuk dot pruebea,
Eroan daian zuzen egiak berea;
Eta sartuagaz bat diru danak poltsan,
Musturreraño zelan guztia bete zan,
Diñotsa, nonda emen lekurik geiago,
Ogei eta amaika sartuteko baño?
Ba zureak beukazan ogei ta amabi,
Ez dala zure poltsa, au dakusgu garbi;
Alan beran artuta banoatsu *Mannu*,
Billatzera al badot zuk dozuna galdu».
Geiago ez da baña, *Manuren* aurean,
Poltseagaz ikusi *Martiniñik* lurrean.

* * *

Bai, ordurik ona oi dau Manuk buruan atz,
Martiniñ barriz bizi da arenaz aberats.

Dana gura dabena guztiak galduten
Manu legez munduan asko da ikusten.

SEME ON BAT

Praisko otzara-giña zan seme bat ona,
Bere guraso zarrak maite ebazana;
Ama ill eta aitaz zanean geratu,
Denpora gitxi barru egin zan ezkondu,
Baña, aurrera bere bizitza barrian,
Gazteak zarraz ziran bizi armonian;
Itzal andi bat artzen eutsela berari,
Jaten emonik ondo, jantziagaz garbi.

Baña, zelan oi diran emen gora berak,
Orregaitik bardiñak ez dira denporak;
Zorigaiztoan sortu egin zan gerrea,
Zorigatx guztietan bardiñik bagea;
Eta bear guztiak orduan amaitu
Zirealako Praisko egin zan larritu;
Jatorduan sei lagun batzen ziran beti,
Aita, bera, andrea, iru seme txiki,
Eta zelan ez eukan irabaz-biderik,
Praisko ipinten eban onexek tristerik;
Au ikustean bere aita zan estutzen,
Egunik egunera baita joian galtzen;
Eta semeak eban laster erabagi
Topetea leku bat ohea berari.
Euki agian antxe falta baga zer jan,
Zerren gosea zek ill etxean ez eukan.

Arturik damuz bada astelen batean,
Goixetik aita zarra bere bizkarrean,
Abiau zan bidean ospitalerantza,
Bere biotzarentzat naiz izan garratza;
Gañera zelan bizi ziran baserrian,
Erritik apartetxo egoan tokian.
Atsedean bearrean Praisko zan aurkitu,
T'arrizko zubi baten zirean gelditu,
Non aita zarrak eutsan kontau semeari,

Gertaldi bat bardiña jazoa berari;
 Esanaz: «neure seme, gaur berrogei urte
 Dira egin nebala beste orrenbeste,
 Zuk ni legez nekarren aita bizkarrean,
 Zeu legez nekau nintzan ni bere bidean,
 Eta petril onetan giñan bere jarri,
 Azkenegoko berbak egiñaz alkarri;
 Emen neban nik aita azkenez laztandu,
 Emen ak egin eustan barrutik zizipuru,
 Emen bota zituzan erreka negarrak,
 Etxataz bere aztu ak emen esanank:
 Ospitalera bera nik eroatea,
 Izan zan egun atan bizia kentzea,
 Urrengo egunean egin zan lurpetu,
 Lenengo arratsean zalako amaitu...».

Au entzutean Praisko ulleak zutitu,
 Eta arri egiñik oso zan gelditu;
 Eta jarri zanean bere konortean,
 Aita zarra arturik laster bizkarrean,
 Berealaxe eban etxera biurtu,
 Berari ez ekion kontu au gertatu;
 Andik gero luzaro aita bizi arren,
 Topau eutsan zer jana an, or, edo emen;
 Azkenez besoetan ill jakon etxean,
 Larogeta amabi eukazan urtean;
 Eta Praisko egin zan bera bere zartu,
 Iru semeak ondo eginda lagundu.
 Zeintzuk barriz gaur dira aiñ ederto bizi,
 Eurak ditugu bada errian nagusi;
 Lenengoa abade, bigarrena juez,
 Gazteena alkate danen borondatez.

*Zeure gurasoakaz zer dozun egiten,
 Pagu bardin bardiñak deitsu itxaroten.*

PEDRO OGIGIÑA

*«Jaungoikoak etxea egiten ezpadau
 Izzerdiak alperrik botako dira».
 Dabiden 126en Salmoan.*

«Jaungoikoak nai badau au edo bestea,
 Pedro, nik gura neuke aurten egitea»;
 Au da gure Petraren betiko kantea,
 Neuri gogoan sartzen etxatan koplea.
 Neu beintzat aberastu egiñ naz lanagaz,
 Eta ez goitik jausi oi dan iñontzagaz;
 Gau ta egun ekiñik beti ogigiñan,
 Bestelan Petra ta ni gaur ezer ez giñan.

Betse bertso bat bere Petrak dau kantetan,
 Aserratzan nabena ni bene-benetan;
 Gizonak asmau arren gauzea batera,
 Zentimo izateko egin dana jaio,
 Pesetea sekula ez dala izango;
 Eta ni jaio arren oso miserian,
 Zelan bada gaur nago leku eregian?
 Petrak aitatu arren beti Jaungoikoa,
 Alegiña etxaku guri Jaunbekoa?
 Nik esango dot beti egiñik al dana,
 Aberastuten dana; aberastzen dala,
 Diñot zentimo jaio egin izan dana,
 Dirudunak peseta egin leikeala;
 Diñot dakusdazala nik mundu onetan,
 Pobre jaio ziranak illten dirutzetan;
 Ez dakusguz garbiro dabenak eredau,
 Kale onetan bere aberasturik lau?
 Ez baleutsez benturaz senideak itxi,
 Ondasunak jausiko jakezan zeruti?
 Aberastu al ditu orreik Jaungoikuak
 Ala aide aberats eta dirutsuak?
 Jaungoikoa ondasun kontuetan sartzen
 Dala, ezelan bere nik ez dot sinistzen.

* * *

Onelan zan Pedroren betiko semoia,
 Petrak baña emoten ez eutsan fedia;
 Bakotxak jarraiturik beti bere teman,
 Jatordu guztietan ebiltzan demandan,
 Arritzeko kontua baña da benetan,
 Ikusten dan aldantza sarri gizonetan,
 Nok sinistu gaur pentsau egiñik onelan,
 Biar egin leikela guztia bestelan?
 Zeñek esango leuke minututxo bian,
 Pedro aldatu zala bere eretxian?
 Zelan ta nok aditu munduko kontuak
 Ezpadira ikusten gauza ezkutuak?
 Auxe gertatu jakon Pedro ogigiñari,
 Munduan jakon legez gertatu askori.

Bazan bere berekor eta zailla teman,
 Birtute bat begoan ederra Pedrogan;
 Seme ta alabarik ak zelan ez eukan,
 Limosnak egiteko guztiz prestua zan;
 Bere biotza berez zan argizagia,
 Ikusitean pobre errukigarria,
 Zeintzuk esaten eben Pedro ogigiña,
 Bilbo guztian zala lenengo ongiña;
 Alantxe bizi zala fama andiagaz,
 Ondasun asko eta osasun onagaz.

Sarritan oi dan legez munduan jazoten,
 Negargarri bat Pedrok bere dau izaten,
 Uste uste bagarik bere arrebea,
 Antoni aurkitu zan senarrik bagea;
 Obra barri batean goi goitik jausirik,
 Juan Jose geratu zan lurrean ill otzik.

Orduan bai, Pedroren biotz ain noblea,
 Aibeste gura eutsan Antoni maitea,
 Iru seme alaba gaztetxoren ama,
 Alargun ikusirik naigabetu zala!

Ze laster gogoratu jakon arrebea,
 Bertatik zerbaitegaz sokorrietea;
 Ze bearrekoa zan ari laguntzea,
 Ogi bat bazan bere sarri emotea;
 Eta bere emazte P bere zelan,
 Egoan bera legez eretxi orretan,
 Ogi bat egunero agindu ei eutsen,
 Familian goserik euki ez egien.

Baña ogi bategaz Pedro zelan etzan,
 Nasaituten, ezpada geiago nai eban,
 Ogiaren barruan iñok jakin baga,
 Abiau zan dirua bialduten bada;
 Bost pezetako eder zabala ixillik,
 Ogi danetan eutsan ipinten sarturik.

Baña asteak joan asteak etorri,
 Zelan bizkortzen etzan bapere Antoni,
 Egun baten kalean tope egitean,
 Itandu eutsan zelan aurkitzen zirean,
 Pentsaurik erantzungo eutsala barreka,
 Antoni asi jakon baña, zizpuruka;
 Esanaz biotzetik, «ai! neba maitea,
 Asko estimetan dot zure mesedea,
 Zure ogiagaitik gu gagoz bizirik,
 Bestelan gaur gengoan mundutik joanik;
 Bera pezeta baten plazan dot salduten,
 Eta erreal bigaz artoa erosten,
 Enparetan danagaz sarritan babea,
 Eta beste askotan dakargu esanea,
 Ona gaurko artoa ta esnea bere,
 Pozik nire umeak jan egingo dabe;
 Alantxe bizi dira Pedro, zure llobak,
 Juan Jose izan zanak itxiriko lorak».

Pedrok entzunagaz bat ain berba samurrak,
 Iruntsiteko latzak zirean ezkurak,
 Gañera ikustean beraren asmuak,
 Oker zirala urten ta galdu diruak;

Aldendu zan egiñik agur bat tristea,
Ikusirik Antonik eukan suertea;
Esanaz bere kautan ixillik barruan,
Petraren berbak zeintzuk eukazan goguan:
Gizonak asmau arren gauzea batera,
Goikoak erabagi oi badau bestera,
Zentimo izateko egin dana jaiio,
Pezetea sekula ez dala izango.

Andik aurrera barriz ordu guztietan,
Etxean zein kalean ak eban kantetan:
*«Petrak diñoan legez nik leku altura,
Igo dot Jaungoikoak ebalako gura;
Utsa dala bakarrik gure alegiña,
Simistzera jarri da Pedro ogigiña».*

JULIAN-ARGIÑA

Oraiñ berrogei urte Jualian bizi zan
Bilboko etxe baten lenengo bizitzan;
Argiña izan arren aberats moduan,
Nai ebalako bizi eroso munduan;
Eta zelan zan bera puskat bertsolari,
Alper jokulari ta baita barregarri;
Gañera bakotxari emoten berea
Beti beti izan zan ardura bagea;
Errentak bere danak zelan zituan zor,
Etxe-jaubeak eutsan baten egin gogor,
Esanaz: —ara jakin egizu Jualian,
Enozu ikusiko geiago aurrian.
Ditudalako iya pare bat zapata,
Gitxienez urratu zugana jiraka;
Orregaitik daukadaz tripok irakiten,
Alan bere zuk barre deustazu egiten,
Ez al daukazu lanik aurtengo urtean,
Niri ez pagetako sei illabetean?
—Don Kosme egunero bearrean nabill,
Baña ugazabetan dirurik eztabill;
Aurtengo alogerak ditut kobretako
Kobretean gogoa zorrak pagetako;
Baña zelan ekian au zala guzurra,
(Zergaitik Don Kosme zan zolia ta zurra)
Erantzun eutsan onek: — obe da Julian
Etxe au libretea zuk biar goixian,
Eta baldin egiten badeustazu ori,
Pozik nik parkatuko deustut zorra zuri,
Ta biok adiskide apartauko gara,
Gizonak itz obeto ezin leike bada.
Etzenduke obeto etxe bat merkea
Billaturik errentak zuzen pagetean?

—Ez Jauna naiago dot kargau errentea,
Ta gaur artean legez emen bizitzea;

Eta berori egin arren asarratu,
 Asarrea egingo nik deustsat parkatu;
 Ta alkarrî parkaturik nik eta berorrek
 Etxe merkerik ez dau bear Julianek.

ANTON-UME

Anton zalako nano ta txiki gelditu,
Anton-Ume jenteak eiten eutsan deitu,
 Ez dakigu ze neurri berak eukan ziur,
 Baña, bai, kaneari emon eutsala ur,
 Zergaitik Anton Ume etzan iñoz neurtu,
 Orduan talletarik etzalako usu:
 Baña askotan ziran ipiñi posturak,
 Alde bitan jarririk sendo ondasunak,
 Kana bat baietz, ezetz, *Antonon* gañean,
 Baña geratzen ziran danak len añean;
 Zalako beti beti *Antonon* esana;
 Kaneak ez ebala egiten gizona,
 Ezpada bear zala jaritxi ondrea,
 Gizona geien jantxi oi daben lorea;
 Luze, labur, erdiko, andi eta txikin,
 Jaunak guztiak ondo ebazala egin,
 Orregaitik neurtzera ezin eben jarri,
 Ogei milla erreal eñ arren eskiñi,
 Ez eban ezelan nai ze altura eukan,
 Paperak zabaltzerik bazter guztietan,
 Munduak egin eion burla eta barre,
 Baño gurago eban beti izan pobre;
 Osterantzean Anton ona zan benetan,
 Aberats zeñ pobreak danak serbietan,
 Zalako kristiñau bat leial ta justua,
 Zintzotasunez barriz inor ez lakua;
 Baña gisajoari zer gertatu jakon,
 Iragarri nai neuke egun baten Bilbon;
 Sekula iñoz ez da orduan tabernan,
 Gosearen goseak *Anton* sartu eban,
 Non peseta batena egiñik gastua,
 Deskuiduz emon eban peseta bikua;
 Errakuntz ori baña, ak eban gabea,
 Ezautu poltseari begiratutean;
 Orduan ak ez eban sei gautan begirik,

Itxi barru estua nasaitu eziñik.
Ta zazpi garrenean auzoko Peruri,
Tabernetan sarritan jaten ebanari,
Azaldu eutsan bere biotzeko miña,
Zeñek osatzen eutsan egin alegiña.

«Ez estutu bapere esan eutsan *Anton*,
Fama guztiz andia artu dozu Bilbon,
Peseta bat gastua beste bat propiña,
Diñoie dala ori *Antonek* egiña,
Gastua pagau eta bakarrik doiana,
Zuri ur emoteko ez dala gizona,
Nik bada lo egin dot bart zure tabernan,
Non zure alabantza asko entzun neban,
Danak kantetan eben bizi bedi Anton!
Laburra izan arren dalako gizon on,
Berari deitu arren *Anton-Ume*, danak,
Gizona ez dabela egiten bi kanak,
Andiak bota arren kerizpe geiago,
Txikia leitekela izan gizonago;
Anton ez dala izan sekula umea,
Agirian dogula bere pruebea,
Bete daiala, zein ez neurrian kanea,
Beintzat bete dabela gizonen legea,
Gorputzak ez dakala barriz zer ikusi,
Gizona oi dabela obrak erakutsi,
Orra peseta batek Anton zer dakarren,
Penok botarik egon zindekez pozarren...».

* * *

Orduan Anton-Ume jarrita poz pozik,
Etzalakoan bera besteko gizonik,
Oeratu zan laster apalduta arro,
Ur tragu bat edanda egitearren lo.
Sentimentuz sei gautan len egin ezarren,
Gero aste osoa ein eban lo baten.

BIZIMODU MERKEA

Paulo aurkietan zan igazko neguan,
Ur utsaz illabete santu ta osuan.
Beste gauzarik artu ezin da bizirik,
Alan bere pentsetan ez eban illterik;
Eta ezin asmauta zelan zan gauz ori,
Itandu eutsan zer zan mediku bateri,
Zeñek erantzun eutsan baña bereala,
Berba guztiz gitzitan esaten eutsala.
—Paulo zuk daukazuna kalenturea da,
Bizitzeaz luzaro alan zaukazana,
Berak dirautsun arte etzara illgo zu,
Janariak legetxe serbieten deutsu.
—Jauna, eskerrik asko, on da jakitea,
Obeto dudetatik barriz urtetea,
Eta zelan dan berau bizitza merkea,
Beste mesedetxo bat nai dot eskatzea,
Berorrek daki erraz jarten personea,
Kalenturaz erretan zarra zeñ gaztea,
Beragaz jarri beidaz andra ta umeak,
Bestelan illgo deustaz biarko goseak;
Gañera jakin begi gu gara amabi,
Amaika ditudanak zer jan ez da larri,
Eurak kalentureaz baleustaz jarriko,
Negu au ill bagarik geunke iragoko. Ai!
Ori ingo baleust diñotsat benetan,
Eukiko neukeala nik beti gomutan!

* * *

Ez dakit egin eutsan mesede aiñ andia,
Beiñtzat bizi da Paulo baita familia,
Seme alabak amar aita ta ama bi,
Konponduten dabela guztiak amabi.

ARABAR BI ABADIÑON SAN BLASEZ

San Blasez urte baten *Txanton Arabarra*,
 Bere zaldi txarragaz joian periarra;
 Zeiñ izanik gizon bat guztizko lodia,
 Erren, makal ta zarra, eroian zaldia;
 Au gaitik astiro ta nekez nekez joian,
 Danak barre egiñik bera ikustian,
 Eldu zan Amaitermin inguruan noizbait,
 Ordurako egoan baña einda gogait;
 Non jaritxiten daben bere lagun batek,
 Zaldi galantaz joian auzoko Matxiñek;
 Onek zelan zan oso biotzez prestua,
 Gorputzez bazan bere txiki ta nanua,
 Bere auzotarrari berbetatik eutsan,
 Borondate eder au agerturik esan.

—*Txanton*, etzoaz ondo aiñ zaldi txarrean,
 Zergaitik pisu asko dozun gorputzean;
 Nai bazendu emongo neuskizu neurea,
 Niretzako dalako naikoa zurea.
 Gura dozu trukea biderako egin?

—Bai pozik zelan bere adiskide *Matxin*
 Aldaturik zaldiak bereala bertan,
 Bajoiazan bidean aurrera aukeran;
 Eldurik Abadiñon peria lekura,
 Zaldietatik jatsi zirean sorura;
 Non bertatik diñotsan *Matxiñek Txantoni*.

—Eutsi au, eta betor neure zaldi ori,
 Salmenta ontxo bana egingo bageunke,
 Pozik etxeratuko gabean giñake.

—Ze zaldi ta zaldi zain dakartzu nigana?
 Txantonek erantzuten deutsa bereala.
Matxiñ kolorgatu zan, eta ikaratu,
 Aiñ esker txarraz *Txanton* zanean azaldu

Eta diñotsa: ausaz neurea eskatu...
 Arren egiten zara, *Txanton*, aserratu?

—Bai aserratuten naz, zaldi au neurea,
 Dalako beti izan, eta ez zurea.

Orduan asi ziran goian beiañ biak,
 Alkarri atereaz deadar andiak;
 Baña *Matxiñek* zelan ziñoan egia,
 Kontaurik dana zeatz jazo zan guztia;
Txantonek eutsalako guztia ukatzen,
 Pillatu zan jentea dudan zan aurkitzen.
 Zek bear eban urten ez da bai artatik;
 Baña ezagutu zan egia bertatik.
 Eukazan bada manta ta kapea biak,
 Bizkarrian jarririk *Matxiñen* zaldiak,
 Eta berealaxe kapea arturik,
 Beragaz zaldia mosua tapaurik,
Txantoni egin eutsan dearrez itandu,
 —Zein begi jakon igaz zaldi oni galdu?
 Eta zeln erantzun zerbait bear eutsan,
 —Eskerrekoa, eutsan bada ezpadan esan,
 Orduan jenteari *Matxiñek* bertatik,
 Zaldia kapea kenduta burutik,
 Deitu eutsen guztiai, ikusi egien,
 Ea, beukan faltarik ak begien baten;
 Ta danak ikustean eukazala biak,
 Begi zintzoak eta on eta argiak;
 Deadar egiñ eben zala *Matxiñena*,
 Zaldia, ta iñondik bere ez *Txantonena*,
 Guzurras nai eutsala ak *Matxiñi* oztu,
 Eta lapurtzat egiñ bear zala lotu;
 Eta beingo batean ez nondik ta nora
 Ezkutau zan igesi egiñik basora,
 Zaldia plazan bertan itxi eban deslai,
Txanton bera gaur kuban ei dabil aldarrai,

Esaera zar bat da guraso zarrena,
Laster jausten dirala guzurra ta errena.

URRIÑEKO INTXAURRAK

Askotan agertzen dau goix ona zeruak,
Egun argi bat gozau dagian munduak;
Lorarik lora egan dabiltzaz poz pozik,
Mitxeleta arroak jantzita politik,
Eta mutikotxoak deutse jarraituten,
Eskuak zabaldua arrapeta arren.

Zelan daukezan urre antzeko egoak,
Diruriela gauza balio andikoak;
Baña artuagaz bat, batek eskuetan,
Auts biurtu oi jakez ego areik bertan,
Orra mutillen pozak zetara datozen,
Gaur eder baten jaube ustez egiñ arren.

Eguzki argiagaz urrin landa baten,
Ikusten bada zerbait islea egiten;
Lora guztiak baño au da ederrago,
Bertara joan eta, baña an zer dago?
Ez lora pitxi eder, zoragarri danik,
Ispillu zatitxo bat sarritan bakarrik.

Urietan piestak dirala ederrak,
Kantetan dabe beti urtero paperak;
Ikustera joanda o! zenbat alditan,
Pentsetan zan lakorik etzan aurkietan.
Diru asko gastauta tamalaz etxera
Etorri oi da sarri joana ikustera.

Bizkaian nik entzunda emendiko gauzak,
Zoro zororik egin nituan amesak;
Ona etorten daukat neukana gastaurik,
Non ez dodan billatu pentsetan nebanik,
Sinisten nebalako neke asko бага
Dirua Amerikan irabazten zala.

Ai! baña eroan dot engaño osoa,
Zoratzten ninduana zan ispillutxoak;
Mutitxoan antzera mitxeleta atzean,
Iragorik arrisku andiak bidean,
Itxasoz onagiño nago iragorik,
Ta antzera biurtzeko ez daukat dirurik.

Baña alper alperrik gaur daukat damua,
Izan nintzan garbiro Txoriburutxua;
Iñok gura ezpadau nik legez erratu,
Esaera zarrenak, gazteak sinistu,
Urriñeko intxaurrak ots andiak daukez,
Bertara eldu eta benturaz baperez.

GAUTXORIA

Gregorio ta Markos ogeiko urtean;
Sarturik Durangoko ostatu batean;
Jarri zirean maian umore onagaz,
Apariteko guztiz gogo andiagaz.

Asi zirean laster jan eta edaten,
Neskatxeak eutsena aurrean ipinten;
Sopa, txuleta, bildots, illasko samurrak,
Lebatz, angira, barbu eta txorikumak.

Baña txorikumetan zelan azkenean,
Jateko aurkitzen zan battxo plateretan;
Gregorio lotsa zan eskua ezarten
Markos modu berean etzan azartuten;
Baña, pentsau ta pentsau Gregoriok asmau
Eban bear ebala argia amatau;
Baita laster ill eban agoaz einda putz,
Baña atzamarragaz txoria eban uts.
Nok egiñ ete eban bada bera bete?
Markosek ein ebala egin leike uste,
Argia biztutzean zergaitik zan palta,
Garbi egoalako plater aiñ galanta;
Ta zelan etzan sartzen oiñ otsik sentidu,
Gregoriok salea eiñ arren illundu,
Duda bagarik zala Markos kazaria,
Durangoko erriak dauka eretxia.

Bai, ak ei eban ereiten beti arto gitzi;
Kamarara pilatzen baña ei zan nausi;
Eta sobrea zelan udan eban saltzen,
Markosi *Gautxoria* izen jarri eutsen.

ZANTZO BAT

Irurogei urtean etziran ikusi,
Gaztetako lagunak Lorentzo ta *Patxi*;
Non da San Antonioz Urkiolan aurten,
Uste uste bagarik alkar dabe joten,
Eta dinotsa laster batak besteari:
—Lorentzo, aguratu egin az oso i,
Zertatik buru ori egin jak zuritu?
Edurpean duala ein leikek sinistu.

—Mutill ni zartu banok i ago gazterik,
Oraindiño ullea dok jaio bagarik,
Ta arek urten artean, beti az umea,
Deitu arren jenteak, *Patxi agurea*;
O! nik izan banaioke ire *suerte*,
Urteak euki arren nintzoan gaztea,
Zelan egin jaiketat *Patxi buruargi*
Edurrezko txapel au betiko erantzit?
Ainbeste aguratu ein badok Lorentzo,
Zeñek gorago egin gura dok guk zantzo?
Orduan geratu zan Patxi muturik,
Jenteen barreakaz lotsaz gorriturik;
Eta Lorentzo txaloz eben zeruratu,
Ta aren zantzoak eban Urkiola gortu,

*Zelan ikusten dira besteren buruan
Urteak oi dabena egiten munduan!
Nor berenean bere eiten dabe bardin,
Denporeak guztioi oi deusku eragin.*

ANDRA BARRITSU BI

Askotan andrai jake deitzen barritsua,
 Eurak giza semeai legetxe astua;
 Oneik euki leikie izen au ederto,
 Baña emakumeak bestea obeto;
 Diralako askoren miñak ain zorrotzak,
 Alderik alde dabez zulotzen biotzak;
 Jostarratzen puntea, zer da bardintzeko?
 Andrearen izpia bada bat illteko?
 O! ta zenbatek daben alkar laztanduten
 Ta alkarrengandik alde eitean salduten!
 Egia da ez dira andra danak alan,
 Jaungoikoak ona ta obea bestelan;
 Baña, zelan ikusi nebazan lengoan,
 Alkarrengandik alde eginda beingoan;
 Beste lagun banagaz Praiska ta Juakiña,
 Azurrik ez daukanaz eiten alegiña;
 Juakiñak Praiskarenak, Praiskak Juakiñaren,
 Gauzak aomiñean erabilte arren;
 Ordu bian etziran beñik beñ aspertu,
 Baña, zutik egoten egiñik nekatu;
 Largau zituen bada beste baterako,
 Zergaitik larregiak ziran ordurako;
 Alan biamonean iturri bidean,
 Seiretan asi eta amarrak artean,
 Juakiñaren kontuak guzur edo egi,
 Praiskak kontau eutsazan Mari Inaziri;
 Oraindiño Juakiñak barriz Praiskarenak
 Zelan daukazan utsik esanda laurenak,
 Bear ei ditu ondo zortzitxo bat ordu,
 Kontetako astiro (eta zelan modu)
 Guztiz ederra daukan berbetan miñean,
 Itxaroten ei dago astitu artean;
 Amaituteko lana joan dan astean,
 Antonigaz asia kale kantalean.

*Zeñek emon al leike edertzat gauzea,
 Lagun on bat legetxe emen laztantzzea,
 Eta itzuliaz bat bizkarrak alkarri,
 Izen ona galtzea bata besteari?*

JUAN ERREN

Erromeriara beñ ñiñoala oñez,
Zentimo txiki bana pobreai emonez,
Juan *Erren* urten jatan mutiko bat legez
Ai, ene zer jazo jat! esanda negarrez;
Eta itandu neutsan: — Juan *Erren* gaixua,
Zer dozu matrallara jatorik eskua?
Erantzun eustan: — galdu dot txakur nausia,
Eta begietatik asi jat euria;
Eta zelan ez dodan pañelotzo bat nik,
Eskuaz emen nabill sikatu eziñik.
—Eutsi txakur nausia, galdu aren laina;
Negarrik ez dau bear gizonak eñ baña...

Etxera nendorrela erromeriatik,
Barriro urten jatan goixeko lekutik;
Orduan bere zelan erautsan negarrez
Esan neutsan beingoan baña irri barrez:
—Geiago etzengian zuk egin negarrik
Ez deusudaz len emon amar zentimo nik?
—Jauna, egia diño, eta parkatu bei,
Galdua topau baneu, ai, neukazan ogeil;
Ta ogei zentimogaz erosi ardaoa
Eingo neban; ogia, dot bada naikoa...
Arek nai ebana zan beste bat nengion
Goisean neutsan legez arrasteian emon.

Gizonak euki arren jateko lain ogi,
Beste gauzaren baten, nor ez da egarri?
Esan nei erratuko dodan bildur arren,
Mundu guzia dala orretan Juan *Erren*.

TOMAS DEABRU

Markes baten usoa zergaitik ill eban,
Tomas Deabru eben bein sartu karzelan;
Multea pagetako zelan zentimorik
Ez eukan, jarri eben kurrilloz loturik;
Gañera zelan bota eutsen kastigua,
Zan zortzi aste oso an egitekua;
Iruntsi ezin eta esan eta esan,
Gau ta egun erautsan beti bere kautan:
Ez ete da sekula munduan parkatu,
Gizonak egin arren ainbeste pekatu?
Uso ziztrin bat gaitik lau ormen artian
Eukitea al dator ondo errazoian?
Egunik egunera joiala sututen,
Tomas asi zan barriz biraoak botaten;
Markes, Juez, Alkate, kartzela zaiñari,
Al eban beste korotz jaurtirik danari;
Baita zelan ikusten daben goix batean,
Txoritxo bat kaiolan aurreko etxean,
Ari bere diñotsa: «Txotxo i arbolan
Agoala jirurik eta ez kaiolan,
Zelan ik kantetan dok or egonik preso,
Ni banok aurkietan tripak jaten oso?».

—«Tomas, erru bagarik kaiolan nago ni,
Ta baldin banakusu poz pozik kantari,
Jakizu zergaitik dan beinola basuan,
Zure tiroak bete egin eninduan,
Eta tiratutea orduan katigu,
Ondo baño obeto zala badakizu
Orain zu lako gizon txarretatik libre
Nagoalako bizi gaur naz alegere,
Bildurrik eza baño, zer dago oberik?
Bakeaz bardintzeko non da ondasunik?
Tomas, zuk bizi bear zenduke kantetan,
Dozulako multea kartzelaz pagetan;

Eta tripatzarrori dubarik betetan,
Iya gitxienetik sei aste onetan,
Baña, neu izan banintz epai emollea,
Seguru biurtuklo eutsuen samea;
Zeuk orrenbeste maite badozu bizia,
Jaungoikoak egiña ez al da txoria?

Legeai ez deutsanak makurtzen burua,
Askotan izango dau ankan kurrillua;
Obeditzen ikasi zergaitik ez eban
Tomas sarri egon zan gaiztoen kaiolan.

AMA JUANA

Iru txori koitadu igazko neguan
Andra Juanak ebazan ikusi ortuan;
Gosez egozalako, ze soli ebiltzan
Euren erpatxoakaz azterka edurtzan,
Baña, eskukada bat gari ak botarik,
Aldendu egin ziran ustez dana janik;
Alan bere garaun bat ebelako larga
Beragandik zirean erne eun landara,
Eta aiñ ondo zelan zirean burutu,
Eun buruak egin dauz abuztuan batu,
Baita adiskideai pozik erakutsi,
Errukior izaten dagien ikasi;
Eta azkenez bere seme ta alabai
Ingurura deiturik bereala danai,
Esan eutsen: «umeak Karidadea da,
Zuen ni nazan legez, pobrearen ama;
Berak jantzi oi ditu ume koitau zurtzak,
Berak al daben añan poztu alarguntzak,
Berak osatu sarri geixo eta gatzak,
Bigundu zeinbat biotz direanak atxak;
Karidadeak eingo ezpaleu bearra,
Lurreko soñu dana litzake negarra;
Begira txoriakaz nik egin nebana,
Baita ikusi batu gaur egin dodana,
Ona limosnearen irudi ederra,
Ispillu bat edo nok ikusi daikena,
Limosnea da azi oso segurua;
Zentimo bat ereinda eun emotekua,
Busti-leorrak iñoz ez dabena galtzen,
Azpitikoak bere iñoz bere ez jaten;
Ez da ardura ereiñ arren au munduan,
Frutuak diralako elduten zeruan».

Auxe zan andra Juanak eindako sermoia,
Zeñetarako daukan auzoko doia,

Biotza zelan daukan argizagizkua,
 Limosnagintzarako zabala eskua,
 Dalako prestu, apatz, errukitsu dana,
 Eskekoak deituten deutse, ama Juana.

MARIA MARTIÑA

Esaten dabe askok Maria Martiña,
 Neskatxa bat nazala arpegiz ezaiña;
 Bekokian alako oreiña dodala,
 Ta errian neskatxen atzena nazala,
 Baña nik zelan uste oi dodan bestera,
 Ezaiñaren lekuan nazala ederra;
 Ikusi arteraño ez dot sinistuko,
 Ta bai, neure aurrean beti jarraituko.

Maria martiñaren berbetea au zan,
 Ezaiña izaterik zeñek nai ez eban;
 Baña elduten jako nozbaiten eguna,
 Ikusiteko bere bekoki illuna.

Zergaitik ispillu bat erregalau eutsan,
 Pepak, gitxientik nok zazpi eukazan;
 Non Maria Martiñak bere arpegia
 Ikusitean zelan aiñ zan itxusia,
 Indarragaz lurrera bertatik jaurtirik,
 Geratu zan sei zati bertantxe egiñik;
 Baña atzera seiretan ikustean bardiñ,
 Izerdi larri otzak emon eutsan ariñ;
 Konorte baga bertan jausirik lurrera,
 Egun bian biurtu etzan zentzunera.

*Egia iruntsiten sarri da samiña,
 Onen lekuko bat da Maria Martiña.*

MODESTA

Modesta zan neskatxa guztiz moduzkoa;
 Umill, leun, argi eta bein bere ez arroa,
 Begiraturik bere arpegi menera,
 Zirudian eukala aingeruarena;
 Baña beste neskatxa batek inbidia
 Eutsan zalako danak ondo ikusia;
 Zeiñek sarritan eutsan amari itauntzen;
 Zergaitik dau Modesta jenteak maitetzen?

—«Juan Anton bere aita guztiz da okerra,
 Prantziska ama barriz zital ta mukerra,
 Senarrak egunero au badau zurretan,
 Zelan dau alabea oso alabetan?».

—«Zitaltasuna baño bai, ene umea,
 Jakizu zelan obe dan umildadea;
 Modestak modu onaz bendau badau aita
 Prantziskak aserratu oi dau agiraka;
 Agaitik Juan Antonek laztan alabea
 Beti dau, eta zurrau oi dau emaztea,
 Ondo egiñaz ontzen elefantea da,
 Makillaz eskuratu iñoz ezin dana».

JUSTO MARTIREA

Justo ill eta zuzen zeruko atera
 Igo eban bertatik oles egitera,
 Eta leio txikira urtenik San Pedrok,
 Itandu eutsan laster: zer eskatuten dok?
 —Zer eskatuten dodan? barrura sartzea,
 Arren zabaldu begit mesedez atea.

—Au zabalduerako bear aut ikusi,
 Zerurik ete duan beian irabazi,
 Ezkondua izan az ala mutill zarra?
 —Ezkondua ta euki dot andrea txarra.
 —Zetarikoa izan dok bada andrea?
 —Alper, zital, da ordi parerik bagea.
 —Urte askotan egin az beragaz bizi?
 —Berrogei bat beñik bein egiñ doguz nasi.
 —Ola! berrogei urte andra aiñ txarragaz,
 Ez dok gitxi eroan bizitzan beragaz;
 Ator ordu onean, ator gisajoa,
 Edozein andra badok Purgatoria,
 Bajakiat irea zala Inpernua,
 Ta ondo irabazi duala zerua;
 Duda bagarik i az Justo Martirea,
 Aspaldian bajuat ire entzuerea,
 Eutso koroï au eta palma bat andia,
 Ara an goian daukak jarteko aulkia,
 Berrogei urte egiñ arren beian gaizki,
 Zeruan biziko az oraiñ ondo beti.

*Koroiaz da palmeaz an ei dago Justo,
 Andreak eroana milloe bat susto.*

TOMAS ETA TOMASA

Tomas eta Tomasa, senar emazteak,
 Ezkonbarriak ez da, aiñ gitxi gazteak;
 Zelan dauken etxea trastez jantziteko;
 Sarritan erabagi dabe erosteko;
 Ogei garrenaz dira, irago dan udan,
 Bilbora izan eta lenengoko dendan,
 Tomasek esan eutsan laster Tomasari:
 Ementxe dagoz gauzak onak ta ugari,
 Sartu gaitezan eta jakin daigun zegan,
 Guk bear doguzanak emon nai dabezan;
 Emeretzi urtetan ortxe gara asi,
 Ta baten bere ezer ez dogu erosi.
 —Tomas enoa orra, zergaitik euskeraz,
 Batek bere ez daki, ezpada erderaz;
 Baña euskaldun dendan, ete dauz Tomasak
 Erosi espaldian nai dabezan gauzak?
 Erosiko ebazan Tomasak poz pozik,
 Euki al izan baleuz diruak osorik;
 Baña ogei garrenez tripan zeinbat gura,
 Bilbotik gastau baga ekarri dau ura.

SIMON MAKILLA

Esan giñai Peru, non jaio dan gizona,
 Zelan izango daben baña ez azkena;
 Ez da gauza andia fortuneak joten,
 Dabezanak sarritan direala illten?

Ez dakizu goixean zazpiterdietan,
 Jazo jakun kontu bat guretik berpertan?
 Oian ez dogu bada geuk billatu illa,
 Gaur loteriak urten da Simon Makilla?

—Santa bere andrea egun guztietan,
 Lau bidar makilleaz ebana zurretan?
 Ill da beraz alako gizon borrrera,
 Erren, begi ezkel ta lepo makurtua?

—Peru, axe berbera, ez Jesus ta Amen,
 Geratu da otz otzik beingo beingo baten;
 Santa asi danean barandatik deika,
 Lau gizon joan gara arin bai, arinka,
 Eta loteriako listeaz eskuan,
 Ez dogu bada topau bizi zan moduan?

—Seguru atsegiñen andiz ill da Simon,
 Agaitik alegere Santa leike egon...

—Askok diñoenetik ei dago poz pozik,
 Urten deutzuzalako loteria on bik,
 Batetik joan jakoz gaur ogi bildurrak,
 Bestetik Simon illaz, ill betiko zurrak.

JOSE AIXERI

Ze deabru ein dozu zartzaroan Jose?
Lagun on batzuk topau etzenduzan obe?
Zeugaz eroan baga lagun ain kokoak,
Lan orretan ikasi egin bagakoak?
Bein asiko larogei urtegaz lapurren,
Ta bertan sarietan alan zara jausten?
Ni birritan eginik enakutsu libre,
Zibillak zuri legez inoz eldu bage?
Egin bear ei dozuzu kartzelan urten bi,
Orra, zer buruari deutzazun ekarri.

—A! Lorentzo! Lorentzo! zu orren kokorik
Egongo ziñeala eneukan usterik;
Pitxarrak badabiltza sarri iturrira,
Noz edo noz ausiten guztiak ez dira?
Irurogei urtean arri labanetan,
Dabillana jausteak zau ikaraketan?
Ez dakizu txoria zirrika zepoan
Badabil jausten dala nozbait lakioan?

—Enekian Jose nik alako gauzarik,
Enekian inori kentzen zenkianik;
Uste neban oraintxe zala lenengoa,
Lapurretorri zala asierakoa;
Orain baña, nik dakit Jose zu maisua,
Orretan zareala eta ez kokua;
Dakust zelan millagro ez dan jausitea,
Ezpada jausi baga, gaur arte irautea;
Parkatu egidazu neure saio txarra,
Esango dot Jose nik dala lapur zarra;
Eta berari deitu eutsanak *Aixeri*,
Nik baño aurrerago eutsala igerri.

KRISTOBAL ZIRI SARTZALLEA

Juan Kruz, sinisten gatx da, diñotsut benetan,
Zertzuk jazoten diran gure egunetan;
Onetariko gauzak nauke arriturik,
Egia izan arren ezin sinisturik;
Begiakaz ikusi inoz bere alkar,
Ezin daben persona bi Paula ta Kaspar,
Entzun dot direala ezkondu goisean,
Batak bestea maite dabenen antzean.
Alkar ezin ikusi dabena aurrean,
Zelan bizi leitekez abia batean?
Zer diñozu ezkontza orregaitik Juan Kruz?
Frukuak ikusiko bertatik ez doguz?
Ezin leikela bada orretariko bik,
Juan Kruz ez deritxazu bizimodu onik?
—Kristobal, ez dazaudaz Kaspar eta Paula,
Ez konduterik bere eneuke nai ala;
Baña, entzunda daukat, Paulatxo izena,
Daukan itsu bat dala neskatilla ona;
Kaspar bere ez dazaut, baña dot ustea,
Izango dala bardin bistarik bagea;
Bestelan nai ta nai ez, ikusiko eban,
Andra geia Eleixan ezkontzeko eran;
Baita bere badakit ikusi ta miña
Artzea, zelan ez dan ikusi eziña;
Kaspar legez baziña zeu bere itsua,
Ikusiko zenduke begiz andratxua?
Orregaitik ez dago zertan esan gaizki,
Alkar ezin badabe bisteaz ikusi;
Ez asi bada emen atzeaz aurrera,
Gizon ziri sartzalla diranen legera;
Zuriari emonik kolorea baltza,
Edo santuai bardiñ deabruen antza;
Ezer eskutau baga, esan lei egia,
Garbi erakutsirik bere arpegia;

Alan askok gauzeak badaukaz alde bi,
 Agertzen dabe eurai jakena konbeni;
 Baña, deutsudalako nik zuri igarri,
 Sagartzat patatarik ezin sartu niri.

PAULOLO

Patxi eta Paulolo lantegi batean,
 Ibilten diralako beti bearrean;
 Inozente eguna igaz eldutean,
 Euren lanera zintzo goix batu zirean;
 Baña, zelan da *Patxi*, guztizko arroa,
Paulolo dan legetxe puskat kokoloa,
 Onen lepotik barre albadai eragiñ,
 Egun danetan sendo ak oi dau alegiñ.
 Zelan direan barriz Patxiren asmoak,
 Deabruren batetik sortuak lakoak;
 Inozente eguna da bere zerua,
 Ziria sartuteko dalako jaiua.

Baña, *Paulolo* zelan dan gatzik bagea,
 Ez dakiana zer dan burla egitea;
 Alan bere itaune zalea dalako,
 Berbetan izan arren ganora bagako;
 Inozente goixean lanean abiau,
 Eta Patxiri eutsan egin itaune au.

—Gabon arratsaldean bazkaldutakoan,
 Ikusi zindudazan Patxi lau orduan;
 Edarrakada urak bi oso edaten,
 Eta lotsatu nintzan ezer aitauten;
 Baña oraiñ itandu bear deusut zuri,
 Nondik arrano zeunkan ainbeste egarri?
 —Paulolo, itxasoa, ez dozu ikusten,
 Ez dala geratuten sekula edaten?
 —Bai, seguru, zergaitik a dagoan beian,
 Eta dagozalako mendi danak goian.

Ez gizona, zergaitik itxasoak gazi
 Dagoalako, urak oi dauzan eratsi;
 Ta nik bere makallau andi bat errerik,
 Bazkaldutean zelan jan neban bakarrik,

Neure gazitasuna eta neban illten,
Ekin neutsan ainbeste ur tripara sartzen;
Zerren gazitasunak daukan egarria,
Bota egiten deutsa urari begia.

Alan ez da millagro, itxaso andiak,
Beraganatutea errekek guztiak;
Zergaitik berak daukan erasteko doia,
Ta asarratuten bada eiten dau orroia,
Alan bere ezinda sekula tripea
Gasatu, dalako makallauz betea;
Beti dabil artega, beti da egarri,
Baña, nok kendu leio au oso berari?
Paulolo, ari jakoz ibai ta errekek
Guretzat diran legez eurizko tantakak.

Patxi orrelan bada, ni itsu nengoan,
Zenbat nire antzeko ete da munduan!
Baña, zelan egun au gaur dau Inozente,
Ez deusut sinistu nai dinostazun beste;
Zergaitik deitu arren Paulori *Paulolo*
Ez dalako aurkitzen orrenbestean lo.

ESTEBAN

Zeinbat eta personak bizi urriñago,
Euren faltak ikusten doguz gitxiago;
Urrin len bizi zan bat, zelan gaur urrean,
Daukadan berba nai dot eñ bere gañean;
Dalako bera gizon guztiz plantosoa,
Berbari ederra ta prestu antzekoa;
Errazoiak emoten beti bera nausi,
Gizartean gaurdaño dodana ikusi.

Alanbere osoro ezautzen eneban,
Urrin bizi zalako guretik Esteban;
Guztiz nuekan ondreadu eta beargintzat,
Eneukan ezetara bera dan lakotzat;
Baña, bizi dalako gaur gure kalean,
Geure etxetik iru garren dan atean;
Arotz bat izan eta berandu urteten,
Kalera zelan dodan goixetan ikusten;
Amarrak inguruan atzo berberari,
Esan neutsan: «Esteban, oraiñ zara jagi?
Jagiera orreikaz naukazu zurturik,
Zelan bizi zarean Bilbon ez dakit nik».

—Martín, nazan bestean enozu ezautzen,
Goixetan legez gabaz enozu zainduten;
Ikusiten banozu noz nazan etxera,
Etorten, gaurko gizon barrien antzera;
Nire jagierakaz zareana zurtu,
Erretiroak ingo zaitue arritu;
Egizu ardureaz zoli pruebea,
Frutatik ezautzen da zer dan arbolea;
Baldin zaintzen banozu gabetan obeto,
Gero esango dozu zer nazan ederto.

—Alantxe da Esteban, gizona eikerak,
Esaten dabe nor dan, ez berba ederrak;
Nik bere len zintzotzat, zu lako bat neukan,
Eta gaur pentsetan dot ustela ete dan.

BOTOZKO FERIA

Gipuzkoako euskeran

—Zer esan nai ote du *Joxe liberalak?*
—Nere ustez frankoak diradela danak.
—Orduan diputadu ez doa irtetzen,
Karlistarik batere emendikan aurten;
—Ez seguru karlistak zergatik dirua
Nai duten orain artu, saldurik botua;
Ta gaur bear dana da poltsa bai erantzi,
Ta karlistak nai dute boto-diruz jantzi.
—*Joxe* ez dakit bada, *liberalak* ere,
Ote diran iñori diru emangure;
Egia da zabalik dakarde agua,
Baña, gaurdaño danak itxirik eskua;
Ta obeto liteke mingaña euki geldi,
Eta zabal eskua diruz erabilli.
—*Patxi*, zaude ixillik, keia tximinian,
Agertzen bada, sua dago sutegian;
Euki azkeneraño ferian txikoa,
Bezela, sokarekin loturik botoa,
Ematen dizunari gizenena poltsa,
Egin zaiozu ari zuk botoa bota;
—Eta zer egin gero oponioari?
—Itxi alde batera maketo danari;
—Zeiñ da oponioa maketo eztana?
—Jaungoikoaz batera euskal-lege zarra.
—Argatik gure aita ez da liberala,
Eta karlista ere ark dio eztala;
Zergatik batzuek, ta zergatik besteak
Dio dizkigutela ekarri nasteak
Eta naste oriek ipiñi burruka
Gure lege zarrakin geienok aztuta.
—Orduan enijoa botorik ematen,
Ez danari Euskaldun uts utsik agertzen.

—Ondoen ingo dezu gaur orixe Patxi,
 Eta lege zarrari zintzo zintzo eutsi;
 Eta karlistak eta berdin liberalak
 Bijoaz Ebrotikan aruntza dandanak;
 Ez degulako emen bitzuen faltarik,
 Euskaldunen odola bageunka garbirik;
 Eta orregatikan danak Foru-zale,
 Diote diradela lotsrikan gabe!
 Baña beren temakin bitzuak naiago
 Dutela irtetzea, ni orretan nago.

FORTUNA

Gipuzkoako euskeran

Fortuna nola beti dan errukiorra,
 Bizidun guztientzat inoiz ez gogorra;
 Orregatik baten zan agertu onera,
 Premiadun guztiari gusto ematera;
 Ete dei egin zuen: O! premiadunak,
 Dituzutenak kejak edo bai utsunak,
 Atozte neregana arin, baña arin,
 Neregandik guztiok artzeko atsegin;
 Naizelako ni gaitzen erremedia,
 Nai norentzat zerutik dakart kontentua;
 Ez det nik nai negarrez inor ikustea,
 Ezpada bizidunak pozez eukitzea.

Fortunaren dei eder au entzundakoan,
 Txitak olloagana bezela beingoan;
 Inguratu zitzaion jentetza aundia,
 Agertze arren danak zuten egarría;
 Ta asi zan bakoitzari eskatzen zuana,
 Ematen ama baten gisa bereala;
 Bertsolariai eman zien etorria,
 Mamoak ziradenai buruko argia;
 Pobreaki nai zuen aña ondasuna,
 Zenbat nai gaiztoari ere ontasuna;
 Erramu orriz jantzi baita gerrariak,
 Poztu zituan berriz txit errukarriak,
 Edertasuna eman ziranai itxusi,
 Zergatik danak ziran inbidiaz bizi;
 Gaixoai osasuna animoa zarrai,
 Eman zien eskatzen zutena dan danai
 Baña oraindik falta an ziran gizon bi,
 Zeintzuk gatik Fortuna aurkitzen zan larri;
 Zergatik gizon aiek zutena eskatzen,
 Fortuna emateko etzan allegatzen;

Nai zutelako biak bai partidu baten,
Kortietan jarteko diputadu irten.

Larri aldi onetan, zer zezaken egin?
Fortunak gizon andi aiñ aberatsakin?
Bizi ziradelako urrezko errekan,
Uger edo igeri euren dirutzetan?
Nekaturik piska bat Fortunak burua,
Eman zien kontseju bete betekua;
Esan zien: gizonak dirua geiegi,
Emanik daukat asko, antzina biori,
Orain zeñek geiago zabaldu al dezan,
Aretxek diputadu bearko du izan.

ANTON ZOLI

—Anton, erruki zaitut, ai, ondo bazenki,
Zuregaitik zeinbatek gaur diñoan gaizki,
Juana ill da, alargun geratu ziñala,
Diño oraindiño illa bi ez tala;
Eta zoazalako biar ezkontzera,
Bota gura zaitue oso ezkerrera;
Enozu ni ikusten iya lau urtean,
Alargun, ta alargun illteko ustean?

—Martin, guztiz errez da iñor juzgetea,
Alan balitza ori ondo egitea,
Bakotxak berak daki norberaren barri,
Iragarri ez arren batek auzoari;
Zuri, ezpadatortzu ondo ezkontzea,
Niretzat ondo dator zure abarkea?
Zauri andiarentzat enplastu txikia,
Ez datorrela ondo au ez ta egia?
Badakit barritsuak, ez gitxik auzoan,
Derautsela nigaitik gaur modu gaiztoan,
Bearra eragiten azur bageari
Laguntzera ezpajat bere bat etorri;
Badakit esamesak geienez ezkontzak,
Sortuten dituela baita eriotzak,
Iraun baneu alargun beste urte bian,
Mutu egongo ziran miñ txarrak errian?
Mai batek, zeinbat anka Martin bear ditu?

—Gitxien gitxienaz bai beiñik beiñ iru,
Neuk daukat koskortxo bat, ta da biribilla,
Iru anka zabalez aulkitzat egiña.

—Gurekoak baña, lau bear ditu Martiñ,
Lau aldedun dalako zutik egon dediñ,
Eta zelan dituan orain bakarrrik bi,
Beste bi ipintera beartuten naz ni;

Baldin, egingo baleust betiko lurra jo,
 Barritsuak leuskide zutik ipiñiko?
 Lagundu bearrean, da ikusten dana,
 Ni legez geratuak jausiten dirala;
Iñoren ardurea pago adarrean
 Dagoala, esan zan nozbait nonbaitean,
 Eta esan zalako egi au egoki,
 Euskera dan artean egingo da bizi;
 Martin, ura joanda egiten preseaa,
 Ez dakizu alperrik dala asitea?
 Agaitik urak iges eñ baño lenago,
 Preseaa egitea deritxat obago;
 Kokotzat daukat bada trokara menditik,
 Jausten dana auzoko barriketak gaitik;
 Eta besteren miña mutu eukitea
 Benturaz ez al da iñok al leiken gauzea?

—Anton, nik baño dozu zuk buru ohea,
 Bakotxari bai, emon bekio berea;
 Ez dira bardin nire ta zure geixoa,
 Zurea da nigandik alde andikoa;
 Nik daukat umetxo bat, aita ta ama biak,
 Zuk daukazuz bost ume guztiak txikiak,
 Gañera guk daukagu etxalde ederra,
 Eta zelan zarean zu barriz maizterra,
 Zetarikoa daben gizonak zauria,
 Atarikoa bear dau osagarria;
 Ezin eta obeto agaitik Antoni,
 Anton deituten deutse ta ganera *Zoli*.

IRAKURGEIAK

JAUNGOIKOAREN PROBIDENTZIA

Saritua izan zan 1883an Markiñan

Gaiḟkei dabilena

Gaiḟkei amaitzen da.

Ondo biḟi dana

Ondo ill.

(Esaera ḟarra)

Maiatzak oraindiño
Eguntxo bat eukan,
Erretxiñolak pozik
Kantetan erautsan,
Lorak egozan arro
Zelai ta landetan,
Soñera barriakaz
Lurra agiri zan
Iturritxoetan,
Ura murmurketan,
Ibai garbietan,
Zeruak barriz ziran
Biziro pintetan.

Arpegia añ argi
Eukan eguzkiak,
Begiratuteko duiñ
Etziran begiak,
Artuko eutsezala
Inguru guztiak,
Iñok ez eban uste
Añ laster odeiak,
Baña pilla andiak,
Baltz eta zuriak,
Añ izugarriak,
Laster burrukarako
Zirean jagiak.
Peru agura zarra

Pobretxo jantzirik,
Edur gisan burua
Oso zuriturik,
Ezin ebala bota
Oñkada ariñik,
Egoalako urtez
Gutziz astundurik,
Urbiñan urtenik,
Goisean goisetik,
Bizi zan etxetik,
Arantzazura doa
Promesa egiñik.

Eguzkia gorde zan
Alako batean,
Estalgi baltza jakon
Jazarri aurrean,
Peruk zelan ez eukan
Ettxerik aurrean,
Mendian aurkitzen zan
Igo bearrean,
Sasoi ederrean
Larogei urtean,
Bizita lurrean,
Elgean goruntz doa
Baña aldatsean.

Trumoia asitenda
Burruka soñuan,
Tximista bat jaustenda
Peruren onduan,
Aretx bat birrintzen dau
Saturik barruan,
Gizona larriturik
Jausten da soruan,
Añ une gaiztuan,
Eta txit estuan,
Al eban moduan,
Birjiña Arantzazuko
Deitzen dan beinguan.

Elorri batera zan
Nekez urreratu,
Bere anparupean
Jarrita geratu,
Arria zan bertatik
Goitik abiatu,
Orri eta erramak
Ugari apurtu,
Aiseak azkatu,
Euren putzak txistu,
Odeiak urratu,
Errekak euriagaz
Bertatik gañeztu.

Batetik zarra eta
Bestetik sustua
Errukari egoan
Peru gisajua,
Egun artan baraurik
Tripea ustua,
Komulgetako ustez
Garbirik barrua,
Berorik burua,
Leorrik aua,
Gorputza oztua,
Promesa betetako
Baña piñ gogua.

Zaldun bat agertzenda
Goian atertzean
Gordin osagillea
Zana Barrundian,
Peru gisajoaren
Tokira jastean,
Nai nok esango leuke
Alan ikustean,
Añ taju tristean,
Bakartasunean,
Leku urriñean,
Lagunduko eutsala
Al eban añean.

Euria ebalako
Barriz abiatu,
Zalditik an jatsirik
Gordin zan geratu,
Baña eskurik onek
Ez eutsan luzatu,
Ezta begi onakaz
Bere begiratu,
Añ gitxi lagundu,
Ikusirik estu,
Noz eban atertu,
Agurrik egin бага
Gordin zan aldendu.

Zaldira zelan igo
Munatxo batetik,
Asten jako lau oñan
Arinka bertatik,
Gordiñek bridai sendo
Tiratuagaitik,
Aberea gelditzen
Etzan orregaitik,
Doa arri artetik,
Naiz sastraketetik,
Zeñ bide ertzetik,
Bota arte nausia
Lurrera gañetik.

Entzuten da bertatik
Dei bat añ estua,
«Neure gogortasunen
Au dot kastigual».
Arritzen da onegaz
Peru gisajua,
Karidadez bizturik
Ikustera dua,
Txit errukitua,
Oso samurtua,
Gordin arrizkua
Troka baten jausirik
Dakus zelaitua.

Berak gura ebana
 Egiñ ebanean,
 Tximista legez iges
 Zaldia bajoian,
 Egon arren añ makal
 Peru gorputzean,
 Laguntzeko usteaz
 Al eban añean,
 Erripa añ txarrean
 Leku labanean,
 Arrisku artean,
 Pozik aurkituten zan
 Beeratu zanean.

Baña Gordin egoan
 Lekura eldurik,
 Dakus au pultsu eta
 Arnasa bagarik,
 Burua arri ertzak
 Erdi bi egiñik
 Azkenetan dagola
 Oso sinisturik,
 Txito samurturik,
 Belaunikoturik,
 Jaunari gogotik,
 Erregututen deutsa
 Arimegaitik.

Erregu txit luze bat
 Egin ebanean,
 Oitura dan legetxe
 Kristinau legean,
 Illa bertan larga ta
 Aldats garratzean,
 Igo ezinik dabil
 Atx mutur artean,
 Eta goi aldean,
 Begiratutean
 Txakurraz nastean,
 Bigun eizaria dau
 Ikusten bidean.

O! Bigun eizaria!
 Eutsan laster deitu,
 Zurturik ots onegaz
 Ezin zan geratu,
 Peru nozbaiten jakon
 Nekez urreratu
 Puskaten atsedan ta
 Berbaz abiatu,
 Zearo autortu,
 Zer zan an gertatu,
 Damua agertu,
 Gizon bat añ dongaro
 Zalako amaitu.

Bigunek eutsan dana
 Entzun arduriaz
 Errukitutzen zala
 Osalari illaz,
 Eta mirariturik
 Peruren fediaz,
 Bujakan erabillan
 Jateko gauziaz,
 Ardao ta ogiaz,
 Gaztai ta aragiaz,
 Al eban guztiaz,
 Indartu eban Peru
 Galdua gosiaz.

Azkenez esan eutsan
 «Jaunak nai izan dau,
 Gaur zure birtutea
 Peru ondo probau,
 Bere Probidentzia
 Egizu alabau,
 Berak oi gaitu bada
 Guztiok gobernau,
 Beragaitik dirau,
 Ta dabil mundu au,
 Berk ekarri nau,
 Estutasun onetan
 Zaidazan anaparau».

EUSKELDUN BATEN GOGORAZIÑUAK

Zeruko egi ta argiaren arerioa da inbernuko illunpe guzurtia

Argia ta illuna iñoz bat ez dira,
Adiskide bein ere ez, gaba ta eguna,
Egiak arerio beti dau guzura,
Ta sekula anaia onak ez dau txarra,
Zuzenak okerra, otzanak mukerra,
    Sotillak zantarra,
Justuak kontra beti gaizkille zitara.

Alan gabak nai leuke eguna azpiratu,
On ta argi zaliak danak illunpetu,
Txarrerako gaiztuai lotsa ona kendu,
Agaitik Eguzkia oi da aserratu,
Errañuz agertu, su ta gar jarraitu,
    Tximistak tiratu,
Illun baltza betiko albalei amaitu.

Argitzen dauz gizon on gabak itsutuak,
Illunak gordetako nai leukez zokuak,
Eguzkiak begiztau ezin bestekuak,
Baña nun topau leikez orren ezkutuak?
Ai! baña gaiztuak daukez billatuak,
    Eta gertutuak,
Lendanaz lurpietan nun egon lekuak.

Eguzkiak artzen dau zeruaren goia
Ikuste arren ondo sorua guztia,
Baña gaba lurpian dago estalia,
Ezarri ez dagion ak goitik begia,
Dau ardura andia ikara larria,
    Bildur ez txikia,
Galduko ete daben betiko auzia.

Eta asiagaz bat eguna beeruntza,
Nasaituten duako gabari biotza,
Ikusten dabelako zabaltzen keriza,
Zeñek emoten daben illunaren antza,
Au dalako motza, motel eta otza,
    Gabaren laguntza,
Norentzat pozgarri dan beti gauza baltza.

Begietatik zelan jua Eguzkia,
Alan kerizpetuten da lurra guztia,
Illunak zabaltzen dau laster arpegia,
Balitz legetxe barau garaitzalaria,
Errege andia, Munduko nausia,
    Ta agintaria,
Artu daioen danak obedientzia.

Eguzkia jua dok, alde egin egunak,
Goian an gure izar begi txikidunak,
Gañera illargiak zabal errañuak,
Orrexek dituk argi guretzat naikuak,
Eukazan kantuak ta ulu senduak,
    Baten mosoluak,
Gabaz betete arren gurari gaiztuak.

Gabari eldu jakok nai eban eria,
Egunagaz batian jua dok lotsia,
Argiak baño onek jakak lege obia,
Zertarako juogu asaben fedia?
Ta kristandadia, eta Eleisia,
    Ta bere legia?
Guk biak doguna dok gaur libertadia.

Bildur ziran abere ta egazti onak,
Txistuka gautxori, ta sagusar zantarrak,
Otso ta aiseriak barrezko algarak,
Iputargiak uste zirala izarrak,
Ango diadarrak, biba gu gautarrak!
    Gu gaituk azkarrak,
Mundu barrian orain zoliak bakarrak.

Ollarra ots orreekaz laster iratzarri,
 Lotan beguan legez entzun dana ak zoli,
 Arbola adar baten eguan au geldi,
 Eta zelan amaitu sermoia ontzari,
 Ixillik bertati, dinotso olluari,
     Urtxo eukanari,
 Zoratu jakola uste dot mosoluari.

Zer uste al dan gabak edertuta antza?
 Eruango deutsalala egunari baza?
 Illargi ta izarren argia ta otza,
 Ipurtargia barriz ar txiki ta baltza...
 Ezain eta utsa, eta barriz ontza,
     Argitan da lotsa,
 Illunpetan bakarrik dauka ak biotza.

Noz ebiltzan guztiak jolas onenetan,
 Biba, gure eguna! Dau ollarrak kantetan,
 Argia datorrela onek dau sometan,
 Bildurra sartu eutsen txarrai biotzetan,
 Zer izango ete zan egunez euretan,
     Jarririk argitan,
 Gordetan ez baziran laster zokuetan.

Urten zan andik laster goizeko izarra,
 Onek jarri zituzan izu ta ikara,
 Iruntsirik eguna oso ill etzala,
 Eska eutsen ontzari uste bat on zana,
 Esan egiala, berak eritxana,
     Zeñek beriala,
 Esaten deutse danai gorde zeitezala.

Otsua basuan i, koban aiseria,
 Zulueta sagusar, ta i gautxoria,
 Sasipetan ezkutau ari ipurtargia,
 Ta nik eleis-kamaran bajuat tokia,
 Or nire eretxia, ta erabagia,
     Ustez egokia,
 Itxaron eldu arte era on barria.

Illuna bakar triste itxi eben danak,
 Orduan, ai, zer pozik, ollo ta ollarrak!
 Ixildu ziralako aiseri algarak,
 Kukurrukuka sendo ango diadarrak,
 Buruak zuzenak eregita danak,
     Ta arro gangarrak,
 Ixillik zokuetan gorderik gautarrak.

Gabak legez guzurrak artuta egiantza,
 Zenbat eruan oi dauz bere alderuntza?
 Egiten diriala milla oker gauza,
 Galdurik arima ta askotan gorputza,
 Ai zer zorigatxaga! Illun guzur utsa,
     Da askoren poza,
 Txar mueta guztiak ori dabe maita.

Gutziz antxiña onek asi eban gerra,
 Zeruan baña laster bota eben beera,
 Infernutik bere au igo zan lurrera,
 Gizonak eukan ona ziero galtzera,
 Illunpetutera, bere biziera,
     Argi ta ain ederra,
 Zorioneko toki lur au zan bestela.

O errakuntza baltza! Gizonak laztandu,
 Munduak egi ontzat sarritan dau artu,
 Nok zeruko argia nai daben lañotu,
 Lurretik albaleike baita desagertu,
 Baña alper nekatu, utsian saiatu,
     Ezingo dau goitu,
 Zeruko Eguzkia gaur dago indartsu.

Argi ta egia da gure Jaungoikoa,
 Kristinau-Eguzkia Ebanjelioa,
 Bere zale ez dana gau-batzarrekua,
 Mosolo ta lagunen banderapekua,
 Bardin judegua, ainbat paganua,
     Maometanua,
 Protestantia zeinda masoi artekua.

Zergaitik bizi diran oneek illunpian,
 Zeruko argiari sendo gerra giñan,
 Alperrik baña dabiltz ez dabe lurrian,
 Jaditxiko garaitzau eta azkenian,
 Lotsa gogorrian, etsaiok azpian,
     Eleisa gañian,
 Ikusteko ustia daukat biotzian.

GIZONAREN ZORIGATXA

Saritua izan zan Beran 1880an.

Arroztuta gaur dago lurrian gizona,
 Narraz billan ezinda bere zoriona,
 Adanek, Jaungoikuak emonik eukana,
 Erraz eta bertatik ak galdu ebana,
 Au ez da esana, egiaz izana,
     Ai ezbalitz ala!
 Ipuin kontagarri bat besterik ezpada.

Gizonak jaiotzatik obira artian,
 Gauza baten damua dakar biotzian,
 Jatorriz argitzia emen lazerian,
 Zoriontasun utsez jaiio biarrian,
 Agaitik lurrian, dabill au lanian,
     Arrastaka artian,
 Poz oso baten billa bizitza guztian.

Amaren sabeletik ozta da agertzen,
 Negar eta garrasiz bertati da asten,
 Zer zorigatx dakarren ezautu ezarren,
 Baña aren señaliak laster dauz emoten,
 Baldin bada azten, ta aguratuten,
     Beti uts ikusten,
 Biotzian zulo bat ez dana betetzen.

O biotzaren zulo ezin dana itxi!
 O! atsegin ez dana sekula jadtixi,
 Galdu zanik geiago ez da, ez ikusi,
 Alperrik orren billa burua asko ausi,
 Naiz jua urruti, itxasoz ibilli,
     Jira munduari,
 Urten zanian legez zulodun etorri.

Gizon baten gatx ori giz-arraza danak
 Jatorritik jatorri, daruaz negarrak,
 Sortalde, Egoa, Ipar, nai Sartaldetarrak,
 Gaurko eguneko ta lenagoko zarrak,
 Izan zirianak, izango diranak
     Bizi garianak,
 Zoriondu bagarik duaz emen danak.

Gizaldik gizaldira bidazti bat legez,
 Giza-arrazia dua aurrera juanez,
 Orain sei milla urte artu eban bidez,
 Makurtu da guztia doialako oñez,
 Ogia jan nekez, gerretan bildurrez,
     Bakerik inoz ez,
 Geiso izurriakaz asko illten gatxez.

Atsedengarri oia dauka lur sorua,
 Begiakaz bakarrik ikusten zerua,
 Dirudi alan Job bat, zar ta aguratua,
 Irurogei gizaldiz sarnaz estaldua,
 Dana gaixotua, eta zauritua,
     Zikiñ atsitua,
 Satstegian etziñik errukarritua.

Ez dago Jauregi ta ez ta txabolarik,
 Ez uri eder eta ez baserririk,
 Nun inoz entzun ez dan negar kurriskarik,
 Bazter guztietara dago zabalduarik,
 Aiñ barru sarturik, erruak botarik,
     Susterrak arturik,
 Zokorik gordienak daukaz billaturik.

Ez alzenduan egin, ene Jaungoikua,
 Gizona zure antz ta bai irudikua?
 Bakarrik berau baño obia Aigerua,
 Beste guztia egin zeuntzan beeragua,
 Eta mendekua, zelan zerukua,
     Alan lurrekua,
 Emonik jarlekutzat mundu bat osua.

Eguzkia emon zeuntsan argi egiteko,
 Illargi ta izarrak gabez poztuteko,
 Aixegozo bigunak atseginduteko,
 Negua ta udia ez gogaituteko,
 Sua berotzeko, ura edateko,
     Ogia jateko,
 Abere ta pistiak bera serbitzeko.

Lotan egoanian gorde Eguzkia,
 Zeru urdiña loraz goigoitik begira,
 Pistia okerra bere bakian guztia,
 Beste ainbeste txori eta egaztia,
 Auntza naiz ardia, bior ta zaldia,
     Baia zein idia,
 Iratzarri ezedin euren nagusia.

Baita bere emon jakon arima argitsua,
 Gomuta, borondate ta adimentua,
 Burura koroia ta eskura zetrua,
 Purpuraz egindako Errege mantua,
 Doez apaindua ta bedeinkatua,
     Zan ikustekua,
 Bigarren bazan legez berau Jaungoikua.

Ortu zoragarrian atsegin artian,
 Gozotasun osuan bizi zeitekian,
 Usain ezitsuetan atsedean gabian
 Zoriontasun danak eukazan aldian,
 Nausi zan lurrian, anditasunian,
     Zein eskubidian,
 Nai eban arbolatik noz nai jan eukian.

Jaunak adierazo eutsan ari baña
 Arbola batekua jan ez egiala,
 Onik ak ez ebalagaiztuak ezpada,
 Alan gorde zedilla ill ezedin bada,
 Zergaitik bestela, galduko oso zala,
     Alanbere baña,
 Nai ta ez orretara biartzen etzala.

Orra bada gizona zein gora jasua,
 Oiñpeian eukalako mundu bat osua,
 Jateko nai zer fruta, gañera eskua,
 Abere guztietan barriz agindua,
 Naiz izan gaiztua, zein otsan mansua,
     Edo zelakua,
 Ugazabatzat bera zan ezagutua.

Andia zan benetan bere Jauntasuna,
 Alan arrotu Adan doe askoduna,
 Agaitik egin eban oker aiñ astuna,
 Zeiñen arraza txarra gaur bere ezagunda,
 Jaunaren esana, ustzat bota dana,
     Eta fruta txarra,
 Ona bazan legetxe jan bildurrik baga.

O! aokada gaizto madarikatua,
 O! Adan gure Aita zorigaldukoa,
 Nun dozu bada oraiñ jantzi urreztua?
 Nun dozu arua ta nun dozu zetrúa?
 Zakustaz gaisua, oso billostua,
     Eta mutilldua,
 Ortu zoragarritik bere arroztua.

Lorategi au gero baso zan biurtu,
 Pistia len otzana kontra amorratu,
 Jaungoikua zeruan barriz aserratu,
 Bertatik Adan eban ak madarikatu;
 Lurra zan dollortu, zer jana ukatu,
     Alperrik nekatu,
 Asko ereinagaitik, puzkat nekez artu.

GANBOA TA OÑEZ

Saritua izan zan Arantzazun 1886an

Errodrigok Birjina Arantzazukok, eta Errodrigoren aitak

ERRODRIGOK

Lengo aldian bati
 Entzun neutsan, aita,
 Etxe asko erre, ta
 Zituela bota;
 Batalla andiren bat
 Or Bizkai aldean,
 Diño, izan dala
 Askoren kaltean.

AITAK

Errodrigo maitea,
 Aiñ dira andiak
 Guztizko luzaroan
 Euskeldun-erriak
 Daroazan zorigatx,
 Damu, ta negarrak,
 Gerrak daukezalako
 Ondorengo txarrak.
 Gizaldi erdi bat da
 Erdibitu zala
 Ulibarrin euskeldun
 Erri on au ala.
 Banda bat da *Gamboa*
 Ots egiñikoa,
Oñez deitzen dabena
 Beste aldekoa.
 Arrezkero dabiltzaz
 Beti emen gerran,
 Ez dakit, noz jakuzan
 Jarriko bakean.

Amaika etxe dabe
 Biztuak ondatu,
 Laboreak ugari
 Erre, ta kizkaldu.
 Beste guraso askok
 Euren bizitzea
 Galduta itxi dabe,
 Ume zurtz etxea.
 Gu emen atx arteetan
 Bizi gara ondo,
 Orrelako negarrik
 Eldu ez dalako!

ERRODRIGOK

Aita, kantau oi dabez
 Batzuk, ta besteak
 Euren aldeko garaitz
 Gloriaz beteak.
 Baña, nik kantetan dot
 Aloñan bakea,
 Bertan irago gura
 Neuke denporea.
 Ene artaldeari
 Jaramonik ondo,
 Ene txabolatxoan
 Gabez eginda lo.
 Taloa, ta esnea
 Jan arren bakarrik,
 Besterik бага bizi
 Naz pozez beterik.
 Ez alda etorriko
 Araño gerrea,
 Ondatu ez daiguen
 Gure artaldea.
 Zerren gerra zaleen
 Tronmpetaren otsa,
 Nire txistuagazko
 Oso da garratza.
 Nire soñuak poztu

Oi dauz arditxoak,
 Gerrarien tronpetak
 Larritzen gaixoak.
 Aita banoa, bada,
 Orain eurakgana,
 Zergaitik zaiñ bagarik
 Egin daben gaba.
 Badakizu nintzala
 Bart Baltzategira
 Etorri talogeztat
 Urunaren billa:
 Eta gaur Domekea
 Zalako gaeñra,
 Jasteko entzutera
 Mezea kalera.
 Bestelan Aloñan nik
 Nai dot bada bizi,
 Kalerik ez dot gura
 Aldala ikusi.
 Antxe daukadalako
 Naikoa pozgarri,
 Landa zabal berdeak
 Naitean jazarri,
 Kerizpeak aukeran,
 Ditudaz topetan
 Urak zelakoak nai
 Iturritxoetan.
 Txirritxirrien soñu,
 Txorien txistuak
 Orreek dira entzuten
 Ditudan kantuak.
 Txabolako atean
 Jarririk gabetan,
 Ikusgarri ederrak
 Ditut zeruetan.
 Illargiari beti
 Deutsat jaramoten,
 Egunik egunera
 Ze alde dakarren,

Baita izar batzuri
 Oi deutset igarri,
 Nundik, nora, ta zelan,
 Oi diran ibilli;
 Eta adoraturik
 Euren Egillea,
 Zein dan Jaungoiko
 Naurririk bagea.
 Beragan neure uste
 Dana ipiñirik,
 Neure kamañatxoan
 Jarten naz etzunik.
 Agur, aita maitea,
 Domekara artean,
 Ez aldozu izango
 Okerrik astean.

AITAK

Zorionekoa da
 Gizona munduan,
 Bizi bada asabak
 Zirean moduan;
 Euren lurrak landuaz
 Euren baserrian
 Euren oitura zar, ta
 Siniste garbian;
 Munduko andikien
 Egarrri bagarik
 Iguiñ бага etxeak
 Dakarrena janik,
 Izan ez arren gauza
 Urian lakoak
 Osasungeitzat, baña,
 Dira obagoak.
 Noberen artaldeai
 Eginik jaramon,
 Gizendurik urtean
 Txarri, edo zekor,
 Taloa ta esnea

Urdai, ta aragia,
 Naikoa bada ez da
 Txarra baserria.
 Gañera laboreai
 Gagoz gu begira,
 Adurra darigula
 Ontxoak badira.
 Ez daukagu munduko
 Andien amesik,
 Abere ta lurrakaz
 Bizi gara pozik.
 Goixetan egiñagaz
 Geure erregua
 Jaunari eskiñiaz
 Egun zabaldua.
 Berari opaturik
 Geure neke lanak,
 Gaberaño izaten
 Ditugun dan danak.
 Errosariotxo
 Gabean gabean
 Errezaurik uts бага
 Apari ostean
 Eztatzeraz goaz gu
 Biotz zabalagaz,
 Eguna ondo juan
 Jakun usteagaz.
 Alantxe bizi gara,
 Ene semetxo,
 Jaunari zor deusagu
 Eskerra naikoa.
 Izan zaite, bai, izan
 Baserri zalea,
 Maitetuten dozula
 Zeure txabolea,
 Diñozun legez antxe
 Bizi zara ondo,
 Iñon bere etzara
 Obeto izango.

Zoaz ordu onean,
Domekan etorri,
Lagunduko deusut nik
Mezatara zuri.

ERRODRIGOK

Jaungoikoak dizula
Aitatxo egun on,
Domekea baño len
Ona, emen nator.

AITAK

Zetan zatoz semea
Zapatua izanik
Orrelan arnasarik
Bere artu eziñik?
Zer gertatuten jatzu
Ze barri dakazu?
Esan egidazu.
Agur zuk etzenduan
Domekara arte?
Biyar arte semetxo
Etzinduan uste.

ERRODRIGOK

Etzaitze ikaratu,
Aitatxo maitea,
Barri eder bat dakart,
Zeruko gauzea.
Jakín egizu, jakín,
Zelan gaur goixean
Gezaltzatic aurrera
Ardien atzean
Niñoala santa bat
Billatu dodala,
Ain eder, ain galanta
Ikusteko dana.
Andra guztizko bat da
Umeaz besuan,

Jantzita Erregiña
On baten taiuan.
Aranz arbola baten
Ain bakartokian
Errañua botiaz
Dago agirian.
Dala, diño, Artzaiña
Ama Erregiña,
Eta txabolatxo bat
Dabela premiña.

AITAK

Zelan izan ete da
Alan agertzea,
Askorentzat izango
Da gatx, sinistea;
Baña, zelan daukadan
Nik sendo fedea
Jaunarentzat ez da gatx
Nai zer egitea.

ERRODRIGOK

Aita neuk bere ezin
Eginmda sinistu,
Ikusi arren bere
Dudan naz aurkitu;
Mirarien bat zala
Ziertu izango,
Umill umill jarririk
Azartu natxako.
Berbaz al dan ondoen
Egiñaz berari;
Baña, berak obeto
Erantzun deust niri.
Entzungo dozu laster,
Zer erantzun deustan
Baña nik neuk lenengo
Auxe deustat esan.

* * *

Nor zara o! Andrea
 Umeaz besuan?
 Nundik sortu zatzakuz
 Emen eremuan?
 Nundik agertu zara
 Oren miragarri
 Erregiña andi bat
 Dozula irudi?
 Buruan koroia ta
 Purpuraz soiñean,
 Ezin asmaurik nago
 Nor ete zarean,
 Al zara artzaiñen bat
 Baña, nor zaintzeko
 Ezpadozu ardirik
 Begiratuteko?
 Badazaut zareala
 Seme orren Ama,
 Arpegiz dozulako
 Beorren antz dana.
 Eta noren Erregiñ
 Izan zindekez zu,
 Basoan nok adorau
 Iñor ezpadozu?
 Eta toki oberik
 Zuretzako etzan,
 Aukeratu bagarik
 Orrelan arantzan?

BERAK ERANTZUN DEUST

Iru gauza orreek naz,
 Errodrigo ona,
 Ama, Erregiña, ta,
 Gañera Artzaiña,
 Jaungoikoa da nire
 Seme, ta Bildotsa;
 Zeru, eta lurrean

Neuk daukat agintza.
 Orra zelan ni nazan
 Iru gauza orreek,
 Munduan ainbat doe
 Ez dauz beste batek.
 Umilla nintzalako,
 Jaunak nindun egin
 Gizon danenetzat Ama,
 Artzain, ta Erregiñ.
 Berak dauka emonik
 Niri ardurea
 Zuen guztioena
 Oso ta betea. Errodrigo etzaite
 Alan ikaratu,
 Onezkero nor nazan
 Dozu ezagutu.

GERO NEUK ESAN DEUTSAT

Badazaut zareala
 Zeruko gauzen bat,
 Ikusiaz batera,
 Au gogoratu jat.
 Ez dodalako iñoz
 Aiñ andra ederrik
 Munduan ezagutu
 Gaur arteraño nik.
 Dirudizu Eguzki
 Goixetik jagia,
 Alegeretuteko
 Euskeldun Erria.
 Berau dagoalako
 Aspaldiko urteetan
 Gorrotoan sarturik
 Gerra gaiztoetan;
 Eta zelan dagoan
 Artzen kastigua,
 Deritxat errukitu
 Jakola zerua.
 Uste dot, o! Andrea,

Bien bitarteko
 Jainko, eta gizonen
 Zareala izango.
 Asarrez ez deusku, ak
 Bialtzen euririk,
 Agorrez bizi gara
 Danok erdi illik;
 Eta baldin bazara
 Zu Jaunaren Ama,
 Euria zeuk jādixi
 Zengi bereala.
 Gure Artzaiñ, Erregiñ,
 Ta Ama bazara,
 Euskal-lurra artu-izu
 Zeure ardurara.

BERAK ERANTZUN DEUST

Jakizu Errodrigo
 Ene gogokua,
 Euskeldunetan zaitut
 Zu aukeratua.
 Adierazoteko
 Gauza oneek zuri,
 Ta nai dot igarri
 Daiozun aitari
 Beti izan dodala
 Zuen ardurea,
 Eta gura dodala
 Emen txabolea.
 Bertatik zainduteko
 Erri euskalduna,
 Zein dan niretzat jente
 Laztan ta kutuna.
 Baña, alan bearrez
 Gaur zorigaiztuan
 Aurkietan da agorraz
 Ia ondatuan.

GERO NEUK ESAN DEUTSAT

Banoa arin-arin
 Aitari etxera
 Emen jazoten dana
 Iragarritera.
 Erregutuko deustat
 Laster txabolea
 Egin bear jatzula,
 Amatxo maitea.
 Bestela ez dozula
 Egingo euririk,
 Geratu etzaitean
 Oso ondaturik.

* * *

Auxe da, ene aita,
 An dana gertatu,
 Zuri esan artean
 Etorri naz estu.
 Goazan, arturik laster
 Alditugun zurak,
 Sentigarri liztake
 Busti daian urak,
 Nire ustean dauka
 Ak erabagia
 Artuta bereala
 Eiteko euria;
 Eta zuk badakizu
 Eurien premiñan,
 Zelan gaizki gagozan
 Emen aspaldian.

AITAK

Goazan, ene semea,
 Dagoan lekura,
 Zergaitik ikustea
 Nik bera dot gura.
 Jaungoikoaren Ama

Ziertu dalako,
Txabolatxo bat baño
Geiago zor jako,
Goazan Errodrigotxo
Goazan bereala,
Ondrau daigun, mirariz
Agertu dan Ama.

ERRODRIGOK

Etorri zaitez aita
Neure ondorean,
Neu joango natsatzu
Aurretik bidean;
Zergaitik bear dogun
Guk toki txarretan
Irago atx arte ta
Leku labanetan;
Baña begiratuaz
Astiro astiro,
Elduko gara miñik
Egin baga ondo.
Goazan an agiri dan
Artalde azpira,
Eta andik garbiro
Tokia agiri da.
Goazan egonagaitik,
Aldapa gogorra,
Alimo, ene aita,
Igo arte gora.

AITAK

Arañoko bidea
Ia ez da asko,
Bildur naz, baña, ete dan
Andik ikusiko.

ERRODRIGOK

Ara, ara, an aita,
Ara nun dagoan,

Antxe arako sasi
Andien alboan.
Ez dozu begiztetan
Arantza gañean
Esan deusudan legez
Zeuri len etxean?
Begira egiozu
Dauka artzaiñ antza,
Arpegiko azala
Baltzerana dauka.
Baña, ederrez zelan
Dan paregabia,
Dударик bapere da
Birjiña Maria.

AITAK

Goazan aguroago,
Adoradu daigun,
Mirari bat dala au
Garbi da ezagun,
Gero joan bearco
Dozu Oñatira,
Alperrik erreguka
An neketan dira,
Ez dabe ez euririk
Au ikusi arte,
Zerutik eratsiko
Ezetara bere,
Lenengo bear dabe
Onaxe etorri,
Ama-Semeok zelan
Dagozan ikusi.
Eurok adorau, eta
Gero txabolea
Bearco deutse egiñ,
Semetxo maitea.
Baña, geuk aurrenengo
Daiogun erregu,
Pekatoriokgaitik
Daitez an bigundu.

ERRODRIGOK

Zeuk ala neuk asiko
Dogu erregua?
Asi-zu zeuk zergaitik
Zara gurasua.

AITAK

Asi zaite lenengo
Zeu ene semea,
Zarealako bere
Aurkitutzallea.
Belauniko jarririk
Berorren oñetan,
Abe Maria asi
Zaitez errezetan.

ERRODRIGOK

Agur, Agur Maria
Graziaz betea,
Jaungoikoa da zugaz,
Birjiña maitea,
Andra danetan zara
Zu bedeinkatua,
Ta Jesus zure sabel
Dontsuko Frutua.

AITAK

Pekatoriokgaitik,
Jainkoaren Ama,
Erregutu egizu
Orain arren bada;
Eriotzako orduan
Begiok gugana
Zuzendu, ta eroan
Gagizuz zeugana.

ERRODRIGOK

Amen.

ANTXIÑAKO DENPORAN

Saritua izan zan Iruñan edo Panplonan 1883an

*Urkiolako bentan Abenduko gau ekatx
andiko baten batu zirean sei bersolariak*

LENENGOA: OLETAKO BIDARI BAT

Gaur eldu jaku gau bat, aihñ otz eta tristea,
Odei pillo arreak dabilnaz batuten,
Gorde dau Illargiak arpegi zurbildua,
Zeruan izartxo bat ez da agertuten.

Len erdi entzuten zan aiseen durundua,
Oiz aldetik orra, orra nun datorren,
Troketan jausten diran ur minduak ez dira
Aiene, ta aiene, txilioz ixilltzen.

Illen zelaiko zugatz orriak ikaraka
Aiserik bere baga daukazanagana,
Ontz bat uluka joian, zerren bere azpian
Gizonen bat lurpetu ei eben bein bada.

Gañera ikusi dot Anbotoruntza egan
Joiala azurruts bat koraña bategaz,
Eta desagertu jat oñeztu bat legetxe,
Norbaiti ekitera uste dot goguaz.

Beintzat txakur auziak, Atxin baño gorago
Txabola baten ziran estu ta larriak
Duda bagarik esan nai ebela uste dot,
Nausia ill jakola, aren intziriak.

Aise putzak txistuka, pago erramatzarrak
Baibenka darabillez ausi agiñean,
Soñu orreek entzunaz otso bat topau neban
Lotan ta korrozaka baten adarpean.

Bidariak ezin lei biderik billatu gaur,
Zerren zeru ta lurrik etxakon agiri,
Bildur ikaraz dabil, lokatz ala arritzan,
Egingo ete daben ankea ipiñi.

Bardin sartzen da nartzan, bidetik aldendurik,
Bardin zelaian bere labandurik jausi,
Erreken murmulloa entzun gura leukela,
Nun doian jakite arren dabil barregarri.

Tope egin ez daian mugarritzarren baten
Eta bertan ez dedin ill otzik geratu,
Gura leuke odeiak, burrukan egiñagaz,
Oñeztuak baleiez sarri sarri sortu.

Mamu bildurgarriak ara ona dabiltzaz,
Arreak, zurbillak ta zuri eta baltzak,
Gaba gabekoentzat, gizonenetzat eguna,
Niretzako ez dira illunezko gauzak.

Oraiñ ulu triste bat, oraiñ ixilltasuna,
Oraiñ sunbil bategaz bildurtuten nintzan,
Illak obietatik urtenik dabiltzala,
Gabetan uste dot nik deslaituten gisan.

Nekez emen eldu naz, benta onetara gaur,
Gaban edola bere bertan egitera,
Errukitu zakidaz zerren galdurik nator
Ostatu onetako ugazaba jauna.

BIGARRENA: ATXARTEKO EIZARI BAT

Goietan aiseak indartsu ebiltzan,
Euria jausten zan geratu baga,
Mendi-megopea Atxaretn ebillan
Batetik bestera egan jiraka.

Bere ots eskergak, trumoién antzera,
Bildur ta ikaraz bat eben jarten,
Atx arrien batzuk jausiko ete ziran
Neu beñik bein asko nintzan izutzen.

Urakan gogorrek mendi goietatik
Beor eta beiak bota dauz beera,
Eurien euriaz otzak kilkildurik,
Gaisoak joiazan atxpeietara.

Errekaka sendaro bitza dariela,
Doaz zuzenduta amorraturik,
Ez da azartuko saltoz iragoten
Arriskurik baga ni lako zarririk.

Atxarten dagoan txabolatxo atan,
Eizariak gara sustoz esnatu,
Aise putz zorrotzak zerren irrizkitu
Guztiak zituzan laster askatu.

Danok asi arren bedar ta orbelez
Zarratu gurarik arrapataka,
Txarko bat sarturik uste uste baga,
Bear izan dogu urten karraka.

Illinti igarrak euki arren surtan,
Bat batean zeatz deuskuz amatau,
Biar ezingo dau ara eltzen danak
Eurakaz sugarririk samur barriztau.

Artzain gisajoak atxera igo dau,
Berak an dakian koben batera,
Gabau joan arte beraren barruan,
Aldaben modura atsedetera.

Nire laguntxoak artzainari deutse
Jarraitu atzetik toki atara,
Ez nebalako nai arei jarraitzerik
Bentaria nator Urkiolara.

IRUGARRENA: ZAIBEGIKO IKAZKIÑ BAT

Mendietatik aiseak beeraturik zakonera,
Ikazkiñai loak artzen ez euskuen itxiten,
Alako baten tantai bat ondotik ausi dabe ta,
Gure txabolea joaz ondoan jaku jausten.

Ordu erdi tertzioan txabolatik ni urtenik
Pago zugatz arro baten gorde bear izan naz,
Gau guztia iragoko bertantxe poz pozik neban,
Galduko nintzan bildurra euki ezpaneu otzaz.

Zaibegiko tontorrean lañoz erdi estaldurik,
Illargia agertzean arpegi motelagaz,
Gauza txarrik uste бага, bideari ekitera
Damutuagaitik gero gisajo au asi naz.

Ekaxen iragarlea zala laster ezautu dot,
Oñeztu, trumoi, trujuak, laster dira abiau,
Arnasaz bete ezinik ito bear ninduala,
Aldi baten erabili bisutsak dongaro nau.

Zeru goian eralgiten ziran odeizko armadak,
Or emen zituezala bitarteak jareiten,
Euretatik begi onei pozgarriztat nozian bein
Izartxo bat edo beste eutsen erakutsiten.

Espiritu ekatxgiña ikusi dot aiñ asarre,
Belea baño baltzago aiñ illun, aiñ itzaltsu,
Illargi motela zelan mendi ostetik agertu,
Ikatzezko kapegaz bereala dau batu.

Onagiño igotea, bizia salbeta arren,
Gura neban bentazaiña gaur al neban moduan,
Emen nozu errukarri, ill ez nadin otzen otzaz,
Errezki artuko nozu zure benta barruan.

LAUGARRENA: MANDAZAIÑ BAT

Amaitu, ziran ekatxak danak,
Ez datoz, atzera geiago,
Garbitu, zerealdea da ta,
Indriskak, zirean irago.
Izarrak, argi dira ikusten,
Ez dira, len lako erdi illak,
Zeruak, ondo bizirik daukaz
Beraren, begi biribillak.
Odeiak, eurakaz bat aiseak,
Emendik, badoaz igeska,
An goian, orain Iratargiak,
Barreka, arpegia dauka.
Errekak, asi dira makaltzen,
Arbolak, dagoz aiñ geldirik,
Bakean, zerua eta lurra,
Dakustaz, adiskideturik.
Gaba len, ezaiña bazan bere,
Ai oraiñ, guztiz da ederra,
Askotan, mandazaiñentzako au,
Eguna, bera baño obe da.
Mamurik, ez da iñon agiri,
Ontz danak, jarri dira lotan,
Gautarrak, eta sorgin guztiak,
Ostendu, ziran zuloetan.
Zerua, ara zein ederra dan,

Mendiak, orra Illargitan,
 Zutinik, orra atxak dotore,
 Soldadu, zaintzalleen gisan.
 Zeintzuek, ixillik egon arren,
Arre nik, badot dei egiten,
 Mandazaiñ, balira legez eurak,
 Bertatik, *arre!* dabe esaten.
 Ai baña! Neu eta bai manduok,
 Aurkitu, baten txarto gara,
 Ez neban, bizirik urtetea,
 Sinisten, Garaitorren bada.
 Gerreak, baña zelan atzetik,
 Seguru, dakarren bakea,
 Denporak, modu berean dakar,
 Txarretik, onaren tandea.
 Bildurak, inoz baño geiago,
 Irago, zelan gaur ni nabena,
 Lo puzkat, egitea nai neuke,
 Ostatu, zaiña orain emen.

BOSTGARRENA: ALTUNGO ARTZAIÑ BAT

Egia da bai, gaba puzka bat dala argitu,
 Baña alanbere ez da zerua oso garbitu,
 Odeizko bealk Iratargiak daukaz oinpean,
 Keiak legetxe igo dabeenak Gorbeia aldean,
 Baita izarrak apurka apurka doaz estaltzen,
 Zeru zabala geldo geldiro ezkutatuzen;
 Mendi, atxak ta ibarrak dagoz orain itxusi,
 Illuntasunak iya guztiak dituz iruntsi.
 Ollarrak zelan ots egin daben «badoa gaba»
 Iratzarri naz lo nengoana bere kantara,
 Eta txabolan illda egoan sua dot biztu,
 Autsen azpian obipeturik zana aurkitu.
 Eizari batzuk an itxi dodaz jana prestetan,
 Egunerako geli trontzuak surtan erretan;
 Txakurrak bere gelditu dira an jolasean

Estu egozan urten gurarik eizen atzean,
 Baña oraindik nire ustean luze da gaba,
 Ez dot sinisten urtenik dala izar goistarra,
 Bada ezpada agaitik nator Urkiolara,
 Kamañan egon gura ez neban gois arte ala,
 Ekatzak baldin asten badira lengo ganoran,
 Ezin leiteke busti bagarik egon txabolan.

SEIGARRENA: OSTALARIA

Zer deusku guri eguraldia
 Bildurgarria,
 Izanagaitik kanpuan,
 Ona badogu barruan?

Zer deusku guri, gura badabe,
 Naiz ezpadabe,
 Jausi edurtza andiak,
 Bardin edarraz euriak?

Zer deusku barriz orain aiseak,
 Txistu tristeak,
 Jo arren eta landarak,
 Triskauagaitik dandanak?

Zer deuskun dinot, baldin bagagoz,
 Ogi ardaoz
 Gertaurik urdai ta babaz,
 Zezin, arto ta gaztañaz...?

Jausi beitekez ekatz indriskak,
 Edur zurizkak,
 Andi naiz pixkak,
 Mamuak bebiltz aidean,
 Gura badabe lurrean,
 Eurak nai daben aldean.

Dantzau begie atso sorgiñak,
Tximur ziztriñak,
Akelarreko zelaian,
Gau lenean zeñ amaian,
Eurak nai daben garaian.

Dantzau guk bere bagendu gura,
Aren modura,
Etxean bada txistua,
Ederra txilibitua,
Obea danbolintxua.

Baita alboka entzungarria,
Zoli zolia,
Polit txikia,
Adartxo bigaz egiña,
Joten nebana antxiña,
Nintzan sasoian artzaiña.

Mari zuk egin bizkor taluak,
Ez mordolluak,
Ta bai meetxuak,
Ostriaren antzekoak,
Arintxo erretakoak,
Esnetan ondo itorik,
Jan dagiezan gozorik,
Arrotzok pozez beterik.

Ik bitartian jo tuntuntxua,
Txomin gaisua,
Peruk txistua,
Praiskok alboka zolia,
Juanak atanbor barria,
Txilibitu txikia nik,
Jolas aldi bat egiñik,
Emendik puska batera,
Goazen guztiok oera,
Lo apur bat egitera.

URI BATEKO ORDU LARRIA

Ez dantzuzue sutunpen otsa
Mingotz garratza?
Ez dakutsue ikaraz
Lurra guztia dardaraz?

* * *

Ez aldozue entzuten emen
Zelan datorren
Tronpet-otsen durundua,
Zein dan gerrako soñua?

* * *

Jente pillo bat an deadarrez,
Asko negarrez,
Okarren emakumeak
Eurai eldurik umeak.

A! Egi-egiaz dago esana,
Bazetozala,
Arrotzak gure lurrera,
Danok menpean artzera.

Ia nik beintzat dot sinisturik,
Au ikusirik,
Mugatik dirala pasa,
Laster dirala onuntza.

Ara!... Agura zar bat miñduta!
Guri uluka:
«Erdue gazte ta zarrak,
Dandanak artzera armak.

»Milla arraioa! Ez ikaratu!
 Ill edo goitu
 Bear da arerioa,
 Naiz izan demonioa...».

Ta or zelan diran trintxerak bete,
 Berealaxe,
 Jente gazte armaduaz,
 Ekin naian amorruaz.

Muru sendoaz barriz erria
 Dago itxia,
 Ez daukagu ardurarik,
 Etsairik okerrenenik.

Garealako gaur ilgo emen,
 Emon baño len
 Iñori gure erria,
 Kutun aiñ maitagarria.

Alperrik daukez buruak zurrak,
 Astiñ muturrak,
 Guk bere erkiñaguak
 Ez doguz mutur-buruak.

Alperrik datoz erabagirik,
 Amorraturik,
 Arrapetako ustean
 Uri au beingo batean.

* * *

Ez da ardura, bardiñ eundaka,
 Zeinda millaka,
 Badatoz bere milloiak,
 Gizonen orde z legoiak.

Zeiñbat geiago datorkigula,
 Guk ori gura,

Emon daiegun saria
 Daukena irabazia.

* * *

Ez dira agiri, nun ete dira
 Ainbeste milla?
 Zer ete dabe legoiak
 Ixillduteko orroiak?...

Al jakin dabe gure agiñak
 Dirala miñak,
 Apaldurik belarriak,
 Aruntz jarririk begiak,
 Igexka doaz guztiak.

* * *

Nozko dozuez musikariak
 Soñu-jokiak
 Bizi zoliak?
 Urten zaitze bertatik,
 Zabiltze kaleetatik,
 Uri barru ta kanpotik.

Pasko-goixa duiñ alegerea
 Da gaur gurea,
 Pare bagea;
 Dabiltz tximistaz kanpaiak,
 Inok bultzatu bagiak,
 O! zeñ mirari aundiak!

Izarretara dira iguak
 Etxapleruak,
 Emen sutuak,
 Kontetan dabe zeruan
 Zer gertatu dan soruan,
 Usterik etzan orduan.

Argizko lora, o! zein zuriak!
Urdir gorriak!
Berde oriak!
Polito polito beera,
Jatsiten dira lurrera,
Barri onak emotera.

Pozarren dira andrak erotu,
Edo zoratu,
Batzuk geixotu,
Atsegiñez gañeztuak,
Agurak eta atsuak,
Dantzan dabiltz gaztetuak.

Ordu txar baten ondoan alan,
Ez dakit zelan,
Etorria dan,
Illentzat biztugarria,
Larrien nasai aldia,
Libertade aiñ aundia.

Dana da oraiñ soñu jotea,
Ai eleixea!
Argiz betea!
Ikusteko dago duiña,
Altaran Ama Birjiña,
Zeru lurren Erregiña.

Goazen guztiok agurtera;
Ama ederra,
Dalako bera,
Guretzako anparoa,
Oraiñ len ta betikoa,
Maria loi bagakoa.

Bere oñetan auspez etzunik,
Makur makurrik
Umill umillik,
Emon daiogun biotza,

Arimea ta gorputza,
Kantau asko alabantza.

* * *

Gloria zuri eta eskerrak,
Ama eta Dontzellea,
Zara parerik bagea,
Garailari eskergea,
Uri onentzat beti zaitugu,
O! Maria, zu jaubea!

Gloria zuri Jaungoikoaren,
Ama, alaba, esposea,
Kristau erriko ondrea,
Eta euren jagolea,
Arerio ta etsai zitalen,
Bildur ta uxatzallea.

Gloria zuri gure uriak,
Emoten deustu Andria;
Aurkitzen danak larria
Zugan dauka pozgarria,
Agaitik zaitu mundu guztiak
Laztan ta maitagarria.

Gloria zuri mundua ez eze,
Infernu goitutzallea,
Guretzat nasaitzallea,
Pemiñan laguntzallea,
Ordu estu ta larrietatik
Zatzakuz libratzallea.

AMES BAT

Amesetan beñ aurkitu nintzan pozik basuan,
Larratuagaz artaldetxo bat ene inguruan,
Usterik antxe bizi nintzala libertadean,
Pentsaurik donsu utsik nintzala mundu danean,
Kanpo guztiak nekusan oso orriz jantziak,
Urak arraiñez, larrak aberez, txoriz abiak,
Eguzkia lo, Illargia ta izarrak garrez,
Ta itxasoak, o! zirudian zelai bat gabez.

Pago arbola bateko kopan zan aurkietan
Arrano guztiz bildurgarri bat, arro benetan,
Joben oñetan begoan legez erpe biakaz,
Tximista edo oñaztarri bat artuta eurakaz,
Zeñek ziñoan: «nun da nilako beste bat bada,
Egazti danak erregiñatzat auturik ala?
Lurrera jatsi baldin nai badot beingot batean
Zeartu oi dot goi ustegia beingo batean
Nire egoen burrundareak aberetzarrak
Ipinten ditu ikaraturik bildurrez danak,
Eta nai badot gora ta gora zeruan igo
Eguzkiagan begiak dodaz josi egingo,
Bardin gizona larritzen daben odei illuna,
Oinpean dakust darakustala umilltasuna».

Arbola aren azpian bere ipurtargia,
Aurkietan zan arro, naiz izan zizittrin txikia,
Bardintze arren arranoagaz arek doaiak,
Alabetan dauz modu onetan bere emokaiak.

«Zeruak emon eustazan landa gozagarriak,
Loretan dodaz gura lakoxe bizitokiak,
Aise bigunak deustez erara ondo zabaltzen,
Ta eguzkiak tintaz edertu, intzak galantzen,
Bedar arteetan abere legez naz larratuten,
Egoak bere egazti gisan nik astinduten,

Baita gabetan dabillanari deustat serbitzen,
Izarrak baño obeto askotan argi egiten».

Bitarte atan bazijoaizan euren bidean,
Argikariak oi daben legez izar errian,
Lotan legetxe, lurra egoan ixill ixillik,
Itxas urdiña erriberetan geldi geldirik,
Baña aixeak puz bat eginda ikaratua,
Asten da egan iges egiñaz arrano arrua,
Eta orritxo batek jausirik ipurtargia,
Autspean sartu eban bertatik dana guztia;
Nun esnatuta ni bere nintzan bertatik jarri,
Eta ames bat zala guztia neutsan igarri.

O! Zenbat aldiz egon oi doguz guk bai, amesak,
Zelaiak uste billatu, eta aurkitu lezak;
Eta andia uste dabena sarritan dala,
Ikusi oi da ipurtargia ein zan erara.

PROMES BAT

On Antonio Arzac jaunari bere egunean

Ez dakit zein urtetan, gertau zan jozoerau,
Onelakoak asko, baña nik benetan,
Uste dot direala jazo, eta jazoko
Fededunak direan euskaldun onetan.

Bagillaren amabigarrena zan beñik beñ,
Noz kanpoa egoan berderik jantzia;
Gari-buru mardoak, perla zuriz disdiska,
Intz naikoa edanda artoa azia.

Itxasoa bakean, lotan legetxe ixill,
Bagak egiten eben aiñ ikara gitxi;
Sabel-una bagako zelai bat zirudian,
Aiñ otzanik gitxitan egin da ikusi.

Bertako egaztiak ebiltzan jira biran,
Urak egalez joaz, jolasean pozez;
Edo pikutxoagaz eurai bitza ostuten,
Batzuk usteko eben ebiltzala gosez.

Oraindiño ez eban Eguzkiak osoro,
Mendi ostetatik jaso arpegia;
Baña duda bagarik ekarren loirik бага,
Udan oi daben legez gar baten guztia.

Zergaitik agiri zan aiñ urdiñik zerua,
Orbanik iñon bere etxakon ikusten;
Itxasoak ta berak ezin jakon igarri,
Alkarregaz bikoia nun eben egiten.

Eta Ondarroako baserri zar batetik,
Aurkitzen zan ama bat ur-zelaira urriñ
Begira; eta dakus ontzi bat etorrela,
Bela zuri zabalez uso bat duiñ ariñ.

Baita bere bekusan Gipuzkoatar asko,
Bizkairuntz etorrela bidean zantzoka;
Zarrak zentzun onagaz; baña gazteak asko,
Txilibitu soñuan dantzan ta saltoka.

Kantetan eben batzuk: «Urkiolara goaz,
Naiz da bidean egin zapatak urratu
Atzetik beste batzuk egogi erantzunaz:
Aita San Antoniok berriak eingo-itu».

Ontziari barriro begiraturik diño
Amak, ai, baletorke ene seme Praisko,
Zeñek aintxiña iges eustan begietatik,
Aberastu gurarik Amerikarako.

Ordu bete baño len, orra nun daben oles,
Atarian egiten barrura sartuaz;
Eta nun trilletan dan sukaldeko atea,
Zabaltzera joakon amatxo atsuaz.

Aurkieta orregaz ikaratu zan oso,
Ta semeak dirautsa: —ama, nun da aita?
—Seme, Urkiolara lagunakaz joan da,
Gaberako eltzeko emen gois jagita.

Eta zuk, zer dakatzu ogeigarren urtean,
Euskaldun antz bagarik aiñ bizar luzeaz?
Orren soñeko zarraz, orren arpegi baltzaz,
Orren gomuta gitxi, zergaitik etxeaz?

—Errazoa daukazu, zergaitik ez deutsudan
Karta bat bere egiñ; baña, ama, parkatu,
Aberastu gura ta ez egiteak ezer
Beti eskribitzeko ni nau atzeratu.

Diru billa itxasoz, ara ni joan nintzan,
Aita ta zu negarrez ementxe itxita;
Gazte zoroak legez ori nik egin neban;
Baña oraiñ naukazu kontuan jausita.

Ama, biurtuten naz gure baserritxora,
Zuri lagunduagaz bizi izatera;
Agur, bai, Amerikak, enozue ikusiko
Itxasoa zeartzen orrako ostera.

Gure asabak eben emon zorionagaz,
Emen diru gitxigaz euren denporea;
Ezagaturik nator, euki arren dirua,
Ez daukela dontsua danak bizitzea.

O! zenbat aldiz nintzan baserri zar onegaz,
Zugaz ta nire aitaz ama gomutetan;
Aita San Antonio! Bizkairatu nagizu,
Beti gois eta gabez neban errezetan.

Alan Urkiolara promes bat dot egiñik,
Aurten San Antonioz nai dot betetea,
Biar dalako bere egun gloriosua,
Eneuke nai ezelan utsik egitea.

Emon dagiodazan esker ta alabantzak,
Ekarri nabelako Euksladun errira;
Erri parebagako menditsu onetantxe,
Oraindiño gizona ondoen bizi da.

Ze poza artu dodan! Itxasotik ikusi
Dodazanean gure ain mendi politak,
Eta erromeriak egiteko doguzan,
Asabak jarritako bertako ermitak.

Federik galdu baga etorri zan semeak,
Biotza erdibitu eutsan ama ari;
Gosaria emonda, bialdu eban laster,
Promesa betetara San Antoniori.

ONTZIA

Esperantza, barriz puztuta,
Zoakuz zoroa, pozez urera?
Biurtu zakiguz, biurtu,
Urten egin dozun lekura atzera.

Ez dozu gomutan lengoan,
Estutu zinduzan ekatx gaiztoa?
Fortuna atzean barrero,
Zoakuz orrelan, ontzi gaisoa?

Ondarrezko menditzarrakaz
Beterik dagotzu urezko landa,
Nai ta ez damutuko jatzu,
Basoaz jarraitzen aurrera bada.

Zoroa, erdu bai atzera.
Oraindik denpora zuk badaukazu,
Oraindik emen dabiltz bagak,
Kontxakaz egiten ondo jolastu.

Bertatik doaz ekitera,
Boladak atx mustur onei pelean,
Neptunok ikusi zagizan,
Triskanta zatika uren gañean.

Daukazun edertasun orrek,
Ekatxa bapere ez dau bildurtzen,
Asi da tronpetea joten,
Urrindik durundu otsa bialtzen.

Balio al dabe Euroren
Kontra gaur dituzun zure indarrak?
Naiz euki ustez piloto ta
Mariñel besoz azkarrak?

Jakizu, Eurok zelan daukan,
Kristalez egiña bizi tokia,
Goixetan errezibitzeko,
Eguzki ederra urrez jantzia.

Jakizu, elan dan altsua,
Oitua izaten bai, agintari,
Zu lako ontzitxo bat gaitik,
Gitxitxo ardura jako berari.

Jakizu, zelan atzo bere,
Ontzi bat zu legez zein geiagoan,
Aixeaz abiau zan eta
Orra, gaur galdurik zelan dagoan.

Len eukan fama aiñ andia,
Galduta, aurkitzen da lotsagarri,
Or dago itxas bazterrean
Atx kontran eginda erdi erdi bi.

Trumoia urrerago da ta
Etzaitu bapere atzeratuten?
Zabalago belok jarrita
Lurretik zoakuz urriñagotzen?

Erdu bai, erdu bai, maitea,
Zatoz bai, zatoz bai, kaiara laster,
Eguzki errañuz betea
Lotara etzanda, gorde baño len.

Begira zati bat zerua,
Soñeko baltzagaz eginda jantzi,
Odeiak badabiltz gertetan,
Burrukan nai dabe asi.

Ontziak berea aurrera,
Odeiak burrukan abiau ziran,
Boladak indarrak artuta,
Ekatzak artuten dabe erdian.

Nok librau arrisku artatik?
Nok poztu orduan ontzi tristea?
Laguntzen ez balitza jatsi,
Zerutik kristauen gordetzallea?

Jatsi zan guztioen Ama,
Jatsi zan Dontzella Ama Maria,
Nok daukan bere otzeñetan,
Kontuta ardura andia.

Gordeizu modu berberean
O! Ama euskaldun gure ontzia,
Ekatzex aurkitzen dalako,
Barru eta kanpo dana josia.

Ez dakust iñon pozgarririk,
Ezpada zuregan Ama maitea,
Bakarrik zu zara ostarku,
Daikezuna jatsi zarren bakea.

UDAKO GAU OSGARBI BAT

Neure adiskide On Jose Artola bertsolari gazteari

I

Zeruak zabaltzen dau
 Gabeko estalkia,
 Izarrezko lorakaz
 Ornidu ta josia;
 Erregiña bat legez
 Burdian illargia,
 Doa uts urdiñean
 Zidar urrez jantzia;
 Ederra ete daukan
 Ikusteko arpegia,
 Billatu nairik dabill
 Ibai saill bat geldia.

Firi fritxo dator
 Aix zirimiria,
 Zizpuru bigunakaz
 Esnatzera orria;
 Eta lorea pozik
 Andia zein txikia,
 Dago atsegiñetan
 Edanaz intz ezta;
 Egunak deutsalako
 Emoten egarria,
 Eguzkiak sartzean
 Izpi zorrotz gorria.

Naiz da goisetan izan
 Barritsu bat andia,
 Abian dago lotan
 Gaututean txoria;

Urtenda bere etxetik
 Barriz ontz itxuxia
 Uluka ta uluka,
 Dabill errondaria,
 Eta entzun orduko
 Aren zantzo zolia,
 Sasi-pean izartzen
 Da ariñ ipurtargia.

Mendiko txarkotxoa
 Aiñ da murmularia,
 Gabetan ak dirudi
 Jende pillo andia;
 Eta erretxiñolak
 Baldin iratzarria,
 Badago, ta badauka
 Kantetako aldia,
 Itxita epeltxorik
 Lo egoan abia,
 Alegeretu oi dau
 Ingurumai guztia.

Ederra da benetan,
 Zeruan illargia,
 Ederra duda baga
 Izarren arpegia;
 Ez da bere tristea
 Ontzen ulu zolia,
 Naibagegarri bere ez
 Ipurtargi txikia;
 Erretxinola azkenez
 Kantuz bada asia,
 Miragarritzat daukat
 Udan gau osgarbia.

II

Biotzean dau sartuten
 Gabak berez tristurea,
 Zeru lurrak egon arren
 Ondoan apaindurik;
 Naiz da sortitzak agertu
 Berak al daben galea,
 Baña norbera badago
 Baso baten bakarrik,
 Samurtzen da arimea,
 Gaba dala jakiñik.

Izar zuri zurbiltxoak
 Uts-urdiñ zabal orretan
 Erratu batzuk legetxe
 Ibilli oi diranak;
 Dirudie lur au largau
 Eben espiritu onak,
 Emengo presondegitik
 Askatu ta joanak,
 Jauna billatu eziñik
 Zeruan dabilzanak.

Ainbeste zuzi suturik
 Zeruan dakusguzanak,
 Illargiak eurakaz bat
 Illunpeko lur oni;
 Bialtzean errañuak
 Esan leike direala,
 Zoriondunen begiak
 Edo nundik beroni,
 Begiratu nai deutesenak
 Gizon lo datzanari.

III

Aiñ dira enkantugarriak,
 Gabak dituzan ezkutapenak,
 Arima zoratu oi dabe
 Jaunaren alako bear eskergak.

Euretan arritu egiñik,
 Neurtizgei ederrak ditut billatzen,
 Jeoba adarau egiñik,
 Ixillik aurrean natxako umiltzen.

Lirea jausten jat lurrera,
 Begiak orduan jaso zerura,
 Biotzak al baleit bertatik
 Urtenda araxe egatu gura.

GAZTEA ETA AGUREA

Nere adiskide Jose Zapirain eta Irastorçari

Egun sentiak Maiatza dituzu
 Guztiz atsegin, txito gozuak;
 Ikutuaz bat goixean goixetik,
 Eguzkiaren errañutxuak;
 Zelan direan alegeretuten,
 Oian dagozan mindun gaixuak!
 Eta ze zoli jagiten direan
 Bearrerako osasuntsuak!

Bizitzan bere, ze gozoak diran
 Gazteen egun Maiatz argiak!
 Zelan geroko esperantza onak
 Poztzen dituan biotz guriak!
 Izar orretan josirik zintzoro
 Ekarten dabez euren begiak,
 Naiz da geienez esperantzok izan
 Ames uts edo zorakeriak.

Zelako doe ederrak isurten
 Sortitzak ditu gazte denporan,
 Ze ikusgarri benetakoa dan
 Aurkitzen bada bakotxa loran;
 Ai ez balitxat aldi ori baña,
 Zelan agertu alantxe joan,
 Atzo ni izan arren lora arro,
 Ona gaur zelan zimel nagoan.

Ze alegere len bizi oi nintzan,
 Beti barreka negar bagea,
 Bizkortasuna gorputzean neukan
 Ta biotzean jolas gurea;

Soñularia bere ni banintzan,
 Gozetan neban beti udea;
 Baña Maiatz au atsotu dan legez
 Ni bere nago gaur agurea.

Agur betiko aurtengo Maiatza,
 Ta nire egun gaztetakuak,
 Agur zure gois txorrotxiotsuak
 Ta nire lengo kanta soñuak;
 Sortitza laster abiauko jaku
 Egunak moztzen, luzetzen gauak,
 Edurtu baña, burua eustala,
 Denporea da niri Neguak.

Antxiña iges eban niretzako,
 Uda barritxo atsegindunak,
 Ai, ene orain, emon Abenduan,
 Bearko ditut oñatz astunak;
 Enituan nik gaztetan ikusten
 Zelan zirean zarren egunak,
 Gaur dakust negu gogorrek dirala
 Ta gazteenak Maiatz bigunak.

PELEGRINO BAT

Ene adiskide abade jaun On Damaso Bernaolakoari

Gabon gabean beti, apaltzen genduala,
Entzun neutsan amari, urtean urtean,
Kontutxo bat polita, zein noian ipintera,
Entzuniko moduan, orain paperean.

* * *

Agertuten da baten Gabon gaba tristerik,
Izarrik bere baga guztizko itsua;
Aise eta bisutsaz bidean ibilteko,
Gitxitan ezagutu oi dan legezkoa.
Bere etxe torrean su andiaz berotan,
Zaldun bat familiaz egoan apaltzen,
Baita pobre bat larri etxe aren kanpotik,
Danba, danba, atea makilleaz joten.
Alako baten, «nor da?» itauntzen dau otzeiñak;
Kanpokoak diñotsa: «eskeko triste bat,
Bidea erratuta onaxe orain jo dot,
Nor bait etxe onetan errukitzen bajat».
—Zoaz Jaungoikoagaz, beste leku batera,
Baserri bat or dago zuek lakoentzat,
Emongo deusuela badakit leorpea,
Guztiak ezbaditu loak artu beintzat.
—Alderdi onetako barririk nik ez dakit;
Jauna, jakin dagizun naz pelegriñua;
Jerusalendik nator, Santiagora noa,
Indazu biyar arte emen ostatua.
Sukaldetik zaldunak diño: «betor aurrera,
Ze gizon berori dan gura dot ikusi».
Pelegriñoak uste eban iya seguru
Gaberako lekua ebalu jadtixi;
Eskatzera doa, pozturik esperantzaz,
Adierazotera etxeko Jaunari,

Bere egoera ze negargarria zan,
Asi jakon azaltzen zearo ta garbi:
«Jauna, ikusi naizu iya otzak illean,
Onetara luzaro ezin nendi bizi,
Goixetik ona ez dot agoan ezer sartu,
Otzaz ez eze nago gosegaz gaizki».
Nok ez dau sinistuko autormen au eginda
Etxakola auzitu egingo biotza?
Txisillutik jagita errazoe txarrakaz
Gisajoa etxetik, baña eban bota,
Esanaz arrabioz: «alde nire etxetik,
Zek zakaz zikin ori gureko txakurrak,
Iratzarri ta euren zaunkaz ume koitauak,
Negarrez ipinteko arturik bildurrak?».
Buruari eraiñaz jarri zan txisilluan;
Pobreak umill umill diño: «agur, Jauna,
Ni gora bera gozau begi familiagaz,
Atsegiñez beterik aurten Gabon gaba»;
Sueteko atetik urten zan, zizpuru bat,
Larri garratz ta miña egiten ebalu,
Zaldun ta familia alkarri begiraka,
Aren zotin tristeak ipiñirik dana.
Otzeiñak esaniko baserrira badoa,
Billatzera al beban iya aren baten,
Eta argitasuna dakus ez urriñean,
Leio txiki baterik zelan dan urteten.
Abietan da puskat ibiltzen ariñago,
Baña kana betean beukan edurtzea,
Zelan bait egin eban nekezka bazan bere,
Bide laburra, baña arentzat luzea.
Elduten da argia egoan lekuraño,
Baña etzan etxea, ta bai ermitea,
Lanparan aurkitzen zan orioa gastaeta,
Agonian legetxe bertako metxea.
Lanparearen gisan pelegriñoa bere,
Egoan ukatuta, adore bagarik,
Odolak otzitua, bealunak ikaraka,
Agiñak dardaraka iye amaiturik.
Begira jarriten da ermitatxo barrura,

Leioaren burdiña erreja artetik,
 Eta dakus altaran Santo Kristo andi bat,
 Kurutzean josita besoak zabalik.
 Gomutetan da zelan beragaitik egoan,
 Jaungoiko gizondua josia kurutzan,
 Baita gomutetan da Belenen zelan jaio
 Ein zan, gure amorez abereen kortan.
 Gogarteok egiten asi zan, baña zelan,
 Otzak eta goseak eukan aĩn galduta,
 Jausiten da lurrera, eta emon bertantxe
 Azkenengo arnasa desanparaduta.
 Baña mundutik euki ez arren laguntzarik,
 Kurutzeko Jesusek eutsan bai, lagundu,
 Zerura arimea eregi eutsan, eta
 Antxe beti betiko eban zoriendu.

UDAKO ILLUNKERA GOZO BAT

Egunez eginda neure bear aldia,
 Apalduta bertatik naz atera egin,
 Zugatz azpi baten billatu dot aulkia,
 Arria izan arren emen dot atsegin.

Sart-aldera nago esnetan ni begira,
 Itxasoa urdiñik aĩn dago ederra;
 Txalupak alkarren atzean asi dira,
 Beterik arrañagaz urreratutera.

Urriñ urriñean, guztizko arin doia,
 Ontzi bat eskergea gorde agiñean,
 Bertatik urteten daben lurrun ta keia,
 Desegiten dirala lañoen antzean.

Goixean aĩn arro egiñ jakuna jagi,
 Esan leite uretan doa itotera,
 Erraño punta bat nik dakutsat berari,
 Eta au bere doa desagertutera.

Ausaz, nai ete dau orretan iruditu,
 Gure bizitzearen iraute laburra?
 Jaio ta bertatik oi dalako amaitu,
 Emonik illteraño eriotzak zurra?

Enaz estututen, zergaitik gure Febo,
 Beti betiko ez dan ondatu urean,
 Zerren kanta ori, ak daukan egunero
 Jaio zanetik ona gabeab gabeab.

Egia da kanpai, triste bat dantzudala;
 Baña ez dau esan nai; ill da Eguzkia,
 Ta bai, erregutu kristiñauak daijala,
 Arimak gozau daien betiko gloria.

Illargia talo bat legez agiri da,
Kopla zaleak daukaz estu itxaroten,
Emendik nagoka begira bai, begira,
Mendi baten ostetik zelan dan jasoten.

Ondo etorria, izan bekigu ona,
Odeiak zidar, urrez, poli polituaz,
Igo begi igo, bai, igo gora gora,
Izar erregeari zintzo jarraituaz.

Arnasagarriak diñoe ez daukala,
Ezta lora bat bere bere mendietan,
Ango ibarretan iñor ez dabillala,
Jaunaren gloriarik gu legez kantetan.

Orregaitik bere, ditu erabilten,
Itxaso orretako urak gora beera,
Bertan doazanai baita erakutsiten,
Bildurrik baga nundik jarraitu aurrera.

Zelan ak agertu gabea arpegia,
Basoan nazanean bakarrik aurkitzen,
Zabaldurik laster neure barru larria,
Jaungoikoari biotz, au deusatz jagiten.

Gaur bere artzean ak mendiaren gaña,
Egin badira bere txoriak tristetu,
Alegeretu da patin tristea baña,
Illargiaz beragaz dalako galantu.

Zuloetan zapo triste bizi ziranak,
Abiau dira klonk, klonk, musikea jotzen,
Gabak poztzen ditu, argiz triste diranak,
Egunez nik soñurik ez deutset entzuten.

Kar kar, kar kar, dira ugaraxoak asi,
Nok baño nok obeto derautse kantetan,
Sinistu ezin dot, zeñek poztu erazi,
Gabak zelan dituan zoro biurketan.

Onek beste baukaz, beronen obariak,
Egunak utsik ez dauz edergarri danak,
Ara an zeruan an zelako bitxiak,
Mantu aren urdiñak daukazan izarrak.

Baita itxasoak, dakarren aixetxoa,
Egunezkoa baño eztiagoa da,
Eurokaz gozauta, orain oera noa,
Zerren lo egiteko egiña dau gaba.

AURTENGO UDA IYA BUKATU DA

Gipuzkoako enkeran

Neure adiskide Iguarango On Gillermo jaunari

Ikusten nuen Gillermo,
Aitzeneko Maiatzean,
Iturritxo bat jaiota
Ibairontza jetxiten;
Suge bat zirudiela
Ese asko egitean,
Emen salto, an erori,
Arontzago ixilltzen;
Noizbait zuela izarra,
Ispillu baten antzera,
Eguzkiari begira,
Biziro iduritzen.

Inguruko loretxoak,
Ark botarik otz biguna,
Bañu batek beziñ ongi
Zituen txit guritzen;
Zipristiñezko perlakiñ,
Erregiña bat egiñik,
Galanki eta dotore
Giro giro ipintzen;
Eta jakiñ nai bazuten
Zeñ poliki jantzi ziran,
Urera begiraturik
Antxe zuten ikusten.

Pago mardul azprietan
Zijoa marmario otsez,
Kabiatic txoritxoak
Zutela begirutzen;
Beste batzuek zioten
Errametatic kantatzen,

Beste askok egarria
Bere urakiñ kentzen;
Aize firi-firi ots ta
Lorien lurriñ artetik,
O! zeñ pozik iturria
Korrika zan jetxiten!

Nork ez artu inbidia
Gillermo ari begira,
Gaztetasun ta bizia
Bazizkigun pintatzen?
Orduan beziñ indartsu,
Orduan ainbat berritsu,
Orduan bezela biztsu,
Orain ez det billatzen;
Argaitik orain dakuskit
Eguzkia berotuaz,
Egunetik egunera
Ibaiak txikitutzen.

Uda berria joan zan,
Bere kuku soñuakiñ,
Udau aurrera dijoa
Txirtxirrak ixillduaz,
Txorikumatxo berririk
Iya etzaigu jaioko,
Kanpoak gorriz jantzirik
Txandan txandan dijoaz;
Ardiak dira antzutu
Oro bat iturritxo au,
Gillermo dudarik gabe
Dijoa antzutuaz.

Betiko gauzarik ez det
Mundu onetan ikusten
Guziak egiten dute
Bukatzerontz bidea;
Gaur jaioa, bigar gazte,
Etzi piska bat zarrago

Etzi damu nire gisa
 Zar eta agurea;
 Iturri au bezelaxen
 Bukatzera denok goaz,
 Bukatuko zaigun eran
 Laster uda maitea.

TXOMIÑ ETA PREMIÑ TRABENAN BERTSOETAN

Gipuzkoako euskeran

LENENGO JARDUN ALDIA

Txomiñek

Izate arren iztun, ernai ta trebea,
 Ai, banitza abade, edo bai prallea!
 Jaiotzaz ni naiz, Premiñ, pobreen umea,
 Eskolarikan ere ikasi gabea.

Premiñek

Ni ere gaztetatik langille naiz izan,
 Artzaiñ, serrari eta gaur nekazaritzan,
 Ni lakoak, non egiñ egoki itzikan?
 Obe eneuke egon mutu baten gisan?

Txomiñek

Ala ere zu zera kantari yaioa,
 Orregatikan dezu estimazioa,
 Sarritan izaten zu zera motiboa
 Alegratzeko triste zegoan auzoa.

Premiñek

Txomiñ, zorionean gaur gera juntatu,
 Bestela eneukan nik norekin kantatu,
 Zu ikustearekin asko nazu poztu,
 Au lako umorea beti zait gustatu.

Txomiñek

Burrukarikan ez det, iñoiz deseatzan,
 Alako gauzik Premiñ, ez det ondo artzen;
 Baña bertsolariatz banaiz peleatzan,
 Ordu luzeak pozez ditut igarotzen.

Premiñek

Bertsolari ederra, nonbait zerade zu,
Leku askotan Txomiñ ala det aditu;
Arrazoiakin ote zaituzten famatu,
Piskabat nai zinduket nik ere probatu.

Txomiñek

Zenbaitek dute maite pelotalekua,
Beste askok kafea, ez gutxik jokua;
Gizon danak daukate norberen gustua,
Premiñ, proba nazazun bota zuk berttua.

Premiñek

O! baneuka oraintxe askoren grazia
Perrando amezketarrak bezelakoxia
Ixuelaren gisa ona etorria!
Pasatzeko zurekin aste bat guzia!

Txomiñek

Munduan doatsu da, kantuan dagona,
Errukarizat daukat triste dan gizona;
Alegrantzia daki nork nai dala ona,
Bestela, zertan dago gure zoriona?

Premiñek

Nor bizi da obeto txoritxo bat baño?
Au kantatzen ari da goizik gaberaño;
Alferrik txingurria izan langillago,
Onen kantarik, zeñek entzun du gaurdaño?

Txomiñek

Ori da ori Premiñ, bertso egokia,
Ortarakotxe dezu zere etorria;
Mingañian dakazu ugari ezitia,
Txori ez izan arren zera kantaria.

Premiñek

Txingurriak, beti du egiñ alegiña,
Txoria da alferra, ta burur ariña;
Bizi oi dala ondo da gauza jakiña,
Aiñ ondo ez dalako jazten erregeña.

Txomiñek

Nik ere txoritxo bat badaukat etxean,
Kantatzen dakiena ederki goizean;
Baña kantatzen dezu zuk berdiñ gabea,
Ego gabeko txori zerade lurrean.

Premiñek

Zeruan ondo eta osoro egoki,
Kantatzen dute Txomiñ arira ederki;
Aditu nai nioke aingerutxo bati,
Orandik ikasteko kantatzen obeki.

Txomiñek

Zer da gauza oberik jardueran baño?
Auxen da atsegiñen niretzat gaurdaño;
Aditze arren bertso zureak, noraño?
Joango nitzake ere Amerikaraño.

Premiñek

Landu gabe soroak ez digu ematen,
Ez da nekatu gabe bertsozik ipintzen,
Itz ederrak dituzu zuk ere billatzen,
Noiz bait saiatu zera zu ere ikasten.

Txomiñek

Bertsoak ez dirate ematen ogirik,
Baizik askotan kalte egiten bakarririk;
Lo egin bearrean zenbait gabetan nik,
Denbora pasatzen det kantari alferrik.

Premiñek

Nik bada, inbidia det kantariarena,
Naiz jakiñ artarako jaio enaizela;
Ekarri ezagatik ezertxo etxera,
Beñik beñ pasatzen da umore ederra.

Txomiñek

Ez daukat lotsarikan inon esateko,
Zurekin enaizela kantuz berdintzeko;
Lenengotik egon naiz beldurrez asteko,
Zu zera zu, gizona, erria onratzeko.

Premiñek

Jaungoikoak gizonok, ez ginduen egiñ,
Asmazioan eta adimentuz berdiñ;
Bertso onak moldatzen zuk dituzu ariñ,
Erdi bat asmatzeko nik badet zeregiñ.

BIGARREN JARDUN ALDIA*Txomiñek*

Premiñ, zu esku utsaz, eta nik txisteraz,
Zerbait esango nuke onela bentajaz,
Baña, berdiñean nik, nola joka zuzaz?
Egiñ arren zertxobait gitxiago danaz?

Premiñek

Saka orren urruti, botatzen badezu,
Errestatzeko diña Txomiñ, ni enazu;
Erruki piskatxo bat arren arzadazu,
Zergati aspaldian ez dedan jokatu.

Txomiñek

Ezingo det atera gaur andiagorik,
Zergatik eztarria dedan zerraturik;
Lenaz auxe nai nuke ipiñi garbirik,
Orretarako zerbait edan bera det nik.

Premiñek

Orra, nere basotik Txomiñ, zazu edan,
Bertsolari bezela nai dizut nik eman;
Badakit andien bat nonbait nola zeran,
Gaur zaude kantatzeko sekulako eran.

Txomiñek

Eskerrak borondate eder orregatik,
Edango det piska bat baso orretatik,
Urrengoa edango zuk dezu niretik,
Biok izan gaitean adiskide gaurtik.

Premiñek

Probetxo on deizula dizut deseaten,
Inoren gauza txarrik ez det nik esaktzen;
Nai nuke piskatxo bat pizkortu zaitezen,
Umore on batekin jostatu gaitezen.

Txomiñek

Premiñ, ardoa baño obe nuen ura,
Zergatik ez dakian egiten burura;
Ardoarekin asko munduan galdu da,
Moskorraz eroririk bideetan putzura.

Premiñek

Gauza guztiak daude merituz beterik,
Jaunak alaxen dauzka denak orniturik,
Gaixoa pizkortzeko ez dago mutillik
Ardoaz berdintzeko lurreen besterik.

Txomiñek

Premiñ, uraz bururik ez da iñoiz galdu,
Ardoak askorekin kalte egin aldu,
Norbaitek nik bezela nai badu argaldu
Ardoa utzi eta urakiñ apaldu.

Premiñek

Ardoak ere baitu ugari bentajak,
Urak ez ditu bear danak alabantzak;
Ardorik ez balitza, agur, gure kantak,
Agur erromeriak, trabena ta plazak.

Txomiñek

Ardo eta ogirik iñoiz jan ez arren,
Familia ederrak baditugu emen,
Mutillik ederrenak, non dira azitzen?
Artoz mantenduetan nik ditut arkitzen.

Premiñek

Artoaren aldean garia nagusi,
Ogi gabe gizonik ondo ezta bizi,
Naiz ogi zaleari deitu begi zuri,
Artoak arpegiak, ez du jartzen ori?

Txomiñek

Ez det txarrik esango garien gañean,
Gizonik altuenak ez dira kalean,
Jigante bat izan da euskaldun lurrean,
Bera Altzon jaio zan baserri batean.

Premiñek

Egia da artoak mutill morroskuak
Azitzen dituala, ikaratzekuak;
Baña ogiz balira izan mantenduak,
Menturaz asko ziran Sanson añakuak.

Txomiñek

Ardo ta ogizale nola Premiñ, zeran,
Orregatik maiz zaude onela trabenan,
Andrea umeakin negarrez etxean,
Zeralako emendik irtetezen goizean.

Premiñek

Besteren paltak Txomiñ jartzen platerean,
Abia zera noski ikusi ditean;
Ez da utsik gabeko gizonik lurrean,
Danok degu zer eman kontu azkenean.

Txomiñek

Egia esan dezu oraingo bertsoan,
Baña danak dakite nor zeran auzoan;
Joan dan igandean karobi zuloan
Nola erori ziñan jakin zan beingoan.

Premiñek

Gaur ez dago besterik, iñor juzgatzea,
Ta norberen burua santu egitea,
Esana ez da asko, bear izatea,
Umillak gorde nai du bere birtutea.

Txomiñek

Arrazoia daukazu, ni ere onenean,
Zu bezela nijoa zabuka bidean,
Erortzen baldin banaiz zuloren batean,
Lagun zadzu Premiñ, zutitu naitean.

Premiñek

Alprojetan gaur dira paltak erabiltzen,
Projimoen guztiak aurrean ipintzen,
Norberenak atzean estali ditezen
Argatik gaur mundua da gaizki ikusten.

IRUGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Izan gaitean Premiñ, beti kristau umill,
 Iñor juzgatze arren kantuan enabill;
 Pekatu egin baño obeki degu ill,
 Burlakin farrarikan ez det nai eragin.

Premiñek

Bibersioz nai nuke, nik eman denbora,
 Iñor ofendi gabe pasarikan broma;
 Alabagarria da egitea orla,
 Bestelako konturik ez det nai iñola.

Txomiñek

Banitza zu bezela etxejaun andia,
 Izan gabe maizter bat errukigarria;
 Orduan zure gisa munduko aldia,
 Emango nuke noski kontentuz guztia.

Premiñek

Nola sinistu Txomiñ gaur zure negarra?
 Ez dezu artzen sendo arto ta sagarra?
 Errenta idukirik osoro kaxkarra
 Ez dezu azi ere famili azkarra?

Txomiñek

Nekazariak bear luke obeto jan,
 Zergatik beragatik denok bizi geran,
 Baña ark egin arren guztientzako lan,
 Gaizkien ez du jaten, ta txarkien edan?

Premiñek

Esan dizut len ere Txomiñ, lagun zarra,
 Ez dezazula gaur jo, aiñ triste gitarra,
 Askok balu zuk dezun etxe ta baztarra,
 Lasa botako luke tirri nola tarra.

Txomiñek

Egia da, bai, Premiñ, ni gizon pobrea,
 Naizela baña, ez aiñ tristuraz betea,
 Baizikan bertso onak kantatu zalea,
 Naiz izan beti maizter dirurik gabea.

Premiñek

Txomiñ, ez det esango nor dan aberatsa,
 Ondo erabakitzen au ez da erraza,
 Ez da premiazkoa euki asko gauza,
 Alegrentzia gabe bizia da latza.

Txomiñek

Nere aita lanean beti izan zan ari,
 Baña etzuan poltsa iñoiz izan lodi,
 Pobrezan zuelako ark beti igari,
 Orain Zeruan dauka gloria ugari.

Premiñek

Ni ere bizi arren, nere baserrian,
 Enaiz aberastuko soroko lanian,
 Goizean goiz jaikita berandu gabean,
 Probetxu gitxirekin etzaten naiz oian.

Txomiñek

Bearrakin gitxi da Premin, aberastzen,
 Ez badu beste tratu onen bat billatzen;
 Eta nik nola onik ez dedan ikusten,
 Erremedio gabe pobre noa illtzen.

Premiñek

Pobreak ere ziran nere gurasuak,
 Eta pobreagoak aien aurrekuak,
 Baña, pobreak dira zorionekuak,
 Badituzte onean artzen trabajuak.

Txomiñek

Gauzarik onena da konformidatea,
Naiz izan aberatsa, naiz izan pobrea;
Auxe da birtute bat parerik gabea,
Zuzen billatutzeko zerura bidea.

Premiñek

Ail banengoke antxen ondo bizitzeko
Baña, beldurrez nago beti ni illtzeko,
Eta ill egin bear ara igotzeko,
Uso nai nuke izan bizik egatzeko.

Txomiñek

Au da gauza aundi bat, nik ez det ikusi
Mundu onetan guztiz ondo danik bizi,
Danak billatzen ditut nonbaiten negarti,
Laster egin dezagun emendik igesi.

Premiñek

Ikusten dira emen aberats ziranak,
Egun batik bestera pobreturik danak,
Guztiok baditugu bizitzeko lanak,
Bakarrik ondo daude ondo ill ziranak.

Txomiñek

Aspaldian nola ni naizen gurasua,
Zartzean ezagutu det piskat mundua,
Gazte denboran neukan aizezko burua,
Illea zuritzean bete zait kaskua.

Premiñek

Broman dagoenean piskaten gizona,
Dago alegere ta dauka umore ona,
Ongi litzake beti bizitzea orla,
Baña bueltaka dabill au dalako bola.

Txomiñek

Premiñ, bene bene benetan bola da mundua,
Jira egiñaz berau aurrera dijua,
Udaren ondorean badator negua,
Baña ez da biurtzen denbora galdua.

Premiñek

Orixen da egi bat dudarik gabia,
Geienoentzat ere da negargarria,
Ez dalako ezautzen bere baloria,
Zeñekiñ berdintzeko utsa dan urria.

LAUGARREN JARDUN ALDIA*Txomiñek*

Zertako bertsoetan ote diot ekiñ?
Beldurtzen naiz zoratu ote naizen egiñ;
Non daukat ikasia? Noiz det asko jakiñ?
Nola jokatu det zulako batekin?

Premiñek

Aditu eta ondo zerorren bertsea,
Txomiñ, erantzuteko prestatzera nua;
Baña zure aurrean nastzen zait burua,
Ala ere jo zazu nai dezun puntua.

Txomiñek

Kukuak baten zidan jo puntua *kuku*,
Erantzun nion ez dek jan naikoa zuku;
Baña joten badezu zerorrek *ujuju*
Zeñek adituko du nere *kurrukuku*?

Premiñek

Zozo lelo batek beiñ, niri ere *zorzor*,
Jo arren, esan nion gezurra diok or;
Ordia, nola egin zuri orren gogor,
Indarretan zuretzat ni ezpanaiz inor?

Txomiñek

Txiboak beste baten deitu zidan *txio*,
Isilldu nuen laster esanaz *adio*;
Baña zuk nola dezun jotzen *txorrotxio*;
Errebuiltako nik ez det balio.

Premiñek

Neguta zirzill katek asi arren egiñ,
Bertsorikan ez daki bukatutzen Txomiñ;
Baten kantatu zidan, bakar bakarrik *Txuiñ*
Txuiñ, O! baña negutakiñ zu etzera berdiñ!

Txomiñek

Loro berritsua da beti izango loro,
Erdia bada zintzo, beste erdia zoro;
Zu berriz zeralako beti birigarro,
Kantatzen dezu Premiñ, naste gabe klaro.

Premiñek

Txirrimirri zatar bat, txit zait tentalari,
Baña farra egiten utsik diot ari;
Txomiñ, zerorren gisa balitza kantari,
Ipiñiko ninduke lotsatuta gorri.

Txomiñek

Zekor kopeta beltzak, niri bein puntua,
Jorikan altu, jarri ninduen gortua,
Baldin eiten badezu zuk aren orrua,
Zekorrak lakoakin kantuan enua.

Premiñek

Erle batek eginda ni nor nitzan jakiñ,
Burrin burrun erronkaz laster zidan ekiñ;
Izpiz arek bezela eiten badezu miñ,
Igesi bearko det zuk baño len egiñ.

Txomiñek

Astoak egiten dit sarritan arrantza,
Baña kantuan ari falta zaio gatza;
Premiñ, zuk nola dezun kantarien antza
Biok egingo degu bertsoan jolasa.

Premiñek

Kirkirtxo batek burlaz bein egin zidan *kir*,
Oinpean zapalkduta utzi nuen umill;
Sentimentua daukat nuelako nik ill,
Bengantzarik enion egin bear Txomiñ.

Txomiñek

Txakurtxo batek niri ekin zidan *txautxau*
Jarraituta ortzakin baita urratu prakau;
Nik ere aserreaz jasorikan ank au,
Jota bota niozkan ortzik onenak lau.

Premiñek

Ardi mantsoak beti kantatzen dit *bee, bee*,
Eranzun oi diot nik zu zaitut txit maite;
Izan gaitezen Txomiñ alaxen be-zale,
Umillak zeruetan jasoko dirade.

Txomiñek

Egazti ta abere askok oi nau tenta,
Danai eman oi diet, baña errespuestya;
Gaurko oni ematea orren errez ez ta,
Naikoa lan darabilt billatutzen beta.

Premiñek

Atzo ibilli nitzan ni berriz basuan,
Txori bat arrapatzen iru bat orduan;
Azkenez ere etzan erori lazuan,
Gaurko au ezingo det nik artu zepuan.

Txomiñek

Premiñ, enaiz kantari baña bai eiztari,
Eskopeta det ona, kañoiak ditu bi,
Zuzen apuntatuta, o! nik zenbait txori,
Mokua ebakita mutu dedan jarri!

Premiñek

Zenbat ateri nik ots, ainbat maratilla;
Topatzeko ederra Txomiñ, da mutilla;
Enekian ziñanik zu orren abilla,
Beste bat zu lakorik ez det iñon billa.

Txomiñek

Bertso batzuek nekez ditut borobildu,
Buruko matasa gaur egin det arildu;
Orain nai eta nai ez bear det isilldu,
Nekatu naiz iya ta nereak egin du.

Premiñek

Saltoa nik ere det asko biotzean,
Ikusirikan jende aundia aurrean;
Utsegiñ baldin badet itzxoren batean,
Barkazioa nai det sosega naitean.

BOSTGARREN JARDUN ALDIA*Txomiñek*

Obe zan ezbanitza abia kantari,
Ala izatekotan danen farragarri;
Erregalorik iñork ez digu ekarri,
Kalte egiñ bearco diogu poltsari.

Premiñek

Zertatik inbidia det kantariena?
Enitzake biziko obeki bestela?
Trabenetan askotan jardunik onela,
Makal ipintzen badet poltsatxo gizena?

Txomiñek

Nik ere poltsa gaur det ekarri txikia,
Iñoiz iduki arren sendo ta lodia;
Ta bera nola dedan leortua iya,
Kontua jakiñ arte nago txit larria.

Premiñek

Txomiñ, ezpadaukazu diña pagatzeko,
Nereakin uste det degula beteko;
Onekiñ ezpafiña berriz iritxiko,
Txamarra nago ni prest prendatzat uzteko.

Txomiñek

Ez da gauza ederra, ala lotsarian,
Gizona arkitzea aulako tokian;
Askotxo bizi arren nere inbidian,
Betí nabill ni ere bajutxo neurrian.

Premiñek

Txomiñ, nik ere ez det sekulan beldurrik,
Iñoiz sartuko danik gurean lapurrik;
Familia azteko besterik ez det nik
Baba, arto ta urdaia, etxean bakarrik.

Txomiñek

Irabazia nola alaxen gastua,
Duenak eramaten lasa du mundua;
Egin nai lukeanak gustora pausua,
Zapata bearko du oña aiñakua.

Premiñek

Gauzarik onena da beti dezentzia,
Ondasunen neurrian jartzea jantzia;
Askok iduki arren markes iduria
Ez gitxik etxeetan dute miseria.

Txomiñek

Iya mundu au dago lujoaz galdurik,
Ez da gaur ezagutzen morroi ta nausirik;
Neskameak dabilta etxeoandreturik,
Ez da erraz billatzen ezkongai bat onik.

Premiñek

Zenbait etxe diraden beren kulpaz galtzen,
Txikiak izan eta aundiai jarraitzen;
Ni beiñik beiñ enoa orrela izaten,
Zorrak paga ezinda lotsatu enaiten.

Txomiñek

Gaur arte, nork jakin du zer dan *uelgea*?
Enredo zalez dago mundua betea;
Nik nai det osasuna, lana ta pakea,
Engañu gaberikan denbora ematea.

Premiñek

Ardorik ez badet nik, edan oi det ura,
Orregatik gerrarik iñoiz ez det gura;
Pazientziaz nola goazen zerura,
Piskat sufritu arren ez dio ardura.

Txomiñek

Ni ere anditze arren enoa iñora,
Lorik ez det galduko igo nairik gora;
Nagusi izan baño mendeko da oba,
Naikoa det nik banaiz guraso bat ona.

Premiñek

Milla esker zor diot nik berriz Jaunari
Zeren emzte ona eman zidan neri;
Zintxoia oso eta lujoz ez geiegi,
Dotriña irakasten onena umeari.

Txomiñek

Bai, Premiñ, bizi zera ondoen auzoan,
Atzo esaten batek ala ziarduan;
Zu lako batek palta eiten du onduan,
Estutasun gaizto zeñ, premia orduan.

Premiñek

Txomiñ, emaztea det osoro prestua,
Erremediatzeko beti beartsua;
Igaz izanagatik urte eskastua,
Amaikatxori dio zabaldu eskua.

Txomiñek

Orlakoen bitartez Jaunak gobernatzen,
Ditu pobreak ere galdu ez ditezen;
Egaztiak baditu ederkiro jazten,
Gurekiñ, nork sinistu txit dala aztutzen?

Premiñek

Berberak dio Txomiñ, eska dezagula,
Jotzeko atea ta entzungo zaigula;
Fedea ezpagendu piskat otzituba,
Erneguz, zeñek luke galduko buruba?

Txomiñek

Jakin bear genduke kontentu osuan,
Ez dala bat arkitzen naiz egon tronuan;
Ez dala gure ditxa lurreko diruan,
Jauna laztan badegu, bai beste munduan.

Premiñek

Txomiñ, nik oi det koplak beti beti,
Aberats enaiz baña, aiñ gitxi negarti;
Nere aldean daude dirudunak gaizki,
Arrosak bizi dira arantzakin nasi.

SEIGARREN JARDUN ALDIA*Txomiñek*

Lau bertso bota ditut, orra bost garrena,
Ez dakit au dan txarren, ala dan onena;
Mingañ au ez det zorrotz, balitza eztena,
Elitzake kantuan izango motzena.

Premiñek

Abo itxitik ez da, eulirikan sartzen,
Mutuak ez du iñoiz izketan erratzen;
Iturrira dabillan txarroa bada austen,
Ni ere bertsoetan laster naiz erortzen.

Txomiñek

Ez da Premiñ, uts ori, ain sentigarria,
Lanak dakarrelako bakarrik ogia;
Bertsoak gatik illko litzake guztia,
Gosez baldin balego nire familia.

Premiñek

Itzezko iturri bat dezu iruditzen,
Zure agotik pozik Txomiñ det edaten;
Poto txiki bat baño ni nola enaizen,
Iñork edan ezkerero, leor naiz gelditzen.

Txomiñek

Ez det iñoiz ikusi au lako ibairik,
Ezin dedalako gaur zuretzat presarik;
Ni naiz txirriotxo bat, mendian jaiorik,
Arritxo batek gero bidea galtzen dit.

Premiñek

Ez det ekarri ona. aiñ sare txikia,
Arrapatzea gatik legatz bat aundia;
Ez dedala artuko, nago igarria,
Zerekin Txomiñ egin bigar bijilia?

Txomiñek

Niri ere gustatzen asko zait arraña,
Baña, danen artetik, geien amorraña;
Nola arrapatzeko, palta dedan maña,
Nik beintzat makallauaz bearko amaña.

Premiñek

Txomin, nire aldean zu zera trebia,
Kanturako daukazu bakana dan doia;
Zera kanarioa, ni ontz bat tristia,
Ez det kaiolan iñoiz merezi jartzia.

Txomiñek

Astoak pentsa arren, dala zamaria,
Eta ariñ egiten bera nagusia,
Premiñ, da Premiñ, zaldi galopalaria,
Ni jarrai ezin dedan belarri andia.

Premiñek

Bene benetan ori, ori da egia,
Atzekoak aurrera, balitza guztia;
Erbiai deitu arren, zuk gaur aizeria,
Noiz kendu die onek olloi bizia?

Txomiñek

Erbia beti izan, da gaitzik gabia;
Ark ez dakielako zer dan malizia,
Aizeria bestera, dana da tranpia
Gizona engañatzen dakian pistia.

Premiñek

Tranpian ere dakust oraintxen mirua,
Jate arren otan lo zegoan ollua;
Baña, ollo lekuan billarik katua,
Bizirik nekez egan irten da gaixua.

Txomiñek

Nik berriz berdiñ dakust, arroturik arza,
Zergatik uste duen arrapa bildotsa;
Luzatua gatikan erpe txit zorrotza,
Uts egin da, galdu du sekulako poza.

Premiñek

Auxen da mixeria, auxen da bai pena,
Topeka narabiltzu ari bat bezela,
Txomiñ, baña bakizu bildotsa naizela,
Oraindikan jateko, ez oso gizena.

Txomiñek

Premiñ ni naiz nanoa ta zu jigantea
Nola naizu pele au nik irabaztea
Ez bildurtu naizela Dabid profetea
Lurrera zelaitzeko Goliat fuertea.

Premiñek

Oraiñ obeki dakust ezpata ederra
Txomiñek dakarrela illteko zezena
Adarrok zorrotzuta noa prestatzera
Bestela ementxe da gaur nire azkena.

Txomiñek

Itxuen errian da tuertoa alkate
Aintzakotzat errian ni ere naukate
Enaizelako kantuz zu zeraden beste
Banoa itxuakin bizitzera naste.

Premiñek

Eninduten sartuko aiñ errez gaur plazan
Jakin banu zertako berau egiña zan
Banderillak gorderik zuk ederki kapan
Sartu dizkidatzu bai noizik bein espaldan.

Txomiñek

Eguzkia danean zeruan agertzen,
Izarrak alster dira lotsaz ezkututzen;
Premiñ, nola eguzki, dezun iruditzen,
Banoa gordetzera lotsatu enaiten.

Premiñek

Ezkillak jo dezake nere agonia,
Beldurrez jarri nazu erdi illik iya;
Pultsurikan ez daukat, otza izerdia,
Kukurruku jo zazu Txomiñ, kantaria.

ZAZPIGARREN JARDUN ALDIA

Txomiñek

Jaiotzaz badakizu, dirudit mosolo,
Gabez errondari naiz, egunez oi det lo;
Premiñ, ontzen lekuan, jaio banitz loro,
Kaiolen baten nitzan biziko gozoro.

Premiñek

Ez naiz erretxiñola, ez kanarioa,
Ni ere naiz obeki, ontzen antzekoa;
Baña, bizi dakigun euskal-zortzikoa,
Kanta dezagun Txomiñ nere gogokoa.

Txomiñek

Euskaldunak nai badu jarraitu euskaldun,
Onelatxe kantuan bear du ezagun;
Neurri au gurea da, berez, nere lagun,
Eta atsegingarri aire au da nai nun.

Premiñek

Leku danetan jaio, oi dira umiak,
Amak egiten ditu non nai bai semiak;
Lur onetara baña aparteko doiak,
Zerutik bota ditu Jaungoiko guriak.

Txomiñek

Non da beste lekutan emengo fedea?
Au bezaiñ beste lur bat aiñ alegerea?
Nork dauka Gernikako Arbola gurea?
Igartu arren zarra ez degu gaztea?

Premiñek

Txomiñ, non da emengo udako aizea?
Itzalpetxoetako gozo eta mea?
Non lekuan lekuan bañuen etxea,
Osasunaz jartzeko gaixo dan tristea?

Txomiñek

Premiñ, baita ditugu asko ikusgarri,
Palankan nagusiak, onenak dantzari,
Zenbait ditugun berriz emen pelotari,
Mundu danak daki ta ez galdetu neri.

Premiñek

Udetan dator ona, argatik jendea,
Berau dalako bazter parerik gabea;
Emen da zer jan ona, zuria oiea,
Ostatua garki ta kalean pakea.

Txomiñek

Bazter onetan ez da lapurren beldurrik,
Orretan ez da senti iñoiz euskaldunik;
Ateak egon arren gabetan zabalik,
Lo egiten da lasa naiz egon bakarrik.

Premiñek

Nola kantatu Txomin emengo gloriak,
Izarrak bezelaxen badira uagriak?
Nai dituenak jakin letu istoriak,
Gogoan eukitzeko dira geiegiak.

Txomiñek

Milla euskaldun dira andiak gerrari,
O! zenbait itxasgizon, zenbait bertsolari!
Izkribatzalle asko, oneneak kantari,
Atzera eragiñak mundu guztiari.

Premiñek

Nere adiskidea, iya degu asko,
Bertsoetan naikoa egin degu gaurko;
Utzi dezagun lan au beste baterako,
Kopla obegoak gorde ordurako.

Txomiñek

Benetan jardun degu asko bertsoetan,
Geiago enuke nai segi gaur onetan;
Gizona aspertzen da gauza dan danetan,
Aixago sari gabe badabil kopletan.

Premiñek

Emen bukatzen ditut, Txomiñ, nik gaurkuak,
Begiak isten dizkit piskatxo bat luak,
Gorputzak bear ditu bere deskantsuak,
Gabon digula danoi gure Jaungoikuak.

Txomiñek

Agur, jende noblea, urrengo artean,
Bizi zaitezte ongi osasun pakean,
Ikusten ezpagera beste egun batean,
Jaunak batu gaitzala zeru zabalean.

Premiñek

Oraindikan munduan bilduko algera,
Pasa dezagun berriz ordu bat ederra,
Bertsoetan egiñaz gaur degun bezela,
Antziñako euskaldun garbien antzera.

Txomiñek

Ainbat lenen nai nuke au lako eguna,
Gozatzeko umore bat atseginduna,
Maiztxo bear genduke gaur lako jarduna,
Bizi dedin Euskara, baita euskalduna.

Premiñek

Bizi dedilla, bizi, Euskara maitea,
Izkuntza antziñako parerik gabea,
Berau illtzen bazaigu, joan zan gurea,
Erdarak digulako jarriko legea.

Txomiñek

Euskaldun jaio eta, berdin gera azi,
Zeren titiaz edan bera degun nasi;
Mundua dan artean ez dakigun jausi,
Seme danok batera dizaiogun eutsi.

Premiñek

Bizkaia, Gipuzkoa, orobat Araba,
Nafarroakin emen lau anaia gara;
Frantziko irurak ta gu biltzen gerala,
Zazpirok bear degu salbatu Euskara.

MARI ANTONI ARAMAIOARRA

IRAKURGEIA

1899ko Bertako euskal-jaietarako egilleak atondua

Zolia danari goixetan,

Jaungoikoak deutsa lagunketan.

Araba izan arren oraiñ Aramaio,
 Bizkaia iruditzen onek dau geiago;
 Daukalako ghuraso zarren berbetea,
 Bizkaitarrena bardin Foruko legea,
 Ta berau izan arren urte askoduna,
 Oraiñdik ez dau galdu euskelduntasuna,
 Zeruak nai izanik da leku polita,
 Ainbeste baserriz da eleixaz jantzita,
 Jaungoikoak eginik oso da malatsa,
 Iturritz zugatzez da mendiz aberatsa,
 Neguan epeltxoan udan ez beroa,
 Eguzkiak lerregi erre bagakoa,
 Bioleta bedartzan legez eskuetan
 Erri auxe dalako mendi artietan,
 Emon gura neuskio datorkan ondrea,
 Dalako Euskalerrri erdiko lorea,
 Deiturik, erri bakar gaur Arabakoa,
 Erdera naste baga euskaldun osoa,
 Ta Euskera zainduten legetxe alegin
 Bere oiturak gaitik dabelako egin,
 Biotzetik agurtzen gaur dot Aramaio,
 Erri aukeratutzat au zalako jaiio;
 Berau da bada ibar zintzo ta leiala,
 Atxak solo biurtu egin dituana,
 Saritu eraginik izerdi andiak,
 Boteak bere ume zaillen bekokiak;
 Eurenez naiz da izan gorputzez txikiak,
 Beargin zintzo beti dira txindurriak;
 Baña Aramaioar zarrak zein gazteak
 Niri eresten jataz dirala erleak,

Ezpadauka lorarik erleak urrean,
 Zelan ibilli oi dan billa urriñean,
 Alan ikusi oi dot aramaioarra,
 Etxean amaituten jakonean lana,
 Dirudiala erle zintzo ta langiña,
 Doiala erbestera bearraren billa;
 Bata badoa ezti geia ekartera,
 Bestea pillatzeko dirua etxera,
 Agaitik erlearen izena betean
 Aramaioarrentzat dator nire ustean.

Ez dot nik esan gura txito ta osoro
 Akats bagakoa dala Aramaio,
 Alan bere bakigu oneitan ardiak
 Esan leikela danak dirala zuriak,
 Bat edo bat aurkitzen noz bait bada baltza,
 Berak dauka librako barbantzuena antza;
 Alan erleak bere dan danak zintzoak
 Eztira zerren batzuk direan mamoa;
 Bai, onak utsik dagoz an goian Zeruan,
 Txarrak bere on baga beian Inpernuan,
 Baña gitxi-gei emen lekuan lekuan
 Txar ta onak gabiltzaz nastean munduan;
 Antxiña entzun neban nai dozun errira
 Zoaz; baña txakurrak an bere badira;
 Au gaitik Aramaion bat edo bat alper
 Izan arren ez deutsa orregaitik ezer,
 Alan ez dot bardindu nai paradisuaz
 Lurrean non nai oi da bat edo bat Judas.

Esan dot asieran jaunak lagunketan
 Deutsa zoli danari jagiten goixetan,
 Alan bada nai neuke azaldu zearo
 Neskatilla bategaz bein zer zan irago,
 Nor zan Mari Antoni Aramaioarra,
 Benetan beargiña, gañera goixtarra,
 Gari epalla bere benetan azkarra,
 Amagaz Arabara sarritan joana;
 Esan dodan legetxe erlien antxera,

Etxerako onera zerbait ekartera;
 Baña, ama ill jakon, ta beste urtean
 Igitaldia eldu egin jakonean,
 Auzokoak zituzan eroan lagun bi,
 Bata zan Juana eta bestea Iñazi,
 Zarrena Bitorian gazteena Bilbon,
 Serbitzen luzaroan zireanak egon;
 Orregaitik egozan uritar egiñik,
 Eta baserriari iguiña arturik;
 Garbiro esateko erdi nagiturik,
 Erderaz autortzeko señoritururik;
 Baña, zelan egozan orduan etxean,
 Ta Mari Antonigaz Kutunak zirean,
 Asmau eben beragaz nasi Arabara
 Joan bear ebela biak igitara,
 Erromeriara asko joan oi dan legez,
 Lan eiñ baño geiago olgetako ustez.

Izarrak zoli zoli egozan zeruan,
 Ixillik illda legez jentea auzuan,
 Ollar eta astoak bere lo oraindik,
 Ezer bere entzuten etzan eurakandik;
 Ontzen uluak zerbait sometan zirean,
 Zeintzuk ziran jaiok baso urriñean,
 Erlojuak amabi ots ditu emoten,
 Esanaz; domekea oraintxe da illten,
 Baña jote orduko amabiterdiak,
 Neskatiak egozan irurak jagiak,
 Ordu batak jo baño len barriz etxetik
 Urtenda Miñanora elduta goixetik,
 Iru gari arlogaz Araka gañean
 Ebagiteko laster berbatu zirean;
 Eta bardin samarrak izanik arluak,
 Juanari emon eutsan bertatik buruak,
 Bakotxak bere sailla ein bear ebala,
 Gura zan orduetan egiñagaz lana,
 Jardun бага iraunak alkarri emoten,
 Batak aiña besteak ez ebala eiten,
 Alperrak asmo asko, da esaerea,

Eta egia dala baukat sinistea,
 Osterantzean laster dogu ikusiko,
 Itsuak bere zerren deusan igarriko.

Egia da Iñazi eta aizta Jauna
 Ez egozan premiñan joateko ara,
 Etxejaunak zirean euren gurasoak,
 Aramaion banakak zirean lakoak;
 Bata eta bestea baña, domeketan
 Kalera apaindurik jasten ziranetan,
 Nok esan jakin ezik Juana eta Iñazi
 Baserrian zirala jaiok eta azi?
 Zorionean urten zirean kanpora,
 Jantzian igoteko ainbestean gora;
 Bai, arrotzen zituzan euren dote onak,
 Baña ez ete eben bear euren gonak?
 Ez ekarden aririk etxaguntzarako,
 Euren egarria zan dana kalerako,
 Ez eben ezetera gura eguzkirik,
 Baltzitu ez eioen berak arpegirik;
 Billdurrez orregaitik kapela zabalak
 Egalik egalera kana bat ziranak,
 Eroan zituezan igitara biak,
 Arriturik ikusten eutsezan guztiak;
 Ez, etziran eurakaz erreztaltzuko,
 Eta curiaz berez ez asko bustiko,
 Damugarri zan bada alako lora bi
 Baltzituta etxera egitea etorri.

Etzan, ez arentzako egin igitea,
 Gogokoago jaken biai kerizpea,
 Edo intxaur azpian josten jardutea,
 Arturik ipar aixe gozo eta meia;
 Eztiñot zireala neskatilla txarrak,
 Etxeko gobernuan eukezan bizarrak;
 Eurak nai ebena zan erosotxo bizi
 Soloko lanetatik eginda igesi;
 Eta egoanean nonbait fiestea,
 Antxe apainduenak biak agertzea;

Baña Mari Antoni zelan zan pobrea,
 Eta buruan bere kukutsik bagea;
 Etzan sekula bere fiestan ikusten,
 Etzalako auzotik ñora urteten;
 Zan bakar zalea ta, zan jaungoikozkoa,
 Arrokeria zer zan ezautu bakoia;
 Oso galant gorputzez, ederra ariman,
 Aingeru baten antza eukan arpegian;
 Bai, arbel asko eta gauz ona gitxitan
 Aurkituten dan legez emen lurpian,
 Mari Antoni lako neskatxik errian
 Beste bat ez egoan beraren aldian.

Zirudian enparau danen ispillua,
 Birtutez beteriko lora sortatxoa;
 Ain zan garbi, ixill ta aiñ zan zentzunduna,
 Etxakona aztuten amari entzuna;
 Jaungoikoak deusala beti lagunketan
 Jagiteko zolia danari goisetan,
 Eta artu dedilla suertea nai noz,
 Ona bada berandu eztalako ñoz,
 Orregaitik jagiten a zan iruretan,
 Juana eta Iñazi nekez zazpiretan,
 Au gaitik egin eban lau egun lenago
 Arloa, beste biak eiñ zituen baño;
 Guraiña lo eginda, aiñ berandu jagi,
 Igitaiia astiro gero erabilli,
 Kantau asko egin da lekaixoa sarri,
 Nekau baño lenago eginda jazarri,
 Ta onen onenean aretx azpi baten,
 Dantzan bere ebela ordu bete galtzen,
 Lau eguneko lanaz emotea zortzi,
 Nori ein bear jako gaur mira eretxi?
 Egiañak esaten dau zer dan egillea,
 Ona, erdiko edo ete dan dongea;
 Landarea jatorriz baldin bada urra,
 Ezin emon lei berak alea intxaurra;
 Agaitik geienean zelakoak amak,
 Bere iskuten dira dirala alabak.

Nagusiari bere ein jakon damutu,
 Arei saillak emonak, baita aserratu,
 Bera zalako beti goix jagi zalea,
 Atsegintzen jakona neskatx langillea;
 Eta doe guztiak Mari Antonigan
 Berak nai legez zelan aurkituten ziran,
 Abiau zan pentsetan semearentzako
 Etorrela andragei ezin da obeto;
 Ziñoan bere kautan; ondo da dotea,
 Baña, lendik aberats daukagu etxea,
 Nik gura neukena da ixilla errana,
 Ez nagi, loti eta ain gitxi arrana,
 Eta Mari Antoni berba gitxikoa
 Dalako guretzat da alagalakoa;
 Arakako auzoa dana da neurea,
 Jaubegeirik bat daukat, bakarrik semea,
 Gañera diru puskat umegiñan daukat,
 Urtero geitzen deustaz beintzat milla dukat,
 Alan guk daukagunaz beste ezer baga
 Bizitzeko geiegi ezdaukagu bada?
 Naiz izan aberatsak Juana eta Iñazi,
 Orreen aldean bauka arek zer ikusi,
 Mari Antoni soillik orreik biok baño,
 Edozetarako da askozaz geiago;
 Orreik legez ak euki ez arren doterik,
 Naiago dot guretzat goneaz bakarrik;
 Gorputzez da arimaz, nor bera lakorik?
 Ez dakit topau leiten Araban besterik,
 Etxe bat ondretako da emakumea,
 Donsua da gizona ona bada andrea;
 Eziñot txarra dala andra aberatsa,
 Baña, nik naiago dot langin ta apatza;
 Aberats, eder, ona, iru gauzak baten,
 Kantetan da errezak ez dira billatzen;
 Baña Mari Antonik onak badaukaz bi,
 Ederrez eta onez santa bat dirudi,
 Ta aberastasunik ak euki ez arren,
 Eskatzen dodana da birtutea lenen.

Onelantxe kontuak eginda atera,
Neska mutillai biai deiturik aurrera,
Agertu eutsen bere barruko gogua,
Ta euren baietzagaz aurrera arloa,
Eroanda, *brebeaz* zirean eskondu,
Eta euren bizian etxaken damutu.

Bai, Mari Antoni zan egiñ andra andi,
Juana ta Iñaziren inbidiagarri,
Zeintzuk umill umillik saillak amaitzean,
Biak laster etxera biurtu zirean,
Eguzkiak bapere ein бага baltzitu,
Baña lotseak ondo eginda gorritu,
Mari Antoni barriz poz pozik Arakan
Geratu zan amaren bertsoak kantetan:
«Jagiteko zolia danari goixetan,
Jaungoikoak zerutik deutsa lagunketan,
Eta suerte ona datorrela nai noz
Ez dalako berandu beretzako iñoz».

EUSKALDUN BIOLETEA ARAMAIORI GORATASUNA

1899ko eukal-jaietan Aramaion saritua izan zan

Anboto, Udalatx eta Murugaiñ,
Goiok gorago eregi,
Ta begiratu zuek gordetan
Dozuen ibar oneri;
Euskaldun lorategi eder bat
Beronek badau irudi,
Bioletaren izena ondo
Eletorkio danoni?

Bioletea izanik berez
Be-zale umill benetan,
Bedar artean lotsaz legetxe
Dana, albadau gordetan;
Bertsolariak, baña alan bere
Umilltasuna goietan
Ez dabe jarten euren kantakaz
Lekurik ederrenetan?

Ta bioleta be-zaletxo bat
Ibar au mendiz gorderik,
Irudituten bajat, nik, zelan
Itxi gaur jaso bagarik?
Zelan Araban berau izan da,
Euskaldun utsa bakarrik,
Bertan lorarik ederren dala
Ez dot kantauko emen nik?

Kantauko dot nik ibar au dala
 Arabar danen ondrea;
 Kantauko dot nik berau gaur dala
 Euskaldun bioletea;
 Kantauko dot nik dala pitxi bat,
 Motzak ezaindu bagea,
 Euskal-usaiña baño besterik
 Jausten etxakon lorea.

Kantauko dot, bai, kantau gizaldi
 Asko ein arren munduan,
 Garbia dala au oituretan,
 Bertako erreken moduan;
 Mendi ederrez inguraturik
 Ementxe bakar lekuan,
 Lan egunez da, gabez lo einda,
 Euskera Amaren altzuan.

Onek dirudi Euskerearen
 Alaba berarizkua,
 Pitxiletakaz dabena jazten
 Txukun txukunik burua;
 Dalako berau milla abia
 Zuri zurien lekua,
 Eta ainbeste santutegien
 Esparru eder dontsua.

Toki autua benetan zara
 Ainbeste eleixaz jantzita,
 Ibar malats bat zu Aramaio,
 Etxalde ederrez josita;
 Murugaiñdik nik zuri begira
 Kerizpetxotan jarrita,
 Zeiñbat alditan esan ete dot
 Zu zareala polita?

Damugarria litzake baña,
 Gozetan dozun gloria,
 Ikusitea dana galduta
 Zu buruz bera jarria;
 Damugarria izanik zu gaur
 Euskaldun bizitokia,
 Amai edaten gero ikustea
 Umeak erdal titia.

Damugarria litzake bada,
 Osasunagaz Euskera,
 Zugan gaur bizi eginda, biar
 Bialdutea lurpera;
 Baña, mendiok zutik badagoz
 Lotsa bagako erdera,
 Azartuko da, o! Aramaio
 Zure izketau illtera?

Orretariko arerio ta
 Etsa aiñ gerralaria,
 Sartu eztedin inguru inguru
 Jarri egizu esia;
 Orren azpira makurtu baño
 Lenago erabagia,
 Artu egizu, zein azpiratu
 Jokatuteko bizia.

Zure erripak, zure aldatsak,
 Zure tontorrek euskeraz
 Zainduten dabez euren izenak,
 Aldatu бага bestegaz;
 Eta iñozko alditan deitu
 Egin baño len erderaz,
 Jausi zaiteze txuntxurrok danok
 Arroetara tuterras!!!

Ez Aramaio, ez orrenbeste,
 Jarraitutea euskaldun
 Nai dozulako, euskal-jaiokaz
 Eiten zaitue ezagun;
 Kantau daikezu: arabar izan
 Arren enaz ni erdaldun;
 Ze odol dodan beti euskeraz
 Autortuko dot edonun.

Oraindik zure iturriok nai
 Dabe jarraitu batera,
 Lorik ein бага kantetan beti:
«Bizi bekigu euskera»;
 Baita mendiok berdez nai dabe
 Jantzi urtero aurrera,
 Igartu eta esan eztedin
 Egin dirala Gaztela.

Kantau begie «Anbotok zarden
 Gordetan badau burua,
 Baita Aramaiok ondo zaiñduko
 Dau Euskera Ama atsua;
 Atsoa izan arren Euskera
 Dalako garbi, gozua,
 Ez dakiana iñoz loituten
 Jaunaren izen Santua».

O! Ama maite Euskera zarra,
 Jaungoikoaren izena,
 Mundu guztiak ondo esaten
 Zu zara jakitunena;
 Zergaitik goian bizi dalako
 Jabea guztionena,
 Beraz arentzat non da izenik
 Euskalduna duiñ ederra?

Bene benetan beretzako da
 Egokien Jaungoikua,
 Bere Erreñu berarizkoa
 Zergaitik jakon zerua;
 Eta zerua izarrak baño
 Dalako goragokua,
 Nondik ta nora deitu eikeon
 Euskeraz jaun bat bekua?

Dalako goiko Jauna, deusagu
 Jaungoikoa emen deituten,
 Beste izenek baño geiago
 Berak gu gaitu poztuten;
 Berak *Dio*sek baño geiago
 Biotza deusku samurtzen,
 Samurtasunez euskera bestek
 Eztabelako bardintzen.

Argizagia bera baño da
 Euskera apatzagoa,
 Eztia bera dan baño bere
 Gozo ta eztiagoa;
 Donsua ume ama daukana
 Euskaldun garbi osoa,
 Titiaz naste edan dagion
 Berbeta jaungoikozkoa.

Emen alantxe orain arte da
 Oiñetik oiñera edan,
 Euskera utsik, ta berau gaitik
 Bizi da bizi dan eran;
 Zorioneko jaio ziranak
 Eta ill euren Euskeran,
 Eztabe oraiñ damu izango
 Ez bizi izana Gaztelan.

Ainbeste milla urtetan eben
Emen alantxe jarraitu,
Eta gu bere bide erdian
Ezgaitezen gaur geratu,
Euskal-azia ereiten arren
Danok gaitezen dendatu,
Eta euskaldun semeak jaio
Egingo dira ziertu.

Bai, Aramaio gura badozu
Izan zorionekua,
Maitetu zeure guraso zarren
Berbeta garbi gozua,
Gordeizu arren ill arteraño
Euskera bedeinkatua,
Nok dirudian Paradisura
Zerutik jatsitakua.

KANTU ERDERATIK EUSKERARA BIURTUAK

EKATXA

Zorrilla jaunak erderaz egiña

Zer nai dabe uts urdiñ argi iraztekoan
Odeioak pillaturik asarrez gaur ala?
Egiñik Burzerua onenean estaldu
Burrukarako legez gertetan dirala?

Ze zanez arrastaka daroaz osartetan?
Ze indar ezkutukok deutse bultzatuten?
Zeru zakon zelaia argitzalkla bagarik,
Zearka ibilliaz dabezala isten?

Ze biskor, ze agudo direan metatuten!
Banandu alkargandik baita bereala,
Izar-erria dana osoro illundurik,
Urdin pozgarrikoan ipinirik gaba.

Mendien gañetatik laban labanka doaz,
Itxas orroetsuruntz astiro ixillik,
Illunpez upaturik zeru alderdi biak,
Lurra euren barruan zarratu egiñik.

Iges iges badoa, igesi Illargia:
Iges iges izarrak doaz ezkutetan:
Agintzen osarteetan odeiak utsik dabe,
Izar-erririk oztaz dogu begiztetan.

Alperrik nekatuko gara ikuste arren,
Eun baltz izugarriak gorde dauz atzean,
Zeinbat nekatuago zulatzen ein begiok,
Ainbat jarriten jakuz odeiak aurrean.

Eurak bakar bakarrik geroago geiago,
Mundu lo dagonari datorkaz gañera,
Berau bere bidean doian ots bakotxean,
Besteak inguruak doakoz artzera.

Oñeztuen argira esan lei direala
Odeizko metak mendi ikaragarriak,
Garra darioenak euren erraieztatik,
Beste batzuk zaldizko armada andiak.

Beste batzuk esan lei piñuidak dirala,
Desbardiñak dituez kopa ta kanpuak,
Koloreak beingoan barriak aldaturik,
Dabiltzaz aruntz onuntz ezin geldituak.

Ze besok, ze megopek bultza ta zuzentzen dauz?
Nok euren erraieetan diardu berbetan,
Urrumaka doiala osti burrundaria,
Trujua euren barrutik baita arinketan?

Ausaz danen erditik Egilla altsua doa,
Lurraren ertz bazterrai begiratutera,
Ete doian mundua oñetatik galdurik,
Aurkitzen dan lekutik alde egitera.

Edo doakon nago burdiaren ondoren
Txerren zital erkiña jarten illunpean,
Meteturik odeiak aren gloriaren ta
Beronen zorigatz ta illturen artean.

Benturaz euretatik, ete da bat edo bat
Kerizpetu ebana Sinaiko mendia,
Ezkutapen gartsuak argitzen ebanean
Bertara igo eban igarla andia?

Edo ausaz ete da euren artekoren bat
Sodomara ebana sugarra isuri,
Edo itxasoetan mundua ondatzeko
Urjol gei andiren bat dabena iruntsi.

Izarraturik gabak urriñetatik diñost,
«Ara an zure Jauna, an ezkutau jatzu»,
Gau odeitsua barriz deiez deiez dagokit,
«Jaungoikoa urrera oraintxe datortzu».

Bazatokit, o Jauna, zure mantuko orlok
Suzko odei artean ditut begiztetan,
Tximistaka zeruan zearka zoazala
Arpegi txit dontsua deusut ezauketan.

Dazaut zure kerizpe doiana kolortzaka,
Igerian odeiak dabiltzala pillak,
Dazaudaz lurrun ketsu ugarien erdian,
Danielen amesak ta mamu zurbillak.

Dazaudaz zure oñatz ezin nik ikusiak,
Ostien amorruzko erroien artean,
Zure burdiko txinpart biziak tximistetan,
Dazautsut arnasea Akilon aixean.

Airean zear doian lasto igar bat baño
Jauna, zure aurrean besterik zer gara?
Zu barriz begiz egun, kerizpez goi urdiña
Putzaz sortitza eta Betikoa etzara?

Bazaudaz, o Jauna, nik, adarau gura zaitut,
Espirituaz auspez nagotzu oñetan,
Miña dot mutu zerren ez daben adietan,
Jeobagana eltzen diran kantuetan.

Uso ibar zaleak, urruok ekatzuez,
Surrumurru samurra baita iturriak,
Baso berdeak zeuen murmullutxo gozoa,
Jaunari kantetako batera gloriak.

Zuen otsa baletor oraiñ nire arpara,
Berotzen banau Jauna zure espirituak,
Igarlearen sua biotz au gorituta,
Nire kankak litzakez bardinm bagakuak.

Orritxoena baño eztiago litzakez,
Alperrik Aprillean arena da gozo,
Fenisari atzea emongo leuskioe,
Erretxiñola lotsaz leukee gorrituko.

Kantu aiñ eregiak urrin itxiko leuke,
Eremu luzeetako korront ots apatza,
Baita baletor bere txirringolan txirrinkaz,
Irrintzaka irradan itxas truju latza.

Lira onegaz baño makurtu bear dot nik,
Odeiez apaindurik zakustazanean,
Illten jat eztarriau bozau indarririk baga,
Oñeztuka zeruan Zu zoazaneana.

Azken bagako zure espiritua doa,
Begi leusotuok naiz ondo ez ezautu,
Arima onek zurturik jarririk belauniko
Odeien kolkoetan adoretan zaitu.

LEPANTOKO GARAIPENA

Herrera jaunak erderaz egiña

Jaunari kantau daiogun itxas zabal zelaian
 Traziar txarra oinpera zelan sartu eban:
 Gure guraso, beso, eskuma. gloria, osasun
 Eta Jaungoiko zarealako batalletan;
 Zuk, Faraonen bekoki astun eta armadak
 Itxi zenduzan triskau, zetu ta birrindurik,
 Noren prinzipetz, itxas zakona zenduan bete,
 Arriak legez ondarretara ondaturik,
 Lasto igar bat suak desegiñ oi daben legez
 Zeuk asarrean danak itxita iruntsirik.

Ontzidiagaz zeken, artoa, oso puztu zan,
 Bere izanak ainbesteraño ziralako,
 Eta gureai lepoa lotu baleutse legez
 Beso altsuak jasoten ditu agintzeko:
 Lurreratzen dauz beingo batean goienetako
 Zedrurik sendo, indartsu eta zuzenenak,
 Oinperaturik zugatz argalak, aurrera dator,
 Edanaz urak, izanagaitik inorenak,
 Geure lekuak zapaltzen deuskuz azartasunaz,
 Danak guztiak baziran legez berarenak.

Txikiak dira anabasturik ikaratuten,
 Bere asarre tximistatsua ikusirik,
 Jaun Jaungoikoa, zeurorren kontra eregiten dauz
 Arpegi eta bularra biak arroturik,
 Bere besoak armaz jantzirik zabaltzen ditu,
 Sama zardena alboetaruntz bihurtuten,
 Itxas-urakaz ezotzen diran bi Esperiai
 Biotz edendu zitara deutse agertuten;
 Zugan zergaitik itxaropena ipinten daben,
 Zure fedezko armaz zergaitik diran jazten.

Erremuskadaz lotsa bagarik onelan diño
 Ez al dazaubez lur oneik nire tripa erreak?
 Ungriatarrak batuagaitik, noz azpiratu
 Egin ebezan nire Asaba errimeak?
 Zeñek libradu egiñ ebazan Dalmazia ta
 Rodastarrakin euki zituen gerretatik?
 Zeñek libradu Austriar eta Germaniarrak
 Artu zituen ainbeste tunda letzetatik?
 Ausaz gaur euren Jaungoikoak dauz librauako barriz
 Nire eskuma onen indartsu eskergatik?

Euren Erroma bildurrez eta umillik dago,
 Bere kantuak negarretara dauz biurtu,
 Bera ta bere semeak dagoz gaur lau orrian,
 Sumiñaz eingo ete ditudan auts biurtu;
 Frantzia dago ezdabaidakaz erdibiturik,
 Eta banderan jarten dabenak Illargia,
 Oso birrindu ez daian dauka España larri,
 Orrexegaitik oraintxe dogu guk aldia,
 Baña Españak ezpaleu bere alako gatxik
 Zeñek, bai, zeñek emongo leuskit arpegia?

Erri altsuak burua umill makurtzen deuste,
 Buztarria neuk euren kaltean deutset lotu,
 Eta biziaz salbeta arren euren eskuak
 Koldar gaixoak egiten deustez neuganunztu,
 Euren argia bera jausiaz doa illuntzen,
 Euren muruak danak lurreruntz, or badoaz,
 Euren dontzellak katigu dagoz ene mendean,
 Euren gloriak geuregandurik danak goaz,
 Nilon asi ta Eufratesetik Istro otzera,
 Eguzkiak gaur dakutsazanak artu dodaz.

Jauna, ez dozu iruntsiten zuk zeure ondrarik
 Lapurtu daian orrelan iñoz anditsuak,
 Nabarmen onek, begira barriz zelan dituan
 Arrorik loitu zure altara aiñ santuak;
 Ez egizuz zuk arren orrelan zapaltzen larga,
 Ez bitez izan onak pistien iñoz jaki,

Ez begi Jauna, onen odolik arerioak
 Sekula bere probau, edan ta ez iruntsi,
 Diñoalako: Nun da gaur orreen Jaungoiko ori
 Eta zertako orren gorderik jake bizi?

Zuri zor jatzun gloria andizko izenagaitik,
 Zure jenteen bengantza zuzen aregaitik,
 Euren zotin ta negar, zizpuru, tristen alde,
 Jaso izu jaso, zure besoa berbertatik;
 Gizon bere gaur nai ez dabena izan, o Jauna,
 Zeure ondraz jarri egizu lotsaz gorri,
 Iru eta lau bider agertu egiozu zeuk,
 Zeure kastigu gogor garratza etsai orri,
 Berorrek egin deusun iraiña zeurorren kontra,
 Bera illteko ezpata zorrotz izan bedi.

Zure izena zapaldu nairik eregiten dau
 Buru altsua, eta biltzen dauz albokoak,
 Gu galdutea erabagirik batzarre atan,
 Entzuten jakoz deadar, ulu ez gozoak:
 «Goazen agudo, goazen bai itxas zakon erdiruntz,
 Odol gorrizko osiñ biurtu au dedilla,
 Arrain jakitzat, aren arraza zantarra arren,
 Milla arranoa, arras gaur arren; itxi illa,
 Deslai geratzen direan gauzak, geuk zatiturik
 Etorri bedi gura dabena euren billa».

Batoz Asia eta Ejipto izugarritik,
 Arabiar ta Afrikatarrak alkaturik,
 Batoz Greziar euren aldera urten dabena,
 Sama zarden ta oso zuzenak goraturik,
 Batoz altsu ta ezin kontala direalako,
 Erabagirik desegitera gure asmuak,
 Batoz illtera zearo gure gazte guztiak,
 Euren burdiñak jarri ta ondo zorrotzuak,
 Batoz umeak preso artzera, eta dontzellak
 Ipinitera gloria baga illunduak.

Itxasoaren kolkoak artu laster ebezbzan,
 Lurra egoan ixill ixillik bildurtuta,
 Gure errutsu, biotz andiko, adoretuak,
 Egozan mutu, zer egiñ eziñ asmaduta;
 Baña asmaurik eukatselako dana aldabena,
 Txarrai gerra bat euren glorien galgarria,
 Alan bearrez, austriatar bat jarkiten jake,
 Eta beragaz gure España gerraria,
 Ez ebalako Jaunak nai izan Babelek preso,
 Euki egian Sion, zeñ jakon bere Erria.

Legoia egon oi dan erara eiza artzeko,
 Dongak egozan katolikoai itxaroten,
 Oneen jagola ziñealako baña zu, Jauna,
 Biotza jake bildur jantzitik billostuten,
 Goiko arnasa pozgarriagaz zuk sendotuta
 Adoreturik sartu zeitezana batalletan,
 Euren eskuak baita besuak zuk, zeuk, deutsezuz,
 Galtzairu-arku zaill zaillen gisan gertaketan,
 Ikusi zedin zeure ezpata zelan ebilla,
 Euren eskumen arma zorrotzen zirtzartetan.

Arritzen dira anditzat ara joan ziranak,
 Sendoak eta bioztu danak ikaratu,
 Burpill goiena oi dan erara beruntz itzultzen
 Zuk gure Jauna, txarrak zenduzan azpiratu;
 Gure bateri milla igesi urrin doako,
 Lasto bat zelan aixe putzetan dan joaten,
 Mendi txuntxurak diran legetxe gorri jarriten,
 Inguru danak su eta garrak badauz artzen,
 Modu berean inguraturik zure sumiñak
 Areen arpegi arroak dira lotsatuten.

Zatitu zeuntsan dragoe gogor ari burua,
 Ebagi ego ezaiñ ta beso indartsuak,
 Aiñ mutilldurik ikusitean bere burua
 Eskergak ziran aren orroi ta txiliuak;
 Eskutetan da lurpeko leza itsu batera,
 Txistuka bere suge lagunak doaz ara,

An lau orrian illunpeetan dagoz gaixoak,
Zerren legoiak sarturik euken larri ikara,
Nok Españatik urtenagaz bat atera eban
Orroiak, emon eutsen lenengo bildur txarra.

Euren giari gizatxar areik au ikusirik
Bere begiak biurtzen ditu lurreruntza,
Eta Zu, Jauna, izan zinean gora jaso,
Eldu zalako zeurorren egun latz garratza;
Martizdi ondo armaduaren Jauna, zara zu,
Zara Tiroren idun zardenen mostutzalle,
Zara beraren zedro zuzenen menpelaria,
Zara beraren mendi altuen Jaun ta Jaube,
Bere torreak, bere muruak, bere ontziak,
Zureak dira bereiztu baga battxo bere.

Babilonia eta Ejipto izango dira
Zure lantza ta zure suaren oso bildur,
Ze ke moltsoak igoko daben egun argitan!
Txarrak dirala egiten oso zur eta lur,
Arpegi illunaz leku ezkutu poz bageetan
Negarrez dabe irago bear lotsaria,
Zure tristea Grezia bere zarealako,
Ejiptotarren laguna eta pozgarria,
Jaungoikoaren bildur santua botarik, zerren
Jarraitu dozun euren bandera galgarria.

Nasaikeria zale orregaz, zelan zenduzan
Lotsagarriri zeure alabak jantzi loraz?
Zure frutuak ezaindu gura ebezanakaz
Euren oiñkada iguiñgarri jarraituaz?
Eta sekula ez dozulako negarrik bota,
Garbietako egin zenduan dongarua,
Jaunak berberak bere asarez bengauko deutsu,
Ebagiagaz iduna zuri, o gaixua!
Eta nok barriz bigundu daike ezpata miñaz
Berak jasoten deban besotzar indarsua?

Zeure ontzidiz puztu ziñean zu bere Tiro,
Itxasoetan baziñan legez zeu nagusi,
Baita lurraren ertzetaraño zeure gerrakaz
Bildur larria zeuk bazenduan sar erazi;
Zuri bere, nok kendu eutsuzan al izateak
Zeñek armadu eutsun dakusun lotsaria?
Zeñek ipiñi taiu orretan gloria baga?
Zeñek ekarri orrenbesteko lazeria?
Nok gautu zure gerrari orren pare bageai
Lenago euken izen argitsu eregia?

Negarrez ito zaiteze itxas-ontzi arroak,
Zuek zenduen argia dago amataurik,
Iratargia banderan jarten dozun orri, nok
Baña artuko? nok deutsu oraiñ errukirik?
Nasaikeria zale zarean Asia loia,
Nok artu daike zugaitik damu puskaren bat?
Nok erregutu daike zugaitik, zeñak eskatu?
Zeñek bazeunkan zeure burua Jaungoikotzat?
Jaunak bengetan badeutsuz bere zeure okerrak,
Eurok kastigu eske dagokaz zeurorrentzat.

Ikusi ziran zeure besoak erdibiturik,
Urak ibiltzen zure piñurik battxo baga,
Zeintzuk lenago pota ta lanak loitzen bebezan,
Ikusiagaz gero betiko ill ziñala,
(Esango dabe galdupen orrek ikaraturik)
Indartsu ori, zeñek ete dau azpiratu?
Jauna bera da bere prinzipte fededunaren
Eskuz dabena bere eskua argiratu,
Bere gloria andiagaitik, zeñek nai eutsan
Gure España oni garaitz au eskuratu.

Bedeinkatua, Jauna, zeurorren anditasuna,
Ainbeste kalten, ainbeste gatxen ondorean,
Gure erruen kastigu latzak zuk bota arren,
Arerioa jarri zenduan ankapean,
Arrokeria antxiñakoa birrindu zeuntsan,
Betiko sutan kondenaturik bizi bedi,

Zure esleidu danak adorau zagiezala,
 Zeru guztiak zeure izena jaso begi,
 Zu zareala gure Jaungoiko poztutzallea,
 Ao betean lurak guztiak kantau legi.

GUZMAN ONARI

Quintana jaunak erderaz egiña

Lira gozozko soñu ta kantuz badot jaso
 Edertasuna, alaba galant zeru goikoa,
 Orañ gauza bat, baña barria dot jaso gura,
 Egan egiñik Famak goietan daukan tenplura;
 Berak deitzen deust, berak bular au ixioketan,
 Satsa besterik agiri ez dan soru onetan,
 Jatazalako oso nekatu emen begiak,
 Topau ezinda kantagarriztat gei egokiak.
 Zer ete da zer, zeren gañean kantau bearra?
 Pirineoko mendietako gure nagarra?
 Mabortek baten au emon euskun ordu zantarra?
 Edo igesi egin ebala beñ bildurturik,
 Gure eskuadrak bretañatarrak ikaraturik,
 Jakozalako oneek murrustu su ta garturik?
 Ez dira oneek ene España, jaioterria,
 Ez da betiko ordu txar areen gomutgarria,
 Estaldu daizun baltzez arpegi orren argia.
 Best egun batzuk kantauko dodaz askok obeak,
 Noz azpiratu zenduzan etsai aiñ errimeak,
 Ereñotzakaz lagunduteko zu koronetan,
 Zergaitik jaio ez ete nintzan egun areetan?

Orduan ziran Alfonso gerran adoretsua,
 Jimena eta Errodrigoren seme errutsua,
 Mauruentzako nortzuk zirean bi oñastarri,
 Zerren trisketan zituelako nun nai ugari;
 Nok kontau daikez euren garaitzen gloria andiak
 Zeinbat zelaitza, ainbat mendiska gorritz jantzia
 Izan baziran baten etsaiak oiñperatuak,
 Euren odolaz gero etziran loibagetuak
 Zenbat lekutan egiten eben azarkeria,
 Ainbat tokitan artzen ebela duiñ zan saria
 Josirik bertan izentxoren bat barribarria?

Agaitik egin ots eban baten Arabiarrak,
 Erdue arin, arren Agarren seme azkarrak;
 Guk lotu geuntzen buztarrizarra bota gurean,
 Or nun dabiltzan buztarpetuak alegiñean;
 Edan giñaike euren burla ta barre algara?
 Ez deabrua, ontziak artu, goazen gerrara,
 Europa eten Libiaz egin eban lekua,
 Salbau dagigun, naiz da burrukan itxi narrua,
 Gure gorroto, iguiña eta kastigu miñak,
 Ezpañarentzat izate ez arren leun atsegiñak,
 Jota ebagi, aurrera, aurrera, ea mutillak!
 Artu Tarifa, eta artu Kalpe, geugandu biak,
 Edo kiskaldu, erre ta austu, alako uriak.

Zorionean, Julian etzan gordelaria,
 Edo Tarifa zaintzen egoan agintaria,
 Ondraz, adorez, baita biotzez askoz obeak,
 Lotzen ebazan bere giltzakaz ango ateak;
 Ondra, adore ta bioztsuak batzen badira,
 Nor sartuko da orreek gogortzen diran errira?
 Birtute oneek zaintzen dabezan torre-muruak,
 Iñoz ez dira saldukeriaz eskuratuak,
 Orrexegaitik zure izena ez da aztua,
 Numanciatar Tarifa uri dontsu, santua,
 Antxiña bere birrinduteko erromatarrak,
 Euren arrano, euren itxaso, euren indarrak,
 Zeñek zinduzan zeure iraupen sendoak baño,
 Egiñ libre ta bildurgarria izateraño.

Jagola dozu gero beste bein Guzman azkarra,
 Eragozteko zugana sartzen mauru zakarra,
 Zugandik artu eban jipoi ta tunda garratza,
 Etxakolako izan uste duiñ gozo apatza,
 Bere garrasi, bere deadar, bere uluak,
 Zirealako andiakazko eta arruak,
 Diño sututa entzun dagian areriuak:
 «Gizontxo batek ete nau gaur ni atzeratuko?
 Uste nebana ez ete dot nik eskuratuko?».

«Entzun nai badok Guzman, zelan nik dodan mendean
 Ire seme bat ill daikedana nai dodanean,
 Alanbearrak eustalako au emon eskura,
 Eta aterik zabaldu laster ezpadok gura,
 Berau ill arren, urrean iri ez deusk ardura,
 Bada kenduten oni bajetsat gaur bizitzea,
 Eu izango az emonikoa eriotzea».

Andikeriaz gaiztakeriak itz egin eban,
 Bakezaleak zeñek ipiñi zituzan gerran,
 Baña alperrik mintzatu egiñ an zan orrelan;
 An birtutea, an bereala, an zan atera,
 Mauru maltsiñen arrokeria lotsatutera;
 Birtutez Guzman an argitu zan, an zan bizkortu,
 An etsaiari ezin obeto jakon autortu:
 «Baldin ezpadok ezpatarik or naikoa danik,
 Nire semea itxi dagia bizi bagarik,
 Plazea largau baño lenago or dok neurea,
 Botaten deuat zatitu daia ene semea,
 Ene erriaren altaran ori illten ikusi,
 Naiago juat jarrea baño ni neu itxusi».

Larrituten da kanpo guztia zotin eginda,
 Zer jazoten zan illtekoagaz asmau ezinda,
 Nogan galtzairu punta gogorra zala estaldu,
 Entzun orduko Kalpek damua eban azaldu.
 Lausotzen jakoz gerrariari begi sutsuak,
 Bere arpegi zurbilla busti malko beruak;
 Azkortu zaite baña naibage askodun aita,
 Zeure Españañak zaituzalako ainbeste maita,
 Bialduten dau Fama tronpeta zolienagaz,
 Arritu dedin mundu guztia Guzman zaillagaz;
 Eguzkiaren jagi lekutik sartu tokira,
 Legetxe egan Ipartokitik Eguerdira,
 Doa zarataz: beste Guzmanik iñon ez dala,
 Onen mallara sekula iñor igo etzala,
 Leialtadeak bere altzoan goian daukala;
 Ulu eskergau maomatarrak antzundakoan,
 Arin arinka igex ux eban egin beiñgoan,

Arerioa beban legetxe orpo ondoan,
 Ur zabaletan tximista legez ugar doiala:
 «Goazen emendik (diño) ondartzza geureetara,
 Arranoai artu dabena erpe artean,
 Nungo otsoak kendu leikeo egan aidean,
 Odeiez gora nai nundik zabal dabillenean?».
 Ikaraturik euren zetroa badoa beera,
 Euren tronua eroan eban euren lurrera,
 Eta godoak zelan erautsen sendo gerraka,
 Afrikan zear mauru kikillak doaz karraka.

Musulman dongak orretaraxe doaz emetik,
 Biraoz, etsita gure gerrari zaillen aurretik,
 Zitala utsik zelan isurten eutsen aoak,
 Nai nok esango eban zirala deabruskoak.
 Uste al eben gure legoia buztarribean
 Erabiltea nai eben gisan euren menpean?
 Alperrik onek eratxo baten iraun ixillik,
 Begoan legez otzandu eta umill umillik,
 Alako baten zardentuten dau bere burua,
 Erakusteko erregetzako zala jaiua;
 Bere mendean dagozan legez mendi basoak,
 Ikaraz erri auzoko eta urriñekoak,
 Agaitik lotu daian baño len iñok iñola
 Dabela emongo bizi az naste bere odola;
 Ta iraun daian libre lokabe beti Españak,
 Zoli dagola zatituteko arrotzen mañak.

BERNARDOA RONZESBALLESKO BATALLEA

Balbuena jaunak erderaz egiña

Andiustea jaioten joian egunerako
 Urrezko klarin batek beiñ eban iratzarri,
 Askorentzako azken eguna izango zala
 Onek begia zabalduaz bat iragarri,
 Tronpetearen durundu otsa ugar ebillan,
 Alderdi bitan indarrak ziran metan jarri,
 Izarren jarrai etorren ordu aiñ odoltsuan

Galtzairuz gogor egite arren miñ alkarri.
 Aix bolada puiztsuak sua zabaltzen eban,
 Igar, leorrik aurkietan zan basartera,
 Ango lexarren erre zarata eskergea zan,
 Eltzen zalako leku asao ta urriñera;
 Izerdiz bsuti egin zirean ereñozdiak,
 Bedarra zeatz bajoian dana austutera,
 Ixioturik kiskal kiskalik garrak isten dauz,
 Larrak tutarras, laster alderik aldenera.

Atabal eta tronpeta soñu garratz artean,
 Aldapan zear goruntza doaz arnas oska,
 Atx arte ete erri pa bildur garrietatik,
 Franziatarrak guztiz ugari ta pilloka;
 Pirineoko piñoak eta mendiskak ori,
 Ikusitean jarriten dira dar dar loka,
 Ibarrak bere larritzen dira zirealako,
 Eurai lekua egiteko duiñ naiko ozta.

O! Pirineo agura zar ta buru makurra!
 Erreñu andi bien oiñkaden lokarria,
 Zeruak berak emonik dozu beso sendo bat,
 Erreñu bioi jarri daiezun ebagia:

Izan bazara gaur arteraño, beti ta beti,
Bakegintzako mugarri altu eregia,
Gaur alde biok zure gañera; baña jo dabe,
Oso galtzera zeunkan lo gozo onegia.

Alan diñozu minberaturik zeure barruan;
Nok galdu deusku emen genduan bake ederra?
Bertako zirku zirkuluetan, ze deabruzko
Asmaziñoek zortuta dogu oraiñ gerra?
Nire kolkoan nundik ta nora ainbesteraño
Billatu dabe armak sartzeko une ezkerre?
Ainbeste ospe baralla eta astrapaladaz
Ekarriteko uste bagarik saill okerra?

Abiau ziran alkarreganuntz urreratuaz,
Sua daroe amorraturik barruetan,
Zorigalduzko menditzarraren mugetan barriz
Etortekoen larritasuna zan sometan:
Gertetako ta jazo bearrik aurkitzen zana,
Adu tristeak gorderik euken biotzetan,
Oña aurrera baña bitzuak botaten dabe
Dudazko bide laban lañotsu illunetan.

Zugaztietan inoz badira irudituten,
Lantza ta kasko antzeko taiu berezkuak;
Modu berean ango armadak bere zirean,
Zugatz askoko baso arloen antzekuak;
Eta Eguaki izpiak jota galtzairuetan,
Sortzen ebezan tximista bizi disdistsuak,
Uste zeikean zirala nartza eta sastraka,
Norbaitek suaz erre zeitezan ixiotuak.

«Gudan gudara gudazaleak» tronpetak diño,
Eta bakotxak bere aldetik baderautsa,
Ronzesballesko mendi guena negarrez dago,
Zotinka, aienez, illetaz eta zizpuruka,
Galtzairu otsak dira urrindik zirt Zart entzuten
Pirineoren belaunak dabiltz alborunzka,
Auzoetako ama samurrak euren kolkoan
Gordetan dabez umeak besoz estutuka.

Doaz, badoaz Durandartegaz Oton Rainero,
Anselmo, Alardo, Kaiferos eta Abibio,
Kodofrerekin eskudra bat eginda sendo,
Turpin, Ricardo, Belengero ta baita Naimo,
Españatarren saldaudiari esetsiagaz,
Euren galtzairu zorrotzuakaz ill da erio,
Amaikaxori artzen dabeezan zaurietatik
Iturri baten gisan odola badario.

Zenbat birrindu, triskau, apurtu ta zatituten,
Dituezala doaz bideak edegirik,
Gizon mordoak arnasa baga bertan itxita,
Bizidun asko gelditzen dala erdi illik;
Batak bularra ezpataz dauka iragotua,
Besteak lantzaz saiets artea ebagirik,
Or bat, an bi ta, bestean amar, aruntzago eun
Kanpo guztia ill ta zaurituz estalirik.

Beingo batean zelan zirean anabasitu,
Areriozko soldadu aldra ta pilluak,
Ezin ezautu zeikean meta berarizkorik,
Ebiltzalako ganora baga banatuak;
Naiz zaldizkoak, zein oñezkoak, giak galduta,
Itsumendiak oso eukazan opillduak,
Martek daukazan gerrako lege eta neurriak
Danak aztuta, andik egozan urrinduak.

An ez egoan bururik eta zuzentzallarik,
An artezteko euren soldaurik ordenara,
An ari puskak zelan nolana batzen direan,
An zan matasa arildu ezin egin zana;
An errutsua eta koldarra nastu zirean,
An normandiar, godu, prantzes ta españarra,
An noble zana, zein ta etzana, goi ta bekoa,
An nastu ziran armaduna ta ezeukana.

Beietan barriz ezpata soñu eta zaratak,
Burrundarakaz jotorriak dauz enrantzuten,

Aixe nastuak durundu miñez ezin egonda
 Auzoetara daroetz miñok zabalduen;
 Troketan barriz odol erreken artean datoz,
 Armak, kaskoak, gerrako tresnak amilduten
 Ibarretaruntz, nun gorputz illez danak ereiñik
 Begi biziak beste gauzarik ez ekusen.

BERNARDO ETA ERROLDANEN ARTEKO JAZARRA

Balbuena jaunak erderaz egiña

Jetuliako mendiska arteetan oi da legoia,
 Ardi taldetan naikoa illda nekaturik,
 Asiten bere bularra eta erpe miñ zorrotz
 Odoleztuak miñagaz isten garbiturik;
 Dragoeren bat, baña badator urreratzera,
 Illteka eukan ardia bertan largaturik,
 Abietan da laster beragaz zeñ azpiratu,
 Zarden jarrita griña luzeak astindurik.

Modu berean biotz andiko españatarra,
 Anglante Jauna begizteteen etorkala,
 Onen arma leun eta argien dizdizetara
 Suak artuta urteten jako bereala;
 Mindurik oso bere lekusu galdu zanagaz,
 Naiz da prantzesen Martek irudi nausi zala,
 Bestea bere biotz azkorraz aurkezten jako,
 Zergaitik uste eban goituko ez ebalá.

Baña prantzesak lenago diño bular sutsuaz:
 «O españatar mundua apurtzen abillkuna,
 Nok eta zeñek aterako au nire eskutik,
 Naiz ik agertu orren arrorik altasuna?
 Ill bear aut, ill, gaur neure eskuz jadtixi daidan
 I bengetea edo len neukan goitasuna,
 Ik emoniko nabagearen ordaiñ ederra
 Etxatalako billatutea gauza astuna».

Auxe esanda dragoetzar bi diran erara,
 Marteren kanpo edo zeian deutse ekiten
 Pozoi zitala agoetatik dariocla,
 Zugatz sutuen irakin otsa dala entzuten;
 Eskamadunak, itxaso munak, baita goiunak,
 Dira negarrez sentimentutan abiatuten,
 Eta ondartzat erreak dira atx arriakaz
 Ostendu, estaldu, desagertuta, ezkutauten.

Deragoioe, badiardue, baderautse, bai,
 Zauriz, eratziz, eta ebagiz odolduak,
 Aur ta atzeraka, beso luzaka, ezpatadaka,
 Osotasuna galtzen dabela galtzairuak;
 Jarrai jazarran, jarrite arren jargoi jagian,
 Naiz sarri jarri, jarkien jarkiz jausituak,
 Jarein bagarik jarduten dabe jardunen jarduz,
 Jadisteraño auste arnes ta ezkuduak.

Alako baten Orlandok emon eutsan bat ona,
 Leongoari esku biakaz ezkudian,
 Burdiñ ez motzak, mee miñ zorrotzak gordiñ mingotzak,
 Inkau bagarik ez eutsan itxi ikutuan;
 Nun gorri gorri biurtu jakon kotamalla;
 Godu odolaz rosikleraren antz moduan,
 Beingo batean alderik alde eutsalako egin
 Ebagitzar bat ezpateagaz jot orduan.

Au ikustean ezin geiago ixiotuta,
 Kendu bearrez Erroldaneri bizitzea,
 Nor bazan bere besoz indartsu iñor ez legez,
 Eregiten dau baita Bernardok ezpatea;
 Eta bularra jagi jagirik ipiñi eta
 Ain modutan, ze bialtzen deuta kinkin meea
 Zeñek bertantxe itxiko eban erdibiturik
 Enkantuduna izan ezpaleu biserea.

Mendiak laster erantzun eben jotorriakaz,
 Kobetan bere arri biziai jake entzuten,
 Eta kaskoak igarteraño jote aregaz
 Ber birtute gordeak ditu erakusten;
 Baña Erroldanen armak len beti biziran bere
 Ausiezkor ta zallentzat nun nai ezaututen,
 Sekula baño bigun, samur ta baratuago,
 Egun onetan beñik beñ dira agertuten.

Zerren kukutsa Bernardok kendu eutsan kaskotik,
 Zerren sorbaldan zauri bat egin errimea,
 Nun Erroldanek lenengo aldiz isuri eban,
 Bere gerretan orduan odol tantakea;
 Nun ta gañera ikusitean bere bururan,
 Sekula izan ez eban lako suertea,
 Golpeak baño sentimentuak geiago eutsan
 Galdu erazo zentzuna eta konortea.

Begiak geldi jarri jakozan, ulleak zuzen,
 Odol, izardi larriz egoan izoiztua,
 Bere lenkusu illdakoaren sunbill illuna
 Agertu eta laster jarri zan bizkortua;
 Baita abiau erretuago barrien barri,
 Itxi al beian Bernardo bertan saritua,
 Eun ta milla aldiz luzatu eutsan galtzirua ta,
 Mirariz legez etzan geratu amaitua.

Pabeseak bai, ikusten ziran jausten edo nun,
 Gerrari biak ebela egiten egiñala,
 Erruz burruka, txit murrutzuta, alkar galduka,
 Zeñ azpiratu, nok gaña artu, ebiltzala;
 Eta zaldirik zelan ez eben ondo zuzentzen,
 Nai zan lekutik euren gogo ta aukerara,
 Besoz alkarri eldu eutsen ta bien burlarak,
 Egin zirean estu estuka, malla malla.

Zaldiak bertan jausten dira bai, lurra jo arte,
 Baita gañetik besteak bere salto, danba,
 Baita, baita bai, oñez ekiten irakiñago,
 Artu ta emoka, nor jota bota, dibli dabla;
 Estutu ziran esetsiteko estutuago,
 Ondreak eutsen betetan biai une zana,
 Zerren ondrea galtze ez arren eragiñ eutsen,
 Ago zorrotzai al zaneraño al zan dana.

Baña Bernardo prantzesak zauri bat egin eta
 Ipiñi eban sorbalda baten desarmauta,
 Iturri gisan txirrioz jausten jakon odolak,
 Isten ebalala lurra guztia gorrituta;
 Illtera nai nok esango eban joiala, baña
 Oraindik bere ekiten deutsa bizbirtuta,
 Eta Erroldan bernardok bota laster eban ta,
 Aratinik bai, aurkietan da zelaituta.

Lekurik bere emon bagarik ezetarako
 Esku biakaz gora daroa mee luzea,
 Eta buruko kasko leunera zuzentzen jako
 Aidez dakarren indar andi ta errimea;
 Ausiten deutsa zartada onek zelada eta
 Inguruetan dantzue ots añ eskergea,
 Kondea ez eban otsak otzitu osoro baña
 Galdu erazo eutsan oso bai konortea.

Errukiturik largau nai eban bizitzeagaz,
 Baña sunbill bat dakus aidean itz bagea,
 Bere lenkusu ill zana zala gogoraturik
 Gogortu jakon ostera bere arimea;
 Eta dirautsa: «ez dok beugatz au naikoa, baña
 Gura joat bai, al dodan añ bengetea
 Lapur kruela, ill adi emen neure eskutik,
 Zerren biziiaz merezidu dok pagetea».

Eta azkenez eregiten dau besoa gora,
 Eta epaiki ertz biziduna jaurtigiten,
 Buruko kasko ta bekokia biak lau zati
 Eginda deutzaz golpe bategaz ipiniten;
 Erroldan illik an geratu zan; baña izena
 Ezillkortuta beti betiko da gelditzen,
 Bere arimak ux egin eutsan; baña gorputza
 Bernardok dakus bere oñetan eroriten.

BESTE KANTU ERRIKOI BATZUK

ASPE ETA PEREZ

Bilboko «Centro Vasco» deritzon laguntziari.

Ezautu neban Bilboko etxe andi baten,
Zaldun bat bere zazpi semeai erakusten;
Zeiñ banderatan peleau utsik bear eben,
Euskaldun onen antzera bizi gura beben.

Berak umeai esaten eutsen Lege zarra
Gaurko barri au baño obea genduala;
Lenago zabal emen bizitzen gineala,
Ez geunkalako geure gañean Gaztelarra.

Euskara dala euskaldunaren izatea,
Jaungoikoa ta zarren oiturak bizitzea;
Zeiñ bandera egiazkoa Arbolea,
Gernikan beti adorau dogun Landarea.

Ze gurasoa izan zan Aspe agurea!
Erakusteko semeai euskal-dun bidea,
Ai! alakoak bagiña danok, Euskerea
Izango geunke beti emengo berbetea.

Baña bizi zan arerio bat bere urrean,
Jaiorikoa Ebrotik aruntz, beste aldean,
Perez izena eukan ta zeñek bein kalean,
Asperi esan eutsan gorrotoz gizartean.

Zertako zabiltz gizon zoroa, orren gogor,
Euskera gaitik artzen ainbeste neke ta lor?
Ez aldakizu gazteak zelan entzunda gor
Egingo daben ezdaukelako gogorik or?

Ez aldakizu gaur erdaldunak daroala
Sailla aurrera biderik iñon galdu baga?
Ta Foru illak zuk ezin biztu ziñaizala
Makatz ustelik zeñek osatu leike bada?

Baña, bertatik erantzun eutsan Aspetarrak,
Erakutsirik lotsarik baga bizartzarrak,
Esanaz: baukaz seme zintzoak gure Euskarak,
Erdaldunakaz inoz usteldu ez diranak.

Jakizu, Perez, usteldu arren madaria,
Usteldu baga dagoan arte askazia;
Erein bedi au lur samurrean ta barria
Erneko jaku laster landara pozgarria.

Ez dozu perez, Gernikan bertan ikusiten,
Azia ereiñ zalako zer dan gaur jazoten?
Gure Arbola gazte ederra zuzen zarden,
Aitaren orde zelan indartsu badatorren.

Au entzutean bertantxe Perez zan mututu,
Ta Aspe Jaunak ill arte euskaldun dau jarraitu,
Noren semeak arrorik dabe gaur esaten:
Euskaldun gara jatorriz eta itz egiten.

Euskaldun gara, ta Foru zale biotzetan,
Aitak ereinik dogu azi au erraetan;
Eta odol au daukagun arte guk zanetan
Peleau gura dogu Bandera zar onetan.

Eurak diñoc: izango gara euskaldunak,
Ill bai, baña ez, geure bizian erdaldunak;
Auxe agindu euskun bai aita on laztanak,
Zazpi semeok egin nai doguz ak esanak.

Bai, Aspetarrak dira landara indartiak,
Euskaldun zazpi probintzien antz irudiak;
Euskaldun sortu, euskaldun jaio, eta aziak,
Eurak Asaba zarren seme on ta garbiak.

Agaitik aren legeak gaitik gaur zazpiak
Galtzeko dagoz gertu gertu ta prest biziak,
Erein daiguzan guk bere euskal askaziak,
Iraun dagian euskaldun beti gure Erriak.

ZUGATZAK

Bilboko «Centro Vasco» deritxon laguntziari.

Domekea zan, eguraldiak
Eukan arpegi ederra,
Ta Eguzkiak barreka egin
Eban goixetik urteera;
Geratu baga mendi gañean
Joian goruntza aurrera,
Eta ni barriz aldatsa bera
Jatsiaz kale aldera;
Lenen lenengo mezea albazan
Eleixan jaritxitera,
Nai nebalako al bait lasterren
Biurtutea etxera.

Meza amaituta, beste erregu
Batzuek egindakoa,
Etxera eldu nintzenerako
Gosaria prest egoan;
Bera jatean pipa motxagaz
Ketuten banierduan,
Eta bertatik gogoraziño
Au sortu jatan buruan,
Aspalditxoan enabalako
Jirarik egin basuan,
Geure zugatzai bear neutsela
Ikusi bat eiñ orduan.

Gora ta bera nekatutean,
Aretx zar baten azpian
Etzan nintzan da, adar me baten
Txori bat jarten jat goian;
Loak bertatik eldu eustan da,
Ames bat orduterdian
Egiñagaz ni an egon nintzan,
Pozez atsegiñ andian;
Edo obeto esate arren
An egon nintzan glorian,
Alako orduterdirik ez dot
Gozau nik neure bizian.

Egaztitxo ak bota ebazan
Bertsoak geure legera,
Gure aldean baña oso leun
Aingeru baten antzera,
Eta euskeraz zelan ak esan
Egin zituen gañera,
Eretxi jatan, gure albistari
Euskaldun garbi batera
Bialdutea, eta orra or
Alde batetik bestera,
Irakurteko zelan zan kantu
Txoritxo polit arena.

«Txoria naz ta, ni kantetako
Etorria naz mundura,
Eta kantari al bait onena
Gaur neuke izan nik gura;
Kantetea oi dalako txopri
Guztien egikizuna,
Kantetea bai, dalako bere
Gure atsegintasuna,
Kantuan atzo lorak eregi
Nik banebazan zerura,
Gaurko kantuan goratu nai dot
Zugatzen anditasuna.

»Zugatzak gaitik gauza andiak
Kantuz leitekez aitatu,
Euren gañean zerren gei asko
Aurkitzen dan zer autortu;
Paridisuan lenengo eta,
Gero Golgotan oartu,
Egin ezkerro, nori etxako
Barrua egiten samurtu?
Eta azkenez Euskalerrian
Gernikan zanz gertatu,
Nori etxakoz negarrez emen
Begiak eiten gorritu?

»Ernetan diran landara artean,
Zugatzta geien da azten,
Eta keriza ederra bere
Eurok deusue botaten,
Ta ikustean gozau dagien
Dana gizonai eskinten,
Ta ikustean ainbeste tantaik
Buruz odeiai ikutzen,
Eta azkenez ikusitean,
Goiak ta beiak apaintzen,
Oneik daukezan ondasunakaz,
Nor ez da mirarrituten?

»Itzik ez dabe, baña begira
Euren onbide andia,
Egilleari berdetasunaz
Emoten deusien gloria,
Baita oi dabe adierazo
Gizona dala txikia,
Aurreratuaz bera doiala
Naiz izan egi andia,
Zerren jaritxi ez dan egingo
Beraren jakituria,
Egiteraño iñoz orri bat
Aiñ gauz ezerez gitxia.

»Baita zugatzak agertzen dabe
Zurrunbilloen artean,
Iraupenaren doe ederra
Gizon askoren aldean;
Zer gertetan da bada gizonaz
Sari askotan lurrean,
Andik emendik aixe gaiztoak
Esetsi eta jotean?
Zugatz sendoak iraunagaitik
Euren lenengo oiñean,
Zeinbat alditan besteak jausten
Diran etsaien mendean!

»Au gaitik Jaunak gero zugatzai
Leialtasun aín ederra,
Sarituteko bialtzen deutse
Iparrik ezítsuena;
Bere arnasa me ta leunean
Ze poza orritxoena!
Dantzan dabiltzan gaztetxo batzuk
Biziro dirudiela!
Eta gizona aurkitutean
Gaur zu zagozan antzera,
Pozgarri ez da euren zarata
Aixetan eiten dabena?

»Maitetuten dauz Zugatzgilleak
Bere zugatzak munduan,
Euriaz ase ase eginda,
Egarri diran orduan;
Zelan guraso onak daukazan
Beti umeak goguan,
Arek zerutik zainduten ditu
Udan legetxe neguan;
Orrexegaitik irauten dabe
Matusalenen taiuan,
Askok sendaro gizaldietan
Jaio zirean lekuan.

»Maitetu-izue, o! euskaldunak!
Landara danen Errege,
Berak egiten deutsuelako
Ezin kontala mesede;
Zeinbat lan andi egiten dirau
Zugatzaz badakizue?
Zeinbaten ale gozo gozoak
Sabelak egiten bete,
Askoren suster-lorak osatu
Eiten badabez ainbeste
Zugatzen etsai benturaz iñor
Lurrean izan leiteke?

»Baí, antxiñako zuen asabak
Zugatza eben maitetzen,
Ardura on bat eurai eukirik
Geituaz joan zeitezen;
Eta euskaldun lege zar batek
Au gaitik eban agintzen,
Landarak beti ipinteko bi,
Zugatz bat bazan botaten,
Ondasun asko zugatzetatik
Ebezelako jaristen,
Bear gitxigaz dirututeko
Ze asmo ona ekarreen!

»Eta azkenez Gernikan bere
Dozue Aretx gaztea,
Aita igartu baño lenago
Jarriagaitik semea;
Gorde egizue alantxe beti
Zeuen asaben legea,
Gurasoa ill baño lenago
Jarrita ordeko berea,
Izan daitean Euskalerrria
Oitura onen jaubea,
Zugatz bategaz zalako izan
Dontsutasunez betea.

»Bai, Gernikako zugatz atantxe
 Nik bere daukat abia,
 Zerren jatorriz nazan txori bat
 Euskaldun garbi garbia;
 Banaz bere ni egazti gisan
 Zugatzen maitelaria,
 Gernikakoan baña, nik daukat
 Neure gloria guztia,
 Dakarrelako eunkietako
 Aitak legetxe bizia,
 Bere besanga-pean artzeko
 Kerizpez Euskalerria».

* * *

Orreixek dira amesetan nik
 Entzun nebazan bertsuak,
 Ezti ezitan an nindukala
 Ipar aixetxo gozuak;
 Ikutu бага Eguzkiaren
 Erraño zorrotz mintsuak,
 Baña itzartu ninduanean
 Izpiaz erlabioak,
 Bertatik pipa motxa sututa
 Ausnartu entzunikoak,
 Egin nebazan buruan oso
 Geratu arte sartuak.

Jarrantu daigun neure anaiak
 Euskaldun zarren legean,
 Barri bi jarri zugatz zarren bat
 Bere oñetik kentzean;
 Jarrantu daigun baita zintzoro
 Beti asaben fedean,
 Iraunik zutik zaill eta gogor
 Aise biurren artean,
 Iraupenaren sari ederraz
 Zugatz sendoen antzean,
 Bizi gaitezen Asabak legez,
 Oraindik geure lurrean.

AZKENA

EUSKALDUNTASUN EGIAZKOA

Amaierea emoten deutset kantuoï bada,
 Amaseidun bat jarten dodala azkenean,
 Loraz, irudiz jiraka luze len oi nebana,
 Billox, garbi, lau, orain kantaurik laburrean;

Lenengoa da zeruan sartu ingo bagara,
 Eleixearen semetasuna sinistean,
 Bere mendean umill biziten gu gareala,
 Bere altzoan Asabak legez ill gaitean.

Bigarrena da lengo bizitza, zein jaristeko
 Zarren legeak gaitik eitea danok mindu,
 Euren Foruak, euren Batzarre illak bizitzeko,
 Pillo batean anaiok utsik einda bildu,
 Bizkaia, Araba, Gipuzkoa ta Naparroarik
 Ai, Gaztelarrak ez dagiguen erdaldundu,
 «Euskaldun gara» ots beti egin bildur bagarik,
 Txikia andiak indarrez ez bei beragandu.